

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul VIII ■ Nr. 8 (81) ■ August 2017

Monumentul din Găvana, Pitești

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul Primăriei Municipiului Curtea de Argeș (prin intermediul Centrului de Cultură și Arte), Trustului de Presă Argeș Expres și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș”.

Uimitorii oameni de cultură interbelici (II)

Gheorghe PĂUN

La școală nu am auzit decât despre foarte puțini dintre ei, cei care nu au avut nicio implicare politică „greșită” (*incorectă politic* la modul „arhaic”, literal, al termenului) înainte de război sau au „colaborat” după război cu regimul. Cu timpul, au mai apărut în librării și alții, mai la vedere (Blaga, Barbu) sau mai confidențial (Eliade). După 1989 am căzut în uimire și mânie aflând ce personalități de anvergură a cunoscut cultura noastră, în sens larg, incluzând știința, între cele două războaie mondiale, marea majoritate fie uciși în închisorile comuniste, fie plecați în exil, în ambele cazuri, cu cărțile ascunse prin „fondurile speciale” ale bibliotecilor, cu numele scoase din manuale și dicționare. Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Alexandru Ciorănescu, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Ion Barbu, Tudor Arghezi, George Enescu, Nicolae Iorga, Octav Onicescu, Miron Nicolescu, Grigore C. Moisil, George Călinescu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Constantin Noica – un panteon amețitor, în care am amestecat disciplinele și generațiile și am omis multe nume, lista poate continua.

Dar nu numai numărul marilor personalități, amploarea, originalitatea și impactul intern și, mai ales, extern al operei lor sunt impresionante (Vintilă Horia a primit Premiul Goncourt pentru romanul *Dumnezeu s-a născut în exil,* Eugen Ionescu a fost membru al Academiei Franceze, don Alejandro Cioranescu a ajuns nume de stradă și de bibliotecă în Insulele Canare – și câte altele), ci și precocitatea multora (Cioran publica *Pe culmile disperării* la 24 de ani și *Schimbarea la față a României* la 25; Vintilă Horia înființa revista *Meșterul Manole,* pe care o punea în continuarea marilor reviste ale culturii române, la 24 de ani; la 19 ani, Alexandru Ciorănescu era solicitat de G. Călinescu să scrie articole de literatură comparată pentru revista *Capricorn;* Grigore C. Moisil își publica teza de doctorat la Editura Gauthier-Villars la 23 de ani; Mircea Vulcănescu publica trei cărți la 28 de ani, *Teoria și sociologia vieții economice, În ceasul al 11-lea* și *Cele două Românii* – iar exemplele sunt mult mai multe).

Două întrebări fundamentale urmează firesc constatărilor dinainte: cum a fost atunci posibil și dacă mai este și acum (sau într-un viitor previzibil) posibil? Evident, întrebările se leagă, răspunsurile, de asemenea. Și, desigur, în cele câteva rânduri de aici nu se pot da decât schițe de răspuns.

Contextul istoric, intern și european, este punctul de plecare, cadrul în care România s-a afirmat cu atâta vigoare, nu numai în cultură, în cele două decenii interbelice. Se

înfăptuise România Mare, incluzând Basarabia, îndelungatul și anevoiosul *proiect de țară* al reîntregirii se realizase, era nevoie de consolidarea statului întărit astfel, era nevoie ca unirea administrativ-politică, bazată pe unitatea *în cuget și simțiri,* să fie urmată de unificarea economică, la nivelul infrastructurii, al culturii. Statul – regat pe vremea aceea! – a trecut la lucru. Marile spirite ale vremii au chemat la lucru. Pasaje întregi din scrieri ale lui Constantin Stere sau Mircea Vulcănescu, pentru a aminti doar două nume, merită reluate ca ilustrare.

Două sublinieri la cele dinainte. Existau pe atunci figuri publice charismatice, reali formatori de opinie, făcându-i derizorii spre ridicol pe cei ce se autonumesc astăzi așa, patrioți autentici, care coagulau în jurul lor grupuri, atrăgeau discipoli, atrăgeau publicul larg spre conferințele lor, spre scrierile lor (Nae Ionescu, Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu etc.). Apoi, Regatul, deci statul, nu numai că se interesa de cultură, dar avea inițiative practice de amploare, cum a fost Fundația Regală Carol al II-lea, cea care, printre altele, a înființat, chiar la inițiativa Regelui, *Revista Fundațiilor Regale.* Spunea Carol al II-lea în primul număr: „Cultura noastră nu trebuie să fie numai de import, ci produsul acestui neam, sprijinit pe trecutul nostru și pe infinitele mijloace ale țării.”

La explicațiile interne mai trebuie adăugate avântul economic (leul convertibil!) și, în relație directă cu cultura și educația, existența unei clase sociale cu dare de mână, existau *boieri* veritabili, care-și trimiteau copiii la studii în vest – iar aceștia reveneau în țară! – și mai trimiteau la școli și copii nevoiași. Mai toți giganții pe care i-am enumerat la începutul textului (desigur, nu toți) s-au născut în case care aveau biblioteci, în care se vorbeau și limbi străine, în care cartea/învățătura era la mare cinste. În general, societatea prețuia pe atunci învățătura...

Favorabil era și contextul internațional. Cele trei imperii vecine suferiseră modificări fundamentale, retrăgându-se în sine sau dispărând. Cel Austro-Ungar se dizolvase în istoria de unde se lățise, Turcia lui Atatürk se moderniza-occidentaliza, Rusia se transformase în Uniune Sovietică, speriind vestul Europei cu crimele interne și posibilitatea infectării continentului cu ciuma roșie.

(Va urma)

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

Spre răsărit, nu spre apus! e titlul unui articol al ziarului *Berliner Boersen-Courier* în care propune ca valurile superfluenței populațiunii germane, care acum se îndreaptă spre America, să emigreze pe viitor în România.

Îl reproducem întreg:

După ce în articolul nostru din urmă am enumerat motivele care fac ca concentrarea emigrațiunii germane spre America să fie o pagubă atât pentru Europa, cât și pentru Germania îndeosebi, vom cita acum câteva împrejurări care, după a noastră părere, constituie o dovadă suficientă că emigrațiunea germană poate să fie păstrată continentului nostru, ba poate să devină chiar folositoare intereselor naționale ale Germaniei. Credem că țările dunărene, îndeosebi România, *sunt apte într-o măsură extraordinară de-a primi în număr mare coloniști germani.*

Avem, înainte de toate, două motive esențiale: întâi înlesnirea mai mare, deci și hotărârea mai ușoară de reîntoarcere pentru emigranții aceia care ar fi căutat de lucru în numita țară străină și ar fi aflat câștig, al doilea, menținerea unor relații naționale mai vii cu țara-mumă.

Elementul german, după toate predispozițiile lui, nu e tocmai înclinat de-a se amalgamiza cu populațiunile din Orientul Europei, ci a arătat pân-acum din contra tendența de a-și păstra caracterul național. Dovadă pentru aceasta sunt sașii din Transilvania care pân-în ziua de azi au păstrat în decurs de secole ființa lor germană și datinele germane.

E prea adevărat că munca fizică numai nu e atât de bine plătită în România ca în America. Dar inteligența și spiritul de întreprindere au un teren mult mai favorabil în noul regat. În România sunt în multe locuri semne clare că se află însemnate gisimente de petroleu; pături de cărbuni de pământ asemenea nu lipsesc și, dacă bogățiile acestea au rămas pân-acum paragină și neutilizate, cauza e numai lipsa de drumuri și comunicațiuni. Aci se deschide un teren vast pentru inteligență și pentru spiritul de întreprindere și exploatarea întreprinderilor mai sus arătate ar da de muncă multor puteri.

Dar nu numai pentru ramura industrială, ci și pentru agricultor există în România cele mai favorabile condiții de existență. Întinderi vaste de pământ aproape vergin așteaptă numai o agricultură rațională și intensivă, la care muncitorul român indigen nu e înclinat. (...)

Mai n-am trebui să adăogăm că o colonie germană industrială și agricolă în Orientul Europei ar fi un câștig tot atât de mare pentru Germania, cât și pentru cultură în genere, ai cărei pionieri ar fi coloniștii germani. Germania ar face astfel în Orientul Europei o cucerire pacinică, comercială, care are marele avantaj de-a aduce folos și mulțimire chiar celui cucerit. *Căci România ar trage mari și incontestabile foloase de la colonizațiunea germană, și prin puterile de muncă, primite din Germania, ar ajunge la o înflorire economică, de care ar trebui să rămână altfel departe timp incalculabil încă.*

Se-nțelege că o concentrare a emigrațiunei germane nu se va putea organiza și recomanda din partea statului decât atunci când guvernul român s-ar hotărî mai întâi de-a da coloniștilor germani avantajele corespunzătoare, *avantaje care ar trebui să aibă de scop mai întâi de-a abate emigrațiunea germană spre România și apoi scopul de-a favoriza prosperarea coloniilor germane.*

Între aceste avantaje numărăm în linia întâia ușurarea emigrațiunii spre România prin reducerea cheltuielilor de transport. *(...)*

Sunt cestiuni de detaliu, a căror soluțiune se poate lăsa în seama autorităților respective. Se înțelege de la sine că realizându-se aceste planuri de colonizațiune, numărul consulilor germani în România cată să se înmulțească în mod considerabil. (...)

Nimic nu e mai admirabil decât naiva imperturbare a foii de bursă de a pretinde ca muncitorul cel trândav român *să plătească până și cheltuielele de transport* ale acelor nemți care n-au cu ce trăi în țara lor și care să vie să-l *cucerească* pe același trândav pe cale economică. Trebuie în adevăr să avem un guvern și niște Camere, compuse în majoritate de străini, pentru ca o foaie străină să aibă curajul de-a scrie asemenea platitudini.

Există demult în Germania marota de-a abate coloniile ce merg în America spre țările Dunării, spre România îndeosebi. Caracterul național al românilor, viciat de domnia fanarioților și șters în mare parte prin amestecul clasei de mijloc cu elemente transdanubiane, regimul economic și politic detestabil și odios la care sunt supuse elementele autohtone ale țării de către cele imigrate și dominante, complicitatea între pic-pocheții indigeni și cavalerii de industrie de peste graniță, toate elementele acestea de convingere înclină pe germani a-i face să crează că în o țară în care C.A. Rosetti stăpânește, nemții pot intra cu droaia, plătindu-li-se până și cheltuielile de drum.

Silă ne e uneori de a mai lua pana în mână spre a apăra interesele românimii. Clasele dirigente (...) sunt prinse în mreaja înmiită a funcțiilor create din nou la căile ferate, la tutunuri, la bănci și, chiar dac-am presupune c-au avut o coardă de rezistență, au pierdut-o. Clasa cea mai numeroasă și autohtonă a acestui pământ, țăranul, geme sub exploatarea unei administrații neomenoase, sub birurile și uzura cu care susține o generație intelectuală stearpă și moralicește decăzută. Și nu se află în această neagră mulțime un suflet generos, un braț de fier, care să pună capăt acestei mizerii fără de margini. (*Timpul,* 26 iulie 1881)

Urmând discuțiunea asupra punctului stabilit în numărul de ieri, adică a deosebirei între români de rasă și pretinși români de proveniență incertă, ni se înlesnește mult răspunsul la cestiunile ce ni le impune viața publică.

Vedem, de exemplu, în vremea lui Matei Basarab o creștere a populației atât de repede încât ajunsese la numărul ce-l are astăzi, adică la 3 milioane aproape numai în Muntenia.

Ca un corelat al acestei dezvoltări vedem stabilindu-se definitiv o limbă literară comună întregei naționalități române, operă la care a concurs atât Teofan, mitropolitul Ardealului, și Varlaam al Moldovei. O unitate ideală cel puțin a răspânditului popor românesc plutea înaintea vederilor acelor venerabili bătrâni al căror curaj războinic nu avea egal decât în curajul moral de-a dezlipi o dată pentru totdeauna elementul etnic al latinității din Orient de masele slave, turanice și grecești care-l încunjurau. Și-n adevăr, dacă citim documentul lui Matei Basarab de la 1639, ne încredințăm că el își pricepea misiunea lui istorică:

Doamne! – zice el – veniră străinii în moșia noastră și-și spurcară mânile lor cu mite și îndrăzniră a vinde și a cârciumări Sfintele Tale și a goni pe moșneni și în avutul lor a băga pe străini, fum de rușine vecinilor noștri, ...oameni străini nouă, nu cu legea (religia), și cu neamul, cu limba și cu năravurile cele rele.

Iată o deosebire clară între lege și rasă; între confesiune și naționalitate!

Apoi urmează zicând:

Întorcându-se Dumnezeu cu milă la această săracă de țară, adusu-și-au aminte de noi, Matei Basarab, și ne-au adus din țări străine, de unde eram goniți de străini și pribegi de răul lor și ne alease la domnia țării și ne ridică în Scaunul strămoșilor noștri.

Această reacțiune a elementului contra cotropirii de elemente introduse în mod clandestin în țară, precum și redeșteptarea în genere, e în luptă însă cu elemente imigrate, care ajung a stinge dinastia Basarabilor și a introduce domnia străină a fanarioților. (...)

Dacă considerăm vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura unui Mircea sau Ștefan cel Mare, și le comparăm cu mizeria și puținătatea de caracter din ziua de azi, nu mai încape îndoială că alt element predomina atunci, altul azi, și poate toată cestiunea se reduce la aceea că pe-atunci precumpănea populația autohtonă de munte, iar azi precumpănește cea imigrată de baltă.

Iată dar care e antagonismul veritabil între moldoveni și așa-numiții munteni. E antagonismul între elementele istorice ale acestei țări și cele neistorice. (*Timpul,* 30 iulie 1881)

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacțional: **Svetlana Cojocaru** – director al Institutului de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – lector la Universitatea Pitești, **Marian Nencescu** – cercetător asociat la Institutul de Filosofie al Academiei Române, **Filofteia Pally** – expert național etnolog, Muzeului Viticulturii și Pomiculturii Golești, Argeș, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu”, Pitești, **Adrian Sămărescu** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres” (B-dul Basarabilor 35A, tel./fax: 0248-722368) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu” (B-dul Basarabilor 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeș

Corectură: Radu Gîrjoabă

Machetă: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacției – Trustul de Presă „Argeș Expres” (25 lei/6 luni și 50 lei/12 luni) sau trimițând banii în contul Asociației Culturale Curtea de Argeș (detaliile bancare apar mai jos) și o adresă poștală prin e-mail.

Tiparul: Tipografia Argeș Expres argesexpres@yahoo.com tipogragfieae@gmail.com

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale Curtea de Argeș, CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

De ce nu fac politică

Horia BĂDESCU

Că umanitatea nu învaţă nimic din istorie, oricâte tratate s-ar scrie şi oricât s-ar trudi bieţii dascăli să-i îndemne pe şcolerii frumoşi şi cu circumvoluţiunile libere de osteneală către faptele şi înţelesurile întâmplărilor petrecute cândva, mi se pare o axiomă. *Istoria magistra vitae* nu mai are nicio noimă pentru contemporani. E, prin urmare, atât de firesc ca ea să fie alungată din şcoală... Şi cum omul mă tem că rămâne acelaşi în naivitatea de a nu învăţa nimic din greşelile altora, ci, cu o încăpăţânare demnă de cartea recordurilor, doar dintr-ale sale, istoria se repetă şi ea cu aceeaşi îndărătnicie. Pe spaţii temporale mai mici sau mai mari, schimbând după trebuinţe regizorii, actorii, decorul şi, uneori mizanscena, se joacă acelaşi spectacol, cu atât mai straniu cu cât previzibil de la ridicarea cortinei. Iar publicul... ei, bine, publicul mă tem că rămâne acelaşi în naiva încredinţare că e doar spectator. Şi ce spectator!

Cum istoria e doar arheologia politicii, jocurile acesteia sunt la fel de imuabile. Că lucrurile stau aşa mi-a demonstrat-o lumea românească de după decembrie 1989, setoasă de politică, după mascarada unipartidismului comunist, amnezică la maladiile politichiei interbelice, îmbolnăvită de iluzia că ea, politichia, e panaceul tuturor problemelor lumii. La vremea aceea am scris un text prin care încercam să explic de ce nu voiesc să fac politică acelora care se îndemnau să mă împingă în bâlciul deşertăciunilor. Am crezut şi eu, cu naivitatea de care vorbeam, că textul va rămâne contextualizat acelui moment. M-am înşelat întratât, iar spectacolul a devenit atât de grotesc, încât simt nevoia ca acum, la un sfert de veac, să-l reiau în paginile revistei care de aproape şapte ani îmi găzduieşte întrebările şi neliniştile.

Într-o lume bolnavă de politică, a nu o face e semn sigur de sminteală. Ori, în cel mai bun caz, de naivitate. Cum cea de-a doua posibilitate o mărturisesc cu sinceritate, nu mă priveşte, n-ar rămâne de luat în consideraţie decât prima. Ceea ce, pentru o fire orişicât poetică, n-ar fi o noutate. După cum, raportat la subiectul în discuţie, faptul în sine nici n-ar fi, aşa cum ar putea să pară, un lucru de ruşine. Poate chiar dimpotrivă! Pentru că, am uitat să precizez, n-am făcut şi nu voi face niciodată politică. Sau, mă rog, ceea ce se înţelege îndeobşte prin aceasta. Ceea ce nu înseamnă că nu am opiniile mele despre cele care ne înconjoară. Şi ne fac viaţa amară, ca să adăugăm rima firească. Le am, însă nu voi, cu niciun chip, a face politică! De ce? Motivele sunt multe şi felurite. De la experienţa familială, până la cea culturală. De la cele ce par a avea aerul cel mai serios cu putinţă, până la cele care, de asemenea, par a fi cele mai neserioase din lume.

Cum am stabilit faptul că a nu face politică înseamnă o oarecare ieşire din normalitate, nu le voi înşira pe cele serioase. Cum ar fi lectura unui vraf de tomuri de istorie, un morman de gazete vechi şi câţiva autori cu obiceiuri proaste, numiţi filosofi, o bogată experienţă paternă şi, oricum am da-o, frecventarea unor scriitori dubioşi precum I.L. Caragiale ori Tudor Muşatescu. Ca şi altele de acest soi.

Mă voi mărgini, însă, să evoc aici un motiv, neserios să zicem, pe măsura politichiei contemorane. Neserios, neserios, dar plin de miez, ar zice conu' Iorgu! Ceva ce în limbaj uzual se numeşte anecdotă ori, şi mai popular, banc. O istorioară de demult care evocă naufragiul pe o, evident, insulă pustie, unui echipaj de compoziţie internaţională, cum se şi cuvine în epoca globalizării. Iar pronia cerească, a tot veghetoare, le-a dăruit întru supravieţuire un mijloc de subzistenţă extrem de cunoscut în paremiologia românească, veşnic litigioasa capră. Care, grasă, frumoasă şi... lăptoasă, întreţinea speranţa de viaţă, ca să folosim iarăşi o formulare dragă publicisticii contemporane, a nenorociţilor ori, poate, a norociţilor naufragiaţi. Capra, însă, trebuia şi ea hrănită, adică dusă la păscut, şi păzită de fiarele care, desigur, bântuie insula, fiindcă nu există insulă pustie fără fiarele aferente. Treaba merge găitan până în ziua în care ajunge de jurnă sovieticul, adică ex-rusul. E drept că în contemporaneitate nu mai sunt sigur de această împărţire a rolurilor şi nici a cui e turbinca, vorba lui Creangă. Mă rog! În anecdota în cauză aşa se spune. Deci, în nefericita zi, ex-ul ajunge acasă fără capră, iar la stupefiata întrebare a celorlalţi despre soarta animalului providenţial răspunde senin: „Care capră?" Discuţia, demnă de clasicii absurdului, a decurs cam aşa: „Ascultă, Ivan, nu-i aşa că am naufragiat cu toţii pe o insulă pustie?" „Aşa e!" „Nu-i aşa că odată cu noi a scăpat de la înec o capră care ne-a hrănit cu laptele ei?" „Aşa e!" „N-am dus-o noi în fiecare zi la păscut?" „Ba da!" „N-ai plecat tu azi dimineaţă cu ea la păscut?" „Ba da!" „Şi-atunci unde e capra, Ivan?" „Care capră?!"

Ei bine, de-asta nu fac politică. Findcă n-am găsit nicăieri politicianul care la întrebările mele despre capră să nu mi se uite senin în ochi şi să nu-mi răspundă: „Care capră?!"

Vintilă Horia - Credinţă şi Cunoaştere

Dan ANGHELESCU

Se dedică lui Cristian Bădiliţă

Un fapt editorial de excepţie s-a produs în primele luni ale anului 2017. Sub îngrijirea doamnei Silvia Colfescu, Editura Vremea adăuga la valoroasa serie de autor dedicată lui Vintilă Horia un amplu şi erudit eseu intitulat *Crucea*. Tradusă de Ileana Cantuniari, prefaţată de Radu Preda, cartea devenea un *eveniment* şi prin faptul că, în agitata – şi nu tocmai primitoarea – noastră actualitate, bibliografia unicului român câştigător al Premiului Goncourt se îmbogătea cu încă o valoroasă scriere inedită. Cel care descoperise în arhivele *horiene* de la Collado Villalba (Spania) dactilograma eseului, Cristian Bădiliţă, atenţiona asupra acestei apariţii, oferind şi informaţii importante. Numele descoperitorului se regăsea şi printre cei cărora li s-a datorat desfăşurarea manifestărilor dedicate sărbătoririi centenarului Vintilă Horia în 2015. Tot el, în tandem cu Silvia Colfescu, editase *Memoriile unui fost Săgetător* şi, la aceeaşi editură, Vremea, alături de academicianul Basarab Nicolescu, publica, sub titlul *În căutarea Omului Total,* „actele Colocviului Vintilă Horia: o sută de ani de la naştere". Din neobositele lui investigaţii se anunţă, în pregătire, încă o carte inedită: Vintilă Horia, *Jurnal de sfârşit de ciclu*.

Potrivit informaţiilor pe care le-a pus în circulaţie, după apariţia eseului *Crucea,* textul a fost elaborat la solicitarea editorului Michel Random pentru o colecţie specială (*Les symboles*), coordonată de acesta la Editura Le Félin din Paris. Însă, prin ruptura intervenită între Michel Random şi editură, publicarea a fost abandonată, dactilograma rătăcindu-se în arhive.

Lapidare, consideraţiile lui Cristian Bădiliţă asupra textului au apărut, nu tocmai firesc, pe căi colaterale şi nu în paginile cărţii. Trecem peste acest (nu chiar un) amănunt şi le reproducem fragmentar. Este subliniat *caracterul personal, horian al eseului, care se situează dincolo de orice influenţă culturală şi teologică*. „Vintilă Horia, scrie comentatorul, abordează simbolismul Crucii frontal, într-un demers deopotrivă polemic (împotriva moliciunii, a dezintegrării spiritualităţii occidentale) şi apologetic (Crucea este un simbol viu, care poate resuscita virtuţile noastre spirituale). În al doilea rând, se mai spune, trebuie amintită ambianţa guénoniană în care a fost redactat acest text. Din mărturiile pe care le-am obţinut de la Theodor Cazaban, Paul Barbăneagră, Basarab Nicolescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, reiese faptul că autorul capodoperei *Dumnezeu s-a născut în exil* devenise, cu timpul, tot mai apropiat de paradigma de gândire şi interpretare a lui Guénon, frecventând, între altele, şi cercul de ezoterişti din apartamentul lui Paul Barbăneagră de la Paris. Nu întâmplător, ultimul său jurnal se intitulează *Jurnal de sfârşit de ciclu,* aluzie clară la *ultima vârstă, kali-yuga*, a decadenţei, din *Breviarul* guénonian. În al treilea rând, *Crucea* are o valenţă testamentară."

Din întristătoarea postumitate a lui Vintilă Horia, unul dintre cei mai importanţi scriitori români ai veacului trecut (acela pe care, foşti adulatori din tată-n fiu ai regimului ceauşist încearcă azi, din răsputeri, să îl eternizeze în exil şi uitare), ni se oferă acum una dintre marile cărţi ale exilului românesc: *Crucea*. Ea a izvorât din conştiinţa tragică a celui care, traversat de un cataclism al istoriei, aspira la reinstaurarea ordinii pe care, pierzând-o, umanitatea nu a mai ştiut să se regăsească cu propria esenţă şi nu a mai reuşit să se recunoască pe sine. Lumea se afla sub *criza înnoptării tuturor sensurilor* (Schelling), pe care Vintilă Horia o va resimţi şi o va denunţa cu toată forţa spirituală a scrisului său. Ecoul rostirilor lui Oswald Spengler l-a urmărit mereu şi pentru că disolutivul *Timp Faustic* instaurase refuzul oricărei interiorizări. Prezentul şi devastatoarele urniri ale istoriei păreau să adeverească sensul cumplit al versului scris de T.S. Eliot: „This is the way the world ends" (*The Hollow Men*).

Vom înţelege astfel de ce, pentru exilatul scriitor român, *Crucea,* într-un asemenea timp, devine *temă fundamentală* prin „latura istorică şi eshatologică pe care acest simbol o ascunde şi o relevează în dubla sa proiecţie în spaţiu şi în timp. Căci există, accentuează el, un sens orizontal şi un sens vertical în metageografia crucii care indică în mod precis o posibilitate de completitudine înscrisă în însuşi misterul creştin." Din perspectiva atât de sinuoasă, în veacul XX, a cunoaşterii, „contemplarea misterului crucii, tocmai în acest moment de confuzie şi incertitudine pe care nici Biserica nu a ştiut să-l evite /.../ (îi) pare indispensabilă /.../ pentru că simbolismul crucii, în proiecţia sa ultimă, se presupune că ne antrenează spre un soi de explozie universală a adevărului, ceea ce ar implica o nouă posibilitate de a înţelege fiinţa. Filosofia ar putea astfel, depăşind moştenirea raţionalistă, să-şi recupereze funcţia presocratică, în vreme ce teologia s-ar reîntoarce la căutarea unică a *obiectului* său, redevenind, aşa cum o afirma Heidegger, *o teologie a crucii*." (*Crucea*, pp. 9, 10).

→

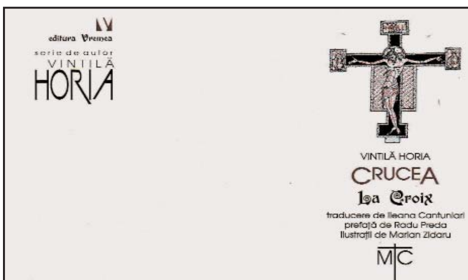

Homo sapiens

Eseul lui Vintilă Horia pune simbolul Crucii într-un *de-necuprins* în chingile raționalității, *un veșnic departe și inexplicabil aproape. Centru al lumii și al istoriei,* el are o indelebilă identitate cu puteri care străbat profunzimea ființei dincolo de hotarele depărtării esențiale care despart de Dumnezeire. Cuvântul *Centru* (prezent și în titlul acelei cărți unicat, *Călătorie la centrele Pământului*) păstrează proximitatea cu inefabilul din care survin *esențele și temeiurile tainice* ale lumii, amintind heideggerianul *Das Wesen des Grundes.* El scoate din *ascundere* rostul a tot și a toate cele câte există și, de asemenea, a celor câte nu există – sau nu există încă. *Cunoașterea* se situează astfel în *completitudine gnoseologică,* acel esențial care se opune și se refuză *disidențelor raționaliste.* Renașterea și Iluminismul – oferind temeiuri pentru toate mișcările revoluționare – au fost momentele care, exacerbând pozitivismul, pulverizau legăturile dintre religie și știință, îndepărtând cunoașterea de complexitatea poliformă a realității. Pentru Vintilă Horia, viitorul cunoașterii impune răsturnări copernicane, realizabile tocmai prin reunificarea acestor teritorii ale gândului, prefigurată și de alți gânditori. Oskar Gruenwald scrie în *Journal of Interdisciplinary Studies* (1993, *The Rainbow Paradigm*, p. 1): „It is a vital complementarity between all the arts and sciences, knowledge and faith, science and religion, as well as a deeply religious perception of man and his world". Și faptele surprinzătoare survenite în științele veacului XX confirmă din plin o asemenea orientare. Odată cu Max Planck, Niels Bohr, Werner Heisenberg sau Wolfgang Pauli, fizica cuantică redescoperea religia în chiar interiorul său. Etologia readucea în gândire indestructibila unitate dintre subiect și obiect. Oameni de știință de mare prestigiu, asemenea unui Bernard Lovell, afirmă că nu se mai poate lansa o teorie despre Cosmos fără a-i consulta în prealabil pe teologi. „Stiința, scria și Isidro Juan Palacios în revista spaniolă *Punto y coma*, deja nu mai este revoluționară, a devenit umilă, s-a pus în serviciul realității și respectă religia." (v. M. Albu, D. Anghelescu, *Estetica lui Vintilă Horia,* Ed. Aius, 2015, p. 302) Meritul cultural al lui Vintilă Horia – potrivit aceluiași Isidro Juan Palacios – este că oferă astăzi „o viziune armonioasă a realității, ca totalitate" (știința, religia, literatura și politica sunt părți ale unui ansamblu fără fisuri), departe însă de „intenția de a eșafoda un edificiu teoretic" (*ibid.* pp. 300, 301).

Prin Vintilă Horia, cunoașterea se arată ca o stare de împlinire interioară, aceea unde Heidegger vede o *intrare în posesie de sine* (*Vereingentlichung*), situare sub orizonturi limpezitoare de sens, apropiere de ceea ce e apt să devină „cel mai demn de a fi supus interogării // *das fragwürdigste Wort*" (*Despre eterna reîntoarcere a aceluiași,* Humanitas, 2014, p. 46).

Eseul *Crucea* se alătură altor două importante scrieri horiene: *Călătorie la centrele Pământului* (1971) și *Anchetă dincolo de vizibil* (*Encuesta detrás de lo visibile,* 1975, încă netradusă la noi), configurându-se ca o componentă esențială și întregitoare în tripticul consacrat cunoașterii. Astfel, în termenii lui Basarab Nicolescu, prinde contur ecuația unei gândiri unde fiecare termen oferă o deschidere către un alt *nivel de realitate.* Autorul eșafodează astfel ceea ce, în timpurile lui Wilhelm Dilthey, se constituia într-un *construct spiritual* (*geistes Gebilde*). Dar dacă, sub presiunea pozitivismului din ultima parte a veacului XIX, cel care, scriind despre *Trăire și poezie* (*Das Erlebnis und die Dichtung*), situa gândirea religioasă într-o ireconciliabilă opoziție cu filosofia, la Vintilă Horia sensurile sunt inversate. Misterul Crucii e parte integrantă a unei totalități unde strălucesc, deopotrivă egale întru cunoaștere, teologia, filosofiile, științele și literatura. Operând o asemenea reconciliere, gândirea lui holistică întemeia o nouă raționalitate. Cu suprapuneri polifonice și desfășurări surprinzătoare, argumentele lui instaurează convingerea că *realitatea* nu mai poate fi gândită ca până acum. Iar cunoașterea impune *auto-modelări spirituale,* inițiere și autoarmonizarea cu principiile goetheanului termen de *Bildung.* Încă de la Meister Eckhart, verbul *bilden* căpătase sensul special de *formare.* Transferată asupra vieții interioare, noțiunea primise alăturări cu încă un cuvânt, *überbilden,* care înseamnă *transfigurare.* Și, nu se poate să nu observăm, în fondul ei, opera lui Vintilă Horia se circumscrie acestui cuvânt, întemeindu-se în egală măsură pe științificitate și pe iubirea de Dumnezeu, ca act ce *precedă cunoașterea.* Așa se face că, potrivit lui, *templul creștin* este, înainte de toate, „locul în care adevărul se manifestă și devine tangibil spiritului". (*Crucea*, p. 23) Numai

astfel *cunoașterea* își dobândește *completitudinea gnoseologică*, acel *Ceva esențial,* ce se opune *disidențelor raționaliste* și disolutivei *gândiri calculatoare* (*das rechnende Denken*) denunțate de Nietzsche.

În toate alegațiile sale privind *credința și cunoașterea,* Vintilă Horia se sprijină pe reflecțiile marilor gânditori. Indisolubil legate, credința și cunoașterea, potrivit lui Spengler, *nu sunt decât două ipostaze ale realității lăuntrice, dar credința este mai veche și guvernează toate condițiile științei, oricât de exactă ar fi ea.* (Spengler, *Declinul Occidentului,* 1996, p. 519)

Nici romancierul, nici memorialistul nu pot accepta că lumea continuă să fie stăpânită de vechile viziuni despre ea însăși, că, în actualitatea veacului XX, nimeni nu denunță derapajele care au provocat un cataclism al istoriei. După cum nimeni nu s-a opus orientărilor falacioase din sfera cunoașterii. Divizarea extremă *spirit-materie* (*res cogitans // res extensa*) operată de Cartesius a generat *confuzie în evoluția cunoașterii.* „A separa obiectul de subiect, eroare corectată de epistemologia cuantică, subliniază el, nu permite, după cum gândea Abelio, *o emergență vizibilă a unei proporții ascunse.*" (*Crucea*, p. 18) Prin aceasta, potențialul infinit al *complementarității,* unicul capabil să spulbere frontiera dintre vizibilul și invizibilului lumii, ar fi exclus.

Pentru cunoaștere ca și pentru credință, prezentul apare ca o vârstă guénoniană, *moment de confuzie și incertitudine,* pe care, spune Vintilă Horia, *nici Biserica nu a știut să-l evite.* De aceea *contemplarea misterului crucii* a devenit, în acest *acum*, „indispensabilă nu numai pentru un creștin, ci și pentru un credincios aparținând oricărei alte confesiuni". *În proiecția sa ultimă,* doar *simbolismul crucii* mai poate deschide o posibilitate de completitudine și ne mai poate antrena spre o „explozie universală a adevărului." (*Crucea*, p. 9)

Tripticul horian (*Viaje a los centros de la Tierra, Encuesta detrás de lo visibile* și *Crucea*) deschide un *superius al ideilor de complementaritate și completitudine*, acelea în virtutea cărora cunoașterea oferă „une nouvelle possibilité d'envisager l'Etre". Configurându-se sub un orizont cu deschideri metapolitice, cunoașterea devine, în accepția lui, „un spațiu pe măsura Aceluia care avea să corecteze traiectoria omului /.../ purificându-l /.../ și adăugându-i o dimensiune de eternitate /.../ pe care omul o uitase sau nu o cunoscuse niciodată înainte de începutul erei creștine". (*Crucea*, p. 11)

În cele trei scrieri, evident complementare, întrezărim pasiunea specifică a gânditorului pentru adevărurile pe care umanitatea le-a abandonat în uitare. Heidegger, pe care îl citează în numeroase ocazii, identificase un asemenea tip de pasiune (*Leidenschaft*), considerând că ea aparține „unei stăpâniri pe deplin întemeiate peste ceea ce ne întâmpină (*begegnet*) ca și peste felul în care noi răspundem acestei întâmpinări (*dem Begegnenden entgegnen*), subordonând-o unor țeluri mari și importante" (Heidegger, *Despre eterna*..., pp. 38-39), ceea ce, în cazul de față, nu mai necesită o demonstrație. *Simbolul universal al Crucii* este înțeles de Vintilă Horia și ca un „simbol plasat în centrul unei Parusii care implică și înglobează omenirea întreagă, așa cum a fost ea mereu proiectată spre viitorul cel mai îndepărtat /.../ acela al sfârșitului timpurilor." (*Crucea*, p. 10) Crucea conduce spre *un éclatement universel de la vérité.* (*Crucea*, dactilograma, p. 1) În terminologia *transdisciplinară* a lui Basarab Nicolescu, am spune că autorul eseului se numără printre puținii care, în sferele concentrice ale cunoașterii, au întrezărit misterioasa zonă de transparență, cu deschidere în sacralitate, a unui *terț ascuns.*

„Omul, scria Nietzsche, crește și se desprinde de tot ceea ce îl înconjura cândva /.../ dar unde este veriga care încă îl cuprinde? Este ea lumea? Este ea Dumnezeu?" (Apud Heidegger, *Despre eterna*..., p. 27) Iată întrebarea la care, prin *Crucea*, Vintilă Horia tocmai a răspuns. Acum știm care este *veriga* (*annulus aeternitatis*) care îl cuprinde, îl exprimă și îl ridică deasupra păcatului metafizicilor occidentale, vinovate (potrivit lui Heidegger) de *marea uitare a Ființei* (*Seinvergessenheit*).

Poetic locuiește omul pe-acest pământ, scria Hölderlin. Această rostire ar putea deveni semnul heraldic al scrisului horian. Dacă *a locui poetic* însemna – apelăm din nou la Heidegger – *să te situezi în prezența zeilor și a esenței lucrurilor* (*Hölderlin și esența poeziei* în *Originea operei de artă,* p. 241) atunci ce se mai poate spune despre cel care a scris *Dumnezeu s-a născut în exil*, tocmai în vremea când se încerca o *golire a lumii de Dumnezeu* (*Gottlosigkeit*)? Și totuși, Vintilă Horia continua să spere – îndemnându-i și pe alții – într-o *eternitate situată dincolo de istorie.* Nu e ceva eroic în scrierile lui? *Ce te face eroic?* – se întreba Nietzsche, oferind și răspunsul: *să vii, în același timp, în întâmpinarea celei mai mari suferințe și a celei mai mari speranțe proprii.* (*Stiința voioasă,* fragmentul 268). Eroic și tragic într-un același timp (timpul guénonianului *kali-yuga*), unde „tragicul e de aflat acolo unde domină spiritul, într-atât de mult încât tragedia supremă se petrece pe tărâmul cunoașterii și în sfera celui care cunoaște". (v. Heidegger, *Despre eterna*... 2014, p. 50)

Lacrima Anei

Dionisie Duma s-a născut pe 8 septembrie 1940, la Tecuci. Studiile elementare și liceale le face la Tecuci. În 1968 absolvă Facultatea de Filologie din cadrul Universității „Al.I. Cuza" din Iași. Profesor la Școala Generală Nărtești și la Grupul Școlar Industrial Tecuci. Debutează cu poezie în revista *Iașul literar,* în 1960. Volume de poezii publicate: *Ardere* (1975), *Catedrala de cuvinte* (1991), *Extemporal la inimă* (1999), *Oceanul de stres* (2002), *Al patrulea păcat* (2003), *Aceste zile* (2005). A mai publicat volumul *Scrisori* (corespondență cu Tatiana Stănescu, mama poetului Nichita Stănescu) și *Nichita Stănescu – O pată de sânge care vorbește* (antologie, ediție bilingvă româno-engleză, 2005). Este membru al Societății Culturale „Junimea 1990" Iași, al Societății Scriitorilor „C. Negri", al Uniunii Scriitorilor din România. A colaborat la *Convorbiri literare, Luceafărul, Cronica, Dacia literară, Ateneu* etc. Au scris despre creația sa acad. Iorgu Iordan, acad. Zoe Dumitrescu–Bușulenga, acad. C. Ciopraga, Laurențiu Ulici, D. Dimitriu, Constantin Trandafir, Th. Codreanu, T. Opriș, S. Bogdănescu, H. Zilieru, A.G. Secară etc.

Poemul alăturat este reluat din volumul *Ardere,* Editura Litera, București, 1975.

Noapte pe Argeș

Arde fântâna cu stele la gură
Noapte-amețită lovește în cruci
Toarce un greier timp cu măsură
Luna se leagănă între doi nuci.

Unde ești Ano fără de cruce?
Curge-nspre ceruri Manole frumos
Cântecul meu dintre ziduri te-aduce
Lângă fântână pe Argeș în jos.

Îndreptar pentru tineret

Anton GOLOPENŢIA

Pe 30 iunie 2017, Academia Română l-a ales în rândurile membrilor săi, post-mortem, pe Anton Golopenţia, unul dintre fondatorii şcolii româneşti de geopolitică. Reluăm câteva date din textul acad. Mihail M. Cernea de susţinere a alegerii.

Anton Golopenţia s-a născut la 12 mai 1909, în comuna Prigor, judeţul Caraş-Severin. A urmat şcoala şi liceul în Banat, Facultatea de Drept a Universităţii Bucureşti, (1928-1930). Obţine a doua licenţă, în filosofie, în iunie 1933.

Prima sa participare la o cercetare sociologică monografică (1931) a fost în satul Cornova, Basarabia. Remarcându-se imediat, Dimitrie Gusti îl numeste şeful său de cabinet la Ministerul Instrucţiunii. Obţine doctoratul în sociologie în Germania, cu teza *Informarea conducerii statului şi sociologia tradiţională.*

Între 1937-1940 este director la Institutul Social Român, iar în 1938 organizează şi conduce prima cercetare, nu pe un singur sat, ci simultan pe un eşantion de 60 de sate, echivalentul unei revoluţii metodologice în istoria şcolii sociologice de la Bucureşti.

În 1940, Anton Golopenţia începe a doua sa carieră, de statistician, ca director al Oficiului de Studii la Institutul Central de Statistică al României (1940-1947). De aici conduce cercetările care vor produce lucrarea *Românii de la est de Bug* (publicată pentru prima oară abia în 2006, recuperată, ca şi alte lucrări, de Sanda Golopenţia, fiica sa). Din august 1947 este director general al Institutului Central de Statistică, unde conduce şi publică, în 1948, primul recensământ postbelic general al României.

La 16 ianuarie 1950, Anton Golopenţia este ridicat din sala de lectură a Academiei Române (fără mandat de arestare) de agenţii Securităţii şi întemniţat. Se stinge din viaţă la 26 mai 1951, în spitalul închisorii Văcăreşti.

Contribuţiile originale ale lui Anton Golopenţia la progresul sociologiei din România sunt de ordin teoretic, metodologic şi meta-sociologic.

Numesc mai jos numai şase dintre principalele sale contribuţii:

1. Introducerea statisticii în sociologia românească, bazată până atunci pe metoda studiilor de caz, monografic-comprehensive, de unităţi sociale singulare.

2. Legitimarea epistemologică a monografiei sumare ca metodă modernă, permiţând cuantificări şi ridicarea enormă a productivităţii cercetărilor sociologice. Teoretic şi metodologic, prin paradigma „monografiei sumare", Golopenţia a pus între paranteze întreaga paradigmă gustiană a monografiei pe 'cadre' şi 'manifestări'.

3. Promovarea studiului comparativ şi simultan pe comunităţi rurale selecţionate zonal, înlesnind distilarea sociologică a ceea ce este esenţial şi general.

4. Introducerea monografiilor de zonă, împreună cu Mihai Pop.

5. Argumentarea funcţiei practice a sociologiei ca ştiinţă necesară statului pentru exercitarea administrării teritoriului şi elaborarea politicii/măsurilor de stat, deschizând, departe-văzător, drumul sociologiei româneşti spre prezent şi viitor, şi spre utilitate constructivă reală.

6. Examinarea condiţiilor epistemologice ale prognozei sociologice, cu referire specială la temele de cercetare asupra comportamentului social.

Rezultatul cel mai remarcabil: în anul de apogeu 1938, cei peste 800 de studenţi ai „şcolii" lui Gusti au produs numai „monografii sumare", procesabile statistic, de tipul propus de Golopenţia. Inovaţia acestuia izbândise.

Datorăm Doamnei Profesoare Sanda Golopenţia reconstituirea, salvgardarea şi publicarea, între anii 2000-2015, sub minuţioasa ei îngrijire editorială, a zece volume cu opera şi corespondenţa lui Anton Golopenţia, antume şi postume, totalizând 6.900 de pagini, inclusiv cele două mari volume despre *Românii de la est de Bug,* ca şi paginile impresionante scrise în închisoare. Alte patru volume (2.000 de pagini) sunt în lucru. Pentru toate acestea, cultura României moderne trebuie să-i fie recunoscătoare.

Cu admiraţie personală profundă pentru marele om de ştiinţă şi monument de moralitate care a fost Anton Golopenţia şi pe temeiul nepieritor al contribuţiei sale la istoria şi progresul sociologiei, demografiei şi statisticii în România, este firească alegerea lui Anton Golopenţia ca membru post-mortem al Academiei Române. (Acad. Mihail M. Cernea)

În cele ce urmează, este reluat un fragment din volumul *Îndreptar pentru tineret* (ediţie îngrijită de Sanda Golopenţia şi Ruxandra Guţu-Pelazza, introducere şi note de Sanda Golopenţia, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2015), scris pe când Anton Golopenţia era bursier Rockefeller în Germania, între 1934-1936. Actualitatea, chiar perenitatea gândurilor tânărului autor (avea pe atunci 25-27 de ani) sunt evidente.

Bidimensionalitatea vieţii. Există comandamente ale vieţii noastre; suntem aşezaţi însă totdeodată în vreme şi părţi ale unui întreg, care e poporul nostru (înainte de a fi membri ai omenirii, ai civilizaţiei şi culturii Apusului, adică). Avem datorii faţă de noi: trebuie să ne străduim să împlinim legea noastră individuală, fiind neîncetat „sub vremi"... Simpli şi pioşi, trebuie să acceptăm să realizăm concomitent pe două planuri, să suferim contradicţia lor, să ne bucurăm de coincidenţa lor...

Ce ştim noi despre noi înşine? Că suntem „urmaşii Romei". „Urmaşi ai Romei" sunt şi italienii, şi francezii, şi portughezii, şi nu ne seamănă decât prea puţin. Trebuie să găsim ce ni-i propriu. Ce e dacic în noi. Nu putem să începem, aşa, din vânt.

Tineretul de acum trebuie să ştie să evite întocmirea de viaţă a celor dinaintea lui. Aceştia ajungeau, pentru o anume *valoare intrinsecă,* într-o *situaţie oarecare;* în aceasta credeau să vadă răsplata muncii lor dinainte. Mai toţi au devenit, asa, oameni *prin poziţie.* Însemnătatea lor deriva din deţinerea situaţiei respective.

Cei de acum trebuie să evite această poziţie, până la urmă individualistă. E întocmirea de viaţă a *Prometeului nou de toate calibrele.* Înfruntă lumea şi izbuteşte; apoi se bucură împăcat de favorurile izbânzii.

Viaţa e un dialog al omului cu lumea. Nu stăm între „ideal" şi lume, plămădind-o pe aceasta pe potriva celui dintâi. Ci trăim într-un întreg care ne depăşeşte, înăuntrul căruia ne putem orienta, căruia i ne putem adapta, al cărui rost, însă, n-avem cum îl şti, cum n-avem cum şti de ce ne naştem, trăim şi murim.

Să nu ne lăsăm încurcaţi de formulările sunătoare şi spuse totuşi numai într-o doară, despre puterea voinţei, despre sublimul idealurilor, despre om, încoronarea şi stăpânul naturii. Ameţiţi de ele, am pierdut comprehensiunea simplă a orientării în viaţă, care constituie zestrea noastră neştiută, de „bun-simţ".

Ne naştem fiecare cu soarta lui: îndrăzneţ unul, lăsător ori străin de toate celălalt, şi ne zbuciumăm fiecare să scoatem din noi mai mult decât iese, când nu ne purtăm grija. Faptul de a fi dintru început dintr-ai unui neam, român sau ungur, dă vieţii noastre dimensiunea cealaltă. Zilele noastre vor trece asa cum au trecut cele ale tuturor oamenilor dinainte de noi: intersecţie între destinul nostru şi istoria neamului din care facem parte.

Nici în viaţa noastră cu noi şi în lume, nici în viaţa neamului nu ne e dat să stăpânim absolut; ne e dat să trăim într-un dialog cu menirea noastră, cu viaţa neamului, cu lumea. Le înţelegem, ne putem orienta în cadrul lor. Le putem mlădia întrucât ne supunem lor, întrucât rămânem în linia lor. Trebuie să rămânem însă totdeauna faţă în faţă cu viaţa noastră, cu realitatea naturii, a neamului şi a istoriei. Nu trebuie să aşezăm între noi şi ea perdeaua unor „idealuri" şi „tălmăciri" răsuflate.

„On s'engage; puis on voit" („Intri în joc; mai târziu vezi", Napoleon). Părea, pe vremea lui Bălcescu, că începe o epocă nouă şi nu începeau decât incubaţia ei, frigurile şi fantasmele epocii noi. Acum, nu mai putem să n-o vrem; e destinul nostru, nu putem da înapoi. Trei generaţii n-au făcut decât să ne constrângă să vrem o Românie nouă. Acum trebuie s-o pregătim; s-o purtăm, ca o sarcină în noi, venin, vrere, neastâmpăr cotidian cu neputinţă de potolit altminteri decât prin atingerea ţintei.

Întâmplările devin istorie de abia când oamenii le înfruntă; când, luând asupra lor răspunderea, *se decid* pentru una din posibilităţile care se pregătesc şi luptă până la urmă pentru înfăptuirea ei. Altminteri oamenii stau sub *logica faptelor:* şi când nu luăm hotărâri, făptuind la întâmplare, în cadrul unei existenţe superficiale, decidem fapte. Care, de obicei, ne strivesc, crude.

Noi românii nu trebuie să uităm că neamurile pot să şi piară. Că-şi pot pierde statele şi că odată pot să se destrame chiar ele. Gottfried Keller are o pagină frumoasă în *Fähnlein...,* în care un patriot scoate din gândul sfârşitului neamului lui imbolduri pentru a-şi împlini mai de zor datoria. (Titlul nuvelei cuprinse în volumul *Nuvele din Zürich* al scriitorului elveţian de limbă germană Gottfried Keller, 1819–1890, este *Das Fähnlein der sieben Aufrechten, Stindardul celor sapte drepţi,* 1860. Nuvela prezintă tensiunile care însoţesc preluarea răspunderilor cetăţeneşti de o nouă generaţie. Notă Sanda Golopenţia.)

Privim în perspective prea scurte şi ni se pare că neamurile nu pot pieri. Dovadă polonii, care şi-au pierdut statul mai bine de un veac. Cazul românilor ardeleni nu poate fi invocat: un trunchi românesc a existat totdeauna în ţările româneşti. E drept că neamurile nu pier prea lesne. Nici noi n-am pieri aşa deodată, dacă chiar tot statul nostru ar fi desfiinţat. (Eu, din parte-mi, aproape că aş dori asa ceva în starea de azi; poate că ar fi zgâlţâirea obştească, de pe urma căreia să putem clădi viitorul celălalt, cel adevărat, stăvilind coruperea şi dezerţiunea de azi din faţa propriului nostru destin.) E drept însă că destinele unui neam pot fi compromise şi sunt compromise prin faptele cele mai neînsemnate şi de ordin cotidian. Nu pierim cu totul, catastrofal, prin atitudinea de azi, ne pregătim însă tot mai temeinic pierzania înceată, datorită nevolniciei, inaniţia morală.

Acum lucrurile se întâmplă la noi ca şi în vremea lui Filimon. „Ciocoii noi" pot fi scrişi şi acum. Deosebirea faţă de cei ai lui Filimon e numai că, în vremea noastră mai puţin *romantic-demonică,* toţi Dinu Păturică vor crâncen starea şi averea, dar se mulţumesc, odată ajunşi la ea. Se feresc de ocna părăsită, în care s-a prăbuşit acest mare patron al lor, apucat de beţia măririi. De la o vârstă încolo, prometeizii noştri de azi, fel de fel de Dinu Păturică altminteri îmbrăcaţi, care încep nu ca vătaf de curte, ci ca secretari, gazetari... se pun pe mâncat, băut... răsplata lor... şi recoltează sistematic onoruri... Mâncăi minori, bucuroşi de ce le pică, pentru că de bucurie şi trai bun, nu mai sunt capabili de eforturi.

(Va urma)

Reinventarea mediocrității.
Palier în evoluția umană

Mircea BĂDUȚ

Orice privire scrutând în trecut, în căutarea unor idei de sinteză, este apriori grevată de riscul parțialității, al sofismului (in)voluntar. (Nu putem cunoaște trecutul în perspectivă completă, întrucât istoria a consemnat doar anumite fapte/aspecte.) Și e de preferat să avem în minte acest corolar, oricât de seducătoare ar fi acele idei.

Progres cultural în avânt. Privind retrospectiv la evoluția intelectuală a societății omenești, putem spune că progresul cel mai substanțial a avut loc în ultimele două secole. Și, da, acest progres a fost sincron cu (dar și motivat de) o evoluție semnificativă în domeniul material (industrializarea, creșterea nivelului de trai) și în sfera socială (emanciparea politică, democratizarea, emanciparea socială). Și, însumând mai multe direcții de manifestare a intelectului uman, pentru a diminua din riscul pomenit în preambul, putem admite că în aceste ultime secole parcurse de omenire cam fiecare generație a asimilat cunoașterea generației anterioare și a depus propria ei participare peste aceea. Altfel zis, fiecare generație a adus ceva în sensul pozitiv al evoluției culturale, în sensul progresului intelectual. Fiecare generație a cunoscut mai mult și a avut o gândire mai puternică – mai liberă și mai articulată – decât a generațiilor anterioare.

Imaginându-ne un grafic al evoluției culturale a omenirii, vom fi uimiți de creșterea bruscă din aceste două secole, dar în același timp vom admite că societatea umană a reușit să asimileze respectivul progres cu oarece echilibru. (Există și reversuri, mai ales în privința resurselor naturale, dar acelea încă ne apar ca fiind controlabile.) Da, putem fi mulțumiți că civilizația noastră și-a însușit fără echimoze remanente acea revoluție culturală. (Și eventual reținem durata acelei rampe din grafic.)

Domolire în progresul cultural? Însă, cumva paradoxal, în ultimii ani – ani în care progresul tehnologic din sfera informațiilor și telecomunicațiilor (componente esențiale cunoașterii) a avut o creștere fără precedent (și ne vom imagina o rampă aproape verticală într-un grafic similar celui invocat mai devreme, cu abscisa lui gradată în secole) – s-a putut observa o oarecare domolire în evoluția intelectuală a societății considerate *in extenso*. În plus, ca într-o buclă de reacție pozitivă, lumea ultimilor ani își reclamă tot mai ferm dreptul la confort, la comodități. (În esență, avem aici o chestiune banală, pe care antropologii o știu de mult: cu cât resursele de trai sunt mai facil de obținut, cu atât populațiile sunt mai puțin energice/inventive.)

Probabil că, în exercițiul social cotidian, fiecare dintre noi poate observa aspecte revelând o temperare în evoluția intelectuală a societății (expresii/tendințe de superficializare; accente ale interesului pentru consum în detrimentul creativității; preponderența idealurilor/obiectivelor mărunte; prevalența kitsch-ului; excese de sublimare spirituală; etc.), dar, fiind observații individuale, ele nu sunt ușor de obiectivizat (prin medie statistică). Însă, o oarecare sumarizare, în perspectiva unei analize sintetice, este totuși posibilă, atât urmărind fluxuri de informații publice (radio, web/internet, televiziune), cât și din interacțiunea socială individuală, atunci când aceasta este suficient de intensă stochastic. Și probabil că una dintre cele mai dureroase observații va fi cea revelând o anume *reinventare a mediocrității,* o îndesire a discursului legitimând mediocritatea, stagnarea; ceea ce ar însemna că generația actuală devine mai interesată de o dezvoltare orizontală decât de una verticală. Cu destulă justificare individuală, la nivel psiho-social: „Nu trebuie să asimilez ceea ce au știut/făcut cei dinaintea mea, ci doar să am acces la acele informații, la nevoie. Nu trebuie să combat pe alte fronturi în afara celor care îmi aduc confort și satisfacție."

Particularități românești. Domolirea evoluției intelectuale este evidentă în societatea românească actuală, însă, prin hazardul istoriei recente, la noi ea este datorată în primul rând haosului cauzat de ruptura pe care societatea a cunoscut-o prin schimbarea regimului politic de după evenimentele din Decembrie 1989. Acea ruptură a avut efecte devastatoare inclusiv în educație, adică exact în sfera formării generațiilor următoare. Dezinteresul pentru educație, pentru școală, nu se datorează nicidecum imperfecțiunii sistemului de învățământ, ci asimilării neponderate a libertății.

Libertatea include un risc inerent de punere sub îndoială/negație a oricărui lucru, oricât de consacrat ar fi el în societate. Astăzi, la noi, orice elev/student și orice părinte poate întreba disprețuitor: „La ce îmi trebuie mie materia/tema aceasta!? Că ea nu

folosește la nimic în viața reală! (sau:) Nu mă ajută să devin ce mi-am propus!" O întrebare semidoctă, ecoul al suficienței/stupidității. Ca și când – parafrazând imaginea din celebrul film de animație cu Asterix – sportivul aruncător de suliță nu trebuie să facă alt antrenament decât aruncarea cu sulița. Da, libertatea, când este grefată pe un organism subdezvoltat, nu este neapărat benefică organismului.

În zilele noastre, elevi și profesori, deopotrivă și la fel cu întreaga societate, află, cu nesaț, dar și cu dezgust, că pot disprețui, că celălalt nu contează. Este o față hâdă a libertății, însă pe care nu o putem ascunde. La rândul ei, ideea de carieră este compromisă de nerăbdare (impaciență venind tot din amăgirea libertății, care ne spune că lucrurile ar fi posibile și fără efort/tenacitate) și de pierderea încrederii în valorile clasice (idem, nimic nu este peren/valoros). Din perspectivă psiho-socială putem concluziona că starea jalnică a învățământului actual se datorează lipsei de experiență în gestionarea libertății. Și eventual notăm că în societățile tradiționale libertatea este în mod firesc echilibrată de o mulțime de norme scrise și nescrise.

Speculând asupra cauzelor. Putem admite că acest ultim manifestat filon al progresului, informatizarea și telecomunicațiile, constituie cea mai pregnantă expresie a fenomenului de *globalizare.* (Da, așa cum scriam odinioară, globalizarea își are precursor în campaniile lui Alexandru Macedon ori ale lui Ginghis-Han și rădăcini concrete în invențiile lui Gutenberg și Marconi, însă adevăratul ei corpus îl constituie internetul.) În acești ultimi ani, lui Homo Sapiens i s-a lărgit brusc lumea. Adesea l-a bucurat puzderia de informații/oportunități, iar uneori chiar a pornit să le exploateze. (Și eventual notăm astfel că migrațiile recente – dinspre Europa de Est, dinspre zonele arabe, dinspre Asia – se datorează în esență globalizării.) Însă deschiderea subită a lumii îi aduce lui Homo Sapiens și angoasă. Pe de o parte – și anume partea cea mai semnificativă – diferențele culturale sunt surse potențiale de conflict, pe de altă parte – o parte mai de cursă lungă – uniformizarea culturală, ineluctabilă în perspectivă, subminează creativitatea.

Dincolo de posibila discuție referitoare la markeri și metrici care să evidențieze/măsoare această distopic-revelată *domolire a evoluției intelectuale,* putem specula asupra cauzelor, tot ca provocare filosofico-antropologică. Și putem lua în considerare astfel de aspecte:

• Pierderea simțului autocritic. Atenuarea reflexului de autoevaluare (la nivel individual, dar și social) poate avea, la rândul ei, o serie de explicații/motive: automulțumirea pentru nivelul de cultură atins; satisfacția pentru confort; exercițiul exercitării puterii; impresia de omnipotență; considerația/sentimentul de suficiență; indiferența socială; toleranța extremă (corectitudine politică neponderată) ș.a.m.d..

• Saturația în cunoaștere: informațiile devenite accesibile prin mijloace informatice și de telecomunicație depășesc capacitatea de asimilare a indivizilor umani (ipoteza pare plauzibilă: capacitatea oamenilor de a memora/procesa informație este totuși limitată, întrucât, din perspectivă biologică, omul nu a evoluat semnificativ în ultimele sute/mii de ani), cu mențiunea că o astfel de saturație se poate manifesta, ca reflex de apărare/conservare, prin varii, infime și neexplicite fenomene psihice individuale (blazare, interiorizare, depresie), cu efect sumativ în mentalul societății.

• Pierderea sensului/rațiunii evoluției intelectuale prin slăbirea valorilor tradiționale (cum spuneam mai sus, însăși globalizarea poate induce o anume uzură a valorilor). Pentru antiteză ne amintim efervescența animată în secolul 20 de ideea cuceririi spațiului cosmic, atât în domeniul științei, cât și în artă.

Iar acest ultim aspect, al subminării valorilor tradiționale, accentuat și de micile dar desele degringolade spirituale, vizibile în societatea noastră, dar și aiurea prin lume, va pune la încercare instinctul de conservare al civilizației însăși: supraviețuirea rasei umane va necesita fie reimpunerea valorilor clasice, fie afirmarea unor noi valori cu potențial de fundament, fie – cel mai probabil și firesc – conturarea unui mix conciliant de valori, vechi și noi, suficient de viguros pentru a ne putea duce mai departe, în ciuda provocărilor care vin.

Omnipotența și plafonarea. Pentru cei mai mulți dintre noi și pentru o parte semnificativă a vieții active, universul se concentrează fizicalmente în cei câțiva inci ai ecranului de telefon mobil. În ciuda dimensiunii extrem de mici, smartphone-ul ne înlesnește accesul la mai toată informația civilizației umane și e capabil să facă o mulțime practic nelimitată de lucruri. Ceea ce, în mod firesc, induce în mintea proprietarului senzația de omnipotență. De acum, Homo Sapiens crede că totul îi este accesibil, că totul este fezabil. Nu prea mai are dileme, provocări, vârfuri de cucerit. (Și am zis Homo Sapiens pentru că numărul de smartphone-uri se cam apropie de numărul populației mondiale; este, deci, un fenomen de masă, care privește nu o clasă/categorie socială, ci însăși specia.)

Avem aici un alt paradox, unul care susține supoziția/raționamentul eseului de față: în urmă cu 5-6 decenii, nici NASA nu avea calculatoare la fel de puternice precum cel pe care fiecare dintre noi îl are astăzi în buzunar/poșetă. Dar hai să presupunem, de dragul argumentației, că existau atunci în lume 10 calculatoare cu putere de procesare similară smartphone-ului! Și că astăzi am avea în lume un miliard de smartphone-uri! Desigur că, aplicând deja-iminentul raport matematic, întrebarea „suntem astăzi de 100 de milioane de ori mai inteligenți decât acum o jumătate de secol?" are un cert iz de sofism. Însă, dincolo de jocul logic spre care am îndreptat atenția cititorului, ni se revelează un corolar care poate funcționa ca axiomă: sporirea funcției (inteligenței, în cazul de față) prin externalizare nu dezvoltă organismul.

Istoria de lângă noi

Jurnalism, creativitate, onestitate

Marian NENCESCU

La 20 *ghenare* 1869, Vasile Alecsandri (1821-1890) îi scria, într-o epistolă, amicului său Iacob Negruzzi (1842-1932), director al *Convorbirilor literare,* dacă poate să-i indice un posibil editor al operelor sale dramatice: „Caut un editor căruia să-i las tot beneficiul vânzării, dar care să-și asume osteneala și cheltuiala tiparului. *N-ai putea să-mi găsești un asemenea juvaer*?" (s.n.) Câteva zile mai târziu, la 10 februarie, același an, poetul îi mulțumea binevoitorului său amic în următorii termeni: „Cristofor Columb a descoperit America. Dumneata ai făcut o descoperire și mai rară! Ai descoperit un editor de opere literare."

Problema, aparent simplă și cu un substrat mai degrabă comercial, ne duce cu gândul la o situație cvasivalabilă și azi, și anume, la raportul, nedeplin clarificat, între autor și editor și, în subsidiar, asupra *dreptului proprietății literare,* aspect cu totul nou în legislația vremii, rezolvat la noi încă din 1862, când apărea prima *Lege a presei* din țara noastră, copiată în mare măsură după cea franceză, din 1793, susține marele jurist Constantin N. Hamangiu (1869, Bârlad – 1932, București), menită a atenua, în parte măcar, veșnicele și încordatele relații dintre autori și editori, pe de o parte, și, indirect, cele între jurnaliști și patronii de presă. Faptul că România, deși cu întârziere față de Franța, dar cu un substanțial avans față de Italia (1882), Belgia și Ungaria (1886) și Rusia (1888), s-a aliniat acestor cerințe, a contribuit și la dezvoltarea climatului literar și jurnalistic din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai ales că disputa asupra produselor „rupte din inima și sufletul artiștilor" a continuat să stârnească pasiuni. Cu toate acestea, în opinia lui Hamangiu, „E datoria noastră a ne gândi și la dânșii, la drepturile ce în mod natural și logic au asupra producțiilor intelectuale ale talentului și geniului lor" (*Scriitori și artiști. Studiu asupra drepturilor lor*, București, Editura Librăriei Carol Gobl, 1897, p. 10).

Analizând legalitatea dreptului de proprietate asupra produselor „minții" creatorilor, descinzând din așa-zisul *jus abutendi* (dreptul absolut al unei persoane asupra unui lucru care îi aparține și din care poate trage toate foloasele), C. Hamangiu, la data respectivă procuror pe lângă Tribunalul Ilfov, aducea în discuție două noțiuni aparent noi în jurisdicția românească: *utilitatea publică* și *interesul public.* „Este nobil, este liberal ca opera unuia să devină a tuturor? E cel mai frumos lucru, zic adversarii proprietății productelor intelectuale, a lucra în folosul societății și spre binele ei." (*op. cit.*, p. 14) Așadar, vorbind în termeni economici, societatea câștigă atâta vreme cât artistul nu este remunerat la valoarea operei lui, dar, în aceste condiții, cum pot fi răsplătite munca și talentul și, mai ales, care este beneficiul public dacă un artist nu e încurajat să creeze la valoarea lui?

Între aceste interese cu totul contrarii, Legea românească a presei din 1862, modificată și completată în 1885, cu toate slăbiciunile și „omisiunile" ei, identificate și analizate pertinent de C. Hamangiu în cartea sa, rămâne, la noi, „singura lege care, *în unire cu dreptul comun* (s.n.), garantează drepturile autorilor" (*ibidem*, p. 12). Răspunzând, de pildă, întrebării fundamentale, anume dacă e *în interesul public* a încuraja producerea de valori spirituale, C. Hamangiu constată că între bunurile fizice (*res corporales*) și cele intelectuale nu există deosebiri fundamentale. „Nu este, oare, o asemănare perfectă și absolută, din punct de vedere filosofic, între cele două drepturi? Și, într-adevăr, cum s-ar putea face, logic, o distincție între ele?" (*op. cit.*, p. 20) Diferența, dacă există, stă mai degrabă în *interesul social* și *utilitatea generală,* care modifică, uneori substanțial, caracterul proprietății. Într-adevăr, există diferențe de uz, între o casă, de pildă, ori un cont bancar, și dreptul de proprietate intelectuală, dar, în esența lui, „dreptul rămâne totdeauna același" (*op. cit.*, p. 219). Făcând distincția cuvenită între categoriile de bunuri care alcătuiesc dreptul individual („Proprietatea este remunerația naturală a muncii și un rezultat al libertății sale"), C. Hamangiu încadrează dreptul proprietății intelectuale în categoria celor de *utilitate socială*, situându-le însă, exclusiv, *în limitele determinate de lege*.

Fără a intra în spinoasa problemă referitoare la conținutul proprietății intelectuale („*Ideile* sunt ale tuturora și oricine e liber a le reproduce; aspectul practic îl reprezintă *forma*"), vom constata că, legal vorbind, proprietatea intelectuală îi conferă creatorului un întreit avantaj: *usus, fructus* și, adesea, *abusus,* care cuprinde inclusiv dreptul de a-și distruge ori a împiedica de la multiplicare propria operă. Mergând pe această linie, admitem că recompensarea creației este deopotrivă *bănească* (ea asigurându-i artistului traiul, dar și libertatea creației), cât și *socială,* opera plutind într-un spațiu aerat, asigurând *gratuit* și fără beneficii directe bucurie și emoții estetice.

În aceste condiții, societatea are obligația, i-am zice *morală,* de a proteja și încuraja oamenii de valoare, în cazul nostru, pe creatorii de bunuri spirituale. Acest principiu, generos, al *utilității sociale,* are rolul de a asigura artistului (sau ar trebui s-o facă!) o existență decentă și, mai ales, să ofere garanția perpetuării operei dincolo de cadrul social și istoric în care a fost creată. Este cazul unor mari creatori, din străinătate (Milton, Dante etc.), dar și de la noi, dar care, după moarte, au avut parte de recunoaștere. Modelul superior, invocat de C. Hamangiu, este cel al „genialului nostru poet, tristul și nenorocitul Eminescu": „Cine nu cunoaște mizeria în care a trăit și cine se va bucura, pe viitor, de fructul chinuitoarelor sale nopți de zbuciumare sufletească?" (*op. cit.*, p. 57)

În concluzie, legal și moral, este în interesul societății a proteja oamenii de valoare, mai ales că „mărimea unui popor depinde și de mulțimea oamenilor de geniu pe care îi posedă" (*op. cit.*, p. 57). Chiar și material, a încuraja creația intelectuală înseamnă a spori veniturile creatorilor, în vreme ce „a răpi artistului orice speranță de a-și îmbunătăți felul vieții, ar însemna a compromite creația și a da loc lucrărilor efemere și frivole" (*op. cit.*, p. 59).

În aceste condiții, oscilând între recompensa *imediată* și beneficiile de viitor, legiuitorul trebuie să țină seama (și) de utilitatea socială/publică a operei. Problema este însă cum recunoaștem o asemenea calitate, iar exemplele altor țări sunt semnificative, dar nu suficiente. La noi, de pildă, *utilitatea* ar trebui să fie stabilită, cu prioritate, de membrii breslelor/uniunilor de creatori, element adesea eludat prin tot felul de comentarii malițioase. În fond, observă și C. Hamangiu, „Legea nu face deosebire dintre o scriere genială și una mediocră, și una și alta se bucură *în același grad* (s.n.) de beneficiile și protecția legii" (*op. cit.*, p 112). Deosebirea ar trebui stabilită de *bunele moravuri,* element ce lipsește atât din dreptul de proprietate intelectuală, cât și din Codul penal.

Revenind însă la conținutul Legii presei din 1862, constatăm că, pentru prima dată în jurisdicția românească, sunt susceptibile de proprietate intelectuală și *articolele de ziar,* considerate drept „adevărate opere literare" (*op. cit.*, p. 114). „Trebuie, totuși, să facem deosebire între articolele de *fond,* cu deosebire cele politice, literare, juridice sau științifice, și știrile, notițele ori polemicile *ce nu pot face obiectul proprietății private"* (s.n., *op. cit.*, p. 114). Juridic vorbind, jurnalistul acordă dreptul de *cesiune* al creației sale publicației unde lucrează sau colaborează, dar dreptul de proprietate îi aparține exclusiv. C. Hamangiu face, în studiul său, cuvenita distincție între dreptul public și cel privat, explicând, de pildă, că la fel cum niciun proprietar nu e dispus să-și împartă casa cu alții, prin extindere, nici jurnalistul nu poate fi obligat să-și distribuie creația fără autorizare: „Jurnalistul rămâne înarmat cu toate drepturile, putând trage înaintea justiției, pentru contrafacere, pe oricine care i-a încălcat drepturile".

În context, problema drepturilor de autor și respectiv al stabilirii *statutului de creator al jurnaliștilor* nu se aplică și asupra unor așa-zise *persoane morale:* Statul și Academia Română. Prin Legea presei, din 1862, Statul, ca autoritate publică, are drept *exclusiv* și *perpetuu* asupra operelor publicate din propria inițiativă. Condiția este ca aceste opere să răspundă unui *interes general* și să aducă un serviciu public. Identic, și Academia Română rămâne „o persoană morală și independentă pentru lucrările de orice natură", având dreptul, printr-o Lege specială, din 1879, „a-și administra averea sa prezentă și viitoare", inclusiv rezultatul lucrărilor comune ale membrilor ei.

Ca o concluzie, jurnalismul este *o formă de creație,* intrând, de drept, „în categoria operelor artistice", element fundamental păstrat și accentuat inclusiv în *Codul presei (Legiuiri române în legătură cu presa,* Timișoara, Tipografia Românească, 1937), care, într-un capitol distinct, intitulat *Explicațiuni complementare la Legea asupra proprietății intelectuale,* face următoarele precizări: „Art. 46. Fiecare articol de ziar își păstrează originalitatea formând proprietatea semnatarului. Reproducerile fără prealabilă autorizație sunt interzise. Suprimările, modificările, corecturile unor pasaje fără importanță nu atrag reparațiuni. Manuscrisele ori operele literar-științifice nu pot fi refuzate de la restituire" (*op. cit.*, p. 224). Mai departe, se consemnează: „Micile articolașe referitoare la probleme de ordin politic, economic ori financiar, *când nu iau o formă literară,* sunt private de protecția legii. În schimb, cele cu caracter științifico-literare sunt protejate."

De altfel, prin proiectul *Codului presei* din 1936, proprietatea literară se extindea și asupra articolelor de ziar: „Articolele, notele cu caracter literar, artistic sau juridic ce se publică în ziare, reviste sau periodice și *sunt semnate de autorii lor* reprezintă proprietatea celor ce le-au scris" (*op. cit.*, p. 118), în vreme ce „Articolele cu conținut polemic, de interes obștesc, chiar și când sunt semnate, informațiile, telegramele ori corespondențele, nu constituiesc un drept de proprietate în înțelesul prezenței legii" (*ibidem,* p. 118).

Faptul că un Cod al presei propriu-zis nu a putut fi promovat în această perioadă, în ciuda unor încercări succesive, datând din vremea guvernării Averescu (1927), apoi prin *Legea Apărării Onoarei,* din 1929, a lui Grigore Iunian (1882-1939), ministru în guvernul țărănist al lui Iuliu Maniu, și chiar a lui C. Hamangiu, devenit, între timp, consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție și ministru, efemer, în Cabinetul Iorga, direct interesat în unificarea legislației în materie, se datorează, în opinia lui Adrian Brudariu (*Presa, funcție socială și națională,* în vol. *Codul presei, op. cit.*, p. IV), „cenzurii care a perpetuat starea de asediu permanentizat și a suplinit, în lipsa unui cod al presei, litera și spiritul Constituției".

În consecință, în situația când, prin „Condica penală", țara lua totul și nu dădea nimic jurnalistului, era nevoie de un regim al presei care „să consfințească funcția socială și națională a scriitorului și gazetarului român". O astfel de lege, pe cât de simplă, pe atât de lesne de aplicat, trebuia să aibă în centrul atenției *ziaristul,* „un profesionist al scrisului, pe care fenomenul de presă l-a creat și care nu se mai poate dispensa de el" (*op. cit.*, p. 9). Așadar, începând de la statutul profesional, drepturile de pensie și alte drepturi conexe (inclusiv distribuirea permiselor gratuite pe calea ferată, susțin autorii proiectului Codului presei), se impunea o lege care să facă distincția cuvenită între „funcționarul care deschide poarta la o întreprindere" și cel care, contra unui salariu adesea de mizerie, „asigură hrana intelectuală și izvorul unic de cunoștințe a milioane de oameni".

→

Istoria de lângă noi

Plecând de la constatarea că, „la fel ca şi plugăria, jurnalistica este o profesie nereglementată", autorii proiectului de Cod al presei, ziariştii bănăţeni Pompiliu Şerbănescu şi Ioan Bănciulescu, pledează pentru reglementarea acestei profesii „atât în interesul societăţii, cât şi al adevăraţilor gazetari". Evident, şi organizaţiile profesionale erau în asentimentul unei asemenea legi, cu deosebire al unui Cod al presei „cu dispoziţiuni clare şi sancţiuni categorice". Fără a intra în amănuntele organizării şi funcţionării Sindicatelor profesionale, a Corpului de ziarişti, a Camerelor de muncă şi a jurisdicţiei aferente muncii (dreptul la preaviz, concediu şi pensie), autorii Codului pledează pentru *egalitatea de tratament:* „Aceasta nu se poate legifera. În faţa legii toţi suntem egali. Osebit de aceasta, vorbeşte talentul şi pregătirea. Înţelegem că şi pregătirea profesională lasă mult de dorit – poate până la înfiinţarea mult cerutei universităţi gazetăreşti" (*op. cit.*, p. 19).

Legal vorbind, în România anilor '30 funcţionau, ca *persoane moral-juridice,* mai multe organizaţii profesionale, începând cu *Sindicatul ziariştilor din Bucureşti,* constituit la 18 martie 1900, printr-o lege promovată de ministrul C.G. Dissescu (1854-1932) şi promulgată de Regele Carol I, continuând cu *Asociaţia Generală a Presei Române, Sindicatul şi Cercul Ziariştilor Profesionişti*, de la Iaşi, *Sindicatul Presei Române din Ardeal şi Banat* şi, în sfârşit, *Uniunea Ziariştilor Profesionişti,* din Bucureşti, înfiinţată la 11 ianuarie 1919, predecesoarea U.Z.P.-ului de azi. Motivele pentru care nu a existat o unitate a societăţilor/sindicatelor/uniunilor de presă din România este explicat, parţial, de G. Caliga în *Almanahul dicţionar al Presei din România şi al celei româneşti de pretutindeni* (Bucureşti, Fundaţia Culturală „Principele Carol", 1926): „Începând de la întâiul Congres al Presei, din noiembrie 1917, mişcarea s-a scindat, manifestarea fiind considerată mai degrabă o expresie a Presei liberal-democrate, fiindcă ziarele conservatoare–guvernamentale nu au participat" (*op. cit.*, p. 6). Din păcate, acest spirit de contestare, de frondă şi de separaţie *s-a păstrat până în zilele noastre,* în ciuda funcţionării, în interbelic, al unui Consiliu Superior al Presei. S-ar părea chiar că iniţiativa din 1937 a lui I. Bănciulescu, „redactor la *Dimineaţa* şi *Adevărul"*, s-a risipit prematur, poate şi din pricina propunerii de a-l numi „preşedinte din oficiu" al Corpului pe directorul general al Serviciului Presei din Ministerul de Interne, în funcţie.

Din *Almanahul,* din 1926, al lui G. Caliga, aflăm că Şeful Direcţiunii Presei din Ministerul de Interne era „confratele nostru", respectiv Constantin Rîuleţ (n. 1882, Bucureşti, în presa din 1901, redactor la *Viitorul* şi autor dramatic, jucat la Teatrul Naţional – d. ?), ajutat de câţiva ziarişti activi, al căror rol era de a redacta comunicatele şi informaţiile către ziare. Evident, notează G. Caliga, *„Direcţia nu are caracter politic* (s.n.), fiind compusă din colaboratori de la toate ziarele şi nefavorizând niciun partid politic, ea are ca obiect principal chestiunile minoritare şi informarea miniştrilor" (*op. cit.*, p. 36). Simultan, la Ministerul de Externe funcţiona o Direcţie similară, condusă de Nicolae Dianu, secretar de legaţie, care „ţinea legătura cu ziariştii români ataşaţi de presă peste hotare şi cu corespondenţii ziarelor străine la Bucureşti, pentru a le da informaţiile necesare".

Cum personalul acestor Direcţii, atât de necesare oricărui stat, era alcătuit din personalul diplomatic sau, după caz, din comisari de poliţie, mulţi, s-a văzut, încă ziarişti activi, rezultă, în viziunea unor contemporani, că şi în interbelic funcţiona „presa cu epoleţi" şi că respectivii redactori nu erau decât nişte „intruşi" printre veritabili jurnalişti, necontaminaţi de spiritul cazon! Cu toate acestea, ei erau invitaţi să participe, cu drepturi depline, la lucrările Consiliului Superior al Presei, iar personalul executiv din cele două ministere îndeplinea atribuţii active de jurnalişti.

Interesante erau şi condiţiile de a accede în Corpul ziariştilor: stagiul militar satisfăcut, *bacalaureatul* şi o perfectă moralitate. În rest, condiţii de vechime şi plata la zi a cotizaţiei. După trei ani de activitate neîntreruptă, dar şi mai devreme, după merite, jurnalistul căpăta statut *definitiv* şi se putea înscrie la Casa de Pensii. În exercitarea profesiei, jurnalistul era considerat *funcţionar public*, iar condiţia de a fi membru al Corpului era obligatorie, nerespectarea ei atrăgând şi unele sancţiuni. Cu acest prilej, sunt enumerate şi funcţiile compatibile cu calitatea de jurnalist: informator/colaborator, reporter, corespondent, redactor, secretar de redacţie, redactor-şef, *director, consilier de presă* (s.n.).

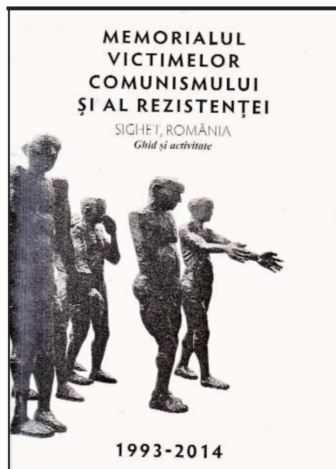
În context, ne vom referi şi la *cumulul de venituri.* Conform art. 42 din Codul Presei, pensiile acordate de Casa de Retrageri şi Pensie a Ziariştilor se puteau cumula cu orice alte „pensiuni ori drepturi acordate de stat", dar nu peste limita de sus acordată de instituţia respectivă". La acestea se adăugau permisele CFR pentru liberă călătorie, cu fotografie, acordate doar pentru ziariştii profesionişti, cu minimum 6 ani vechime, care îşi câştigau existenţa în presa periodică, publicistică, edituri, servicii de presă ale instituţiilor de stat, Societatea de Radio-difuzare etc.

Cercetând, de pildă, câteva dintre *Dările de seamă* anuale din anii '30 ale Uniunii Ziariştilor Profesionişti din Bucureşti (puse la dispoziţie cu mare generozitate de Ion C. Rogojanu, deţinătorul celei mai ample biblioteci şi arhive private din ţară), am constatat că, anual, Uniunea beneficia, pe lângă *renta* de 5% plătită de Casa de Depuneri pentru fondul U.Z.P. din România, şi de o serie de alte venituri, sub formă de *subvenţii* de la stat, substanţiale la cursul leului din acea perioadă, respectiv 140.000 lei, (în 1934), care erau distribuite membrilor sub formă de *ajutoare* nerambursabile. Subvenţia s-a păstrat şi în vreme de război, după cum rezultă şi din Raportul Comitetului, din 1943, care informa Adunarea generală că „În cursul anului trecut, în ciuda vitregiei vremurilor, am fost în măsură să distribuim ajutoare membrilor noştri, în sumă de 998.750 lei, depăşind astfel totalul ajutoarelor *acordate anul precedent"* (*Dare de seamă, pe anul 1943, înfăţişată Adunării generale din 6 august 1944,* Bucureşti, Tipografia noastră, f.a.).

Tot în respectivul Raport anual se mai menţiona: „De la 11 iunie 1919, Uniunea noastră a activat *exclusiv pe baze profesionale* (s.n.), luptând pentru apărarea drepturilor şi revendicărilor ziariştilor profesionişti. În toate dezbaterile, comisiile şi proiectele din acest interval, Uniunea a fost vigilentă, prezentă şi activă. Fidelă scopului pentru care a fost creată şi programului iniţial, U.Z.P. a combătut neîntrerupt pentru asigurarea unei bune condiţii materiale şi morale pentru salariaţii presei, pentru protegiuirea libertăţilor fără de care ziaristul nu-şi poate exercita profesiunea" (*ibidem,* p. 5). Semnificativ, la data respectivă, numai Filiala Bucureşti avea 313 membri înscrişi (între care 17 erau membri fondatori, din 1919), iar preşedinte, ales, era generalul Paul Teodorescu (1888-1981, fost ministru al Aerului şi Marinei, comandant al Scolii Superioare de Război, membru corespondent al Academiei Române şi, ulterior,... deţinut politic la Canal), iar între membrii Comitetului mai figurau scriitorii Radu Boureanu, Ion Pas, dar şi jurnalistul de dreapta Alexandru Talex (1909-1998), autorul primei monografii despre Panait Istrati, de la noi, apărută în 1943. De altfel, de la Heinric H. Streitman (n. 1873, Piatra Neamţ – d. 1949, Israel), fost, între altele, şi „consilier tehnic la Direcţia Presei din Ministerul de Externe" (apud. G. Caliga, *Almanahul presei, op. cit.,* p. 150), primul preşedinte al U.Z.P., se păstrează tradiţia alegerii în fruntea breslei a unor jurnalişti sau colaboratori de presă cu funcţii în aparatul de stat, care, prin relaţiile pe care le deţin, să poată să menţină un statut corespunzător pentru membrii Uniunii. Cât priveşte opţiunile politice ale lui Streitman şi ale succesorilor săi din conducerea U.Z.P., credem că ele sunt lipsite de importanţă, în acest context.

Desigur, istoria presei ne oferă şi alte instructive şi elocvente exemple de rezolvare a unor situaţii pe care unii istorici actuali se pare că vor să le „redescopere" cu tot dinadinsul. Dacă problema *creativităţii în jurnalism* a fost rezolvată încă de pe vremea lui C. Hamangiu, la fel ca şi problema *cumulului de venituri,* dacă accederea în corpul jurnaliştilor, în lipsa unor şcoli adecvate, se putea face direct cu bacalaureatul, condiţia fiind talentul şi onestitatea, astăzi unii parcă ar vrea să impună chiar... doctoratul (dacă ar folosi cu adevărat la ceva!). Rămâne deschisă rana *indemnizaţiilor.* Şi aici ne putem duce cu gândul la soluţiile lui C. Hamangiu, dar n-ar fi suficient. Se pare că problema e mai mult personală decât principială. Or, din acest motiv, ea nu are leac. Este şi motivul pentru care, în interbelic ca şi azi, mişcarea profesională jurnalistică *n-a fost şi nu e unită.* În aceste condiţii, pe cei care, din motive diverse, întreţin dezbinarea în continuare a breslei jurnaliştilor, îi trimit la discursul lui Nicolae Iorga, el însuşi ziarist combativ, de mare talent, director al cotidianului *Neamul Românesc,* ţinută la Congresului Federaţiei Generale a Presei din Provincie, de la Galaţi, 1932: „Celor de aici le incumbă datoria să lupte, alături de noi, întru izbânda cuceririi unui loc mai bun, ce se cuvine ziaristului în societatea românească de azi".

Memoria lacrimii

Asemenea indivizilor, popoarele se deosebesc nu numai prin felul în care îşi trăiesc destinul, ci şi prin felul în care ştiu să şi-l pună în valoare. Polonezii au reuşit să dea nefericirii lor seculare definiţia demnităţii, evreii şi-au transformat martiriul în apoteoză. În ceea ce ne priveşte, ştiinţa potrivirii lucrurilor ne-a fost, din păcate, aproape întotdeauna necunoscută. Aproape întotdeauna am preferat să ne întâmpinăm oaspeţii nu cu lacrimi, ci cu pâine şi sare, şi să ne oblojim rănile în tăcere şi singurătate. Există o mare singurătate în destinul poporului român şi există o insuportabilă tăcere. Memorialul de la Sighet se naşte din credinţa că această singurătate trebuie să înceteze. Şi ea nu poate înceta decât dacă tăcerea încetează.

Cea mai mare victorie a comunismului – o victorie relevată dramatic abia după 1989 – a fost crearea omului fără memorie, a omului nou cu creierul spălat, care nu trebuie să-şi amintească nici ce a fost, nici ce a avut, nici ce a făcut înainte de comunism.

Realizarea Memorialului Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei este o formă de contracarare a acestei victorii, un mijloc de resuscitare a memoriei colective. Format din Muzeul de la Sighet şi din Centrul Internaţional de Studii asupra Comunismului, cu sediul în Bucureşti, precum şi organizator al Şcolii de Vară, Memorialul este o instituţie a Memoriei, unică în felul ei prin faptul că este în acelaşi timp centru de cercetare, de muzeografie şi de învăţământ.

La întrebarea „Poate fi reînvăţată memoria?", Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei din România este un convingător răspuns afirmativ.

(Ana Blandiana, la începutul şi la sfârşitul broşurii de prezentare a Memorialului)

Impredictibilitatea climatică, economică și politică

Petre ROMAN

În cunoscuta sa carte *Un sezon în infern,* Rimbaud scria: „Un om trebuie să fie absolut modern”. A fi modern astăzi înseamnă, cred, să combați imprecizia și să înțelegi impredictibilitatea.

Europa, ca și Occidentul mai târziu, avea o identitate imprimată în știință: căutarea cauzelor. O credință era ferm înrădăcinată: există o convergență în evoluția lucrurilor, în felul lor de a exista. Știința clasică a Europei este construită cu această credință în aproximare și convergență, credință justificată de faptul că predicțiile se dovedeau corecte. Modelele utilizate și rezultatele obținute cu ele dădeau dreptate acestei științe. Totuși, la cotitura între secolele XIX și XX, în 1900, unul dintre cei mai mari fizicieni și matematicieni a avut intuiția genială a ceea ce va fi demonstrat abia în 1963. E vorba de Henri Poincaré: „O cauză foarte mică ce scapă atenției noastre este capabilă să determine un efect considerabil, pe care este imposibil să nu-l vedem și atunci spunem că efectul se datorează întâmplării… Un fenomen este prezis atunci când este guvernat de legi. Însă nu e întotdeauna așa; se poate întâmpla ca mici diferențe în condițiile inițiale să producă foarte mari diferențe în fenomenul final. O mică eroare în primele produce o enormă eroare în cele finale. Predicția devine imposibilă.”

Impredictibilitatea climatică. Totul ia o turnură complet neașteptată prin lucrarea lui Edward Lorenz. Impredictibilitatea și teoria haosului care o explică sunt pentru întâia dată puse în evidență prin rezultatul lui Lorenz din 1963. El studia, cu un sistem de ecuații foarte simplificat, încălzirea la bază a unui strat de aer și mișcarea rezultantă. Această experiență simula într-o manieră esențială ceea ce se întâmplă cu mișcarea aerului în atmosferă. Utilizând un calculator – foarte primitiv pentru noi astăzi – el constată că mici erori, considerate neglijabile, în datele de intrare se dovedeau catastrofice. El trage concluzia, neacceptată de comunitatea științifică timp de peste zece ani, că predicția stării timpului pe termen lung este condamnată pentru că este imposibilă.

Este ceea ce cunoaștem azi sub denumirea „efectul fluturelui”: erorile și incertitudinile se multiplică în cascadă și ating în final turbulența deplin dezvoltată. Prima etapă a teoriei haosului este chiar această dependență senzitivă de condițiile inițiale. „Demonul” se află în nelinearitatea ecuațiilor mișcării fluidelor. Ea produce haosul matematic care simulează realitatea naturală.

Același Lorenz demonstrează cum un model fizic bine cunoscut de noi toți este un model de nelinearitate. E vorba de roata hidraulică. Apa cade regulat din partea de sus către roată. Dacă vâna de apă este lentă, cupa superioară nu se umple suficient pentru a învinge frecarea și roata nu se învârte. Când vâna este mai rapidă, greutatea cupei pune roata într-o mișcare care continuă permanent și regulat. Dacă însă vâna se accelerează, rotația devine haotică, din cauza efectelor nelineare din sistem. Lorenz a descoperit că într-o perioadă mai lungă mișcarea de rotație se poate inversa și apoi să nu mai revină deloc la o mișcare permanentă. Nu există, deci, un mod (*pattern* în engleză) predictibil. A fost o adevărată revoluție în aproximarea teoretică a fenomenelor din natură. În rezumat, noua teorie propune pericolul pe post de soluție. Paradoxul lui Benjamin Fondane (românul Fundoianu), „Să întemeiem societatea pe realitatea carteziană a îndoielii”, este astfel confirmat. Aspirația noastră de a găsi liniștea așezați pe malul râului sau al mării unde curg sau alunecă valurile vieții este o iluzie; suntem întotdeauna duși către vâltoare, spre impredictibilitate.

Pentru a înțelege impredictibilitatea, vă propun să utilizăm ideea filosofiei dualiste care guvernează astăzi fizica modernă. Cunoașterea naturii se împarte în două categorii: fapte și probabilități. Putem înregistra faptele trecutului. Ele sunt observațiile asupra lumii reale, a stărilor naturii pe care le putem măsura. Însă, aceste înregistrări nu ne permit să facem prognoze sigure. Ele ne indică probabilități privitoare la ceea ce se poate produce în viitor. Viitorul este nesigur, pentru că procesele din intimitatea naturii nu sunt predictibile. Natura este în același timp celestă, în perfectă armonie, dar și inexplicabil de fragilă în stabilitatea sa. Thomas D'Aquino afirma și insista că un univers perfect trebuie să conțină în el întâmplarea, hazardul, pentru a permite oamenilor să aibă propria lor autonomie. Noi ocupăm o realitate care, în conformitate cu știința clasică, știința deterministă, a formalităților bine întemeiate logic și matematic, avansa sub o cauzalitate presupusă perfectă. În intimitatea sa, natura nu este așa. Viitorul nu poate fi un duplicat al experienței trecutului. Elementul suprem în natură este schimbarea.

Pentru știință, natura este constituită din sisteme dinamice disipative. Orice sistem dinamic cunoaște o tranziție spre o stare neperiodică sau neliniară, spre starea de haos temporară. Traiectoriile pe care evoluează sistemul nu sunt stabile; la un moment dat, ele suferă bifurcații și predicția evoluției nu mai este posibilă. Apare și se instalează turbulența. Este pierderea coerenței spațiale și uneori și temporale. Este haosul. Comportamentul, din punct de vedere matematic, este stohastic. Fizicienii spun că modurile stabile sunt sclavii modurilor instabile.

Pentru a sublinia această antinomie în însăși abordarea științifică, să-l urmăm pe marele savant de origine română Nicolae Georgescu-Roegen: „Spiritul Occidentului pare contaminat de un fel de virus incurabil care produce o sete irezistibilă de ordine logică.” Însă, gândirea logică, această deprindere analitică, cere intuiție, „o intuiție bazată pe înțelegerea plină de simpatie față de experiență”, spunea Einstein.

Am citit recent cu mare interes cartea lui Nicolai Berdiaev *Filosofia lui Dostoievski.* El spune: „Omul nu este aritmetică, este o ființă problematică și enigmatică” și îl citează pe Dostoievski: „Dacă îmi veți spune că putem calcula haosul și tenebrele, că însăși posibilitatea calculului preliminar va opri nebunia, eu vă răspund că omul se va preface că e nebun pentru a face totuși ceea ce are chef să facă.” Cuvintele cheie sunt aici: haos, predicție, inevitabila impredictibilitate, adică nebunia. Și nu e totul. Într-un alt text, Dostoievski spune: „În profunzimea naturii umane nu este nici odihnă, nici unitate, ci un turbion dinamic.” Berdiaev conchide: „Dostoievski vrea să aducă lumina din întuneric.”

Ce produce schimbarea climatică? Un factor extern sau o cauză internă? Exemplul binecunoscut de factor extern este acumularea de gaz carbonic în atmosferă. Efectul acestei acumulări conform celor mai recente rezultate este o alunecare a climei față de ceea ce părea permanent în trecut spre încălzirea înregistrată mai recent. Cauzele interne sunt fluctuațiile mici inițiale, care generează fenomene precum furtunile, valurile de căldură, ploile torențiale și topirea bruscă a ghețarilor. Aceste cauze interne sunt de natură haotică și sunt impredictibile, mai puțin într-un număr de cazuri critice, când pot apărea anumite tendințe. Însă este de acum sigur că schimbările climatice, impredictibile, pot provoca un *salt climatic* de la o stare la alta. Este cauza marii temeri pe care o împărtășește comunitatea științifică astăzi.

Impredictibilitatea în științele sociale. În 1968, Benoit Mandelbrot, cercetând variația în timp a prețului bumbacului, a observat că evoluția la bursă cunoaște schimbări în general foarte mici de la o zi la alta, dar din când în când se schimbă substanțial și foarte brusc; „valorile medii nu ne spun nimic despre aceste mari și rare schimbări”. „Pericolul este că nu se ține seama suficient de experiențele terminate în eșec.” Economia în echilibru există numai în rezultatele simulărilor matematice, plecând de la modele economice concepute pentru a prevedea cursul de stabilitate al prețurilor. Este ceea ce Whitehead numea „iluzia concretului prost înțeles”. În realitate, apare un fenomen crucial, și anume, că individul pus într-o nouă situație economică își poate modifica preferințele. Este efectul Oedip. Anunțarea unei viitoare acțiuni modifică datele pe care individul și-a construit planurile sale și atunci el și le revizuiește. Poincaré afirma net: „nu există logică și epistemologie independente de psihologie”. Efectele deciziilor indivizilor sunt imposibil de prevăzut în calculul economic. Tabloul poate fi reconstituit numai prin tatonări.

Unde ne aflăm astăzi, la 40 de ani de la apariția teoriei haosului? Teoria haosului este azi un stâlp al cercetării științifice, utilizată nu doar pentru a descoperi, ci și pentru a explica. Evenimentele impredictibile pot conduce spre aplicații în lumea fizică reală. Geometria complexă a impredictibilității, pe care o numim „stranie'”, ia forma atractorilor: tablouri extrem de complexe ale traiectoriilor rezultate din simularea pe calculator. Există, deci, un mod de comportament care, după o perturbație, face ca sistemul să revină la echilibru. Altfel spus, poate exista o anumită ordine – în haosul ce înseamnă impredictibilitate – care se angajează pe o altă cale. Aceea a calității, iar nu a cantității. Această alunecare de la cantitate către calitate este un factor al gândirii sistemice moderne. Lorenz anunțase deja această nouă atitudine prin conceptul curgerii neperiodice deterministe. Există o fereastră de predictibilitate de lungime diferită în funcție de evenimentul studiat. Spre exemplu, în meteorologie, fereastra este de trei zile și orice predicție pentru mai departe este fără valoare. Suntem obligați să trecem la probabilități.

Politica, la fel ca economia, este criticată pentru interesul excesiv acordat termenului scurt. Conducătorii politici sunt cel mai adesea obligați să dea socoteală pentru lipsa de rezultate față de promisiunile făcute. Ei, ca și managerii din economie, au învățat că evenimentele nu sunt predictibile și e mult mai bine să le explici decât să le înfrunți. Astfel, puterea relațiilor publice a devenit extrem de importantă în exercițiul de putere. Fereastra de predictibilitate în politică este scurtă și cea mai importantă calitate a unui lider politic este să propună proiecte pe termen scurt și să le ajusteze rapid după circumstanțe. Mi-e teamă că marea politică nu mai este posibilă, fiindcă pentru a o face ar trebui ținută cârma și continuată strategia pe termen lung, chiar și atunci când opinia publică nu mai este favorabilă. Cum putem ști dacă rezultatele sunt diferite de acelea care s-ar fi obținut cu alte politici? Cum să aflăm dacă efectele sunt mai bune sau mai rele, comparate cu cele la care s-ar ajunge pe alte căi? Dacă suntem incapabili să prezicem evenimentele, putem totuși ca, plecând de la fapte, să imaginăm consecințele.

→

Despre *Antiparenting,* de ieromonah Savatie Baștovoi

Alexandru MĂRCHIDAN

Motto: „Fiți copii la răutate, nu și la minte"
(I Corinteni, 14, 20)

***Antiparenting* este titlul** unei cărți recente de antropologie, filosofie, psihologie și educație (apărută în 2017, Editura Cathisma, București), cu toată gama de științe subordonate lor, și toate acestea într-un limbaj curat, fără acrobații textuale. Învățătura creștină încununează cunoașterea dobândită în celelalte discipline, dându-le adevăratul rost. Se vede clar că autorul, cunoscutul ieromonah Savatie Baștovoi, are tot interesul de a restabili adevărul și firescul în ceea ce – până acum un veac, să spunem – era de neconceput că va deveni obiect de dispută: nevoia de acreditare pentru a primi calitatea de părinte (pentru copii); altfel, dacă îndrăznești să fii părinte neoficial, nu e în regulă, acționezi subteran. Mai trist este că pentru maeștrii (guru) în *parenting,* aceasta nici măcar nu trebuie să facă obiectul discuției. Pentru ei există doar certitudinea că omenirea s-a luminat abia începând de acum două, trei decenii, iar până în prezent a trăit în bezna nebuniei de a-și crește copiii fără să facă școală în acest sens. O mai mare infantilizare a omului cu greu ar mai putea fi inventată. Dar să nu-mi fie luate vorbele drept provocare!

Perioada comunistă a instaurat o modă nouă – aceea a ratării generaționale, modă în care ideologiile de azi excelează. Pentru comuniști, adulții educați în perioada anterioară își rataseră adevărata menire umană, pentru că moșteneau elemente burgheze. După anii '90, cei educați în spațiul sovietic au primit la rândul lor eticheta ratării, fiind moștenitori ai ideologiei materialiste. În fine, macroideologia globalizării (matrice pentru numeroase ideologii), acest nou „iluminism" întunecat, deja nu mai dă vina pe marile ideologii politice și afirmă răspicat faptul că „tinerii de azi (...) nu pot fi nici măcar părinți. Atât de ratați sunt? Cel puțin așa reiese din miile de cărți menite să le explice cum să se poarte cu copiii lor." (p. 15)

Cu alte cuvinte, până acum s-a trăit la nivel subuman din moment ce n-au existat „parentologii" care să spună mamelor și taților cum să fie ceea ce ei doar credeau că sunt – părinți.

Datorită armoniei dintre logică, intuiție și realitatea vie, pe de o parte, și simțul ascuțit pentru utilizarea limbii române, pe de altă parte, ieromonahul Savatie Baștovoi dă și prin această carte o lecție de gândire sănătoasă, demascând șubrezenia premiselor din care este țesută corectitudinea politică. Prin structura atent construită a cărții, el pare (din păcate, e nevoit să facă asta) că își ia de mână cititorul și, ca un pedagog răbdător sau ca un Descartes al zilelor noastre, îi spune: bine, să presupunem că noi doi nu știm nimic sigur deocamdată pe tema asta – a fi bun părinte. Însă, din moment ce noi nu suntem primii oameni creați și, așa imperfectă cum a rămas omenirea după cădere, a continuat să existe totuși până acum, transmițând tot ce era necesar supraviețuirii fizice și spirituale a omului, să vedem ce idei au fost considerate dintotdeauna valabile, firești, așa cum e firesc să pui boii în fața carului și nu invers. În plus, atunci când se vorbește așa pasional despre „meseria de a fi părinte", adulții inițiatori și susținători ai fenomenului *parenting* fac tot felul de presupuneri despre nevoile copiilor. Ori, dacă este sincer, orice om își poate aminti ce nevoi, dorințe și temeri avea în copilărie. În curând, vor apărea manuale cu pretenția de a te învăța că după ce inspiri e indicat să și expiri. Sau au apărut deja?!

De-aici încolo, pe tema raportului dintre părinți și copii este construit un demers în care, așa cum mărturisește autorul în prima pagină a cărții, își ia însoțitori foarte mulți „specialiști în educație, medicină, psihologie, filosofie, arte sau pur și simplu buni părinți și copii, membri ai grupului Antiparenting, căci datorită sincerității și experienței lor am putut recupera mulți ani de studiu și lecturi, necesari pentru o lucrare atât de amplă și ambițioasă cum este *Antiparenting".*

A rezuma ideile cărții nu cred că ar face un mare serviciu acesteia, pentru că ar da cititorilor falsa impresie că au aflat tot ce trebuia și că s-au lămurit cum stau lucrurile cu încă o carte. Ca în binecunoscuta replică: am văzut filmul, la ce-mi mai trebuie cartea? Ar fi însă păcat să le scape tinerilor (în special) bogăția ideilor din *Antiparenting.* Și nu o spun în sensul că nu se poate să ratați o carte așa frumoasă, ca și când m-aș referi la un *best-seller* picat pe piața noastră de carte. Nu despre asta e vorba (deși cartea are tot ce-i trebuie să ajungă un *bestseller educativ* cu acoperire în calitate), ci despre o frumusețe în sens deplin, una care nu e separată de adevăr și bine și care ne privește pe toți, așa cum puține cărți celebre de astăzi o fac. Este o călătorie a gândului care nu iubește – cum e moda – jumătățile de măsură și amestecul adevărului cu minciuna. Și, totodată, este o călătorie a cuvântului limpede (cum, de altfel, ne-a obișnuit Savatie Baștovoi), când mass-media și aproape toate canalele de „comunicare" ne droghează cu termeni clarobscuri.

Iată un bun prilej să iei parte, ca cititor, la un proces de trecere prin sita lucidității a sloganurilor pe care le auzi neîncetat, printre care și sofismele literaturii *parenting*, o nouă *sectă*, dacă ne luăm după datele care însoțesc fenomenul. În strânsă legătură cu *parentingul* se află numeroase „picături chinezești" a căror țintă suntem ceas de ceas: confuzia dintre afecțiune și iubire, mitul iubirii necondiționate (de unde și *„parenting* necondiționat", o anti-Biblie aplicată) versus „găselnița iubirii «condiționate», un termen menit să diabolizeze tot ce este regulă, normă, disciplină, ajungând să atace chiar relațiile ontologice dintre părinte și copil, propunând o răsturnare a lor" (p. 26), spiritualitatea de tip *Mindfulness,* religia omului-internet, dicționarul de termeni inițiatici pe care îl aduce *parentingul* necondiționat – tantrum, meditație, tehnici de relaxare, de respirație, de control, energii, canale, pozitiv, negativ etc.

În încheiere, las cuvântul autorului, redând doar două fragmente dintre cele câteva zeci pe care le-aș fi citat.

„Irascibilitatea, agresivitatea manifestată în fața străinilor, refuzul comunicării sau comunicarea deficientă sunt prezentate ca stări-normă pentru copilul modern, pe care părinții trebuie nu doar să le tolereze, ci chiar să evite orice încercare de a le tămădui. Copilul cuminte, ascultător, receptiv la cererile părinților este suspectat de timorare, de inhibare, de abuz. Copilul bun este un rău cu care trebuie luptat." (p. 34)

„Una dintre nevoile copilului pe seama căreia se fac adevărate tratate de parentologie este nevoia de a fi independent.

Independența... Ce bine sună! Dar v-ați dorit vreodată în copilărie să fiți independent? V-ați dorit să nu aveți nici mamă, nici tată, să fiți așa, independent? Nu neg faptul că, în urma îndoctrinării duse la toate nivelurile, există de acum copii care la vârsta de 4-5 ani manifestă dorința de a scăpa de părinți, dorindu-le moartea, dar asta e o anomalie. Pentru un adult care înghite zilnic știri despre abuzurile asupra femeilor din Iran sau Siria, despre revoltele înăbușite în sânge din Ucraina și altele, independența este o valoare democratică. Dar credeți că e bine să luăm concepte politice ale oamenilor mari și să le aplicăm pe copii, cu convingerea că asta îi face fericiți?" (p. 64)

De la începutul cărții *Antiparenting. Sensul pierdut al paternității,* Editura Cathisma, București, 2017, reluăm o parte din prezentarea autorului. Desigur, multe alte detalii pot fi găsite pe internet. (Nota red.)

Ieromonahul Savatie (Ștefan) Baștovoi este un scriitor și editor român, născut în Chișinău în 1976. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova din 1996 și membru al Uniunii Jurnaliștilor din Moldova din 2006.

Este autorul a peste douăzeci de cărți, deținând premiile Uniunii Scriitorilor pentru poezie, proză și eseu. Ca poet, este inclus în antologii în diverse limbi, iar Festivalul de poezie de la Berlin l-a inclus între cei mai de seamă poeți ai iubirii, alături de Omar Khayyam, Shakespeare, Esenin și alți poeți aleși din întreaga lume. Ca prozator, s-a impus prin felul cum reușește să prezinte universul infantil al copilăriei, fiind printre puținii autori din literatura contemporană mondială care au creat un personaj copil, Sașa din *Iepurii nu mor.* (...) Un alt roman despre adolescenții din orfelinatele din Moldova, *Învățăturile unei prostituate bătrâne către fiul său handicapat,* a fost tradus și urmează să apară la Paris, la prestigioasa editură Actes Sud.

Ca jurnalist, Savatie Baștovoi a publicat sute de articole în publicațiile importante de la București și Chișinău. Anchetele sale jurnalistice, publicate sub formă de broșuri, au avut mare răsunet în România, Moldova și Rusia, astfel încât una dintre ele a stat la baza unui documentar BBC (cazul Tanacu).

Prezent în albume de artă cu sculptură bisericească. A ilustrat cu grafică și acuarelă mai multe cărți. Este autorul și executorul iconostasului de la biserica schitului Mănăstirii Noul Neamț. A scris slujbele a doi sfinți români, fiind inclus în comisia pentru validarea textelor liturgice de pe lângă Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (2004). (...)

Impredictibilitatea în ce privește viitorul Europei este, din păcate, astăzi evidentă. Ea este de ordin politic, desigur, dar în esență se regăsește în economie. Atâta timp cât performanța economică a Euro-zonei este slabă, este aproape imposibil să se mențină un spirit european, *un esprit de finesse,* cum spunea Blaise Pascal. Adică un spirit optimist. Dialectica de cea mai bună calitate pălește în fața răcelii stării economice. Egoismele naționale se întăresc, iar blocul european nu este o unitate. Recentul schimb de active între gigantul german BASF și cel rus GAZPROM, care face din compania rusă un mare jucător pe piața germană de distribuire a gazului, dar și cea belgiană, olandeză, austriacă, cehă și britanică, vorbește clar despre prioritatea economicului în fața politicului. Criza recentă a refugiaților demonstrează lipsa de pregătire a Uniunii Europene. Voiam să credem că instituțiile europene sunt capabile să facă față asaltului dat de imprevizibil. Nu este așa. Cred că e momentul să punem noi întrebări unor răspunsuri deja cunoscute. Precum în teoria haosului, trebuie să trecem de la analiza cantitativă la predictibilitatea calitativă. Spre exemplu, ar trebui să inițiem un vast studiu sociologic cu refugiații care se află deja în Germania, Ungaria și Franța. Este un mijloc sigur de a cunoaște realitatea stării psihologice din Orientul Mijlociu, sau cel puțin din Siria, Liban și Libia. Trebuie să fim imaginativi atunci și mai ales atunci când vrem să arătăm generozitatea noastră. Căci generozitatea este mai eficientă când este și interesată. Să nu fim ipocriți. Există o reală solidaritate, dar poate fi și un interes economic.

În concluzie, pentru a nu trăi într-o permanentă stare de îndoială, pentru a face vizibil invizibilul, e nevoie de cultură. E nevoie de multă cultură, pentru a construi o nouă cultură.

Istoria de lângă noi

Regăsindu-ne conștiința de sine și încrederea (II)

Dragoș VAIDA

Noi, în Romania, am vrut să ni se recunoască apartenența culturală la Occident, pentru noi incontestabilă, și am dat cu ochii, surprinși și dezorientați, de o lume ai căror scriitori, exemple în Franța Michel Onfray sau Michel Houellebecq, nu ezită să ne descrie Apusul ca pe o civilizație în *declin, lipsită de profunzime,* dacă nu chiar „în fază terminală” (M. Onfray) [1]. Reconstruirea Uniunii Europene, după cum aceasta este imaginată în diferitele Cărți Albe, tinde să pună în umbră orice incursiune în trecutul formării statelor. De ce crearea/consolidarea unei uniuni europene ar trebui să se facă în condițiile unei ignorări a originilor/rădăcinilor și a identităților naționale? Ceea ce vedem este că se reduce ponderea istoriei în învățământ și în manuale, că latina și greaca dispar treptat din programă și, mai ales, că nu este pusă în evidență *valoarea și semnificația culturală a celor care fac obiectul educației* (acad. Solomon Marcus ș.a.). Unii nu ezită chiar să denunțe o acțiune de *deculturalizare* (exemplu Maurice Tandonnet în *Le Point*), inspirată de ideologiile totalitare mai vechi, de tristă amintire, sau mai noi, ale căror efecte nocive le vom vedea. Este promovat un fel de om *de tip nou,* un personaj strict *funcțional,* redus la rolul de *consumator,* de *instrument* al politicii de profit, după regula „Noi, mai întâi”. Acest personaj nu se va manifesta prin spiritul său critic și nu va fi deranjat, nu va fi nici măcar conștient, de diversele manipulări care îi vor fi insuflate.

Insistența pe globalizare, federalizare, pe o apărare materializată prin îngrămădire de tehnică militară, uneori *second hand,* suscită întrebări care reclamă răspunsuri clare în fața opiniei publice. Partea noastră din Europa, țările fostului lagăr „socialist” (mult mai mult lagăr decât socialist), în continuare greu plătitoare mulți ani, după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, vine cu încărcătura unor amintiri în care își fac loc atât dezamăgirea și neîncrederea, cât și o disponibilitate sinceră pentru negociere, pentru relații bune cu vecinii. În mințile noastre – că este bine sau este rău – persistă ideea că la întâlnirile marilor puteri mai rar ne pricopsim, că acolo se adună mai mari lumii pentru a-și împărți sferele de influență și pentru a-și înmulți profitul, nu pentru a vedea ce li s-a întâmplat țărilor mai mici din zonă.

Un rol în *destructurarea intelectuală* și, mai cu seamă, *morală* a Europei „de ultimă generație” cred că este jucat de denunțarea temeliei creștine a civilizației noastre. Ne gândim la acest proces de alterare când citim cărțile cercetate, când ne uităm la manualele noastre de istorie, fie și în grabă, dar și când recitim mica noastră povestire de mai jos.

Excluderea încăpățânată a creștinismului dintre referințele identitare ale Europei este împotriva tradițiilor naționale din statele membre. George Weigel afirmă următoarele: „Europenii s-au autoconvins că pentru a fi modern și liber trebuie să fii neapărat secular, și anume până la capăt. Această convingere are urmări cruciale, chiar letale asupra vieții publice și culturii europene. Într-adevăr, această convingere și consecințele ei publice se află la originea crizei morale a civilizației europene. Această criză morală la rândul ei explică de ce europenii sunt hotărâți să-și uite istoria. Afirmația că societățile libere, prospere și guvernate potrivit legii, ale Europei de azi, nu au nicio legătură cu creștinismul, este mult mai mult decât o falsificare a trecutului. Înseamnă angajarea Europei pe o cale în care adevărul moral nu joacă niciun rol în guvernare, în elaborarea politicilor publice, în realizarea dreptății și în definirea acelei libertăți căreia democrația este chemată să-i ofere un corp” [4], [5].

Regăsirea propriei identități, asumarea identității religioase, naționale, de familie sau de școală, sunt esențiale pentru asigurarea calității existenței noastre ca *persoane*, pentru *punerea în operă și în valoare a intimității noastre*, adică a ceea ce constituie fundamentul unei vieți de care să fim mulțumiți. În lăuntricul nostru descoperim premise indispensabile pentru o așezare durabilă, autentică.

Referindu-mă la cazul țării noastre, revenind, remarc prezența religiei creștine, cu continuitate și profunzime. Aceasta rămâne un element constitutiv, un pilon al înscrierii noastre în istorie. Renunțarea la acest element ar însemna de fapt o renunțare la istoria românilor de-a lungul a două mii de ani. „Valorile religioase sunt integrative. Ele integrează, unifică, constituie într-un tot solidar și coerent toate valorile cuprinse de conștiința omului. Prin valorile religioase se înalță arcul de boltă care unește valorile cele mai îndepărtate, adună și adăpostește pe cele mai variate. Un individ poate cuprinde diferite valori, pe cele mai multe din ele, dar legătura lor unificatoare va lipsi atâta timp cât valoarea religioasă nu li se adaugă” [3], [5]; vezi și [2] pentru textele noastre în context.

Referințe

[1] M. Onfray, *Décadence. Vie et mort du judéo-christianisme,* Flammarion, 2017.

[2] D. Vaida, C. Vaida Haliță, *Istoria din noi. Timpuri crude, timpuri duioase,* Biblioteca Revistei *Curtea de la Argeș*, Editura Tiparg, 2016.

[3] T. Vianu, *Filozofia culturii și teoria valorilor,* Ed. Nemira, București, 1998, p. 117 în [5].

[4] G. Weigel, „Europe's Problem and Ours”, în *First Things 140*, February 2004, pp. 18-25 în [5].

[5] Patriarhia Română, *Apostolat educațional,* Editura Basilica, București, 2010, autori pr. dr. Gh. Holbea ș.a.

Memoriile unei străbunici (II)

Constanța VAIDA HALIȚĂ

Mă gândesc câteodată la soarta părinților noștri dragi, tații noștri, atât de asemănătoare, al meu, Mircea, și al lui Dragoș, Carol. Împrejurările i-au adus pe amândoi pe frontul de răsărit într-o perioadă și zonă de mari primejdii. Tatăl meu, ca medic, era mobilizat cu unitatea sanitară, în spatele liniei întâi, la vremea când rușii încercau să oprească ofensiva declanșată de germani în luptele pentru cucerirea orașului Sevastopol. Din povestirile tatei, rețin că în rândurile armatei noastre domnea nesiguranța. Plecaseră cu entuziasm la îndemnul „Treceți Prutul!”, pentru eliberarea Basarabiei care ne fusese răpită de sovietici. Dar trupele noastre erau slab echipate pentru iarna aspră, cu vijelii și temperaturi foarte coborâte, fără căciuli și încălțăminte adecvată. Se înainta greu prin nămeți, părți din echipamentul spitalului de campanie erau aduse până la gările mai apropiate, în vagoanele de marfă, și apoi era încărcat în căruțe trase de cai. Cât vedeai cu ochii, întinderea albă a unei ierni nemiloase te înfricoșa. Cătune îngropate în nămeți, izbe din hornul cărora ieșea un fuior subțire de fum, singurul care semnala prezența vieții. Înăuntru, adunați în jurul unui cuptor mare, bătrâni și copii ronțăiau semințe de dovleac, izolați și speriați.

În aceste condiții vitrege, unitatea sanitară era nevoită să-și amenajeze un spital de campanie și cazarea personalului medical. Răniții le soseau înghețați, cu urechile și nasul degerate. Tata, deși medic internist, era nevoit să taie, în special mâini și picioare sfârtecate de gloanțe. Lipseau materialele sanitare, medicamentele și alimentele. Se fierbeau în cazane arpacaș și varză murată, achiziționate din zonă. Odată au primit niște lăzi, trimise de armata germană, ca ajutor. Consternare!, conțineau doze cu compot de piersici.

Frontul se deplasa, când înainte, când înapoi, în timpul luptelor. Unitatea sanitară a rămas fără protecția armatei timp de câteva zile și nopți, adăpostită într-o clădire în ruină. În tot acest interval, tabla acoperișului, desprinsă de elementele de susținere, se izbea cu zgomot de ziduri, în bătaia crivățului năprasnic. Se așteptau în orice clipă să cadă prizonieri, fără măcar să fie avertizați de apropierea dușmanului.

Tata Carol, socrul meu, a trecut printr-o încercare și mai dureroasă. Și el, ca și tatăl meu, făcea parte dintre cei care erau expuși unor mari încercări și primejdii, în linia întâi, în luptele din preajma orașului Sevastopol. A ținut un timp un mic jurnal, care ne-a parvenit și din care am aflat unele detalii din acea perioadă. Poziția batalionului din care făcea parte se afla într-o zonă unde armata sovietică rupsese vremelnic frontul. În timpul luptelor a fost acoperit cu un val de pământ, în tranșee, efect al exploziei unui obuz. Românii s-au retras pentru un timp, iar el a rămas îngropat acolo. La început inconștient, mai apoi, revenindu-și, a auzit glasuri în limba rusă, trecând pe deasupra lui. Într-un moment de disperare și confuzie, îngrozit de ideea de a cădea prizonier, s-a gândit să-și curme zilele cu pistolul său, dar, din fericire, nu îl avea la îndemână. Curând, armata noastră a recucerit poziția părăsită anterior și ordonanța lui, băiat deștept și devotat, cu instinctul omului crescut în natură, s-a orientat pe teren și a insistat să se sape în locul în care îl văzuse înaintea retragerii. De sub dâmbul de pământ afânat, a fost scos viu și trimis ulterior acasă, în spital, dar starea lui psihică a avut mult timp de suferit.

Întorși de pe front, obosiți, bolnavi și descurajați, tații noștri au încercat ulterior să-și redefinească opțiunile, să reclădească universul familial și profesional, care le fusese profund zdruncinat. Carierele lor profesionale suferiseră un declin atât din cauza războiului cât și a refugiului din Ardeal și cu greu se puteau reintegra în noua configurație socială și să reia drumul pe care porniseră în anii ’30, ani de pace, prosperitate și progres. Amândoi au murit modești, resemnați, nedrept considerați, dar fără resentimente. Nu l-am auzit pe niciunul dintre ei plângându-se vreodată, reproșând cuiva vreo vină.

O întreagă generație a părinților noștri a supraviețuit în condiții grele și cu sacrificii în toate evenimentele politice și economice care au urmat după încheierea războiului. Începând cu anii ’40, după plecarea din Ardeal, mobilizarea pe front, lăsând soțiile și copiii singuri și trecând apoi prin perioada instalării regimului comunist, răsturnarea valorilor, ascensiunea oportuniștilor, puși în slujba noii puteri, prigoana împotriva celor care manifestau rezistență în fața tăvălugului roșu, intelectuali, meseriași sau țărani, toate acestea i-au marcat și îndurerat. Pe noi, copiii lor, ne-au ocrotit și ferit, pe cât era posibil, de lipsuri și suferințe. De acest lucru nu am fost însă conștienți decât mulți ani mai târziu, când la rândul nostru am aflat ce înseamnă să fii părinte.

Rememorând povestirile lor, de atunci, nu pot să nu fac legătura între unele întâmplări și soarta lor, lucruri care pot părea nesemnificative, dar care, în inima sau mintea mea de străbunică, au căpătat altă semnificație.

→

Și limba dacilor, și sufletul românesc spun aceeași poveste

Paula ROMANESCU

Se pare că până și lecturile noastre urmează o logică a lor, prin care țin să ne convingă că acela și nu altul este momentul de a le înțelege sensul.

După ce am citit *Dacia preistorică* a lui N. Densusianu, care m-a făcut să-mi pun destule întrebări care până atunci nici nu mi-ar fi atins crusta de inocență (cum să-i zic chiar ignoranță?), scriitorul Ion N. Oprea, trecut și el prin scrierile unor împătimiți de istorie românească, scoate la Editura PIM din Iasi câte-o carte prin care ne pune mereu alte întrebări (și bine face!) în legătură cu eterna poveste legată de neamul care ne este rădăcină solară: Tracii, Dacii, limba lor, obiceiurile, credința în nemurirea sufletului, în tăria și neclintirea credinței lor întru dăinuire.

Istoricii, lingviștii, rătăciții întru necredință, închinătorii la idoli păgâni, ateii dintotdeauna și, mai cu seamă, cei iviți din infernul roșu al urii omului față de om, au tot încercat să afunde în uitare, până la a anula definitiv limba strămoșilor neamului românesc (dacă să-l extermine pe de-a-ntregul nu le-a reușit!).

Autorități „corecte politic” de mai înainte de a se enunța această blestemată, și mincinoasă, și arogantă sintagmă, s-au străduit să aducă (im)pertinente argumente cum că limba română este un amestec de graiuri preponderent romanice (de la Traian citire!) și slave (de la slavo-cumanii-tătarii-bulgarii și alți avari… neștire!).

Suntem gata să le dăm crezare și de astă dată dacă vin cu argumente credibile. Am mai făcut-o de-a lungul a două milenii aproape, de când a venit pe pământurile Daciei Sfântul acela cu crucea lui rămasă până astăzi rășchirată la trecerea peste calea ferată… Dar crezarea aceea ne-a devenit credință creștină întărită de un „Crede și nu cerceta!” care nu avea nicio legătură cu minciuna omenească.

I-am crede și pe lingviștii străini de neamul nostru care ne-au tot dat cum au vrut ei proporțiile „exacte” de graiuri în amalgamul care avea să devină limba română. Dar cum să nu ne mirăm că nici măcar 0,001% din cuvintele în care ne-am plămădit limba dorului nu există în „Tabelul lui Mendeleev” al elementelor sinonime cu aurul curat al limbii Dacilor Liberi?!

Din două – una: ori Dacii nu comunicau între ei decât prin semne de surdo-muți atunci când prelucrau aurul, argintul, bronzul și alte metale rare din care făceau monede, podoabe și puii de aur ai cloștilor stelare, ori erau atât de inteligenți încât, cu fiecare venire a nepoftiților puși pe furt și jecmăneală, prima lor grijă era aceea de a le consemna acestora în dicționare de cremene graiul, făcându-și-l adaos la comorile proprii de cuvânt.

Când sărăntocul de Traian, împăratul romanilor, a venit în Dacia lui Decebal după ceva de-ale gurii, presupunem că Dacii (*d'acilea!,* cum ar zice Ion Curtean de Hondol, împătimit dacist) erau cu toții cocoțați prin copacii din codrii-frați și, imediat ce au prins de veste că au sosit „purtătorii de grai împărătesc”, au dat năvală să se înscrie cu mic cu mare la cursuri fără frecvență, la distanță, la zi, la cum o mai fi (bașca doctoratul!), semnând cu acele de verde brad pe foi de plop-stejar-paltin-frasin-peruzea, adeziunea lor la șuierul vântului prin stindardul cap de lup - trup de șarpe și întărind-o cu tăișul spadei scurte, cu lovitura de ghioagă, cu ascuțișul pietrei, cu lacrima doinei, cu tânguirea de sunet lung de dulce corn!

Din strigătul de groază al noilor veniți, ei, Dacii, vor fi cules repejor și cu infinită grijă cuvintele cele mai vocale, le-au înmagazinat, le-au așezat în lada de zestre a fondului principal lexical și, nemaiavând în final ce primi de la Romani, i-au cam trimis la ei acasă, iar pe cei care s-au îmbătoșat să facă pe stăpânii prin regatul nostru, i-au făcut duios „o apă și-un pământ”; pe cei mai iuți de picior i-au înscris la jocurile olimpice daco-romane într-o cursă de viteză cu linia de sosire până hăt, peste Dunăre, cursă la care nepoftiții musafiri s-au dovedit demni închinători (ploconitori) la Zeul Mercur…

La a doua venire pe pământul mănos al Daciei, invadatorii au adus însă mercenari hămesiți de prin toate locurile pe unde mai trecuseră legiunile lor romane, un fel de „forțe internaționale de menținere a ordinii” din zilele noastre pacifiste foarte.

De data aceasta, lupta pentru impunerea limbii latine întru fericirea nației dacice avea să fie acerbă.

Cum noii veniți erau peste măsură de înfometați, când au dat de aurul lui Decebal prin nemernicia unui trădător (și pe atunci erau astfel de *lichele,* deși nimeni nu se gândise să le facă vreun *apel* scris!), nu s-au mai dat duși până nu au pus carele să facă drumuri care, toate, duceau la Roma… aurul de la Sarmisegetuza…

Au venit mai apoi rânduri-rânduri migratorii… Cu limba lor cu tot.

Dacii le-au asimilat-o repejor și pe a acestora. Se pare că încă de pe atunci limba strămoșilor Daci nu era *politically correct* și că ei, stăpânii locului, trebuia să tacă doar în limba lor…

Treceți (dacă aveți răgaz în iureșul asimilărilor lingvistice din timpul pe care-l traversăm!) și prin dicționarul explicativ al limbii române. Iar dacă vă opriți la costumul popular românesc, să nu vă mirați că toate (absolut toate!?) denumirile elementelor care-l întregesc pe acesta sunt din latină, slavă, bulgară, greacă (străveche, veche, nouă, mijlocie, fistichie…) turcă, țurcă, albaneză, maghiară, spaniolă, albioneză și, dacă veți scotoci mai bine (până la destrămare!) dimia ițarilor sau borangicul iilor, cu siguranță veți găsi și ceva termeni (germeni!) de sorginte malgașă, poznașă, hindusă – indusă, aborigenă, corcodușă, negrușă, wikingă, chineză, niponă, polonă, afonă…

Scoțând dar de pe ei costumul popular… multilingv (de cel național nu aveau neam știre!), Dacii și-au păstrat cu strășnicie doar pielea pe care nu și-au dat-o decât odată cu capul.

Și uite-așa, din împrumuturi… nerambursabile la banca mondială de graiuri, a luat naștere „graiul pâinii, limba vechilor cazanii” – Limba Română.

Dar oricât de mult s-au străduit purtătorii de alte „palabre” să modeleze, să întineze, să schilodească graiul dacic după bezmeticia gândului lor, s-au împotmolit cu toții în adâncul de înalt suflet românesc topit în Dorul-Dor.

Acolo și-au pus Dacii la păstrare mierea de crâng a graiului lor sacru – DORUL, ca miez fierbinte al limpezimii din Cuvântul din care a izvorât și continuă să se întoarcă la izvoarele dintâi, din nor, din tăcere, din lacrimă, din viers, *Limba Română.*

La aceeași editură, același Ion N. Oprea a publicat în anii 2016, 2017, *Familia creștină. Taina sfântă a însoțirii* (Vol. I-II), o culegere de texte semnate de membrii Cenaclului la distanță „Prietenia”. Printre semnatari – Regina Maria. Nu, n-a murit scrisul ei, verba ei se întâmplă să mai zboare adesea de pe la noi spre alte zări cât să dea de știre că a fost odată România Mare și ea, Regina, s-a fost încoronat la Alba Iulia împreună cu Ferdinand Întregitorul, încoronându-ne neamul întru „pohta ce-a pohtit-o” Viteazul Voievod Mihai prin veacul… (cum?, și acest lucru trebuie să-l precizez pentru cititorii români?!). Mai semnează în amintita carte scriitori, profesori, preoți, elevi, slujitori în felul lor cuvântului ca neasemuită comoară lăsată de Dumnezeu făpturii de lut, alcătuită după chipul și asemănarea Sa.

Redau cuvintele rămase *in scripta* ale Sf. Ioan Gură de Aur (de la prof. Gheorghe Clapa, Bârlad, citire), privind unirea creștină: „Când bărbatul și femeia se unesc în căsătorie, ei nu mai sunt ceva pământesc, ci chipul lui Dumnezeu însuși.” Mi se par atât de vii, atât de curate, încât nu mă dumiresc deloc de ce în vremea noastră problema „arzătoare” a redefinirii noțiunii de familie îi preocupă într-atât pe parlamentarii lumii (iar, prin mimetism, și pe mioriticii noștri!), care vor fi încheiat desigur toate celelalte probleme care cutremură umanitatea! Și cum să nu mă gândesc cu oroare la *nemernicia politică* dintr-o țară nordică, pare-mi-se (și nu numai!), unde aud că se promovează în programa (pre)școlară „orientarea” sexuală a copiilor, ca aceștia, în cunoștință de cauză (!?) să-și aleagă de cum ajung la poziția bipedă sexul pe care și l-ar dori și, respectiv, să impună obligativitatea ca din limbajul adulților să dispară pronumele *el* sau *ea,* fiind înlocuite cu un surogat pronominal incert! N-ar trebui ca și noi, Românii, să propunem ca primul vers din Imnul nostru Național să devină „chemare internațională” la trezire „corect sexuală” gen (nu, fără gen!): „Deșteaptă-te, incertule, din inocența ancestrală și fă-te una cu neantul!”, că parcă acel cu „Hai la lupta cea mare” dintr-o altă poveste nu mai e pe placul noilor robi năuci-internauți!

Înapoi, dar, la cartea mai sus pomenită! Ce aflăm noi din paginile sale: că nici Sf. Ioan cel cu aurul său din cuvânt, nici alți sfinți din cerul mult prea plin de sfinți (de când cu mutarea în lumină a martirilor neamului românesc din vremea ciumei comuniste), nu ne-au vestit ce-o fi cu dreptul minorităților sexuale de a-și impune cumplita lor maladie drept „corectitudine” civică și morală, de care doar „incorecții” creștini expirați nu vor, păcătoșii, să țină seama, aceștia continuând să aspire întru a deveni de-a pururi chip al lui Dumnezeu, cu viața pre moarte călcând…

Într-o altă carte apărută recent – *Să fii român* (București, 2016), inegalabilul artist Dan Puric propune cititorilor de toate anotimpurile și, cu precădere celor tineri, „să învețe să-și întoarcă din când în când privirea sufletească spre mormintele eroilor și ale martirilor noștri, spre trecutul acestei țări, atât de frământat de spaime, dar mângâiat de Dumnezeu” până când se vor trezi că în fața vieții „vor fi o verticală de neînvins”.

Am reținut întrebarea pe care un reporter i-a pus-o autorului cărții privind șansa pe care ar mai avea-o poporul român de a-și păstra sufletul neîntinat; iar conștiința asta de Om al lui Dumnezeu pe numele său Dan Puric a răspuns: „Nu, noi n-avem șanse, noi creștinii avem nădejde!” Pentru că, adaugă acesta, „Omul și neamul sunt realități transcendente, adică sunt lipite de Dumnezeu.”

Ce sfinte sunt cărțile! Dragi tineri români frumoși la chip și la trup… incerți, întoarceți-vă sufletul spre această foarte „de folos zăbavă” care este „cetitul cărților”! Sigur veți deprinde să gândiți curat, să trăiți frumos, să iubiți omenește, să vedeți cu inima, care are rațiunea sa caldă de care rațiunea stearpă n-a avut, nu va avea și n-are știre!

Tatălui meu i-a pus mama la gât, la plecarea pe front, lănțișorul cu cruciuliță primit de mine la botez. La un moment dat, tata a observat că îi lipsește. Cu șanse minime, a căutat-o în jurul locului unde staționau, prin zăpadă și vânt. Era o încercare disperată. Nu i-a venit să-și creadă ochilor când a găsit-o. Era poate un semn de sus, de încurajare, un mesaj că nu este părăsit.

Tatăl lui Dragoș a salvat dintre dărâmături, cu câteva zile înaintea episodului descris mai sus, o icoană, reprezentând Sfinții Cosma și Damian, „doftori fără de arginți”. Poate acești doctori de trupuri și suflete i-au întins mâna lor, scăpându-l din acea încercare. Dragoș are icoana, acum, fixată pe peretele de lângă el, la calculator. E mică, fără valoare artistică, dar pentru el, cu o mare valoare de suflet.

Aceste două povestiri sunt reale, s-au petrecut în ofensiva din iarna stepei rusești în 1942. Veți spune poate că fac legături acolo unde ele nu există. Că mă las copleșită de amintiri și emoții legate de evocarea celor doi părinți. Totuși, cred că unele coincidențe nu sunt simple potriviri. Ele aparțin unei logici a spiritului, a cunoașterii din alt plan, care scapă înțelegerii noastre comune, atât de arogantă.

Mănăstirea Argeșului - 500

Mănăstirea Argeșului înainte de Vlad al II-lea Dracul (II)

Pr. Daniel GLIGORE

Profesorul V. Vătășianu (*Istoria artei feudale în Țările Române*, vol. I, București, Editura Academiei, 1959, p. 199), pornind de la „elementele nepotrivite din clădirea lui Neagoe“, a ajuns la concluzia că „Mitropolia Țării Românești, cu sediul în Curtea de Argeș, fusese înființată în 1359. De aici însă nu rezultă neapărat că s-ar fi procedat imediat și la construirea unei catedrale. În acest scop a putut servi la început Biserica Domnească sau Biserica Sân Nicoară. Judecând elementele nepotrivite din clădirea lui Neagoe, anume altarul pentagonal în exterior, arcurile de sprijin din flancurile lui și dispoziția careului din pronaosul lui Neagoe, care ar corespunde fundațiilor vechiului pronaos – aceste fundații cad efectiv în prelungirea pereților de nord și sud din flancurile altarului – reușim să reconstituim un plan de tipul Vodița II, înrudit cu Vodița lui Nicodim și prin faptul că absida e pentagonală, dar apropiat de Cozia din cauză că pronaosul e pătrat. Cu alte cuvinte, elementele pe care le presupunem inițiale se încadrează în perioada dintre Vodița II (circa 1375) și Cozia (înainte de 1386), sau aproximativ în perioada domniei lui Radu I.“

Mănăstirea Curtea de Argeș putea fi o mănăstire însemnată, cu personal monahal care să facă parte din suita mitropolitului Iachint. Dacă această ipoteză este reală, atunci Mănăstirea Argeșului a fost anterioară Voditei (ctitorită între 1371-1373 de Vlaicu-Vladislav, fiind printre cele mai vechi așezăminte monahale ale țării. Așezământul monahal trebuie să fi fost destul de important, cu o comunitate de călugări numeroasă și o biserică pe măsură, în stare să satisfacă trebuințele ecleziastice ale unui Scaun Mitropolitan.

Dacă exista mănăstirea în timpul lui Iachint, reședința mitropolitului era desigur în această mănăstire, fiind înconjurat de personalul monahal, făcând slujbele potrivit rânduielii monahale. Mai mult, în acea perioadă se practica isihia, curent foarte puternic și în Țara Românească. Consider că mitropolitul țării nu putea să locuiască permanent într-o curte foarte apropiată de curtea domnească, fără să aibă o mănăstire mai retrasă unde să practice rugăciunea inimii și slujbele de zi și noapte, potrivit rânduielilor monahale. Mănăstirea a fost de tip cetate, înconjurată de chilii și ziduri masive, păstrându-se așa mult timp după rezidirea ei de Neagoe Basarab.

Rămân însă de clarificat realitățile istorice legate de daniile celor două Scaune Mitropolitane din Curtea de Argeș. O posibilă rezolvare a aparentei neconcordanțe ar putea fi deteriorarea Mănăstirii Argeșului.

Această ipoteză poate fi întărită și de faptul că Neagoe a găsit ctitoria lui Vlad Dracul, după numai 73 de ani de la sfințirea sa (1439 momentul sfințirii și 1512 venirea pe tron a lui Neagoe și începerea ctitoriei sale), „dărâmată și neîntărită“, după cum mărturisește în una dintre pisanii. Așadar, dacă în numai 73 de ani Catedrala Mitropolitană a ajuns în această decădere, din diferite motive, fenomenul se putea întâmpla și înainte de Vlad Dracul. Argumente care întăresc această ipoteză sunt chiar cronicile despre dezastrele din 1420: „În anul 1420, indicțiunea a 13-a, începând de la 1 septembrie, în timpul iernii, primăverii și verii s-a ivit o mare lipsă de alimente, în Apus și în Răsărit, din cauza multelor noastre păcate, căci n-a plouat deloc, a bântuit seceta și au fost vânturi puternice și continui, ba chiar s-au întâmplat în timpul acesta și o mulțime de cutremure în diferite locuri. Mai ales în luna iulie, cutremure puternice și mari au pricinuit aproape un cataclism, amenințând tot orașul Thessalonic cu pierderi mari și numeroase; apoi au urmat căderea Vlahiei Mari sub turci și uciderea copiilor lui Mircea voievod, a lui Mihail care trăia ca un destrăbălat și a altor copii ai săi.“ (*Fontes Historiae Daco-Romanae, Scriitori și acte bizantine sec. IV-XV,* IV, Ed. Academiei, 1982, p. 341)

Aceste dezastre au atins și Argeșul și este posibil ca biserica să fi fost afectată. În această situație de ruinare, după cum era obiceiul, spațiul a intrat în proprietatea voievodului și a fost dat probabil persoanelor necăjite, venite din alte părți, care se așezau pe lângă orașele voievodale întărite și ajutau la diferite munci pentru a-și câștiga traiul, formându-se astfel aici moșia Flămânzeștilor. Această decădere a copiilor lui Mircea cel Mare poate explica și pierderea actelor de danie făcute de el. Aceste fapte istorice coroborate cu faptul că Mircea cel Mare a fost pictat de Dobromir, în 1526, la Mănăstirea Argeșului, ne îndreptățesc să credem că Mănăstirea Argeșului exista în timpul lui Mircea.

Mai există posibilitatea ca unii boieri să conteste daniile cu care a înzestrat voievodul mănăstirea sau să se împotrivească ulterior. Afirm aceasta gândindu-mă la situații istorice similare atestate documentar. Exemplific cu necesitatea reconfirmării unor „dijme“ acordate călugărilor de la Cutlumus. Basarab cel Bătrân, în 1475-1476 precizează dreptul călugărilor de la Cutlumuș de a lua „dijme“ din satul Uibărești. După numai 24 de ani, pe 29 ianuarie 1500, Radu cel Mare dă o reconfirmare: „De la Uibărești călugării să ia dijma; precum le-au dat strămoșii și părintele domniei mele, astfel am dăruit și domnia mea, pentru că am răscumpărat-o domnia mea de la Chircă, pentru 5.000 aspri“. În acest caz, lucrurile sunt clare. Dijmele satului Uibărești, date de „strămoșii și părintele domniei“ lui Radu cel Mare, au trebuit să fie răscumpărate, deși fuseseră întărite cu puțin timp înainte. Motivul este, probabil, opoziția boierilor Chircă, boieri care nu doreau să dea aceste privilegii călugărilor greci. (Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV-XV*, Ed. Științifică, 1973, p. 371)

Aceste documente istorice, evidente, pot aduce lumină și în cazul existenței Mănăstirii Argeșului înainte de Vlad Dracul și a moșiilor mitropoliei menționate în „svitocul“ lui Neagoe. Răscumpărarea unor moșii de către Neagoe, din această perspectivă, poate căpăta și alt sens decât existența moșiei respective în proprietatea orășenilor sau a boierilor și, ulterior, construirea Mănăstirii Argeșului în acel teritoriu.

Procesul secular, început după 1517, anul mutării sediului mitropolitan la Târgoviște, între mănăstire și orășenii argeșeni, este aparent enigmatic dacă ne gândim că înainte de acest an nu au fost neînțelegeri între Mănăstirea Argeșului, cu statut de sediu mitropolitan, și orășeni. De fapt, aceasta este o dovadă că nemulțumirile nu erau împotriva Mitropoliei, existentă cu mult înaintea satului Flămânzești, pe care orășenii argeșeni o cinsteau și de care se bucurau pentru că întărea și făcea zona prosperă, ci împotriva Mănăstirii Argeșului care, după 1517, prin folosirea dreptului canonic invocat de continuitate a locului și a hramului, dorea să preia și moșiile și bunurile mitropoliei, deși nu mai avea statutul de sediu mitropolitan. (Radu Ștefan Vergatti, „Curtea de Argeș în concepția politică a lui Vlad Dracul“, în *Studii și Comunicări,* Muzeul Curtea de Argeș, 1987, p. 43)

Procesul început împotriva lui Neagoe este normal, având în vedere că orășenii argeșeni, adepți ai facțiunii Drăculeștilor, care revitalizase viața mitropolitană și domnească la Argeș, cu beneficii din punct de vedere economic, politic, social etc., erau supărați pe decizia de mutare a sediului mitropolitan la Târgoviște, pierzând astfel aceste beneficii în favoarea orășenilor din Târgoviște, susținători ai Dăneștilor. (*Ibidem*)

Din această perspectivă, procesul nu se datorează proprietății orășenilor sau a altor comunități sărace asupra moșiei Flămânzești, ci faptului că mănăstirea pierdea statutul de reședință mitropolitană și moșiile instituției mitropoliei. Orășenii argeșeni tocmai de acest eveniment s-au folosit pentru propriul lor beneficiu. Aceste argumente istorice și logice sunt în favoarea existenței Mănăstirii Argeșului înainte de Vlad Dracul, chiar din timpul recunoașterii Mitropoliei Ungrovlahiei, când sunt pomeniți de patriarhul ecumenic, în actul din mai 1359, monahii care trebuie să se supună lui Iachint.

Vlad Dracul a făcut Catedrala Mitropolitană din piatră cioplită, încastrând stema sa pe fațada turnului clopotniței bisericii mitropolitane ca simbol al luptei împotriva turcilor cotropitori. Blazonul său reprezintă un dragon biruind un leu. Leul închipuia pe turci. (Pavel Chihaia, „Deux armoiries sculptées, appartenant aux voivodes Vlad Dracul et Neagoe Basarab“, în *Revue roumaine de l'art*, nr. 1/1964, pp. 151-167)

Construcția era probabil monumentală pentru acele timpuri. Istoria se va repeta ulterior. Neagoe Basarab a refăcut din temelii Catedrala Mitropolitană, dându-i ponderea cunoscută în rândul monumentelor bisericești din întreaga lume de atunci și continuând ideea politică a înaintașului său, punând aici blazonul său. Simbolul lui Neagoe era tot dragonul, dar reprezenta de data aceasta forța demonică a răului (ca în iconografia ortodoxă a Sfântului Gheorghe), vizând pe turci, care amenințau creștinătatea, dar și pe cei căzuți din dreapta credință. Dragonul este învins și străpuns de un animal fabulos cu un corn în frunte (țap), simbol al lumii grecești, după Alexandria, unde țapul învinge berbecul, aici înlocuit cu dragonul, amintind pasajul biblic simbolic din proorocia lui Daniel.

Ludwig Reissenberger făcea următoarea descriere a stemei existente: „Una din camerele de oaspeți (cea mai mare) merită menționată, având tavanul alcătuit, într-o formă bizară, din mai multe arcuri, paralel, una lângă cealaltă atârnând, formând linii ondulate, iar pe peretele exterior se afla o stemă ciudată sculptată în piatră, constând din două animale fantastic formate, în formă de șarpe, pe spatele unuia aflându-se un alt animal, asemănător unui cerb, la fel de fantastic proiectat, mușcând din spatele acestuia, în timp ce deasupra celuilalt se află un dragon înaripat, care de asemenea își înfige colții în spatele său. Toate acestea sunt cuprinse într-un întreg sub formă de pătrat, peste care se află un vultur cu o cruce simplă.“

Având în vedere participarea patriarhului ecumenic Teolipt și a multor alți ierarhi ortodocși din întreaga lume ortodoxă la târnosirea ctitoriei sale, blazonul lui Neagoe reprezintă continuarea luptei împotriva turcilor și încrederea în biruința credinței ortodoxe al cărui scut era, după căderea Constantinopolului sub turci, Țara Românească. Neagoe este conștient că doar prin ajutorul lui Dumnezeu și prin Biserică va birui în lupta pentru credință și viață creștină. Rugăciunea lui Neagoe scrisă în piatra pisaniei, „Doamne și unsule, te rugăm pentru acest hram din nou zidit… să nu-l lași să fie în pustiire…“, conținea atât dorința de dăinuire a credinței ortodoxe dar și a locașului său. Avea așadar conștiința pustiirii locașurilor anterioare.

(În figură, blazonul lui Neagoe Basarab din Muzeul Municipal Curtea de Argeș. Foto Daniel Gligore, septembrie 2011.)

→

Un album aniversar

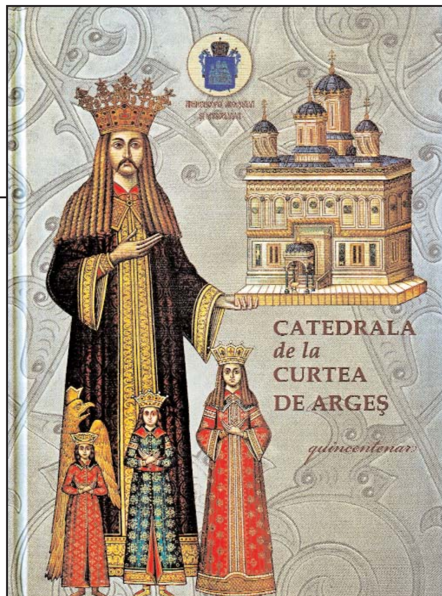
Este vorba despre o lucrare impresionantă, de la conţinut la realizarea tipografică, apărută în 2016 la Editura Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului, Curtea de Argeş, cu titlul *Catedrala de la Curtea de Argeş, quincentenar,* editată de Mănăstirea Aninoasa. Peste 530 de pagini de format mare, color, cuprinzând trei părţi mari şi treisprezece capitole consistente – reiau cuprinsul cărţii: Partea I. Istoria (Mănăstirea Argeşului, Temelia vechii Mitropolii, Mănăstire şi biserică voievodală, Reşedinţă episcopală, Necropolă regală, Catedrală episcopală şi arhiepiscopală), Partea a II-a. Mărturii (Pictura, Pisanii, Morminte, Odoare), Partea a III-a. Artefacte (Legenda Meşterului Manole, Desene şi picturi, Sculpturi).

„Un prinos de mulţumire adresat lui Dumnezeu Însuşi. O doxologie în imagini şi în cuvânt. Clişee mai vechi sau mai noi, stampe, gravuri, picturi, desene vor însoţi descrierile textuale ale celor care au trecut prin incinta Mănăstirii Argeşului de-a lungul a cinci secole. [...] Cele mai vechi fotografii ale catedralei datează de la 1856 şi fac parte din colecţia a doi fotografi austrieci, Ludwig Angerer şi Franz Duschek. Aflate în original la Biblioteca Albertina din Viena, au fost reproduse şi în acest volum. De asemenea, frescele vechi, extrase de André Lecomte du Noüy din catedrală, care se găsesc astăzi la Muzeul Naţional de Artă al României şi la Muzeul Naţional de Istorie a României, pot fi văzute în această carte. Reproducerile după Carol Popp de Szathmari, după Reissenberger ori după sculptura lui Stork nu lipsesc."

Rândurile anterioare sunt reluate din *Argumentul* cu care deschide albumul Înaltpreasfinţia Sa Calinic, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului.

Despre impresionant de detaliatele fotografii ale lui L. Angerer scrie în carte Emanuel Bădescu, despre Szathmary este reluat un text de George Oprescu, multe alte texte ale celor care au trecut pe aici sunt oferite cititorului (cu descrierea de început a „Mănăstirii Argeşului" tradusă în engleză, franceză, germană, rusă, greacă şi italiană).

Reproducem mai jos începutul capitolului despre *Legenda Meşterului Manole,* precum şi textul lui Ludwig Reissenberger (1819-1896), publicat în 1860 în *Anuarul Comisiei Austriece a monumentelor istorice* şi tradus în limba franceză, la iniţiativa guvernului român, cu ocazia Expoziţiei universale de la Paris din 1867. (Redacţia)

Legenda Meşterului Manole

Originea legendarului meşter Manole rămâne încă necunoscută. I.D. Ştefănescu crede că era unul dintre meşterii emigraţi în Serbia, în Moldova sau în Balcani. Se spune, de către alţii, că meşterul care a coordonat lucrările, deprins cu arta orientală, era Manolli din Niaesia, pe care Neagoe Basarab îl cunoscuse în tinereţe, atunci când supraveghease lucrările de construcţie a unei moschei din Ţarigrad. În subordinea maestrului vor fi lucrat meşteri localnici, aduşi de la Constantinopol, din Armenia şi din Ardeal.

Vreme îndelungată s-a crezut că monograma aflată pe ornamentul care împodobeşte piatra de mormânt a lui Neagoe Basarab din Catedrala Episcopală, ML RB [chirilice, n.red.] înseamnă *Manole robul lui Dumnezeu* (Victor Brătulescu, *Frescele din Biserica lui Neagoe de la Argeş,* Bucureşti, 1942, pp. 8, 11-14). Aceste monograme, însoţite de o alta, GA – *Glava Adama – Căpăţâna lui Adam,* săpată la baza crucii, pe o movilă, sunt figurate în mod stereotip, atât pe pietrele de mormânt ale membrilor familiei lui Neagoe Basarab, dar şi multă vreme după aceea, chiar şi pe cele din timpul lui Matei Basarab. În anul 1965, însă, tălmăcirea corectă a acestor iniţiale a îndepărtat misterul. Monograma *ML RB întregită – Mesto lobnoe rai bîsti,* se traduce „Locul căpăţânii este raiul", text de început al sedelnei de miercuri şi vineri a glasului al cincilea din *Octoih* (Idem, „Iniţiale, monograme şi elemente decorative pe lespezile mormântale din mănăstirea lui Neagoe", în *Mitropolia Banatului,* anul XVII, nr. 7-9, pp. 521-524). În concluzie, o atestare documentară a unui meşter purtând numele de Manole încă nu s-a descoperit.

Louis Reissenberger, *L'Eglise du Monastere Episcopal de Kurtea d'Argis en Valachie,* Viena, 1867

Cât despre arhitectul clădirii, avem date mult mai puţine, deoarece niciun document nu vorbeşte de el. După poveştile populare, Neagoe era un arhitect renumit şi, astfel fiind, şi-a făcut singur biserica. Cea ce se poate admite ca aproape sigur, Neagoe a influenţat în facerea planurilor clădirii, deoarece, după cum spun nişte documente greceşti, Neagoe şi-a petrecut tinereţea la curtea Sultanului Selim, în calitate de ostatic, iar la etatea de 25 ani a fost însărcinat să dirigă construcţia unei Moschei, ceea ce i-a procurat ocazia de a studia arhitectura. După o altă poveste, mult mai respândită şi care a trecut şi în cântecele populare, arhitectul este un anume Manole, care cu ajutorul a 900 meşteri zidari după unii, sau 300 după alţii, iar după balada populară, cu 9 numai, s-a însărcinat cu constructia.

Asupra patriei şi rasei lui Manole, sunt mai multe păreri. Scriitorii români îl dau de român, născut în Muntenia şi însurat cu o romancă numită Anica. După alţii, scriitorii greci mai cu samă, se susţine că era un Fanariot pe care Neagoe îl adusese cu el din Turchia. Numele de Manole fiind foarte uzitat la greci, chiar azi, face să se creadă că părerea din urmă ar fi mai adevărată.

Poporul, cu spiritul său naiv şi creator, care visează fel de fel de apariţii extraordinare, a înfăşurat originea acestei biserici în giulgiul armonios al unei povesti din cele mai triste şi mai mişcătoare. Această poveste nu trăieşte numai în mintea şi pe buzele poporului din Muntenia, ci s-a dus departe printre românii din Transilvania. Spiritualul şi celebrul culegător al poeziilor populare române, Vasile Alecsandri, a publicat-o mai întâi sub forma adoptată de cântăreţii populari, după aceea a mai fost tradusă de două ori în nemţeşte, întâia dată de W. Kotzebue şi a doua oară de consilierul I.K. Schuller (căruia literatura transilvană îi datoreşte foarte mult), care a urmărit pas cu pas originalul şi ne-a dat, într-o lucrare plină de gust, importanţa mitică şi literară a acestei legende. Temeiul poveştii este nenorocita închipuire că dacă voeşti să faci ca o clădire să aibă temelii de veci, trebuie să zideşti un om de viu în temelii. Aci victima este femeia arhitectului Manole, care a sacrificat-o fără milă pentru ambiţia sa, fără să se mai gândească la datoriile sale de soţ şi la devotamentul fără margini al femeii sale.

Faptul că moaştele Sfintei Filofteia au fost puse în Biserica Sfântul Nicolae Domnesc, cea mai mare din sud-estul Europei secolului al XIV-lea, având arhitectură specific bizantină, era normal. Aici se făceau slujbele de rang aulic la care participau mitropolitul şi poporul dreptcredincios atât la marile sărbători ale lumii creştine, la hram, cât şi la momentele importante din viaţa ţării, fiind centrul politic şi religios al ţării. De adăugat şi faptul că în momentul în care au fost aduse, biserica era gata, cu pictură cu tot.

Apropierea celor două reşedinţe, domnească şi mitropolitană, era normală şi benefică, mitropolitul fiind apropiat al voievodului. Aceasta nu exclude existenţa unei mănăstiri separate, în loc liniştit, unde să se practice isihia. La curtea domnească era cancelaria ţării, veneau solii, era o permanentă zarvă, ca şi la Sân Nicoară. Mănăstirea Argeşului era locul potrivit de rugăciune, de reculegere, fiind totodată apropiat curţii voievodale.

Mai mult, având în vedere că Nicolae Alexandru Basarab a insistat să vină Iachint, iar nu alt ierarh, iar răspunsul Patriarhiei de Constantinopol punea multe condiţii nou recunoscutei Mitropolii a Ţării Româneşti, era normal ca voievodul să dorească existenţa mai depărtată a celor două reşedinţe, voievodală şi mitropolitană, pentru a fi sigur de confidenţialitatea solilor, a vizitelor la nivel înalt, a deciziilor importante pe care trebuia să le ia în favoarea Ţării Româneşti etc. Avem mărturii certe că numeroşi cavaleri occidentali veneau la voievodul Basarab. Era chiar o modă apuseană de a vizita marile centre ale lumii de atunci. Dau exemplu pe cavalerul Friedrich von Kreuzpeck. După ce a plecat din Austria, a trecut prin Rutenia, Prusia, Suedia, Danemarca, Hostein, Westfalia şi Hennegau, a mers şi în Franţa, Spania, Sfântul Mormânt al Domnului, Constantinopol, Bulgaria, de unde „el a mers în Valahia, unde l-a căutat pe voievodul Basarab." (Academia Română, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", *Călători străini despre Ţările Române, Supliment I,* Ştefan Andreescu (coordonator), Bucureşti, Editura Academiei, 2011, p. 303) Aşadar, la Argeş veneau cavalerii şi personalităţi ale lumii care au lăsat consemnări ale vizitelor făcute.

Curtea Bisericii Domneşti era separată de curtea domnească, însă erau foarte apropiate. Şi Biserica Sân Nicoară, întărită cu fortificaţii, fiind probabil paraclis domnesc, era foarte aproape, gândindu-ne la practicarea isihiei care presupune linişte, depărtarea de agitaţia curţii domneşti şi practicarea continuă a rugăciunii lui Iisus. De asemenea, apropierea era nesigură pentru interesele ţării. Nesiguranţa nu era faţă de prezenţa lui Iachint, pe care l-a preţuit şi l-a cerut în mod special, ci faţă de alte persoane clericale (dau exemplu doar pe trimisul Patriarhiei, Daniel Critopulos, călugărit cu numele Antim, ajuns mitropolit dinspre Severin, care a venit la curtea basarabilor să vadă de ce nu a participat Iachint la niciun sinod de la Constantinopol). Este posibil ca Iachint să fi avut reşedinţa în incinta Bisericii Domneşti, însă călugării nou veniţi, trimişii Constantinopolului etc., care puteau avea şi alte scopuri lumeşti, trebuia să stea mai departe de curtea domnească. Mănăstirea Argeşului era locul potrivit din toate punctele de vedere. Distanţa de aproximativ doi kilometri era ideală pentru a se păstra discreţia soliilor, dar şi pentru ca mitropolitul să vină uşor de la mănăstire la slujbele de rang aulic ţinute în Biserica Domnească şi pentru a se consulta cu voievodul în problemele majore, de ordin bisericesc şi politic ale ţării.

Aşezarea compactă a Bisericii Sfântul Nicolae Domnesc, a curţii domneşti, a paraclisului Sân Nicoară, a fost făcută potrivit tradiţiei bizantine, cu scopul practic de apărare şi consultare. Mircea cel Mare a fost primul care, probabil influenţat de despoţii sârbi care îşi aveau sediul mitropolitan la Peè însă se înhumau în alte mănăstiri, a dat o mare importanţă şi altor mănăstiri şi a dorit să fie înmormântat la Cozia. Se explică decizia având în vedere şi dorinţa de autonomie bisericească faţă de Patriarhia Ecumenică, la Curtea de Argeş vieţuind probabil, în suita mitropolitului, şi simpatizanţi ai Constantinopolului. Vlad Dracul i-a urmat lui Mircea cel Mare, mutând cu totul sediul mitropolitan în Catedrala Mitropolitană de la Argeş, unde a dorit să şi fie înmormântat. Din motive istorice nefavorabile, a fost înmormântat însă la Târgşor.

(Fragmente din teza de doctorat a autorului, *Consideraţii istorice privind recunoaşterea primei Mitropolii a Ţării Româneşti. Locaşuri de cult din Argeş şi Muscel până la sfântul Neagoe Vodă Basarab,* susţinută în 2016 sub conducerea ştiinţifică a prof. univ. Radu Ştefan Vergatti.)

Ștefan Corodeanu, un erou al Primului Război Mondial

Oana Lucia DIMITRIU

Ștefan Corodeanu, al șaptelea copil al preotului Grigore Corodeanu, s-a născut la 8 octombrie 1878, în casa bunicilor săi după mamă, a preotului Ștefan Broască, din satul Tecucelul Sec, comuna Vizurești, plasa Nicorești, județul Tecuci. Din 1885, toponimicul Vizurești a fost schimbat în Buciumeni. Între anii 1886 – 1890, urmează cursurile primare la Școala Nr. 1 din Tecuci, și tot în acest oraș gimnaziul. Liceul, secția reală, este absolvit la Brăila, în 1898. În intervalul 1898–1908, îl regăsim ca student al Facultății de Litere și Filosofie, la Universitatea din București, obținând în 1908 licența cu calificativul *Cum laudae.* În același an, este licențiat în pedagogie și geografie.

În intervalul 1 noiembrie 1900 – 8 mai 1901, își satisface stagiul militar la Regimentul 7 Vânători București, unde este avansat la gradul de sublocotenent în rezervă și repartizat la regimentul 4 Vânători Roman. La 21 februarie 1910 se căsătorește cu Maria Panțu, institutoare, fosta sa colegă din perioada studenției. Între 1 septembrie 1911 și 1 septembrie 1913, Ștefan Corodeanu activează ca profesor de filosofie la Liceul „Petru și Pavel" din Ploiești, apoi la Călărași, până în 1914, și Silistra, 1914-1918. Chemat sub arme, este concentrat și rămâne mobilizat la Regimentul 4 Vânători Roman, unitate dislocată în zona Oituz. Din această perioadă provine și schița de portret realizată de sculptorul Ion Jalea, cu dedicația: *Domnului Ștefan Corodeanu, În asteptarea gradului de Căpitan* (eveniment înregistrat la 2 aprilie 1917, când i se încredințează comanda Companiei a 13-a din Batalionul IV de Asalt al Regimentului 4 Vânători, unitate care a înfruntat și anihilat, în luptele de la Muncelu-Panciu, Corpul Alpin german).

În 1918, la cererea ministrului Simion Mehedinți, fostul său profesor, Ștefan Corodeanu înființează și conduce școala pregătitoare din Buciumeni, în baza Decretului nr. 2264 din 23 august 1918, apoi Școala Normală din Tecuci, transformată în liceu în 1912, unde exercită funcția de director.

Internat în stare gravă la Spitalul Brâncovenesc, se sfârșește din viață la 14 iulie 1935.

Foștii săi elevi păstrează amintirea unui Hercule cu ținută marțială, având fața expresivă și ochii negri, pătrunzători. *Țăranul,* spunea Ștefan Corodeanu, *prețuiește cartea și greșesc acei care cred contrariul. Pe cât de mult iubesc și respectă țăranii pe un învățător muncitor și conștiincios, tot atât îl urăsc și-l disprețuiesc pe un învățător lipsit de simțul datoriei.*

Ștefan Corodeanu este fratele bunicii materne a lui Nicolae Dimitriu, tatăl autoarei.

Primul Război Mondial este consemnat în tratatele de istorie ca o mare conflagrație mondială, cu urmări pe harta lumii. Dar, în istoria numeroaselor familii care prin membrii lor au participat activ la acest război, cum s-a reflectat? Prin amintiri păstrate din generație în generație și prin amintiri materiale, care întăresc sau chiar adaugă noi înțelesuri celor spuse.

Armata română este personajul colectiv al acestui război, iar fiecare soldat este un participant individual.

Periodicele vremii consemnează zilnic ca un veritabil jurnal de război situația frontului național și internațional. Cu mândrie pe deplin meritată se consemnează ecoul pe care îl au victoriile armatei române.

Soldatul român a luptat cu multă vitejie, dând dovadă de tenacitate, putere de rezistență la oboseală, frig și privațiuni de tot felul, impuse de greutățile terenului muntos. *Nu cunosc nimic mai viguros și mai răbdător ca soldatul român. Este un soldat magnific,* scria un ofițer francez. (Ion Cupșa, *Armata română în campaniile din anii 1916-1917,* Editura Militară, 1967, p. 135)

Chiar corespondenții de război care însoțeau trupele germane au fost impresionați de eroismul armatei române. Unul dintre ei scria: *Românii își fac o datorie ca să folosească pentru apărare toate avantajele regiunii muntoase, să-și adune toată vitejia, toată îndărătnicia și tot disprețul de moarte pentru ca să apere porțile caselor lor... Ei s-au luptat ca niște viteji zile de-a rândul, cu fața întoarsă spre Ardeal.* (C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919,* ediția a II-a, f.a., vol. II, p. 63)

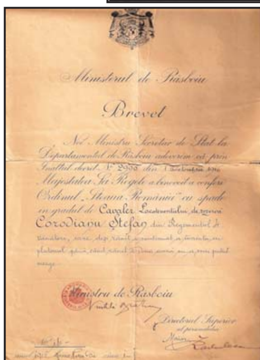

Victoriile obținute au ridicat în ochii lumii întregi prestigiul țării noastre, care prin eroismul armatei sale și-a atras respectul atât al aliaților, cât și al dușmanilor.

Ștefan Corodeanu, director de liceu

Prim-ministrul britanic Lloyd George spunea la 9 august 1917: *Cine ar putea să omită importanța rezistentei armate pe care România o opune inamicului comun...? Românii s-au luptat cu succes și chiar germanii s-au mirat de această rezistență eroică* (*Mișcarea,* 31 august 1917, p. 2).

Ministerul de Războiu

Brevet

Noi Ministru Secretar de Stat la Departamentul de Război adeverim că prin Înaltul decret nr. 2990 din 1 octombrie 1916 Majestatea Sa Regele a binevoit a conferi Ordinul „Steaua României" cu spade în gradul de Cavaler locotenentului de rezervă Corodianu Ștefan din Regimentul 4 Vânători care deși rănit a continuat a înainta cu plutonul până când rănit a doua oară nu a mai putut merge.

Președintele Consiliului de Miniștri al Franței, Alexandre Félix Joseph Ribot (1842-1923, de patru ori prim–ministru al Franței: 1892-93, 1895, 1914, 1917), a trimis guvernului român o telegramă în care se spunea între altele: *Franța salută națiunea română, sora sa curajoasă, care a arătat în mijlocul greutăților de acum cele mai eroice virtuți* (*România,* 24 august 1917, p. 2). În martie-aprilie 1917, cu prilejul misiunii secrete a prințului Sixte de Bourbon, cumnatul împăratului Carol, și a fratelui său Xavier de Bourbon, în apusul Europei, care a remis lui Poincaré o scrisoare în care propunea începerea negocierilor pe baza restituirii Alsaciei și Lorenei, reconstituirii Belgiei, asigurării pentru Serbia a unei căi de acces la Marea Neagră și păstrării integrității Imperiului Austro-Ungar, Alexandre Ribot declara: *România e cu totul uitată. Obligațiunile noastre față de România sunt mai mari decât față de Serbia, fiindcă România n-a intrat în război decât pentru noi.*

Cu ocazia Unirii de la 1 decembrie 1918, generalul Henri Mathias Berthelot, care a condus Misiunea Militară Franceză, a spus următoarele: *Sângele eroilor căzuți în luptele Marelui Război să fie pentru tine, o, frumoasă Românie, sământa de noi virtuți, în așa fel încât copiii tăi să fie mereu demni de părinții lor și gata să-ți apere pământul sacru, atât de des invadat, dar în cele din urmă întregit prin efortul ultimelor generații.*

Într-un interviu acordat ziarului *România* din 23 septembrie 1917, generalul Berthelot spunea: *Chemată la suprema încercare a ofensivei trecute și a luptelor de la sud, armata României a dat nenumărate dovezi de eroism. Soldații români luptă admirabil. Ei sunt la înălțimea celor mai viteji apărători. Sunt cei mai buni soldați din lume.*

În noaptea de 14-15 august 1916, trupele noastre de acoperire au trecut Carpații prin 18 puncte. Divizia a 7-a din care făcea parte Regimentul 4 Vânători, în care se afla locotenetul în reverva Ștefan Corodeanu, a trecut munții prin pasurile Uzului și Oituzului. Diviziile a 7-a, a 8-a și a 14-a alcătuiau Armata a 4-a, comandată de generalul Constantin Prezan și ocupa un front de la Oituz până la Vatra Dornei.

La 28 august, Reg. 4 Vânători, împreună cu regimentul 8 Vânători din grupul Oituz, atacă forțele dușmane austro-ungare la Miercurea Ciuc, unde inamicul era bine fortificat. Compania I, având comandant al plutonului 1 pe locotenentul în rezervă Corodeanu Ștefan, se afla pe direcția de atac a companiei. După un atac vijelios, se ajunge la lupta cu baioneta, iar dușmanul înfrânt se retrage în linia a II-a. Locotenentul Ștefan Corodeanu luptă ca un erou, mânuind baioneta și patul puștii cu multă îndemânare. Inamicul se retrage din nou, iar artileria sa execută un foc de baraj infernal. Unitățile de vânători trec prin baraj spre linia a III-a a inamicului, dar locotenentul Ștefan Corodeanu primește un glonț în brațul stâng. Refuză să părăsească câmpul de luptă, își pansează singur rana și luptă mai departe, dar un al doilea glonț vrăjmaș îi străpunge piciorul drept, scoțându-l din luptă. Inamicul a fost învins de bravii vânători, orasul Miercurea Ciuc ocupat și Divizia a VII-a își reia înaintarea spre obiectivul ordonat. Locotenentul Corodeanu Ștefan a fost transportat la postul de prim-ajutor, unde i s-au dat primele îngrijiri, după care este trimis la Spitalul Militar din Iași. După 35 de zile petrecute la spital, primește decorația Ordinul Steaua României cu Spade în grad de Cavaler (Decret nr. 2990 din 1 octombrie 1916). La 9 noiembrie 1916, rănitul este transportat la Spitalul 264 din Iași, unde a stat până la vindecare. În ianuarie 1917 îl găsim înrolat în Regimentul 4 Vânători, Divizia a 7-a, în Armata a II-a, care ocupa frontul în zona Pralea. La 13 ianuarie 1917, inamicul atacă și cucerește cota 773 la Pralea. Regimentul 4 Vânători, unde era și locotenentul Corodeanu, contraatacă și recucerește cota respectivă. În ziua de 2 aprilie 1917 este avansat la gradul de căpitan în rezervă și preia comanda companiei a 13-a din batalionul 4 de asalt al Regimentului 4 Vânători.

În bătălia de la Muscelu, care este un preludiu al luptelor de la Mărășești, căpitanul Corodeanu cu compania sa a făcut minuni de vitejie, luptând cu pușca, grenada și baioneta.

În zilele de 4 și 5 august a domnit o liniște relativă pe tot frontul. În dimineața zilei de 6 august, generalul Mackensen a dezlănțuit ofensiva care urma să lichideze armata română. Dispunea de 12 divizii pentru atingerea acestui scop. Generalul Eremia Grigorescu, comandantul frontului românesc de la Mărășești, îi opune 6 Divizii. El se remarcase în conducerea luptelor din zona pasului Oituz, în toamna anului 1916, unde au fost zdrobite încercările armatei austro-ungare de a pătrunde în Moldova. Germanii atacă în direcția pădurea Răzoare și cota 100. Divizia a 13-a română și compania de mitraliere a căpitanului Ignat Grigore opresc ofensiva diviziilor a 12-a Bavareză și a 115-a Germană.

→

Academia Română în anii Primului Război Mondial (II)

Marin AIFTINCĂ

După marea epopee națională din vara lui 1917, scrisă pe frontul de la Mărăști, Mărășești și Oituz, când românii au dovedit lumii întregi că voința lor de libertate și dreptate nu poate fi înfrântă nici de dușmanii cei mai înverșunați, nici de perfidia manevrelor diplomatice, lupta poporului nostru pentru unitate național-statală a crescut în amploare și intensitate. Folosind împrejurările prielnice create prin desfășurarea evenimentelor politice și militare în estul Europei, românii din Basarabia și apoi cei din Bucovina (la 15/28 noiembrie 1918) au hotărât, pe baza principiului autodeterminării, desprinderea de imperiile care le-au anexat samavolnic și unirea cu România. Cu o intensitate și forțe sporite se va da de acum bătălia pentru readucerea Transilvaniei la patria-mamă. Evenimentele de mare răsunet de la începutul lui 1918 sunt primite cu deosebit entuziasm de Academia Română, care constată că idealul căruia i s-a dăruit pe de-a-ntregul, de la începutul existenței sale, devine realitate, prin lupta și jertfele exemplare ale întregului popor. Membrii Academiei, rămași în București, se întrunesc în ședință la 12 aprilie 1918. Vicepreședintele Ion Bogdan rostește următoarele cuvinte: „Între ultima noastră întâlnire și cea de astăzi s-a petrecut un eveniment politic de covârșitoare importanță pentru soarta Regatului român și a Românimii: este unirea Basarabiei cu România cerută [...] de aproape unanimitatea Sfatului Țării din Chișinău. Votul dat la 9 aprilie de basarabeni ne dovedește că [...] basarabenii au rămas și vor să rămână români și de aici înainte". (*Ibidem*, p. 97) Câteva luni mai târziu, sub impresia luptei pentru unitate și libertate a românilor din Bucovina și Transilvania, academicianul Sextil Pușcariu scrie: „Acum, când granițele dintre provinciile românești au dispărut, când România Mare e pe cale de a se alcătui, acum fiecare provincie românească trebuie să aducă statului român tot prinosul său de putere". (Apud I.I. Nistor, *Unirea Bucovinei cu România. 28 noiembrie 1918. Studii și documente,* București, 1928, pp. 113–114)

De la 11/24 noiembrie 1916, până la 20 iulie/23 august 1918, când țara a fost despărțită de linia de fortificații pe Siret, nu s-au putut ține sesiunile generale ale Academiei. Îndată însă ce s-au ameliorat condițiile generale, sub presiunea evenimentelor ce apropiau tot mai mult realizarea Marii Uniri, la Iași se ține o sesiune generală extraordinară, în zilele de 21–28 octombrie (stil nou), sub președinția lui Petru Poni. Evocând tragedia războiului din Moldova, secretarul general al Academiei, Iacob Negruzzi, spune în raportul prezentat în sesiune: „Toate zilele despre care vorbim au fost zile grele de durere, între ele ne-a venit o singură zi luminoasă și încălzitoare pentru sufletele amărâte: ziua Unirii Basarabiei, ziua în care sora dintre Prut și Nistru [...] s-a întors iar în brațele patriei mame, de la care fusese smulsă. Cu emoțiune adâncă am trimis fraților niciodată uitați de Academie și totodată doriți salutarea noastră frățească". (*Analele Academiei Române. Dezbateri*, seria II, tomul XXXIX/1916–1919, p. 117) Chiar în prima zi a sesiunii extraordinare se citește în forul academic telegrama primită de la Societatea istorico-literară din Chișinău, în care se spune: „În numele Societății istorico-literare din Chișinău salutăm cu adâncă venerațiune și curat entuziasm cel mai înalt așezământ cultural al Daco-României și urăm ca lucrările sesiunii, care se deschide în anul Unirii Basarabiei cu România, în Iașii pribegiei eroice și al marilor nădejdi românești, să se încheie odată cu mult așteptata sărbătoare a unirii naționale și politice a tuturor românilor". (*Ibidem,* p. 110)

În cadrul aceleiași sesiuni, pe lângă soluționarea multor probleme în interesul bunei funcționări a instituției, se remarcă, prin luări de cuvânt, rapoarte și comunicări, rolul Academiei în „consolidarea unității culturale ca un pas important și o condiție obligatorie în opera de înfăptuire a unității politice și statale, caracterul reprezentativ al instituției și contribuția notabilă la încurajarea și dezvoltarea științei și culturii românești, sarcinile noi ce vor reveni Academiei în viitoarea organizare a statului național unitar roman". (*Ibidem*)

Celebrarea, în ședință solemnă, a centenarului lui Mihail Kogălniceanu, a cărui personalitate este evocată de D. Onciul și Nicolae Iorga, prilejuiește un moment de reafirmare puternică a simțămintelor românești, ceea ce caracterizează, de altfel, întreaga desfășurare a sesiunii de care vorbim. Ideea Marii Uniri, al cărui ceas este simțit tot mai aproape, patronează și alegerea de noi membri ai Academiei, respectându-se cu strictețe criteriul reprezentării regionale. Între cei aleși se află energicul Pantelimon Halippa, care a îndeplinit un rol prioritar în unirea românilor de peste Prut cu Țara, și ardeleanul Alexandru Lapedatu.

În toamna lui 1918, pe baza înțelegerilor cu Puterile Aliate din cadrul Antantei, guvernul român decretează din nou mobilizarea armatei (27 octombrie/9 noiembrie) și se reia lupta împotriva Puterilor Centrale, pentru anularea dictatului acestora impus României, prin pacea de la București (mai 1918), și eliberarea Bucovinei și Ardealului de sub ocupația străină, ceea ce va avea o semnificație deosebită pentru Conferința de Pace de la Paris. Sub presiunea armatei române și a Antantei, coaliția Puterilor Centrale își retrage trupele din Muntenia și de la sud de Carpați. Astfel, Capitala României redevine liberă. În aceste condiții, prima ședință ordinară a Academiei, de după plecarea trupelor de ocupație din Capitală, are loc într-o atmosferă de bucurie generală, în ziua de 2/15 noiembrie 1918, fiind una memorabilă. După ce secretarul general al Academiei, I.C. Negruzzi, deschide ședința, exprimându-și „bucuria pentru acest eveniment fericit", ia cuvântul I. Bogdan, care reamintește că la 25 noiembrie 1916, prezidând prima ședință a Academiei sub ocupație străină, își exprima amărăciunea pentru umilințele și durerile îndurate în asemenea condiții și își afirma nădejdea unită cu dorința fierbinte de a vedea reîntorcându-se obișnuita libertate, își arată acum deosebita satisfacție pentru că ceasul acesta a venit. La rândul său, savantul Victor Babeș apreciază cu entuziasm evenimentele petrecute și adaugă: „Libertatea, pe care n-am prețuit-o îndeajuns, și-a făcut din nou apariția. Sabia lui Damocles, atârnată de doi ani asupra libertății și existenței Țării Românești, s-a ridicat. Suntem iarăși liberi! Români liberi în toate acțiunile și aspirațiunile noastre și mai aproape ca oricând de înfăptuirea idealului național". (*Ibidem*)

Realizarea Unirii este acum o certitudine, pentru Academie ca și pentru întregul popor, a cărui voință și faptă nu mai puteau fi înfrânte, în noile condiții create în țară și în contextul evenimentelor politice și militare de peste hotare. Această certitudine ce însuflețește Academia este probată, între altele, de încă un fapt semnificativ. Este vorba de hotărârea guvernului de a aduce capul lui Mihai Viteazul de la Mitropolia din Iași la Mănăstirea Dealu și organizarea, în acest scop, a unei procesiuni care va urma un traseu simbolic în istoria luptelor noastre pentru unitate națională. Procesiunea, care urma să pornească din Iași, la 15 noiembrie (stil vechi), și să ajungă la Mănăstirea Dealu în ziua de 21 noiembrie (stil vechi), trebuia să treacă prin localitățile istorice Suceava, Turda, Alba Iulia, Sibiu, Selimbăr. Răspunzând invitației guvernului, Academia desemnează pe doi dintre cei mai neobosiți luptători ai săi pentru libertate și unire, Nicolae Iorga și Ion Simionescu, care vor însoți procesiunea. (Arhiva Academiei Române, dosar A4/1917–1920, f. 185) Din cauza condițiilor nu tocmai prielnice de acum, Academia va organiza abia peste un an, la 21 noiembrie 1919, ședința solemnă în care, cu un fast deosebit, este comemorat voievodul primei uniri a tuturor românilor.

Momentul acesta însă va avea semnificațiile sale de mare importanță: el va arăta Conferinței de Pace de la Paris că unitatea politică a neamului nostru are temeiuri adânci.

→

Divizia a V-a și a IX-a română sfarmă 3 divizii germane în stânga satului Mărășești, iar Divizia a X-a și detașamentul colonelului Alexiu opresc atacul Corpului Alpin și al Diviziei a 62-a Austro-Ungară. Totul a durat 6 ore. La ora 16, în ziua de 6 august, generalul Eremia Grigorescu raportează telefonic Marelui Cartier General: *Am primit ordinul să opresc pe nemți. I-am oprit și i-am oprit pentru totdeauna. Am pierdut 27.000 de ostași, iar nemții au pierdut 47.000 de ostași.*

După bătălia de la Mărășești, căpitanul Corodeanu a scris o poezie pentru a ilustra lupta cruntă (apare în volumul Ioan Rugină, Hristache Motovelea, *Aniversarea centenarului nașterii profesorului Ștefan Corodeanu, 1878-1978,* Tecuci, 1978):

Un zumzet de gloanțe și trăsnet de obuze
Din cornuri de alamă țipete sună
Cu fețe-încruntate și sânge pe buze
Se-ndeasă voinicii și pleacă furtună.
Învălue fumul deselor rânduri
Ei zboară cu toții spre moarte
Lucesc baionete, sunt aripi de gânduri
Ce trebuie acolo să-i poarte.
În clocot de strigăte e spamu-încordării
Puțini mai rămân dintr-un rând
Au fețe senine-n clipa-ncercării,
Cu moartea pe moarte călcând.

La sfârșitul bătăliei, generalul Grigorescu, comandantul Armatei 1, a dat un înflăcărat ordin de zi în care își exprima admirația față de eroismul ostașilor și îi îndemna să dea dovadă de aceeași hotărâre în luptele viitoare, până la realizarea scopului urmărit cu ardoare de toți patrioții români, unirea tuturor provinciilor românești într-un stat unitar: *Prin rezistența ce ați opus cu piepturile voastre la Mărășești și Muscelu... ați făcut să se întunece visurile de cucerire ușoară a părții ce ne-a mai rămas din scumpa noastră țară... ați făcut să reînvie în mintea tuturor amintirea glorioasă a faptelor străbunilor noștri. Fiți gata să arătați liftelor sălbatice că românul nu are de dat din pământul scump al țării decât locul de mormânt... Din sângele vostru se va ridica, curat și măreț, o țară românească a tuturor românilor.* (Revista *România în timpul războiului 1916-1918*, septembrie 1920, p. 171)

După bătăliile de la Mărășești și de la Oituz, din luna august 1917, s-a încheiat armistițiul. Trupele române și cele germane au rămas pe pozițiile în care s-au aflat la acel moment. Această situație a ținut până la încheierea tratativelor de la București, în 24 aprilie 1918, unde, prin Tratatul de Pace, se cerea ca rezerva trupelor române să fie demobilizată, ceea ce s-a și făcut.

Centenarul Marii Uniri

La ședința comemorativă sunt invitați, prin birourile Corpurilor legiuitoare, senatori și deputați aleși din provinciile românești unite cu Țara. De asemenea, membrii onorari ai Academiei din aceste teritorii sunt prezenți, împreună cu reprezentanții clerului. D. Onciul, vicepreședinte al Academiei, rostește o vibrantă alocuțiune inaugurală a ședinței, în care spune: „Salut pe onorabilii reprezentanți ai țărilor surori unite, care în participarea așa de numeroasă, au venit să onoreze ședința noastră de astăzi. E întâia dată că sub bolta acestui templu al culturii românești [se regăsesc] ținuturile patriei românești: de la Nistru pân' la Tisa. Prăznuim amintirea eroului martir al unității naționale, căzut jertfă pe Câmpia Turdei pentru ideea mântuitoare căreia el i-a dat ființă, idee realizată azi prin unirea Daciei române...” (*Ibidem*, f. 187) A urmat apoi Nicolae Iorga, care a ținut o comunicare comemorativă, despre personalitatea și epoca lui Mihai Viteazul.

Eforturile imense făcute de întregul popor în anii războiului, luptele crâncene date de oștire pe câmpurile de bătaie; presiunile tot mai intense ale românilor din teritoriile aflate sub ocupație străină trebuiau susținute printr-o inteligentă propagandă externă. Scopul acesteia era unul singur: de a lămuri opinia publică internațională, oamenii politici și guvernele, chiar și cele ale Puterilor Aliate, nehotărâte încă în problema destrămării Imperiului Habsburgic, că România a intrat în război pentru a-și îndeplini idealul independenței și unității național-statale, întemeiate pe realități istorice străvechi. Pentru realizarea acestui obiectiv major al propagandei, pe lângă oficiile diplomatice și consulatele românești din străinătate, pe lângă misiunile parlamentare, universitare, delegații din toate ținuturile românești, prezența oamenilor de artă, Academia Română, implicată, prin membrii săi, în toate aceste forme de acțiune, își pune în mișcare întregul său potențial (vezi Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român. 1918,* vol. II, Editura Academiei, București, 1983, pp. 115–130), pledând în cercurile academice, culturale și politice în favoarea cauzei naționale a poporului nostru, determinat să îndure nedreptățile istoriei.

În afara cărților de istorie publicate în străinătate sub semnătura lui Nicolae Iorga, A.D. Xenopol, Ion I. Nistor și mulți alți învățați, a publicației *Bulletin de la Section Historique,* care tipărește în rezumat, în franceză și germană, comunicările prezentate în ședințele Academiei, membri ai celui mai înalt for științific și cultural din țară, precum istoricul Ion Ursu, chimiștii I.C. Istrati, Petru Poni etc., folosesc cu înțelepciune și deplină stăpânire a faptelor argumentul istoric, conferențiind în capitalele europene despre drepturile poporului român și temeinicia aspirațiilor sale. La Asociația artistică internațională din Roma, în fața unui public numeros și elevat, C.I. Istrati prezintă, în ziua de 27 februarie/ 12 martie 1915, conferința *La Roumanie dans la latinité,* în care evocă ideea latinității ca fundament al unității tuturor românilor și pledează pentru dreptul lor la o patrie întregită și independentă. O activitate intensă desfășoară în străinătate și alți membri ai Academiei, ca Ludovic Mrazec (America), Gheorghe Marinescu și Mihai Suțu (la Paris), Ștefan C. Hepites (Stockholm și apoi la Nisa și Paris), I. Cantacuzino, Dragomir Hurmuzescu, Vasile Stroescu, Octavian Goga etc. Un patriotism fierbinte însuflețește activitățile membrilor Academiei dincolo de fruntarii, atrăgând de partea cauzei românești numeroși intelectuali și oameni politici, ceea ce va avea consecințe benefice asupra situației României în configurarea lumii postbelice. (*Analele Academiei Române. Dezbateri,* seria II, tomul XXXIX/ 1916–1919, p. 364)

Regele Ferdinand și Regina Maria, în Careii Mari, 1919

Din 1918, Parisul, unde se va consfinți, prin tratatele de pace, înfățișarea Europei de după război, va deveni centrul propagandei românești. Aici își va concentra preocupările, la începutul lui 1918, misiunea universitară, din care făceau parte, alături de alte personalități, D. Hurmuzescu, G. Murnu, O. Tafrali și Ion Ursu – membri ai Academiei. Și tot aici acționează și misiunea parlamentară română, formată din 37 de membri ai celor două Adunări legiuitoare, între care îi aflăm pe academicienii C.I. Istrati și N. Lupu. Activitatea celor două misiuni a avut o influență pozitivă în cercurile politice, științifice și culturale din capitala Franței, explicând justețea idealurilor românilor, care au dus un război atât de greu, eroic, alături de Puterile Aliate.

Starea de spirit favorabilă României, creată la Paris, este ilustrată și de mesajul de solidaritate cu universitățile din București și Iași, pe care Lucien Poincaré, președintele Consiliului Universității din Paris, l-a înmânat misiunii universitare românești, după dineul dat în onoarea acesteia, la 4 februarie 1918. În acest mesaj, universitarii francezi își exprimă simpatia față de poporul nostru, evocă „amintirea vechilor relații intelectuale, morale, politice dintre Franța și România, consecințe naturale ale confraternității latine” și urează ca „România, în ziua păcii, să fie răsplătită pentru curajul și martiriul ei prin recunoașterea dreptului său de a-și uni într-o patrie comună elementele despărțite ale națiunii române”.

La scurt timp după cele menționate, în 4 martie 1918, o delegație a românilor din Transilvania, în care se află iarăși Ion Ursu și G. Murnu, alături de S. Mândrescu și D. Comșa, este primită de Clemenceau, căruia îi va face cunoscute aspirațiile lor legitime. (Va urma)

Programul Academiei Române de sărbătorire a Centenarului Marii Uniri

Academia Română a redactat și aprobat în data de 5 iulie 2017, în cadrul Biroului Prezidiului, Programul de sărbătorire a Centenarului Marii Uniri. Documentul poate fi consultat pe site-ul Academiei Române, la adresa www.academiaromana.ro. Redăm în continuare principalele propuneri.

Academia Română își asumă obligația de a oferi societății un exemplu de viziune și responsabilitate, în deplin acord cu menirea sa și, alături de alte instituții culturale, științifice, de învățământ, spirituale și politice, își aduce contribuția la manifestările oficiale de cinstire a eroilor și de sărbătorire a Centenarului. În această privință, conducerea Academiei Române își propune un set de proiecte strategice, știut fiind faptul că unele dintre acestea vor continua și după momentul 1 Decembrie 2018. Acestea sunt:

1. Seria bilingvă de sinteze „Civilizația românească/Romanian Civilization“

Academia Română își propune elaborarea de către specialiști de înaltă calificare a unei serii de volume, în care să fie sumarizate evoluțiile din România, din cele mai vechi timpuri până astăzi și va trata următoarele domenii: agricultura, biologia, chimia, fizica, geografia, demografia, dreptul-instituțiile și relațiile internaționale, economia, arta teatrală și cinematografică, muzica, etnologia, evoluția limbii, arhitectura, artele vizuale, bisericile și cultele, filosofia, învățământul, literatura, matematica și astronomia, moneda și sistemul bancar, tehnica, medicina, sociologia, istoria generală, fiind prevăzut să apară un număr de 25 volume. Fiecare volum va fi publicat în română și engleză, eventual și în alte limbi de largă circulație.

2. Extinderea rețelei de institute de cercetări ale Academiei Române din străinătate

Academia Română propune extinderea rețelei institutelor românești de cercetări din străinătate prin deschiderea unor noi centre, deocamdată, la Freiburg, Berlin, Viena, Paris, Madrid și Istanbul. Împreună cu Ministerul de Externe, Institutul Cultural Român și Ministerul Culturii și Identității Naționale, care și-au exprimat disponibilitatea de a participa la acest demers, Academia Română își asumă sarcina elaborării planurilor științifice de perspectivă pentru viitorii săi bursieri și dotarea imobilelor cu literatură științifică adecvată.

3. Colecția „Basarabica“

Introducerea constantă în circuitul științific din România al celor mai valoroase contribuții ale specialiștilor din Republica Moldova reprezintă o altă direcție prioritară de acțiune a Academiei Române. Cu sprijinul Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi“ pentru românii de pretutindeni, Academia Română a lansat în decembrie 2016 colecția „Basarabica“, în care au apărut deja două lucrări de o valoare incontestabilă, altele trei aflându-se în pregătire.

4. Programul de restaurare și funcționalizare a patrimoniului constituit din proprietatea Academiei Române

Academia Română are în proprietate o serie de imobile, care odată restaurate pot fi funcționalizate, astfel încât să ofere spațiile și facilitățile necesare unor veritabile centre culturale. Astfel, Academia Română propune includerea proiectelor de restaurare și funcționalizare a Clubului Oamenilor de Știință, caselor memoriale Coandă, Călinescu, Oprescu din București și a Conacului Ghica din Căciulați.

5. Elaborarea unui program național de promovare a artei monumentale destinat aniversării Centenarului și evocării personalităților cu rol important în Primul Război Mondial și în realizarea Marii Uniri

Împreună cu Ministerul Culturii, Academia Română se va implica în elaborarea unui program național de artă monumentală, care să dea coerență diverselor inițiative în acest sens. Programul în cauză trebuie să pună la dispoziție autorităților locale și centrale o listă a personalităților a căror memorie este de dorit să fie onorată prin arta monumentală, dezvelirea plăcilor memoriale, incripționarea pe monumente etc.

6. Programul de conferințe naționale și internaționale dedicate Centenarului Marii Uniri și Primului Război Mondial

Academia își propune să organizeze o serie de conferințe științifice internaționale și de prelegeri ale unor personalități științifice românești. Până în momentul de față sunt deja convenite conferințe și prelegeri care se vor desfășura la Viena, Freiburg, Chișinău, Cluj-Napoca, Iași și București.

7. „Academica Romanian Index“ – arhiva electronică a publicațiilor științifice românești, aflate sub egida Academiei Române

Circulația internațională a informației științifice românești poate fi impulsionată semnificativ prin transferarea publicațiilor de sub egida Academiei în format electronic. Ulterior, baza de date poate include și publicații științifice care nu funcționează sub egida Academiei Române.

8. Program de consolidare a cunoștințelor istorice adresat tinerelor generații

Academia Română urmează să elaboreze împreună cu Ministerul Educației Naționale, Ministerul Cercetării și Inovării și Ministerul Culturii și Identității Naționale un program complex de măsuri care vizează consolidarea cunoștințelor istorice în rândul tinerilor și al copiilor, care va include cicluri de conferințe, vizite la locuri ale memoriei istorice și publicarea în mediul virtual a conținuturilor științifice istorice în formate destinate tinerilor. Necesitatea unui astfel de program este dictată de scăderea semnificativă a nivelului de cunoaștere a istoriei naționale în rândul tinerelor generații, fenomen care poate avea consecințe dramatice în viitorul apropiat.

Biroul de presă al Academiei Române

Objets trouvés în grădina Casei „Barbu Gănescu” din Târgu-Jiu (III)

Sorin Lory BULIGA

Trovanții și mesele din pietre de moară: *objets trouvés, ready-made* și *ready-made modificat*

Ansamblul de piese litice de la Casa „Barbu Gănescu” poartă amprenta avangardelor artistice de la începutul secolului XX, mai precis, a conceptelor dadaiste care l-au influențat pe Brâncuși la Paris. Astfel, trovanții din grădina Casei „Barbu Gănescu” intră în categoria *objets trouvés,* remarcându-se faptul că aceștia nu prezintă semne de a fi fost transformați în niciun fel de către Brâncuși, fiind lăsați așa cum i-a găsit în zona lor de origine.

Este posibil ca el să fi considerat că trovanții încorporau acea „putere magică primară”, pe care dadaiștii doreau s-o restabilească operei de artă. Formele lor și faptul că ei prezintă, în general, o frumusețe naturală puteau să semnifice pentru artist că aceste obiecte găsite reprezintă o manifestare a „sacrului”, pe care el căuta mereu să-l exprime în arta sa (vezi detalii în Buliga 1; hierofania cea mai elementară este reprezentată, de altfel, de manifestarea sacrului într-un lucru oarecare, cum ar fi o piatră ori un copac, având astfel loc revelația unei realități absolute – și a unui „centru” spiritual).

Un argument în acest sens este că Brâncuși era tributar credințelor mito-religioase ale satului oltenesc, nu numai creștine, dar și puternic animist-panteiste.

Trovanții polimorfi au suferit, în stil dadaist, relocarea și o desemnare tacită, subînțeleasă (aluzivă), sugerată în primul rând de formele lor, ceea ce le-a schimbat de asemenea semnificația. Ei nu mai sunt „pietre”, ci devin „animale” (melc, țestoasă, broască) și „plante” (ciupercă) într-o grădină, ceea ce a făcut de altfel ca cercetătorii – inclusiv autorul lucrării de față – să le dea diverse denumiri (nu știm însă dacă Brâncuși i-a și numit în vreun fel).

Aceștia au și aspectul unor opere de artă („abstractă” sau „nonfigurativă”) și au fost desemnați astfel de către Brâncuși, fără însă ca el să se exprime direct, ci prin simpla lor găsire, selectare și amplasare în grădina casei respective.

Crearea unui ansamblu de piese (trovanți polimorfi) de forme diferite și cu mare putere de sugestie, în care ele pot fi schimbate în raport unele cu altele, creând în acest mod mereu noi asociații și semnificații (temporare) este, de asemenea, de sorginte dadaistă (ca și ideea „grupurilor mobile” din atelierul său).

Pietrele de moară sunt, în sens larg, „obiecte găsite”, deoarece reprezintă obiecte aruncate și găsite apoi de Brâncuși în curtea casei, cărora el le-a acordat valoare estetică, motiv pentru care a și realizat cu ele montaje (asamblări) inedite sub formă de „mese”. În sens restrâns (artistic și convențional), acestea sunt obiecte de tipul *ready-made*, deoarece au fost create de om și au avut un rol funcțional evident înainte să fie abandonate.

În mod convențional se poate face astfel următoarea clasificare: trovanții sunt *objets trouvés* (deoarece aparțin lumii naturale), iar pietrele de moară sunt *ready-made* (deoarece la origine au fost obiecte funcționale, dar acum scoase din uz).

Mesele din pietre de moară fac trimitere atât la *arta meșteșugărească tradițională* (mesele rotunde fiind foarte frecvente în mediul rural românesc din vremea lui Brâncuși), cât și la opere de artă dadaiste, acestea putând fi interpretate drept asamblări (montaje, instalații) din obiecte găsite. Ele ar putea să intre în categoria *ready-made modificat,* deoarece reprezintă o combinație între *ready-made* (pietrele de moară) și *objets trouvés* (trovanții). Altfel spus, avem de a face cu obiecte *ready-made* asupra cărora artistul a intervenit, prin faptul că le-a adăugat alte elemente: între două pietre de moară *ready-made,* el a fixat prin cimentare un trovant *objet trouvé.*

Brâncuși a transformat „obiecte găsite”, funcționale (pietre de moară) și naturale (trovanți), în opere de artă prin simpla lor relocare, combinare și desemnare (indicare prin forma și titulatura lor de „mese”), ceea ce le-a modificat sensul, mai exact, percepția privitorului asupra lor privind utilitatea, durata de viață și statutul acestora. Piesele erau numite „mese” și trimiteau la această formă, dar de fapt erau asamblări din trovanți (transportați de la Săcelu) și pietre de moară (aduse de la morile de apă de pe Jiu) găsite de artist în grădina casei unde el era găzduit. Brâncuși a realizat astfel un transfer de semnificație tipic dadaist, conferind imaginii unei asamblări (instalații) originale din două pietre de moară și un trovant (ce poate simboliza bobul de grâu ce trebuie măcinat), atât forma, cât și ideea de „masă”.

Altfel spus, mesele reprezintă „asamblări” („montaje” sau „instalații”) de tip dadaist, însoțite de schimbarea (de asemenea dadaistă) a semnificației lor: obiecte naturale și artefacte (produse ale activității umane) găsite și asamblate sub forma unor „mese”.

Brâncuși a creat astfel o nouă gândire asupra unor obiecte, naturale sau fabricate: cele naturale (trovanții polimorfi) făceau trimitere la animale și plante, iar asamblările la „mese”. Operațiunea prin care pietrele de moară (obiecte găsite fabricate și funcționale) au fost selectate de către artist pentru a realiza „mese” ridicate la rang de opere de artă, poartă numele de *pointing* (conform lui Duchamp) și este caracteristică dadaismului.

Mesele pot fi privite ca „obiecte-sculpturi”, iar trovanții ca „obiecte umoristice”, datorită aspectelor lor zoo- și fitomorfe (ambele tipuri de obiecte specifice dadaismului). Trovanții și mesele creează, de asemenea, o puternică impresie de „arhaic” și „primitiv”, făcând trimitere și la lumea copilăriei (toate elemente ale artei dadaiste). În concluzie, în grădina Casei „Barbu Gănescu” (clădire în care a locuit și care a devenit astfel „atelierul” său pentru o vreme), Brâncuși a realizat un ansamblu ambiental de lucrări de tip *objets trouvés* și *ready-made* din trovanți polimorfi de forme diferite și cu mare putere de sugestie și, respectiv, din mese din pietre de moară, piese ale căror poziții erau interșanjabile, existând posibilitatea de a se crea în acest mod noi asociații și semnificații temporare. Gândirea estetică pe care el a aplicat-o aici este asemănătoare cu cea care a stat la baza realizării unor asociații de lucrări („grupuri mobile”) în atelierul său din Paris, ce denotă influențe dadaiste.

Dar nu numai grădina Casei Gănescu a devenit atelierul său, unde a creat un ansamblu de *objets trouvés* care permitea „jocuri” combinative dadaiste, ci și întregul oraș, prin asocierea unor monumente care reprezintă lucrări ale lui Brâncuși la scară mare, de mult existente în atelierul lui parizian. Metaforic vorbind, târgujienii (sau vizitatorii orașului) ar putea să considere astfel că se situează în ambianța locului de muncă și de viață al lui Brâncuși, adică a atelierului parizian din Impasse Ronsin nr. 11, beneficiind și de experiența operei sale ultime.

Ținând cont de faptul că mesele din pietre de moară și colecția de trovanți constituie o altă creație a lui Constantin Brâncuși la Târgu-Jiu (realizată de asemenea sub forma unui ansamblu de piese, dar folosind metoda avangardistă de *objet trouvé* abordată de artist și anterior sub influența mișcării dadaiste), consider că este absolut necesar ca aceasta să fie pusă în valoare (în urma intervenției de conservare-restaurare) și integrată într-un circuit turistic, pe care-l propun astfel: Ansamblul Monumental „Calea Eroilor” – Casa „Ion Mosculescu”, unde Brâncuși a făcut prima sa ucenicie în atelierul de boiangerie (descoperită în anul 2014, vezi Buliga 2) – Casa „Barbu Gănescu”, în a cărei grădină sunt trovanții și mesele de piatră.

Bibliografie

1. Brezianu, Barbu (1998), *Brâncuși în România,* Ed. Bic All, București.
2. Balas, Edith, 1 (1998), *Brâncuși și tradițiile populare românești*, Ed. Fundației „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu.
3. Balas, Edith, 2 (2008), *Brancusi and his world,* Carnegie Mellon Univ. Press, Pittsburgh.
4. Buliga, Sorin Lory, 1 (2010), *„Spirit” și „materie” în viziunea unui artist-filosof: Constantin Brâncuși*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova.
5. Buliga, Sorin Lory, 2 (2014), *Brâncuși la boiangeria lui Ion Mosculescu din Târgu-Jiu, Confesiuni,* nr. 14 (an II), pp. 23-24, Târgu-Jiu.
6. Buliga, Sorin Lory, 3 (2016), *Originea meselor brâncușiene și a trovanților din curtea Casei Barbu Gănescu (I), Confesiuni,* nr. 34 (anul IV), p. 18, Târgu-Jiu.
7. Buliga, Sorin Lory, 4 (2016), *Originea meselor brâncușiene și a trovanților din curtea Casei Barbu Gănescu (II), Confesiuni*, nr. 35 (anul IV), pp. 24-26, Târgu-Jiu.
8. Buliga, Sorin Lory, 5 (2017), *Situația actuală a trovanților, a mesei-rebut și a meselor din pietre de moară brâncușiene din grădina Casei „Barbu Gănescu” din Târgu-Jiu, Confesiuni,* nr. 38 (an V), pp. 22-23, Târgu-Jiu.
9. Dachy, Marc (2007), *Dada. Revolta artei,* Enciclopedica (seria a III-a), vol. III, Ed. Univers, București.
10. Georgescu-Gorjan, Sorana (2012), *Așa grăit-a Brâncuși*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova.
11. Giedion-Welcker, Carola (1981), *Constantin Brâncuși*, Editura Meridiane, București.
12. Goldwater, Robert (1974), *Primitivismul în arta modernă*, Ed. Meridiane, București.
13. Grigorescu, Dan (1999), *Brâncuși și arta secolului XX,* Ed. 100+1 Gramar, București.
14. Lemny, Doina, Velescu, Robert (2004), *Brâncuși inedit*, Ed. Humanitas, București.
15. Prut, Constantin (1982), *Dicționar de artă modernă*, Ed. Albatros, București.
16. Tabart, Marielle (1997), *Histoire et fonction de l'atelier, în L'atelier Brancusi,* Éditions du Centre Pompidou, Paris.
17. Zărnescu, Constantin (2016), *Aforismele lui Brâncuși*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova.
18. *Arta suprarealistă* (2009), Ed. Laura Pamfil, București.
19. *Brâncuși la Centrul Pompidou: noi fațete ale unui artist multiplu,* Adrian Irvin Rozei (Paris, iulie 2011), site-ul Adrian Rozei, http://adrian-rozei.net/brancusi-la-centrul-pompidou-noi-fatete-ale-unui-artist-multiplu/.
20. *Brâncuși la New York 1913-2013,* Monica Rotaru și Paul Doru Mugur (27/10/2014), site-ul *Sinteza,* http://revistasinteza.ro/brancusi-la-new-york-1913-2013/.
21. *British Dictionary,* http://www.dictionary.com/browse/objet-trouve.
22. *Dada*, Site-ul FindArticles.com/CBSi, shttps://www.mdc.edu/ wolfson/ Academic/ ArtsLetters/ art_philosophy/Humanities/dada2/Dada.htm.
23. *Found object,* site-ul Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/ Found_object.
24. *Merriam-Webster,* http://www.merriam-webster.com/dictionary/objet trouvé.

(Sfârșit)

Brâncuși - 60

La Paris te duci și... rămâi cu dorul

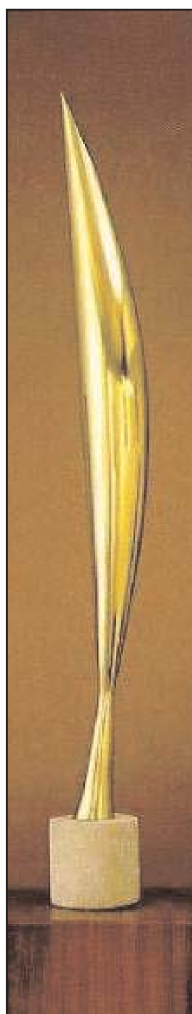
Mihai SPORIȘ

Lung e drumul Gorjului, dar mai lung e-al dorului, că la Gorj te duci și vii… Frumoasă constatarea aceasta, izvorâtă de înțelepciunea populară românească, vorbește despre dorurile nemântuite și neostoite din depărtările care te-au luat captiv pentru totdeauna. Tânjim după depărtări, vrem să colindăm lumea întreagă, să... prindem pe Dumnezeu de-un picior, să dobândim viața fără de uitare, să fim nemuritori. În vârstele noastre eroice nu ne temem de nimic, totu-i aspirație. Credem că fapta noastră vitejească este o împlinire a soartei și nu trebuie să mai dăm socoteală unei rânduieli de dincolo de noi. Ajuns în vârful redutei, te vezi în față doar cu cerul. De acolo doar gândul poate răzbate la Dumnezeu. Privind povârnișurile cu atâtea cazne învinse, ca pe o Golgotă cu sens, lacrimile îți înrourează privirile și dau sens tuturor norilor de lacrimi, creștetul devine de zăpadă să se topească în primăverile nepoților. Unde ești, copilărie? Unde ești, feciorie? Unde sunteți, voi, părinți? Unde ești, pădure, dar tu, satule? Unde ești, tu, neam al meu, cu toate rudele și cum o mai duceți? Atunci, sigur gândul zboară peste timp și nu cunoaște distanțe, dar inima vrea să iasă din trup și să plece către acolo unde sunt izvoarele ei de sânge. Vocea sângelui este clopotul și clocotul care ne rup de durere, atunci când nu ne mai putem potrivi, din cauza depărtării, bătăile inimilor.

Constantin Brâncuși a plecat pe lungul drum al Parisului, a colindat lumea largă cu continentele ei. A vrut să se așeze, când zăpada îi cuprinsese creștetul, lângă mama lui, să sporească izvoarele de acasă. Cei vremelnici și mari din țara lui n-au vrut să-l coboare de pe crucea lui cea înaltă și l-au lăsat să aibă candela cea mare a Parisului la căpătâiul său din Montparnasse. Inelul frânt de vreme și spațiu are dureri la ambele capete. La Paris, strâns într-un sac cu oase goale, le-a făcut loc multora în mormântul său, iar pe cruce multe nume s-au înghesuit să se atingă de glorie. Acasă lumea i-a jucat la zaruri cămașa și încă se mai bat după zestrea celui ce dorise să lase totul neamului românesc, dar un stat nevolnic și-a arătat nemernicia, perpetuând-o sămânță de blestem urmașilor. Au venit și vânătorii de comori, profanatorii de ocazie, să facă binele cu forța lor imbecilă. Unii au tras cu tractorul de coloana de la Târgu-Jiu, alții cu milioanele și cu falsele lor concepte despre expertizare, restaurare, conservare. Inelul frânt al lui Brâncuși sângerează încă.

Parisul l-a atras pe românul pornit să-și facă un rost în viață. Aici, vede lumea cu alți ochi și înțelege că drumul său este altul în mersul artei, dar nutrindu-se cu sevele din sine. În atelierul său, acum o ladă deschisă de scule, uneltele și materia brută se confruntau permanent. Duhul creatorului lua în posesie formele. Am văzut parte dintre acestea în colivia de sticlă din Atelierul devenit muzeu, din Centrul Pompidou. Aceeași clipă înghețată, surprinsă și la casa memorială de la Hobița. Însă aici, la Paris, trilurile păsărilor, cântatul cocoșilor, freamătul domnișoarelor nu se mai aud de peste gardul de aproape. Coloanele, arestate și ele, sunt prea departe de stâlpii pridvoarelor. Felul de viață al artistului, adus cu sine de acasă, în atelierul său de lucru, nu se întrevede în sălile cu rol de muzeu.

În apropierea Centrului Cultural Pompidou, lume multă și pestriță. Toate rasele pământului, toate modele și-au dat întâlnire, fără inhibiții. Grupulețe diverse oferă spectacole gratis unei asistențe la fel de cosmopolite. Privim cu oarece curiozitate smintirea lumii globale și acest Babel febril, din inima Parisului. Pare surprinzătoare căutarea noastră de aici și apoi senzația înstrăinării spiritului artistului nostru de izvorul ivirii sale ne provoacă întrebările. Am venit să vedem urme românești în orașul luminilor. Semnul de identificare al destinației căutate este ambiguu: *Atelier Brancusi Musée national d'art moderne.* Are toată claritatea privind recunoașterea *artei moderne.* Ne atenționează că aici a fost salvat, din locația sa autentică, atelierul sculptorului într-un muzeu. Atributul *național* este ceea ce ne-a provocat întrebarea. Noi căutam un duh pribegit din duhul neamului românesc, vorbind prin opera sa de rădăcinile românești. Brâncuși este al lumii prin arta sa, este cetățean francez prin opțiunea sa, dar aparține spiritului românesc. Se poate plăti întreg tributul material cezarului care te are în statistică, dar vânzarea sufletului nu este proprie unui crez religios profund, cum a fost cel al creștin-ortodoxului, practicant, Constantin Brâncuși. În fața firmei cu… *muzeul național,* fără nici cea mai mică aluzie la care națiune se face trimitere, am simțit un soi de confiscare, prin eludare. Ceva îmi spune, însă, de discreția care, dusă în anonimat, conferă valoare și explică felul de-a fi al unor oameni cuminți, fără vanitatea asumării celor făptuite, oricum apreciate de cei care înțeleg, și ei cu știința celor inițiați în tăceri.

În fața coliviei de sticlă ne oprim pașii, facem fotografii. Doi tineri veniți în vacanță de la Iași, special să-l simtă pe meșter în uneltele atelierului, în lucrările așezate acolo, ne fericesc cu interesul lor vădit și cu plăcerea de-a salva clipa aceasta specială și bucuria regăsirii mândriei noastre naționale. Cartea de impresii este plină de sentimente. Între toate limbile pământului, româna și franceza sunt dominante. Este în acest fapt adevărul omenesc despre artist. Epistole de dragoste adresate spiritului statornicit în acest loc, cu tot cosmopolitismul lui, sunt mărturiile la vedere. Stăm de vorbă cu foca albastră și ne uimim de strigătul cocoșilor către luminatorul de deasupra creștelor lor, neuitând niciun moment de faima cocoșilor galici, autohtoni. Să fie aici o învățătură de minte privind naturalitatea, știind că toți cocoșii universului au același glas și că indiferent de loc salută zorii? Păsări măiastre tânjesc acolo după zbor. Lemn, piatră, marmură, bronz, inox etc. au luat trupuri definite de forme. Puse împreună acolo, păsările, cu ovoidele parcă gata de eclozare, coloanele cu romboedrele lor, chipurile omenești în ipostaza rugătoare nu mai vorbesc despre sine, ci despre cel ce le-a meșterit. Este acolo concentrat, coplesitor, făurarul cu forța lui creatoare și gândul inspirat de muze. Aglomerația de unelte, dispozitive, materie brută, semifabricate, alături de alte lucruri care să ostoiască dorul de acasă (nenumărate fotografii!), au nostalgia celui ce le-a pipăit cu palmele sale asprite de iubire. Epiderma sa este în strălucirea lor, cum puterea lui, pusă eliberare din volumele greoaie, este uzura tuturor uneltelor mânuite cândva. Brâncuși este chiar el o fericită voință a pietrei, pentru statornicia sa în rânduielile moștenite.

Am urcat coloana cea mare de oțel a Parisului, Turnul Eiffel, și am găsit, tot în spatele sticlei, taifasul de ceară al altor meșteri: Thomas Edison și Gustave Eiffel. Nu mi-am explicat rostul taifasului celor doi, dar le-am recunoscut faima. Anonim, aici, alt român de prin Câmpina, inginerul Gheorghe Pănculescu, va fi ajutat, discret, milioanele de turiști să poată vedea de foarte de sus Orașul Luminilor. Credem că taifasul cu el era mult mai potrivit în vârful coloanei de oțel, știind că și substanța aceasta va fi provenit în bună măsură din piatra Carpaților, eliberată de metalurgii, și ei români anonimi. Nu avem nicio supărare. Moda aceasta este peste tot. Coloana de la Târgu-Jiu își ține verticala și prin priceperea inginerului din Petroșani, Georgescu Gorjanul. În numele acesta stă anonimatul unei ingineri, cunoscută doar de inițiați, nu prea mulți în orice lume a tainelor.

Asocierea feluritelor coloane, după formă, material, tehnologie, scop, data apariției lor, pare o joacă teoretică, un capriciu oarecare. Din joaca unui copil am constatat că piramida bătrână a Egiptului, turnul de oțel, emblemă inconfundabilă a Parisului, coloana fără sfârșit a lui Brâncuși, privesc același soare, la veacuri și milenii distanță. Un copil, anonim și el (pentru că și dacă l-am numi cumva acum, în vecinătatea faptei, neremarcată de-o autoritate în domeniul de definiție, tot anonim rămâne), născut între vârfuri de piatră, va fi adunat împreună aceste simboluri. Lumi diferite aduse împreună sub puterea de seducție a simbolului arată lărgirea orizontului și așezarea noilor generații în hotarele cu bornele acestea remarcabile de la mari distanțe. Din vârful acela al Parisului voi fi văzut și calea lor sacră, devenită a noastră, a cetățenilor planetari. Marele bulevard Champs Elysées, Parnasse, Panthéon, Sacrée Coeur sunt nume ale perioadei vechi, când piramidele uriașe glorificau faraonii. Mitologia s-a aliat cu dovezile materiale de care Louvre-ul este doldora, inclusiv cu moderna sa piramidă de acces în marele muzeu. De la lume adunate… pentru turiștii lumii. Turnul a apărut în peisaj după ultimul imperiu al Franței, ca emblemă a unei mari expoziții mondiale și și-a păstrat renumele dincolo de Napoleon al III-lea. Gândul și multe lucrări reprezentative ale lui Brâncuși sunt și ele vii aici. Privind panorama cu Arcul de Triumf ori cu moderna poartă de intrare în La Defense, modernul cartier adăugat, te stăfulgeră ideea porții, iar în zgârie-norii de beton și sticlă, o pădure de coloane locuite de oamenii care se iau la trântă cu Dumnezeu. Sunt însă altfel cu sufletul lor, în aerul vremii lor și în istoria unui loc cu multă aură regală, imperială și mult republicană. Gândul unificator este tutelar dincolo de baștini, cu suspinul ascuns în limba maternă.

Lucian Blaga

Pasărea sfântă

întruchipată în aur
de sculptorul C. Brâncuși

În vântul de nimeni stârnit
hieratic Orionul te binecuvântă,
lăcrimându-și deasupra ta
geometria înaltă și sfântă.

Ai trăit cândva în funduri de mare
și focul solar l-ai ocolit pe de-aproape
în păduri plutitoare-ai strigat
prelung deasupra întâielor ape.

Pasăre ești? Sau un clopot prin lume purtat?
Făptură ți-am zice, potir fără toarte,
Cântec de aur rotind
Peste spaima noastră de enigme moarte.

Dăinuind în tenebre ca în povești
cu fluier părelnic de vânt
cânți celor ce somnul și-l beau
din macii negri de subt pământ.

Fosfor cojit de pe vechi oseminte
ne pare lumina din ochii tăi verzi
Ascultând revelații fără cuvinte
subt iarba cerului sborul ți-l pierzi.

Din văzduhul boltitelor tale amiezi
ghicești în adâncuri toate misterele,
înaltă-te fără sfârșit,
dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi.

***Gândirea,* VI, nr. 1, februarie 1926, pag. 6**

De vorbă cu
Acad. Bogdan C. Simionescu

Nicolae MELINESCU

Contează cu adevărat ce avem în cap, nu în buzunare. Acad. Bogdan Simionescu

*O **abordare a românismului** ca filosofie proactivă de promovare a valorilor reale și profunde în deschiderea către complexul european are nevoie de opinii cât mai diverse ale unor oameni din domenii cât mai variate. Academicianul Bogdan C. Simionescu, inginer chimist, profesor universitar, unul dintre oamenii de știință extrem de apreciați în lume, prețuit de colegii academicieni pentru continua modernizare a Institutului de Chimie Macromoleculară „Petru Poni" al cărui director a fost din 2000 până în 2014, aduce o viziune completată și de calitatea de vicepreședinte al Academiei Române, confruntat cu stări de fapt extraprofesionale, dar pentru a căror rezolvare deține o abordare riguroasă și pragmatică. Este motivul pentru care cele ce urmează conțin definiri ale caracterului reprezentativ pentru identitatea națională.*

În opinia mea, patriotismul este o trăsătură care ar trebui să ne caracterizeze, în ansamblu și pe fiecare dintre noi. Cred că ar fi bine să înțelegem că aparținem unui loc anume, această conștiință garantând și o anumită siguranță. Eu am trăit destul de mult în străinătate, aproximativ șase ani cumulați, și știu ce înseamnă să te afli în alt loc decât cel de origine. M-am acomodat, m-am simțit foarte bine în exteriorul țării, eram tânăr. Totuși, să știi că există un spațiu căruia îi aparții, unde te întorci întotdeauna, în care vei găsi mereu oameni care să fie lângă tine, gata să te ajute, cu care te înțelegi în limba ta, care au o zestre culturală și o educație dacă nu identice, cel puțin apropiate, în care ai prieteni, părinți, în care ai mormintele familiei, cred că toate acestea îți dau tărie. Partea bună, în cazul nostru, este apartenența la o țară realmente frumoasă. Nu totdeauna recunoaștem și afirmăm acest adevăr pertinent. Avem munți, mare, câmpii, dealuri, țara noastră deține unele dintre cele mai vechi păduri din Europa, se bucură de o floră și faună extrem de bogate, în fauna noastră regăsindu-se peste treizeci de mii de specii, unele dintre ele dispărute în restul continentului. România este o țară care, în ciuda a ceea ce s-a întâmplat în anii din urmă, este încă bogată și dispune de rezerve pentru dezvoltare. În același timp, discutăm despre o realitate care ține de istoria noastră, de un trecut care ne-a influențat. Cei care consideră istoria un fel de poveste lipsită de importanță greșesc și, la un moment dat, se vor lovi cu capul de pragul de sus pentru a-l vedea pe cel de jos. Trebuie să aparții unei culturi. Acea abordare conform căreia acolo unde-mi este bine, acolo-mi este patria/locul, nu este corectă și nu se dovedește realistă pe termen lung. Ca să te poți acomoda într-o altă țară – dacă vrei într-adevăr să te integrezi perfect devenind cetățean străin – trebuie să renunți la tot trecutul tău, să te negi pe tine însuți.

Prin parcursul său istoric, România nu s-a aflat într-o zonă dintre cele mai favorizate. Imperiile din jur au dorit mereu să intre peste ținuturile românești, dar acestea au reușit să reziste și au dovedit o capacitate foarte mare de regenerare. Gândiți-vă cum arăta România la sfârșitul Primului Război Mondial... Douăzeci de ani mai târziu, în 1939, aceeași țară devenea a șaptea din Europa ca număr de locuitori și ca economie. Leul era acoperit în aur, cine muncea putea să-și permită o vacanță de două săptămâni pe an în străinătate, împreună cu familia, rețeaua de drumuri era mai bună decât cea de astăzi, chiar dacă drumurile nu erau asfaltate, ci pietruite, rețeaua de căi ferate era, de asemenea, performantă. În decursul istoriei noastre au existat momente foarte grele, pe care le-am depășit relativ ușor în momentul în care națiunea s-a mobilizat. Numai că trebuie să fim conștienți de asta, trebuie să avem o clasă politică în stare să conducă responsabil, în care să avem încredere și care să ne arate drumul de urmat.

*Î**n mod frecvent,** când se vorbește despre cultură sunt subînțelese cultura plastică, muzicală sau literară și mai puțin cultura științifică. Profesorul Bogdan C. Simionescu a abordat falsa opoziție dintre știință și cultură argumentând: „În prezent, interconexiunea dintre știință, cultură și artă constituie un vector al evoluției societății și formării generațiilor tinere pentru un viitor într-o lume în perpetuă schimbare… Conexiunea și interdependența dintre știință și cultură vor deveni din ce în ce mai consistente, iar evoluția fiecăreia dintre ele va fi din ce în ce mai dependentă de parcursul celeilalte." Manifestările culturii artistice sunt foarte vizibile prin concerte, expoziții, târguri de carte, dar excelențele științifice rar devin evenimente remarcate de mass-media și promovate în spațiul public.*

Și cultura artistică, și cea (să-i spunem) tehnică fac parte, cu siguranță, din amprenta națională,

exemplele în acest sens fiind multiple – să ne gândim la Henri Coandă, înaintea lui fiind Aurel Vlaicu, Traian Vuia și mulți alți pionieri români care au dezvoltat aviația mondială. Nietzsche afirma că „un popor nu se caracterizează atât prin oamenii mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia" – și aici noi nu stăm deloc bine. În istoria țării au existat oameni care au contribuit fundamental la patrimoniul național (și nu numai) al cunoașterii. Spre exemplu, una dintre primele clasificări din chimia organică a fost realizată de savantul Constantin Istrate și publicată în Franța. Francezii, dar și cercetătorii din alte țări au lucrat în următorii 30-40 de ani utilizând clasificarea propusă de savantul român. Mulți au considerat că fizicianului Ștefan Procopiu, care a descoperit magnetonul, i s-ar fi cuvenit Premiul Nobel pe care l-a primit Niels Bohr. Costin D. Nenițescu a fost cel mai mare chimist organician pe care l-a avut România, a deținut 27 de brevete și este autorul a sute de lucrări. Majoritatea au apărut în reviste din România, cu o circulație internațională redusă și Premiul Nobel pe care l-ar fi meritat pentru descoperirea unei noi clase de catalizatori a revenit altora. George Emil Palade a câștigat Premiul Nobel după ce a primit o educație științifică solidă în România. A plecat în străinătate și a devenit ceea ce în literatura anglo-saxonă apare drept "the most influential cell biologist ever". Și Ștefan Hell, laureat al Premiului Nobel, a fost educat până la șaisprezece ani în România. Avem personalități în viață care, de regulă, nu se laudă cu reușitele lor, dar societatea ar trebui să le recunoască meritele, ele putând constitui oricând modele pentru cei tineri, chiar începând din școală. Nu există niciun motiv să credem că suntem în urma altora. Niciun fel de motiv! În istoria și diplomația noastră au existat mulți oameni mari. Nu foarte multe țări au beneficiat de personalități precum Nicolae Titulescu. Un alt exemplu e Anghel Saligny (care a fost și președinte al Academiei Române, 1907-1910) – a proiectat și realizat podul de la Cernavodă, o cale de comunicație pe care au circulat deja zeci de milioane de mașini, sute de mii de trenuri, pod funcțional și în prezent. În mod evident au existat și există încă personalități care reprezintă spiritul și identitatea românească. Pentru ca ele să fie recunoscute de publicul larg, pentru ca ele să devină modele pentru tinerii de astăzi este nevoie de educație în acest sens. A propos de educație, în ultimele două decenii am distrus învățământul, degradarea școlii ca instituție fiind provocată nu atât de lipsurile financiare, de investițiile (extrem de importante de altfel) reduse, ci de modul în care au fost tratate școala și educația. Au fost umilite constant cadrele didactice – și nu mă refer la cele universitare în special, ci la învățător, la profesorul de gimnaziu și de liceu. De câte ori guvernele care s-au succedat le-au promis măriri de salarii și facilități și au făcut promisiuni deșarte? De fapt, a fost distrus statutul de cadru didactic și este obligatorie restabilirea respectului față de învățător/profesor în societate. În mediul rural, elita locală a fost reprezentată, timp de decenii, de doi sau trei oameni: învățătorul, preotul și funcționarul de la primărie. Ei au ridicat satele. Acolo unde acești oameni probau un orizont mai larg, munceau și demonstrau că sunt oameni serioși, reprezentau un exemplu pentru cei ce-i înconjurau, se dezvolta, evolua întreaga comunitate. Astăzi parcă nu vrem să înțelegem că în educație și cultură „rentabilitatea" nu se dovedește de azi pe mâine și nu se măsoară în bani. O țară cu oameni educați determină, în timp, ridicarea și afirmarea întregii națiuni.

*I**novația și creația științifică** originală au dus la dezvoltarea unei adevărate industrii de protejare a acestora în contextul unei intense comunicări universale și al accesibilității la informație. Descoperirile cu aplicație comercială imediată, aducătoare de profit, nu numai că îmbogățesc patrimoniul universal, ci devin, în egală măsură, parte a identității naționale în funcție de punctul de emanație al acestor descoperiri. Prin înregistrarea patentului unei inovații un anumit beneficiar și-o asumă în mod exclusiv, își reclamă dreptul de proprietate intelectuală și o înregistrează ca realizare a unei anumite entități.*

Este o problemă care nu a fost rezolvată integral nicăieri în lume. Am discutat de multe ori cu prieteni și colegi din străinătate și am constatat că lucrurile sunt foarte complicate. Peste tot, obținerea unui brevet durează foarte mult. În Occident, de exemplu, brevetele nu aparțin universităților sau institutelor de cercetare. Munca de cercetare finalizată cu o invenție și brevetarea acesteia sunt foarte costisitoare, întreg procesul durând câțiva ani. După brevetare, actul respectiv rămâne într-un sertar și, dacă nu există un utilizator, cineva care dorește să-l cumpere, efortul devine lipsit de sens. De aceea, în țările dezvoltate, companiile sunt cele care urmăresc, sunt interesate de activitatea de cercetare desfășurată în universități și institute de cercetare. Când apare un lucru nou și interesant, biroul specializat al corporațiilor se adresează cercetătorilor și își manifestă interesul pentru o anumită inovație. Corporația plătește brevetul, cheltuielile de analizare, după care îl achiziționează – abia atunci brevetul devenind rentabil. Asta se întâmplă în timp ce în România industria practic a dispărut, noi importând aproape totul – de multe ori materiale proaste calitativ. Pentru ca cercetarea să se dezvolte și pentru ca ea să reprezinte un brand de țară (ceea ce ar fi posibil, pentru că inteligență nativă și ingeniozitate avem!) e necesar ca multe elementele să fie consonante. Este nevoie de o industrie interesată – și aceasta, la rândul ei, trebuie să înțeleagă ce înseamnă să privești în perspectivă, nu să gândească numai de azi pe mâine. Eu am realizat acum câțiva ani o situație la zi în domeniul chimiei și, din păcate, lucrurile nu s-au schimbat mult de atunci. Întreprinderile mici (și micro-întreprinderile, cu nu mai mult de zece angajați) reprezintă în chimia românească actuală 92% din total. Este imposibil – inclusiv din cauza lipsei de capital – ca ele să preia brevete de invenții realizate, spre exemplu, la Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni" din Iași, institut de excelență al Academiei Române. Chimia reprezintă un domeniu particular al științei, producția chimică necesită investiții de plecare mari sau foarte mari, dar evoluția societății nu poate fi concepută în absența chimiei. În plus, trebuie să dispui și de o anumită cultură antreprenorială, pe care noi nu o avem încă, și să beneficiezi de un mediu favorabil și stimulativ.

→

Nevoia de românism

*D**incolo de şcoală ca instituţie,** intervine şcoala ca formă de gândire şi de transmitere a unui pachet amplu de cunoştinţe care să formeze şi să consolideze elitele profesionale, bază a excelenţelor intelectuale din care pot proveni atât savanţii, cât şi politicienii sau conducătorii sociali. În funcţie de influenţa şi exerciţiul receptării elitelor se dezvoltă în societate mecanismul de lansare şi menţinere a modelelor, modele absolut necesare în consolidarea spiritului naţional şi a specificului românesc, atât la nivelul superior al intelectualităţii, cât şi în practica de zi cu zi, în modul de manifestare a individului în comunitatea profesională şi în societate, în ansamblul ei. Modelele, consacrate în cea mai mare parte de calitatea de membru al Academiei Române, dezvoltă un anumit comportament, din ce în ce mai elevat şi o bază de promovare a identităţii naţionale manifestate în producţia de bunuri şi în creaţia originală ştiinţifică sau artistică.*

Pentru un intelectual autentic, intrarea în Academia Română şi, apoi, obţinerea statutului de academician sunt, indiscutabil, un vârf de carieră. Nu există, la nivelul ţării noastre, o recunoaştere mai mare. Academia Română a împlinit 151 de ani de existenţă, perioadă în care a numărat aproximativ 1.700 de membri corespondenţi, membri titulari şi membri de onoare din ţară – un procent extrem de mic raportat la peste un secol şi jumătate de existenţă. Cel care visează sau îşi propune încă din tinereţe să atingă această culme profesională trebuie să dispună de o educaţie solidă, să fie devotat muncii şi carierei alese, să nu urmărească realizarea sa în plan financiar, pentru că din cercetare (nu numai la noi, ci şi în alte ţări) nimeni nu se îmbogăţeşte, să fie dispus să facă sacrificii – inclusiv în viaţa personală. În plus, nu poate fi vorba de opt ore de muncă pe zi, cu semnarea condicii şi încheierea programului la ora prevăzută... Noţiunea de timp liber nu prea există, trebuie să menţii o anume stare şi să accepţi un anume mod de viaţă. Nu imi place să vorbesc despre mine, dar, în mod normal, şi acum, eu lucrez 12 -13 ore pe zi. Sunt ani buni, probabil mai mult de treizeci de ani, de când nu mi-am luat concediu mai mult de o săptămână pe an – şi aceasta împărţită în trei zile acum şi încă trei sau patru peste câteva luni. Nimeni nu m-a obligat să trăiesc aşa. Îmi place ceea ce fac, mi-a plăcut întotdeauna, am avut oferte foarte multe şi înainte şi după 1989 să mă stabilesc în străinătate, mi s-au oferit poziţii permanente de profesor universitar. La Université de Haute-Alsace din Mulhouse, Franţa, după ce am fost profesor invitat trei luni, mi s-a păstrat timp de şapte ani o catedră cu normă întreagă. Niciodată nu am dorit să mă stabilesc în străinătate. Am călătorit mult, am conferenţiat la manifestări ştiinţifice, în universităţi sau institute de cercetare, îmi face oricând plăcere să merg trei-patru zile în străinătate – deşi acum nu mai dispun de timpul necesar. Până la urmă este vorba de sacrificii: nu ai timp liber, nu ai timp să socializezi, nu ai timp de vacanţe adevărate, trebuie să fii devotat muncii tale, să citeşti mereu, să înveţi tot timpul, să găseşti un mediu în care să te dezvolţi, să ai norocul unor profesori/mentori buni şi dedicaţi care să te formeze, să te îndrume.

*E**uropenismul se transcrie,** din păcate, şi prin cosmopolitism al superficialităţii şi printr-un consumism agresiv care distruge valori; apar şi fenomene de denigrare a valorilor şi personalităţilor consacrate. Aşa-zişi intelectuali şi pseudo-formatori de opinie, fără o instruire temeinică în sociologia culturală a ţării, proliferează în sfera publică atacuri împotriva unor repere identitare adânc consacrate în mentalul colectiv ca repere ale românismului. Sub locvacitatea lor acidă sunt mutilate personalităţi ca Eminescu, Creangă, Enescu şi chiar Brâncuşi. Elita adevărată din domeniul ştiinţei şi culturii are de dus o bătălie nedreaptă şi asimetrică pentru repunerea unor asemenea valori în circuitul spiritelor naţionale reale. Din păcat, un sistem comercial senzaţionalist le permite uzurpatorilor să devină zgomotoşi şi spectaculoşi în comparaţie cu profesorul de şcoală chemat să dezvăluie minunăţia scrierilor lui Eminescu, vraja sunetelor compuse de Enescu sau simbolistica măreaţă a Complexului de la Târgu-Jiu.*

O mare parte dintre cei care caută să distrugă sau să denigreze valorile care fac parte din patrimoniul naţional şi care, de multe ori, ar putea fi recunoscute şi în plan european dacă noi le-am preţui aşa cum ar trebui, se raportează la un lucru relativ simplu. Cum ei înşişi nu sunt în stare să realizeze, prin propriile forţe, ceva remarcabil si durabil, denigrează valorile, devenind astfel vizibili în ochii societăţii, îşi construiesc un fals renume „distrugând” (de fapt, murdărind) valorile autentice. Această atitudine există şi în lumea ştiinţei. Mergi la un simpozion, la un congres internaţional, prezinţi o lucrare şi ajungi la sesiunea de întrebări din audienţă. În rândul acesteia apar unul sau doi cercetători tineri care întreabă de ce nu ai vorbit despre un subiect particular care fusese tratat într-un articol apărut cu doar două zile în urmă. Dacă eziţi şi mărturiseşti, onest, că nu l-ai citit,

indivizii se legitimează prin faptul că au abordat un cercetător autentic, cunoscut, care deţinea mai puţine informaţii decât ei... Sunt procedee incorecte, care uneori degenerează în forme grave de impostură. Până la urmă, intelectualii autentici – nu cei de mucava – trebuie să judece cu propria minte şi conştiinţă. Există, totuşi, un context advers. Televiziunile, printre care, din păcate, şi televiziunea naţională, nu invită decât rar, în emisiuni culturale şi ştiinţifice, membri ai Academiei Române. De câte ori aţi văzut academicieni la postul tv naţional? Subiectele politice invadează viaţa şi societatea... toată lumea discută politică. Academia Română, prin statut, este apolitică. Evident, şi membrii Academiei Române votează, dar nu discutăm politică, nu acesta este rolul nostru. În momentul în care în mass-media se prezintă furturi, hoţii, crime, pentru omul de rând acestea constituie actualitatea. Din păcate, nu se mediatizează şi câţi tineri absolvenţi români au fost admişi la marile universităţi din străinătate sau câţi tineri de-ai noştri au câştigat olimpiade internaţionale, câţi tineri români au participat la concursuri internaţionale şi au câştigat premii, cum se afirmă internaţional concetăţenii noştri în ştiinţă, cultură, artă. Despre cărţile noastre traduse în limbi de circulaţie universală (puţine, este adevărat) şi prezente în marile librării ale lumii nu se vorbeşte deloc. S-au mediatizat, la un moment dat, succesele teatrului românesc în străinătate. A dispărut şi epoca aceea, deşi teatrul românesc este foarte, foarte bun şi încă avem actori foarte mari. Festivalul „George Enescu” reprezintă o manifestare deja consacrată, care în prezent se numără printre primele zece asemenea evenimente pe plan mondial, dar a ajuns cu greu să fie cunoscut în exterior. Suntem în stare să realizăm lucruri extraordinare, dar orice lucru serios, construit solid, necesită continuitate pentru a-l face temeinic.

*O **schimbare a acestei stări** de impas presupune regândirea relaţiei dintre viziune, dezvoltare şi strategie. Corelarea celor trei procese poate să redea dinamismul necesar promovării românismului în tot ce are mai generos şi mai original. Intervin aici câteva variabile care ţin de autorii care stau sau pot să stea la originea fiecăruia dintre ele, dar şi de sistemul decizional şi de corpul celor calificaţi să pună în practică modalităţile de manifestare a direcţiilor fundamentale de progres.*

Ştiţi că România nu a avut, practic, o strategie post-aderare la Uniunea Europeană. După intrarea în UE ne-am aşteptat să curgă lapte şi miere, am crezut ca vom duce o viaţă mai bună muncind mai puţin. Nu am avut o viziune pe termen lung... ne trebuia o strategie. Academia Română a gândit, realizat şi propus un program de ţară la care s-a lucrat din anul 2014, program iniţial bazat pe unsprezece proiecte (acum treisprezece) care privesc învăţământul, cultura, proprietatea intelectuală, rezervele naturale, agricultura, energia, un proiect al Dunării inclus în planul european al fluviului, situarea noastră geo-politică, oportunităţile şi ameninţările viitorului. Peste trei sute de cercetători din institutele Academiei Române şi cadre didactice universitare au elaborat strategia – peste trei mii de pagini care încep cu analiza SWOT (puncte forte, puncte slabe, oportunităţi şi ameninţări), cu situaţia prezentă, continuând cu obiectivele propuse pe termen lung, stabilind etapele de parcurs în trei variante diferite: continuarea integrării europene în ritm susţinut, încetinirea procesului de integrare şi apariţia unor situaţii de tip Brexit, şi calea de mijloc a menţinerii unui ritm asemănător celui de până acum. Am estimat costurile, dar şi sursele de finanţare – pentru că ele există, chiar dacă noi nu le accesăm aşa cum ar trebui! Integrarea noastră în Uniunea Europeană ne-a deschis porţi de finanţare extrem de importante pe care nu suntem în stare să le accesăm inteligent si să utilizăm banii în scopul dezvoltării. Am evaluat şi resursele umane necesare, pentru că există domenii în care noi, practic, nu mai avem specialişti. Ne trebuie, de asemenea, o legislaţie adecvată, deoarece chiar dacă ai oamenii specializaţi, infrastructură şi fonduri, sistemul legislativ trebuie să susţină dezvoltarea. Acest amplu material a fost trimis deja responsabililor politici, pentru că Academia Română poate propune un proiect de ţară, dar nu are cum să-l şi implementeze, deciziile aparţinând sferei politice. Am realizat şi un volum de trei sute de pagini care constituie un rezumat al planului de ţară propus de către Academia Română şi o formă concisă a acestuia (de numai o sută de pagini) care oferă exact esenţa. Strategia de dezvoltare a României, propusă de Academia Română, poate fi parcursă de orice om politic – o primă lecturare i-ar lua câteva după-amieze. Materialul a fost trimis Administraţiei Prezidenţiale, celor două camere ale Parlamentului, preşedinţilor partidelor parlamentare. Sunt binevenite eventuale observaţii şi sugestii pe care, dacă le primim în decurs de trei-patru luni şi, dacă au relevanţă, dacă sunt pertinente, le vom integra în proiect. Această strategie a fost gândită ca o contribuţie de substanţă a Academiei Române la dezvoltarea naţiunii române în preajma împlinirii unui secol de la Marea Unire.

*Î**ncă de la constituirea** Societăţii Literare Române în 1866, devenită la scurt timp Societatea Academică, unul dintre primele sale obiective a fost alcătuirea Dicţionarului limbii române. Prima lucrare academică a fost Gramatica limbii române: Partea analitică, publicată în 1869, urmată de Sintaxă, apărută în 1877, ambele sub îngrijirea şi coordonarea celui considerat părintele lingvisticii româneşti, filologul Timotei Cipariu. De atunci, normativele academice au dat consistenţă şi corectitudine în folosire limbii naţionale, nelipsită, din păcate, de abuzuri şi distorsiuni. În majoritatea cazurilor, excesele şi greşelile au fost înlăturate prin intervenţia în spaţiul public, la radio şi în presă, a lingviştilor consacraţi şi recunoscuţi care au readus limbajul cotidian în limitele corectitudinii. Avalanşa de informaţii din noile medii electronice, răspândirea platformelor digitale de comunicare au făcut tot mai dificilă regularizarea limbii, Academia Română fiind excedată de autorii, de multe ori oficiali, ai unor maltratări ale limbii corecte. Cosmopolitismul, incultura şi aroganţa au alimentat forme tot mai aberante ale comunicării într-o limbă care se vrea modernă, dar este plină de barbarisme şi incorectitudine.*

La noi, de multe ori, legile nu sunt respectate. Prin lege, Academia Română trebuie să realizeze Dicţionarul limbii naţionale, să introducă reguli gramaticale şi să vegheze asupra respectării lor. Dar legea nu conţine şi o parte punitivă care să-l sancţioneze pe cel care o încalcă. Rezultatul este că unele prevederi nu sunt respectate – nici măcar de către intelectuali. Dicţionarul limbii române – aproape nouăsprezece mii de pagini –, ca şi forma sa mai restrânsă, Dicţionarul explicativ al limbii române, au fost elaborate de către Academia Română. Istoria românilor, în total cam treisprezece mii de pagini, este elaborată tot de către Academia Română. Există şi alte opere fundamentale (re)editate de Academia Română.

→

Poezia plânsului arheic

Theodor CODREANU

În noianul de cărți primite săptămânal se nimerește, câteodată, să găsesc și literatură adevărată. La finele anului care tocmai ne-a părăsit, mi-a fost dat să primesc, într-un plic cu cinci cărți, și o scrisoare, din care citez: „Bucureștiul l-am văzut ultima oară acum 50 de ani. De atunci în alt oraș n-am călcat, în afară de Cluj, capitala județului meu, unde mai cobor, la câțiva ani o dată, dar numai dacă am vreo problemă a cărei rezolvare necesită prezența mea acolo. Aici în munți mi-am scris majoritatea cărților. Sunt membru al US din 1990. În munții mei m-a vizitat, prin anii '70 ai secolului trecut, Geo Bogza, cu care am purtat o corespondență ce s-a întins pe durata a 30 de ani (am publicat scrisorile D-sale către mine într-un volum, acum câțiva ani). Nu particip la viața publică a scriitorimii noastre, nu mi-am lansat cu public nicio carte, nu particip la întruniri, serate literare. Pentru mine poesia e un act de singurătate, cum e și viața mea, de altfel. Trăind eu retras în munții mei, nu cred că ați auzit de mine, ceea ce, în aceste condiții, mi se pare firesc." Oprindu-mă aici, trebuie să mărturisesc că numele poetului îmi era, totuși, cunoscut din presa literară, din lecturi sporadice, fără însă a-i fi citit vreo carte. Cu siguranță însă are dreptate: trăind ca un sihastru, în Munții Apuseni, la Răchițele, de unde și-a luat și numele de poet, câți vor fi auzit de Teofil Răchițeanu? Câteva dicționare îi consemnează opera (*Dicționarul general al literaturii române, Dicționarul biografic al literaturii române* al lui Aurel Sasu), pentru ca istoriile literare fie să-l ignore total (Ion Rotaru, Nicolae Manolescu), fie să-i acorde câteva rânduri (Marian Popa) sau să-l așeze într-o listă (Dumitru Micu). Cu toate acestea, despre Teofil Răchițeanu au scris, nu de complezență, Geo Bogza, Mircea Vaida-Voievod, Horia Bădescu, Dinu Flămând, Mircea Popa, V. Fanache, Cornel Regman, Teohar Mihadaș, Constantin Cubleșan, Petru Poantă, Laurențiu Ulici, Ion Buzași, Teodor Tihan, Zaharia Sângeorzan, Irina Petraș, Alex. Ștefănescu, George Vulturescu, Al. Cistelecan, Ion Cristofor, Artur Silvestri, Mircea A. Diaconu ș.a. Deși a publicat, până astăzi, peste douăzeci de volume, opera lui Teofil Răchițeanu rămâne cvasinecunoscută istoriei și criticii literare, înclinată să supraevalueze nume și forme literare la modă. Stilistic și conținutistic, opera lui Teofil Răchițeanu este străină textualismului postmodernist, autorul etichetat fiind ca „tradiționalist", „eminescian" (ce-i drept, fără epigonism), „folclorizant" etc. În schimb, lectura celor cinci volume pe care a binevoit să mi le trimită mi-a dezvăluit un remarcabil spirit transmodern, ceea ce poate să deschidă o altă perspectivă a receptării literare a scriitorului din Munții Iancului: *Alizeul de dor* (2006), *Lumina din lacrimă* (2007), *Patimile după Iancu* (2008), *Efulgurații* (2008), *Somn de Voevod* (2015). Am amintit doar cărțile primite.

Somn de Voevod se arată drept cartea cea mai reprezentativă a singularității canonice aduse de Teofil Răchițeanu în poezia românească postbelică. Avea de ce să-l impresioneze pe Geo Bogza, cel trecut prin spiritul avangardei, care îi va da noului poet și botezul literar, în *Contemporanul* (1973) și într-o scrisoare: „Încă o dată: ești poet, nu știu cât de mare. Dar poet adevărat. Poemele tale au un sunet cu totul deosebit, care n-ar fi fost posibil fără Eminescu, dar nu sunt eminesciene. Este o concentrare și o limpezime în ele, care n-ar fi fost cu putință nici fără Ion Barbu, deși nu-l reamintesc în niciun fel." Diagnostic „precis", validat de timp.

Somn de Voevod a trecut prin mai multe metamorfoze, scrisă fiind între anii 1970-1972, pe vremea când era „șomer (cu licență în Filologie) pe străzile Clujului", cum ne avertizează în *Notă asupra prezentei ediții*. Ținută ani buni, după moda timpului, în sertarele Editurii Dacia, apoi la Cartea Românească, a trebuit să apară, ruptă în trei, după sfatul lui Virgil Bulat: *Somn de Voevod* (Editura Cartea Românească, 1980), *Planete de Melancolie* (Dacia, 1986), *Poemenserate* (Cartea Românească, 1989, dar difuzată în 1990). Ediția din 2015 (Editura Scriptor, Cluj-Napoca) e cea restituită în forma inițială, din trei părți: I. *Somn de Voevod*, II. *Elegii pentru restriștea Voevodului* (dedicată ex-regelui Mihai I, în ipostază de fost Voevod de Alba Iulia), III. *Noaptea lui Orfeu*. Beneficiază de o amplă postfață a lui Mircea Popa.

Cartea, după cum ne atenționează și postfațatorul, e axată pe mitul voevodal, de largă circulație românească (dar și europeană), mit având rădăcini în centrul religios al „Daciei felix" (până la zeul Indra din Rig-veda) și în istoria medievală și care va culmina, la noi, prin Eminescu. De altfel, țările române s-au înfiripat voevodal, prin descălecări spre est și sud, intrate în mirajul legendei. Mircea Popa coroborează triramificarea românilor cu drama mioritică a Ardealului: „Motivul mioritic nu este atât motivul certei dintre frați, motivul dezbinării și dezunirii acestora, ci mai degrabă cel al prevestirii înstrăinării Ardealului, patria celui mai bogat și mai ortoman dintre ei. Nunta cosmică din poem prefigurează motivul damnării și suferinței românilor din această țară, suferință care ajunge la apogeu prin introducerea în poem a episodului Maicii Bătrâne, care este simbolul Patriei în restriște. Maica Bătrână, adică Țara, și-a pierdut fiul, conducătorul spiritual, pe Baciul, recte Voevodul, printr-un complot mișelesc, consumat între «frați», și de aceea Baciul ardelean nici nu reacționează la cuvintele Mioriței, întrucât mișelia i se pare prea mare, fie neverosimilă." (pp. 184-185) E un adevărat blestem (*fatum*), o pedeapsă divină, încât „Acceptarea sacrificiului de către Baciul mioritic este aidoma acceptării sacrificiului de către Iisus, adică un motiv cristic evident, cu care s-a contaminat motivul arhaic inițial." Părăsiți, românii din Ardeal „vor păstra în suflete nu ideea răzbunării, ci a resemnării, a jalei seculare, așa cum apare ea în poezia lui Goga", esența poeziei de jale și a doinei din Transilvania (p. 185). Spiritul voevodal se va bifurca prin Bogdan, Dragoș, în Moldova, Negru-Vodă și Basarabi, în Muntenia, culminând cu Ștefan cel Mare și Mircea cel Bătrân, voevozii rămânând, în continuare, „emblemele spirituale ale neamului". Dâra voevodală va supraviețui până la încercările de epopei din secolul al XIX-lea, în opera lui Eminescu, în *Pajerele* lui Mateiu I. Caragiale, *Imnele voevodale* ale lui Ioan Alexandru și în *Somn de voevod,* cartea lui Teofil Răchițeanu. Acest *fatum* voevodal va căpăta dimensiuni tragice prin Horia și Avram Iancu. Teofil Răchițeanu se trage din mesianismul dramatic al lui Eminescu: „Dar metafora voevodală la Eminescu se manifestă și într-un alt mod, de o sorginte romantică și mesianică mai apăsată. Voevodul devine la el și codrul ce-i înfrățit cu românul, și tânărul luceferian care-și urmează cu statornicie programul de a împlini chemarea sa și pe aceea a unei tradiții încetățenite. Este o atitudine nouă, pe care Blaga o numește «natura bisericã» și care se impune acum în poezia noastră, ajungând în final în versurile lui Teofil Răchițeanu la un rafinament cu totul special. Avem de-a face cu o viziune voevodal-sacrală despre natură, pe care Eminescu o ridică la rang de *specie aeternitattis*." (pp. 190-191) Fapt analizat cu profunzime de Blaga în *Geneza metaforei și sensul culturii*.

Cu această punere în ecuație istorică și ontologică își continuă Mircea Popa radiografierea liricii voevodale a lui Teofil Răchițeanu. Criticul observă că tripticul mioritic, trecut prin Eminescu, al mitului voievodal, se răsfrânge deopotrivă asupra celor trei părți construite din poeme predominant tristrofice, Teofil Răchițeanu fiind deopotrivă „poet de idei", „un poet de metaforă pregnantă, de atmosferă beatifică, de superbie voevodală și de suferință ancestrală": „Niciun poet român modern nu a fost mai pătruns de sentimentalitatea și vizionarismul eminescian în litera și spiritul lui ca poetul acesta sihastru din Munții Apuseni, care trăiește înfrățit cu codrul, izvoarele, norii și fenomenalitatea specifică a locului." (p. 193) O poezie venind din adâncuri, „care răbufnește la suprafață în mari dezlănțuiri poetice, purtătoare de nostalgie, melancolie, tristețe metafizică, peste care se suprapune un sigiliu voevodal inconfundabil".

Criticul admiră singularitatea canonică a poetului, ceea ce-l plasează pe Teofil Răchițeanu între poeții de prim-plan din ultimele patru decenii, prin cromatism muzical, dulceața rostirii, profund cunoscător al prozodiei clasice și romantice, „cu virtuți formale rar întâlnite" (p. 198).

→

În istoria recentă s-a întâmplat, de mai multe ori, ca Academia Română să ia atitudine într-o manieră corectă, expunându-și public punctul de vedere față de unele fenomene apărute în societatea românească – tăierea abuzivă a pădurilor, vânzarea excesivă a terenurilor agricole unor proprietari anonimi sau externi, subfinanțarea cronică a cercetării –, militând pentru reîntoarcerea la valori adevărate, dincolo de „zeul ban". Drept urmare, Academia a fost atacată, incorect și nedrept, de o parte a mass-mediei. În România a dispărut dialogul civilizat, bazat pe argumente. Nu avem răbdare să ascultăm și nici înțelepciunea de a accepta idei venite din partea interlocutorului. Dacă ești un om de cultură adevărat, dacă ești un om de știință autentic, eviți să ajungi în asemenea situații, pentru că a doua zi după ce ai luat o poziție sau ai spus lucruri care nu convin, diferite de modul de gândire general acceptat, ești atacat în media, ești murdărit cu noroi. Pe de altă parte, și intelectualii ar trebui să-și asume mai apăsat și mai vizibil statutul și poziția de exemplu/model, ar trebui să coboare în cetate – de pildă, să fie mult mai prezenți în școli. Ar lăsa cu siguranță o amprentă, lumea s-ar obișnui cu o asemenea prezență și, în timp, s-ar vedea diferența. Societatea de astăzi se plânge de tineri, dar, în realitate, nu le oferim modele autentice, vizibile, tangibile care să creeze o alternativă la superficialitate, pseudovalori și „distracție" ieftină și de proastă calitate.

Societățile serioase, cu o cultură așezată, vor rămâne, din punct de vedere al evoluției națiunilor, al credințelor și al istoriei lor, pe aceeași poziție. Iau un exemplu. Noi, românii, am fost acuzați de anumite organe de presă că suntem naționaliști. Și asta deși francezii – de exemplu – reprezintă probabil una dintre națiunile cele mai naționaliste din Europa – sunt naționaliști în sensul cel mai bun al cuvântului, sunt patrioți. Asta nu înseamnă că nu au acceptat cetățeni din alte țări, în Franța trăind în jur de șase milioane de cetățeni de origine arabă. Acolo găsești cetățeni originari din Africa mediteraneeană, din Africa neagră, din Orientul apropiat, deci există deschidere și acceptare față de exterior, dar țin și la tradiții, la un anumit mod de viață care diferă mult (de exemplu) de cel din Statele Unite ale Americii sau chiar din țările nordice ale Europei. Franța se detașează în Europa, de pildă, printr-un mod de viață plăcut, care li se potrivește bine francezilor și la care nu vor renunța. Noi de ce să renunțăm la tradiții, identitate și cultura națională? Din păcate, în ultimii ani am importat mai ales lucrurile negative din exterior... violența, drogurile, lipsa idealurilor, ne-am închinat „zeului ban". Uităm că ceea ce contează cu adevărat este ceea ce avem în minte, nu în buzunare, pentru că în minte și în suflet se păstrează averea pe care o porți cu tine pretutindeni. Ea îmi dă gradul de libertate. Ce știu? Ce sunt în stare să realizez? De ce cunoștințe dispun? Ce educație și cultură posed? Asta contează, de fapt. Trebuie să recunoaștem și să apărăm valorile noastre naționale pentru că, până la urmă, ele reprezintă moștenirea noastră păstrată, îmbogățită și transmisă de generații care au trăit și muncit aici, care s-au sacrificat pentru noi și pentru acest pământ. Suntem urmașii lor și trebuie să transmitem această zestre, la rândul nostru, generațiilor viitoare.

Ingineri, pasiune și muzică

Marilena BARA

Anul 2016 a marcat 60 de ani de existență și activitate concertistică neîntreruptă a Orchestrei Inginerilor din România „Petru Ghenghea", un fenomen artistic ce reprezintă o legendă, un simbol al celor care fac muzică din pasiune. Apariția acestui ansamblu de muzicieni amatori în peisajul cultural bucureștean a fost expresia voinței unor oameni care își desfășurau activitatea în cadrul Institutului Tehnic de Căi Ferate, împătimiți de muzica cultă, dornici de a se constitui într-o formație orchestrală care să abordeze un repertoriu muzical universal, la nivel profesionist.

Dorind să prețuiască memoria acestor oameni, dar și să actualizeze informațiile despre activitatea orchestrei, la acest moment aniversar, Andrei Iliescu, inginer automatist de meserie, cel care și-a petrecut 47 de ani din viață, întâi ca violonist, apoi ca dirijor, a scris această carte, *Ingineri, pasiune și muzică. 60 de ani împreună cu Orchestra inginerilor* (Ed. AGIR, București, 2017), care are rigurozitatea unei lucrări științifice, extrem de bine documentate, dar poartă și sensibilitatea unui artist de mare clasă, oferindu-ne șansa de a-i descoperi calitățile sale incontestabile de scriitor.

Volumul este impresionant ca dimensiune (568 de pagini). În cele 6 capitole ale sale sunt tratate cu generozitate următoarele subiecte: o perspectivă asupra istoriei orchestrei; informații inedite din viața și activitatea fondatorului orchestrei, maestrul Petru Ghenghea; prezentarea personalităților marcante care au performat ca membri ai orchestrei; programului cronologic complet al celor 60 de stagiuni de concerte; detalii despre proiectele și turneele muzicale din țară și din străinătate ale orchestrei.

Patronul spiritual și material al orchestrei este Asociația Generală a Inginerilor din România, care a girat editarea volumului la editura proprie. Mihai Mihăiță, președintele AGIR, scrie în prefața cărții: „consider că importanța acestei lucrări rezidă în mesajul misionar pe care îl poartă: slujirea muzicii, a frumosului în general, fără rezerve și condiționări, înnobilează sufletul omului. Este un crez pe care inginerii-muzicieni de astăzi l-au moștenit de la înaintașii lor, l-au slujit și îl slujesc cu dăruire și vor să îl transmită și tinerelor generații."

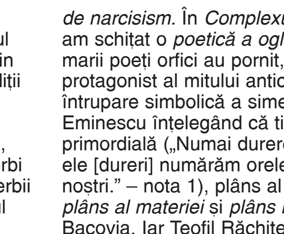
O altă opinie avizată despre Orchestra Inginerilor, despre carte și despre autorul ei, o are acad. Octavian Lazăr Cosma, renumit muzicolog român: „Răsfoind paginile volumului semnat de Andrei Iliescu, dirijorul ansamblului, am fost vizibil impresionat de multitudinea informațiilor ca și de sobrietatea și îndemânarea prin care evenimentele, concertele din țară și străinătate au reiterat o nestăvilită aplecare și dăruire pentru frumos, pentru capodoperele componistice făurite în decursul veacurilor, redate într-o paletă repertorială neobișnuit de bogată".

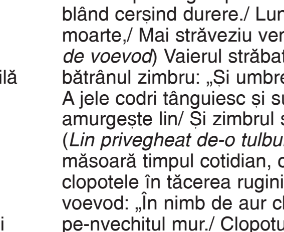
Lansarea cărții a avut loc în 27 aprilie 2017, la Muzeul „George Enescu" din București, în prezența unor personalități marcante, care au omagiat acest fenomen artistic unic. Evenimentul a fost completat de un scurt moment muzical, mozartian, susținut de Cvartetul Credo, format din membri ai Orchestrei Inginerilor.

Și: „Scenele și tablourile propuse sunt rodul unor viziuni și proiecții cosmogonice de mare efect, pe care nu le-a atins poezia niciunuia dintre poeții contemporani. Sceneria romantică perfectă, eminescianismul lor intrinsec, fundamental, iar nu creat prin mimetism, ne vorbesc de calitățile unei poezii care îl situează, ignorat din păcate de mulți dintre comentatorii care urmăresc doar interesele lor mărunte, de grup literar, între poeții de frunte ai actualității." (p. 204). Mircea Popa îi recunoaște statura de „creator de stil și de manieră poetică profund personală".

Fiind de acord cu observațiile de lector avizat ale lui Mircea Popa, se cuvine a sublinia și alte aspecte ale acestei opere. Mai întâi, trebuie remarcat că eminescianismul nemimetic al autorului nu este, totuși, o excepție în lirica postbelică, fie și numai dacă ne referim la un alt poet al profunzimilor ancestrale, Cezar Ivănescu, cap al generației '70, din care face parte și Teofil Răchițeanu. Autorul *Somnului de voevod* oferă un prilej dintre cele mai convingătoare asupra unei necesare revizuiri, strict *estetice* (nu de *est-etică*), a ierarhiilor din poezia ultimelor decenii, prea adesea contaminată de „interese de grup", cum a observat și Mircea Popa. Narcisismul de grup, desigur, are avantajul sprijinului financiar și publicitar de care profită răsfățații zilei, așa cum nu li se întâmplă, în schimb, unor mari singuratici precum Teofil Răchițeanu. Într-o *Explicație*, autorul ne face o mărturisire uimitoare. Cărțile lui, cel puțin câteva dintre ele, au putut apărea în tiraje și condiții modeste, datorită… coarnelor de cerb din Munții Apuseni. De aceea, am fost tentat să-mi intitulez aceste note *Poezia coarnelor de cerb*. Sărac fiind, a găsit ajutor tot la munte și codru, la „prietenii cerbi din Munții Apuseni". În fiecare februarie-martie, cerbii își leapădă coarnele. În primăvara lui 2015, poetul a avut noroc să găsească două coarne splendide de cerb: „Splendide, de parcă ar fi aparținut însuși voevodului cerbilor." (pp. 7-8) Le-a vândut și, cu banii, a reușit să scoată 100 de exemplare (!) din *Somn de voevod*. Minunată poveste, mai frumoasă decât a zecilor de mii de exemplare din cărțile de poezie ale lui Mircea Cărtărescu, aflat în anticamera Premiului Nobel! Și amănuntul acesta ține de istoria literară postdecembristă, cu ierarhiile ei cu tot.

Știm, de multă vreme, dar mai ales din considerațiile lui G. Călinescu, că între național și universal există o indestructibilă legătură. „Complexul voevodal" de tradiție românească are prelungiri în arhetipurile universale, aidoma și cel de al doilea arhetip central al cărții lui Teofil Răchițeanu, cel *orfic*, din partea a treia. Ar fi chiar cea mai viguroasă legătură arheală cu Eminescu, cel al Orfeului din *Memento mori*, care și-a azvârlit *arfa* în mare, „Împlând halele oceanici cu cântările-i de-amar", pe când la Teofil Răchițeanu totul se autohtonizează, se „voevodalizează", dar, în același timp, plânsul continuând să izvorască din ființa supremă eminesciană: „De plânge Demiurgos, doar el aude plânsu-și". Spuneam în cartea mea despre *Cezar Ivănescu – transmodernul*, 2012, că autorul *doinelor* este cel de al treilea mare poet al plânsului și al morții de după Eminescu și Bacovia. Iată că există și un al patrulea: Teofil Răchițeanu. Orfismul său pare a avea în plus conștiința rădăcinilor arhetipale, veninde dintr-un alt mit străvechi, cel al lui Narcis și Echo.

De remarcat că ne găsim în miezul unui mit estetic central, din care s-a născut limbajul poetic: *floarea de stil*. Este metamorfoza jertfelnică a lui Narcis, cel prefăcut de zei într-o *floare*, narcisa. De aceea, mai toți aceia care s-au redescoperit în mit, s-au identificat inconștient sau conștient cu Narcis, simbol al simetriei spațiale euforice, de la *Metamorfozele* lui Ovidiu până la Paul Valéry și Ion Barbu, cu al său *act clar de narcisism*. În *Complexul Bacovia* (2002), unde am schițat o *poetică a oglinzii*, am arătat că numai marii poeți orfici au pornit, „instinctiv", de la celălalt protagonist al mitului antic, nefericita nimfă Echo, întrupare simbolică a simetriei temporale, tragice, Eminescu înțelegând că timpul este durerea primordială („Numai durerea este timp, numai după ele [dureri] numărăm orele «noastre», zilele, anii noștri." – nota 1), plâns al singurătății Demiurgului, *plâns al materiei* și *plâns intern*, cum îi va spune Bacovia. Iar Teofil Răchițeanu – *plâns voevodal*.

Identificăm în acest plâns voevodal marca originalității orfismului lui Teofil Răchițeanu. Eminescu i-ar spune *somn arheic*, ca *singura realitate pe lume* în universul contemporanului nostru. Din afundul somnului răzbate plânsul cornului eminescian către cerbul lunecător din moarte: „Suna un corn prelung în prea departe./ Părea un glas prea blând cerșind durere./ Lunecător un cerb, ieșind din moarte,/ Mai străveziu venea ca o părere." (*Somn de voevod*) Vaierul străbate codrii bătrâni, cu tot cu bătrânul zimbru: „Și umbre cad pe ape și, bătrâni,/ A jele codri tânguiesc și sună/ Și-un ochi prin nouri amurgește lin/ Și zimbrul sfânt boncăluiește-n lună…" (*Lin privegheat de-o tulbure lumină*) Ornicele vechi nu măsoară timpul cotidian, ci picurile plânsului, precum clopotele în tăcerea ruginindă a bisericii ctitorite de voevod: „În nimb de aur chipul zugrăvit,/ Al Ctitorului, pe-nvechitul mur./ Clopotul stins, în turlă, de un veac,/ Neagră, tăcerea ruginind în jur." (*Vechi, ornicele picură de plâns*)

Râurile lui Teofil Răchițeanu sunt ale filosofului care plânge, străbunul Heraclit: „Prea lin pe ape nălucind atunci,/ Stoluri de lebede cântară,/ Plutind ușor ca urne mari de plâns,/ Biserici vechi spre cer se ridicară…" (*În margină de râu de prea mult plâns*) Apele lui Teofil Răchițeanu nu sunt cele limpezi ale lui Narcis, însetatul de frumusețea propriului chip, ci sunt apele care iscă ecourile nefericitei Echo, cea care îl strigă zadarnic pe Narcis, iubitul „surd" la tânguirile ei: „Apele – sfinte ecouri." (*A stat pe-o piatră și a plâns*) Glasul nimfei, care caută iubirea pierdută, este și al cornului: „Oh, sunetul, prin văi, pierdut,/ Al cornului, cerșind iubire!..." (*Cădea în somn ca-ntr-o mâhnire*) Albul zăpezii evocă ecouri, plâns alb venit din cer: „Ning ecouri. În auz/ Lumi de vaier – nouă./ Cineva în cer a plâns/ Și pe munți e rouă." (*În adâncul celui vis*) Și: „Plâns auriu e totul din cer până-n pământ…" (*Văzduhu-i ca o apă în care zeii plâng*) De la plânsul Domnului, la plânsul vântului și plânsul norilor, „Pe țărmu-ngânărilor", poetul ajunge la plânsul pur: „Plânsei plânsul plânsului…" Totul devine ecou primordial: „Singur pe țărmul de-amar…/ Sună ecoul în mine,/ Precum un vânt prin ruine,/ Nealinat, iar și iar." (*Trece ca vaer prin aer*) Ecoul dintâi al ființei: „Ori, Doamne, ecoul întâiului/ Tău cuvânt ori suspine?" (*Sună în munte izvorul*) Din ecoul dintâi se nasc ecouri la infinit: „Murind, ecouri iscă iar ecouri/ De-atâta părăsire toate dor./ Pe ceruri nouri lunec după nouri/ Și sufletu mi-i plin de taina lor…" (*Pe-un țărm de râu veghez*) Parcă numele Munților Apuseni evocă *apusul, destrămarea lumilor*. Moartea însăși e podidită de plâns: „La ceasul mâhnirii plin/ Ea se-nchină și suspină/ Și plângând își spală fața/ De-ntuneric și rugină.// Acolo șezu ea plânsă,/ Iar pe umărul ei stâng/ Dumnezeu, plecându-și fruntea,/ Ca pe-un țărmure a plâns…" (*Ca pe-un țărmure a plâns*) Ardealul e un plâns necurmat, pe urmele lui Goga. (*Și s-auzi cum plânge-Ardealul*)

Critica raționalistă ar înclina să vadă în universul lui Teofil Răchițeanu unul al dezolării, al pesimismului incurabil, cum a procedat și-n cazurile Eminescu sau Bacovia. Cu siguranță, ne aflăm la antipodul optimismului proletcultist, dovadă că nu a convenit nici estetismului postmodern, dedat cu parodia și divertismentul. Somnul arheic nu este încremenit însă în *noianul de negru* bacovian (căci e *plâns alb*), deși vine din Miezu' Miazănopților: „În Munții Urâtului,/ La Vatra veghierilor,/ La Crucea Tăcerilor,/ În golul genunelor,/ Miezu' Miazănopților/ Unde zac/ Fără păcat,/ În plâns alb/ Înmărmurat,/ Neiubit/ Și nenuntit,/ În plâns alb/ Înmărmurit…" (*În plâns alb înmărmurat*) Miracolul poeziei lui Teofil Răchițeanu vine dintr-o enigmatică lumină a plânsului, plângerea morții lui Dumnezeu, antipostmodernă, prin excelență.

(Continuare la pag. 28)

Mariana Petrescu, prozatoare de primă linie

Eliza ROHA

Pe doamna prof. Mariana Petrescu am cunoscut-o cu ani în urmă, pe vremea când, entuziaste, frecventam același cerc de dramaturgi și oameni de teatru: actori, regizori, scenografi, critici, directori interesați de bunul mers al activității instituției pe care o conduceau. În ceea ce ne privește, munceam enorm, fiecare avea o slujbă, obligații familiale și, peste toate acestea, o dragoste de netăgăduit pentru teatru, fenomen artistic captivant, o formă convențională de exprimare a omului, o proiectare a trăirilor și simțirilor palpabile într-o altfel de realitate, măiestrită, datând din timpuri imemoriale. Pentru noi, scena mai însemna tărâmul viselor, al evadării din prozaicul încarcerat între limite artificiale, impuse, fără perspective reale și apropiate de a ne descătușa, în mod cert și chemarea vocației, a dorinței nedisimulate de a da viață scrierilor noastre, cugetări și întâmplări configurate prin dialoguri și adunate în texte dramaturgice, aș afirma chiar piese de teatru clasic, chibzuite îndelung în orele târzii ale nopților. Nu numai atât. Citeam cu disperare studii de specialitate, piese ale dramaturgilor consacrați. Analizam subiecte și personaje. Ne întâlneam la spectacole sau la cenaclu, conștiente că reușita însemna nu numai har și travaliul scrisului, dar și cunoașterea artei de a scrie. Învățam să scriem teatru. Cu pasiune și speranță. Întâmplător sau nu, aveam în potofoliul educațional vizionate zeci și zeci de spectacole de operă, teatru și filme ale vremii, astăzi de referință pentru arta cinematografului. Respectul și simpatia erau reciproce. Eu având o fire prudentă – măsuram cuvântul de câteva ori înainte de a-l rosti – mă fascina personalitatea puternică, tranșantă, a tinerei frumoase, inteligente și culte, „bucureșteancă la a patra generație”, după cum se recomanda cu haz, dar și mândrie. Spirituală și plină de farmec, nu ierta pe nimeni de ironii spontane, efervescente, dovadă sigură a talentului ce-i frământa „interioritatea”. Trăsături pe care i le-am recunoscut, mai târziu, în proză, pentru că atunci când ne-am retras din bâlciul existențial în banca înțelepților, ca la o comandă nevăzută, ne-am reîntâlnit pe drumul deschis și generos al primitoarei proze. Ne-am oferit cărți una alteia, rodul unor trăiri și simțiri, al unei gândiri silențioase, profunde, asupra vieții și nemăsuratelor ei întâmplări.

Am citit captivantul roman fluviu, de aproximativ o mie de pagini, cuprinzând volumele *Casa de la malul mării* (Editura SemnE, București, 2005), *Rendez-vous la Moulin Rouge* (Editura Minerva, București, 2011) și *O altă viață* (Editura SemnE, București, 2013), apoi romanul *Pe aripile vestului* (Editura SemnE, București, 2001) și excepționalele volume de proză scurtă *Paharul cu sifon* (Editura Eminescu, 2011) și *Semințe prăjite și brânzeturi franțuzești* (Editura SemnE, București, 2016), a căror lectură, laolaltă, vă mărturisesc, a însemnat pentru mine fascinație și bucuria de a mă transporta în lumea boemei artistice pariziene de acum mai bine de un secol, dar și actuale, a intelectualității profunde și echilibrate, imposibil de a se plia pe o realitate ostilă, precum și tabloul pitoresc, vesel și trist, al vechiului București, interbelic și al anilor ‘50-’70, am recunoscut durerile și neîmplinirile, chiar și revolta care ne traversează existența în prezent. Cărțile doamnei Mariana Petrescu în mod cert cuprind o vastitate de subiecte, încadrate în lumea și vremurile trăite personal, cu trimiteri în ascendența genealogică a personajelor, cu o caracteristică majoră și inconfundabilă a stilului, a modului de abordare.

Doamna Mariana Petrescu este o distinsă intelectuală, de formație occidentală, cu o cultură solidă în domeniul artelor plastice și al literaturii, profesoară de limba și literatura franceză cu o temeinică pregătire încă din copilărie, exercitându-și profesiunea cu pasiune și credință, în același timp, o luptătoare curajoasă cu neajunsurile vieții, o învingătoare, o femeie care și-a asumat riscurile unei existențe la înalte cote ale trăirilor frumoase, ale cunoașterii prin muncă și voință, cu respect și iubire pentru valorile morale și tradițiile poporului român. Am făcut aceste considerații asupra personalității scriitoarei pentru că întreaga sa operă literară este puternic amprentată de cunoașterea personală, scrie cam despre tot ce se petrece pe „uliță” sa de viață: oameni, fapte, locuri, timpuri, trăiri și simțăminte de care s-a izbit, le-a „palpat” pulsul cu forța minții și a intuiției.

Modul de a scrie, stilul literar, este recognoscibil, prin amplitudinea frazei și întoarcerile acesteia, rafinament și spontaneitate, prin exprimarea vie, intensă, când comic-ironică, ori sobră, întristată, chiar îndurerată, romantică, elevată ori neaoșă, descriptivă ori palpitantă, absolut diversă, folosind o varietate de ziceri și expresii, adică cea mai potrivită exprimare prin cuvânt.

Povestitoare înnăscută, ne poartă cu șarm și dezinvoltură pe drumuri europene, emițând instantaneu judecăți de valoare personale, făcând comparații, cu simț de răspundere, obiectiv, cu ceea ce se află ori se petrece la noi. Bună cunoscătoare de istorie adevărată, nimic nu o intimidează, nimic nu-i clintește orgoliul de a fi româncă, de a se fi născut într-o țară frumoasă și bogată, recunoaște, cu amărăciune, adesea condusă anapoda. Nu se sfiește să acuze greșelile de dinainte de ’89, dar și politica păguboasă care i-a sărăcit pe români după evenimentele din ’89, făcând o analiză pertinentă, curajoasă, a realităților social-economice ale zilelor noastre, ale conjuncturii politice internaționale. În tratarea actului istoric, scriitoarea pornește de la cauză la efect, zugrăvind faptele în culori adecvate, în lumini și umbre. Personal, consider că în literatura sa nu există alb desăvârșit ori negru de nepătruns, lucrurile sunt analizate cu discernământ, inteligență, dragoste de oameni și de țară, binele și răul aflându-se într-o îmbinare firească, oferindu-ne minunate lecții de patriotism. În pagini memorabile, de veritabilă istorie pentru mai târziu, descrie, pe cât de captivant pe atât de semnificativ, viața noastră, a românilor, sub diferitele regimuri politice care ne-au traversat existența ca neam și țară, în mod real, obiectiv.

Proza sa, absolut merituoasă, cuceritoare, prin excelență citadină, relevă în numeroasele și atrăgătoarele povestiri concepții, tradiții, obiceiuri, dar și năravuri, într-un cuvânt, un mod de a trăi al bucureștenilor și influența pariziană asupra culturii și civilizației românești la nivelul orășeanului de rând. Inteligentă și sensibilă, persoană umblată prin marile centre culturale, ale Europei, adună în sipetul de zestre spirituală o bogăție incalculabilă de informație și frumos, pe care ne-o transmite cu un condei de neegalat. Neobosită călătoare, bate țara în lung și lat, purtându-ne cu imaginația în locuri sfinte ale românismului, alternând în mod fericit acțiunea cu descrierea. Dar Bucureștiul, orașul natal, va rămâne centrul lumii sale, Bucureștiul face parte din ființa sa întrutotul, sufletească și trupească. Viața de familie, socială, viața culturală, cartiere, străzi, interioare, farmecul orașului în toate anotimpurile, mai ales toamna, sunt un laitmotiv al povestirilor sale. Cunoaștem medii și tipologii umane diferite, bine tușate: săraci din marginea uliței din Sebastian, meșteșugari, proprietari, negustori, boieri și boiernași, studenți, figuri cunoscute sau mai puțin cunoscute din domeniul artelor, intelectuali de aleasă ținută morală. Cunoaștem moravurile timpurilor, situații, întâmplări mai mult sau mai puțin pitorești, concepții privind, de pildă, instituția căsătoriei și rolul iubirilor din afara ei. Toate acestea, povestite cu haz, cu tentă comic-ironică, cu bucurie și tristețe. Clocotul vieții, la cote de maximă intensitate, este de fapt personajul principal al cărților sale.

Chiar dacă nu respectă cronologia faptelor, ca tehnică literară, ca organizare a desfășurării narațiunii *Trilogiei,* acțiunea, cu numeroase și diverse planuri, se sprijină pe un ax, și anume viața tumultuoasă, sentimentală și artistică, pe etape, a pictorului Sergiu Marinescu, în București (tinerețea), la malul Mării Negre (perioada de formare) și la Paris (maturizare). Acțiunea se ramifică amplu, cu personaje, locuri, întâmplări, urmărind destinele celor trei mari iubiri ale pictorului, în paralel cu etapele importante ale creației sale plastice, în devenire, de mare faimă la Paris.

Iubirea pentru blânda și sacrificata Maria, o intelectuală provenită din sărăcia mediului rural, înseamnă începutul carierei sale profesionale, primele tablouri, caracterizate prin puritatea și inconștiența trăirilor de tinerețe. Din relația lor rezultă un copil de care nu știe și pe care Maria îl crește împreună cu un profesor de limba și literatura franceză, un scriitor ratat, în cele din urmă transfug la Paris, prilej pentru scriitoare de a dezvolta o temă importantă, aceea a emigrației românești din Orașul Luminilor, condiția umilă a intelectualilor care nu reușesc să se împlinească profesional și în plan personal.

Urmează iubirea de la malul Mării Negre a pictorului Sergiu Marinescu, unde cunoaște, în principal, o familie de intelectuali, soțul în convalescență după un atac cerebral, soția, frumoasa Oana, profesoară, și micuța Irina, fiica lor cea mică, pe care pictorul o salvează de la înec. Fiica și mama se îndrăgostesc, fiecare în felul ei, de Sergiu. Între Oana și pictor izbucnește flacăra unei iubiri ce avea să marcheze perioada de muncă intensă, procesul de formare a personalității sale ca pictor. Splendoarea peisajelor marine, povestea interesantă a triunghiului amoros – soț, soție, amant –, dialogurile, preocupările și peripețiile prin care trec personajele conduc cumva la ideea transpunerii unor secvențe cinematografice în proză. Citind, vedem cu ochii minții scenele în desfășurare. Personajul Roza, menajera, completează reușit și pitoresc atmosfera domestică, liniștită, a familiei. În urma unui incendiu, Sergiu și Oana se despart.

Incipitul ultimei etape urmărește o scurtă reînviere a iubirii între cei doi, petrecută pe timpul unei vacanțe la Paris, ocazie care le prilejuiește un periplu turistic al orașului. Oana pleacă la București, iar Sergiu cade sub dominația unei relații erotice necontrolate cu pictorița Marion, o libaneză bogată, regină neîncoronată a boemei pariziene, care-l conduce, ca om, pe drumul pierzaniei. În plan artistic, este perioada maturizării artistice, punctată de sclipiri geniale, tablourile sale urcând vertiginos la bursa valorilor. Dar, subjugat patimilor, dezechilibrat psihic, în urma unei relații cu o prostituată poloneză, se îmbolnăvește de sida și moare într-un spital din București. Momentul comemorării sale le adună pe cele trei iubite în dorința de a organiza o expoziție de autor. Intrăm în lumea coruptă a afacerilor cu tablouri. Firele multiplelor planuri ale trilogiei se adună, clarificându-se, îndeaproape, destinele personajelor. Discursul encomiastic al pictoriței Marion la vernisajul deschis într-o sală de la Palatul Parlamentului încheie, în fapt, *Trilogia.*

→

Cărți și autori

Cătălina vrea dragoste-dragoste

Maria Mona VÂLCEANU

Am asistat la o conferință purtând titlul metaforic *Cartea ca destin,* organizată de Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu" din Pitești. Puțin neîncrezătoare, mult curioasă să înțeleg dezvoltarea acestei teme de un vorbitor al zilelor noastre către un public al zilelor noastre. De fapt, doi conferențiari, doi intelectuali de prestigiu, dăruiți cărții, au tratat cu pasiune și devotament subiectul.

Alex Ștefănescu, critic și istoric literar, prozator, dramaturg și publicist. Născut în 1947, se pare că își obținea licența în momentul în care eu susțineam examenul de admitere la facultate. Deci cu un pas înaintea generației mele. Un cititor și un făuritor de literatură contemporan. Pasionat de tot ce s-a scris în spațiul postbelic, începând de la 1941, cum demonstrează mult trudita și foarte necesara *Istorie a literaturii române contemporane. 1941-2000.*

L-am audiat pe Alex Ștefănescu de multe ori, am admirat aplecarea sa spre tineri, strădania de a-i învăța să iubească literatura, să simtă poezia, în ciuda manualelor școlare aride, care îndepărtează mintea elevului de text, în loc s-o apropie.

Alex Ștefănescu își învăluie erudiția într-o căldură sufletească și un dar al povestirii pe care publicul tânăr le simte imediat. Ca și în alte dăți, criticul se lasă cucerit de subiect, ascult vocea cu timbru plăcut, autoritară fără să știi cum, aproape sunt spectator și spion al evenimentului cultural care se desfășoară în jurul meu. Conferința s-a încheiat, dar lumea e dornică să cumpere cărțile, *Istoria literaturii, Eminescu, poem cu poem, Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura!*

Cumpăr și eu *Eminescu, poem cu poem. Luceafărul* (Editura Allfa, București, 2015), frumoasă apariție editorială, alături de alte titluri din serie, *Eminescu, poem cu poem, Călin, file din poveste, Scrisoarea III, Venere și Madonă, Rugăciunea unui dac, Cugetările Sărmanului Dionis, Floare albastră.*

Timpul nu îmi ajunge să stau la marea coadă pentru autograf pe care o alcătuiesc cumpărătorii cărților expuse la această întâlnire și nu pot să-i pun maestrului întrebarea care nu-mi dă pace: cum de reușește să se apropie cu sufletul de fiecare poem, sporindu-i frumusețea în loc s-o tulbure?

Observ că în aceste vremuri grele pentru carte, cărțile bune au totuși cumpărătorii și cititorii lor. Mă bucur de două ori în inima mea, și pentru scriitorul care este înconjurat de cititori, și pentru cititorii care vor avea prilejul să intre pe calea regală în imperiul poeziei eminesciene. Intru și eu cu nerăbdare în studiul despre *Luceafărul* și observ că, într-adevăr, Alex Ștefănescu se ține de cuvânt când afirmă: *Inițiativa mea critică s-ar putea numi „întoarcerea la text". Să citim încă o dată, cu atenție, poeziile lui Eminescu și să încercăm să înțelegem prin ce anume ne farmecă.* Da, colecția Eminescu, poem cu poem ne face să-l recitim pe Eminescu, chiar dacă, vorba lui Vlahuță, mulți dintre noi îl știm pe dinafară.

Uneori, comentariul însuși devine poem în proză: *Urmează un ceremonial al tandreții de o gingășie fără seamăn. Personajul celest o mângâie pe iubita lui de pe pământ cu lumină* (pag. 35). Iubirea Luceafărului este imaterială, *Cătălina vrea însă dragoste–dragoste,* la fel ca Veronica Micle, aducându-se ca mărturie o scrisoare a lui Creangă, din 1880, în favoarea Veronicăi: *nu se cade să ne uiți chiar de tot. Veronica a fost azi pe la mine și mi-a spus că și cu dânsa faci la fel. De ce? Ce rău ți-am făcut noi?* (pag. 37).

Demersul critic se desfășoară cu o spontaneitate

de invidiat: *Concizia nu este în poezie un scop în sine. În general, Eminescu scrie concis, ca și cum și-ar săpa cuvintele în piatră. Dar... atunci când evocă jocul dragostei, desface cuvintele ca pe un evantai* (pag. 38).

De fapt, *Eminescu, poem cu poem* este un eseu despre dragoste, văzută prin prisma geniului eminescian, dar și despre arta scrisului, despre miracolul alcătuirii poeziei eminesciene. În acest eseu se găsește loc și pentru noi, oamenii acestui început de secol și ai acestei lumi mișcătoare, în care totul se schimbă. *Reprezentarea coborârii Luceafărului alunecând pe o rază este de o infinită delicatețe, noi, oamenii de azi, cu sensibilitatea dată la minimum sau extirpată și cu imaginația educată de filmele de acțiune, trebuie să facem un efort ca să vedem în mintea noastră Luceafărul trimițând întâi o rază în iatacul fetei de împărat și alunecând apoi pe această frânghie de lumină* (pag. 41). Alex Ștefănescu adaptează în permanență interpretarea poemului la înțelegerea cititorului contemporan. Luceafărul își traduce identitatea într-un cod terestru fiind ceva care seamănă cu un om, dar în esență, e altceva. Datorită extraordinarei sale *masini de visat,* Eminescu îl vede tânăr voievod, dar mort frumos, cu ochii vii. Chiar afirmațiile inedite, de tipul *în poezia lui Eminescu femeia are imunitate. Nu poate fi târâtă în reprezentări vulgare ale dragostei* (pag. 53), nu fac decât să sporească în cititor dorința apropierii de text, căci poezia nu are un mesaj secret decât pentru cei care nu iubesc frumusețea.

Uneori, comentariul este stilizat, adaptat textului și făcând inedite apropieri: *„Și tainic genele le plec", la atât se reduce descrierea plânsului. Rareori mai întâlnim în literatură o descriere a plânsului atât de simplă și elegantă (poate că astfel ar fi reprezentat plânsul Brâncuși)* (pag. 56).

Sigur, urmăream cu nerăbdare pe parcursul lecturii momentul în care criticul va interpreta cosmogonia, văile haosului, setea care-l soarbe pe Luceafăr. Și recunosc că surpriza a fost pe măsura așteptării, fiindcă în ideea științifico-poetică „Și vremea-ncearcă în zadar/ din goluri a se naște", Eminescu topește datele concrete, informațiile de astronomie din vremea studenției, din *Fragmentarium,* și realizează o altă imagine a lumii astrale, dincolo de planete și galaxii, acolo unde se află centrul dătător de energie, pentru a pulsa pretutindeni Viața. Pornind de la Kant, care consideră spațiul și timpul subiective, Eminescu ne învață că acțiunea își făurește timpul necesar, *timpul – intuiește poetul – așteaptă mereu o ocazie să se nască.*

Sunt, evident, observații stilistice, descifrate simetriile, dar intens în acest eseu este faptul că Alex Ștefănescu trăiește acest poem și participă la el. Să ne uităm la momentul când iubirea lui Hyperion pentru Cătălina se va sfărâma. Și iată mâhnirea eseistului: *Și pentru cine vrei să mori?/ Întoarce-te, te-ndreaptă/ Spre-acel pământ rătăcitor/ Și vezi ce te așteaptă." Ar fi fost bine ca această strofă să lipsească din poem* (pag. 68). Și durerea pe care el însuși o simte, descifrând durerea Luceafărului în clipa despărțirii de femeia pe care o iubește: *Ce tristă este și ultima tresărire de dragoste a Luceafărului pentru ființa muritoare! Înainte de a se retrage pentru totdeauna în impersonalitatea veșniciei lui... El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri... Numai Eminescu putea să-și imagineze o asemenea despărțire grandioasă și tragică...* (pag. 71).

Închid cartea, recitind ultimul pasaj. Poemul pare un text nu scris, ci visat, așa este, are dreptate exegetul, *și tainic genele le plec,* pentru a revedea imaginea din sala bibliotecii, scriitorul aplecat asupra cărților sale, scriind încet, visător el însuși parcă, dedicații pentru cititorii săi.

Iubirea, ca entitate de sine stătătoare, iradiază din tăvălugul vieții și se împlinește prin căsătoria lui Vlad, fiul lui Sergiu, cu Irina, fiica Oanei. Un sfârșit interesant, situat într-un plan superior ca stare sufletească, ca mesaj al continuității.

Personajele principale ori secundare se apropie, se despart, se regăsesc, își trăiesc cu intensitate iubirile ori vrajba, își trăiesc viața și capcanele ei, motiv pentru scriitoare de a dezvolta, aproape secvențial, dar și legat unele de altele, povestiri cuprinzând multiple realități, de la situații, întâmplări, descrieri de locuri, de interioare muzeistice ori ale unor cafenele, buticuri, localuri sau de domicilii, până la atitudini, concepții, cugetări, reflecții asupra organizării sociale, economice, politice, statale. Am exemplificat cu această deosebit de valoroasă trilogie romanescă tocmai pentru că o consider caracteristică pentru întreaga sa operă narativă. Subiectele se întrepătrund în mod firesc, creând o diversitate care poartă atenția cititorului de pe o coordonată pe alta a existenței și rostului său, un fel de lecție de viață în toate sensurile.

Umblând pe urmele personajelor și ale vieții lor tumultoase, aflăm informații esențiale, frumos povestite, nu etalate, despre școlile de artă pariziene de la sfârșitul secolului al XIX-lea care au dat lumii inegalabile valori, Parisul devenind în vremea respectivă centrul cultural al lumii. Pictura, literatura, muzica și dansul își dau mâna veșnicind arta europeană. Barbizon, Montmartre devin atracții europene fără rival. Cu un talent unic, Mariana Petrescu ne descrie pitoreștile buticuri, magazinașe, localuri, cafenele din vremea de mare faimă artistică, bine conservate, care astăzi sunt obiective turistice și artistice respectabile, considerabile surse de venituri care atrag imense mase de turiști, ducând mai departe, în timp, specificul unor vremuri de mare efervescentă culturală. Citind aceste pagini, suntem cuceriți pur și simplu de magia care continuă să însuflețească aceste locuri, suntem cuprinși de o stare specială, într-un fel conectați la lumea spirituală a marilor creatori. Pagini de neuitat, pagini de o rară frumusețe ni-i aduc în atenție și pe români celebri care au înnobilat cu prezența lor acele locuri: Anghel Saligny, Brâncuși, Gheorghe Zamfir ș.a.

La modul general, scriitoarea aruncă peste lume o privire lucidă. Cu zâmbetul pe buze, ea se dovedește un observator acid al realității contemporane.

Contururile existenței noastre ține să le fixeze pentru viitorime, să le lase mărturie: starea de spirit a oamenilor din această perioadă, tonusul lor vital, lumea reală, simțită, umană – cu întreaga ei încărcătură spirituală, frescă vie înscrisă pentru mai târziu în filele unor romane captivante, nemuritoare.

Persoană umblată prin marile centre urbanistice ale Europei, inteligentă, sensibilă, aplecarea asupra hârtiei de pe masa de scris îi prilejuiește șansa de a oferi adevărate lecții de istorie a artelor, de cultură și civilizație europeană, în special franceză. Admiră, cu sinceritate și respect, viața artistică, boemă, culturală a Parisului, dar își iubește cu înțelepciune și patimă poporul căruia îi aparține, orașul în care s-a născut. Celelalte cărți ale sale, în special de nuvele, în fond, nuclee ale unor posibile romane, cuprind aceleași teme, întâmplări de viață din lumea bucureșteană și europeană, vizând în special Parisul. Lectura lor este la fel de cuceritoare, povestirile la fel de interesante. Citindu-i cărțile, înțelegi ce înseamnă talentul autentic, firesc. Hazul de necaz, obstacole ce astăzi ni se par ridicole, surmontate cu iscusință tipic românească și încăpățânare, bucurii și tristeți, întâmplări adevărate, secvențe savuroase, amintiri de suflet ale copilăriei și studenției, ale tinereții, uneori chiar o nostalgică și sinceră confesiune, personaje diverse, succint și clar zugrăvite, toate laolaltă definesc o lume trecută în nemurire de harul unei mari scriitoare, doamna Mariana Petrescu, a cărei operă se situează, incontestabil, *pe prima linie a literaturii de ieri, de azi, de oricând.* Într-o reușită nuvelă, scriitoarea invită cititorul la un metaforic *dans în noapte* al imaginației pe întinsul filelor, un dans elaborat, condiționat de o serioasă cultură, iar noi îi răspundem: „Și am dansat!"

Iulia Hasdeu, *Jurnal de călătorie* (I)

Iulia Hasdeu (1869-1888), fiica marelui om de cultură Bogdan Periceicu Hasdeu, este cunoscută ca poetă română de expresie franceză. Opera ei a fost publicată postum, începând din 1889, de către tatăl îndurerat de pierderea ultimei descendente din neamul de cărturari basarabeni. Lilica – așa cum era alintată în familie – a susținut examenele cursului primar cu dispensă de vârstă la Colegiul „Sfântul Sava", a absolvit cursurile de la Conservator cu premiul întâi cu cunună în București și și-a continuat studiile la Paris, la Colegiul Sevigne și la Sorbona. Când a fost nevoită să se despartă de bunele ei prietene, în scrisori le povestea impresiile din călătorii. Din acea perioadă datează însemnările Lilicăi în limba română sau în franceză, notate cu creionul sau cu cerneală, din care vom reproduce câteva pagini.

Iată cum intenționa ca impresiile din aceste călătorii să fie împărtășite „celor de-o seamă cu ea": *Dedicație domnișoarelor Lia și Maria Brătianu. Vouă, tinere nobile române, am onoarea să vă dedic aceste impresii foarte adevărate din călătoriile mele. Nu am exagerat cu nimic, nu am scris decât ce am simțit, fără să omit nimic, și nici să adaug. Poate că voi vă așteptați la ceva foarte spiritual și delicat, nu, vă înșelați; din partea mea, eu nu știu să fiu spirituală altfel decât spunând adevărul și fără să par afectată și nu cunosc alt rafinament decât sentimentul. Asta e toată știința mea... Iată cât sunt de spirituală și rafinată! A voastră prietenă, constantă și devotată, Julie B.P. Hasdeu, 1880.* (Crina Decusară Bocșan)

Călătoria în Olanda. De la Paris la Amsterdam

Plecați din Paris seara la ora 6, cu acceleratul, ar fi trebuit să ajugem la Amsterdam a doua zi, la ora douăsprezece și un sfert. Trebuia să trecem prin Bruxelles, Rotterdam și La Haye; dar noi nu am vrut să ne oprim în niciunul dintre aceste orașe, căci deja cunoșteam Bruxelles-ul și ne-am păstrat plăcerea de a le vizita pe celelalte două la întoarcere.

Am ajuns la Bruxelles la ora cinci dimineața și am schimbat vagonul; ținutul este destul de vesel, dar mlăștinos și devine din ce în ce mai umed pe măsură ce ne apropiem de granița Belgiei. De îndată ce ești în Olanda, totul se schimbă: cerul este cu mult mai întunecat, terenul jilav, plin de mlaștini, străbătut în toate direcțiile de canale foarte înguste, pline de apă cu mâl; canalele sunt ca un fel de șanțuri extrem de folositoare pe timp ploios. Ele fac să se scurgă apa și, cum comunică cu marea, aceste ape sunt purtate către mare, fără a fi pericol de inundații.

Terenul este lucrat foarte judicios: deși nu ar fi potrivit pentru culturi din cauza umidității, el devine foarte fertil prin felul în care este lucrat; câmpurile sunt acoperite de grâu, in, orz, iar această prosperitate se datorează numai eforturilor localnicilor. La fiecare capăt de teren se vede un șir lung de copaci mai mărunți. Acest obicei ciudat – foarte frecvent în Olanda – de a sădi copaci mai mici în spatele celor înalți nu permite ca distrugerile să fie mari.

Înainte de a ajunge la Rotterdam trecem câteva poduri azvârlite peste canalele înguste, însă nimic nu este mai grandios ca podul peste Maas, la vărsare. Podul, foarte trainic, are peste… metri lungime și e nevoie de 7-10 minute ca să fie parcurs pe calea ferată. Ținutul nu se remarcă decât prin culturi agricole și mai ales prin creșterea vitelor. Boii și vacile sunt magnifice, ca de altfel și caprele; caii sunt obișnuiți, adică de talie mare și greoi. Vacile sunt foarte albe, cu pete gălbui sau roșcate, mari, grase, ținute bine. Caprele sunt toate de un alb strălucitor. Pădurile sunt dese, dar nu prea întinse; copacii tineri nu au nimic gigantic în ținuta lor și nici maiestos. Ici și colo, pe jumătate ascunse în pădure, pe înălțimi abia sesizabile, se zăresc niște castele și conace cu o arhitectură ciudată și fantastică.

Apare Rotterdamul; este un oraș mare, acoperit de funingine, din depărtare s-ar zice că este o Londră în miniatură. Trenul se oprește în prima gară – de unde se pot vedea niște străduțe și o piațetă curată cu câțiva copaci în jur; un tramvai tras de cai trece pe acolo; casele, cu o arhitectură ciudată, dar nu lipsită de un farmec aparte, sunt de o curățenie exagerată. Ele sunt din cărămidă, precum cele din Londra și, tot așa, zugrăvite în alb și negru; lumea se plimbă cu un aer sobru, chiar solemn, prin piațetă. Rotterdamezii pășesc sobru la braț cu soțiile lor, fără să arunce măcar o privire după trenul nostru. Trenul traversează orașul pe un pod ca să ajungă la cea de-a doua gară, în care zăbovește mai multă vreme. Orașul e plăcut, străzile sunt cam înguste, dar sunt pavate, trecătorii sunt ca într-un furnicar. Curățenia olandeză lucește în toată splendoarea ei. Odată părăsit Rotterdamul, peisajul devine monoton, pretutindeni se zăresc mori de vânt – de fapt, acesta este singurul lucru amuzant.

Aproape în fiecare moment trecem peste vreun canal ori pârâiaș. Vaci frumoase ca ziua, capre albe și câțiva cai pasc pe pășune și o iau la fugă la vederea trenului nostru.

De la Rotterdam am avut ca tovarăși de drum un olandez și două femei tinere venite cu el. Domnul era în etate, dar vesel și vorbăreț ca o coțofană, îi lipseau dinții din față, dar asta nu-l făcea să vorbească mai puțin, cele două doamne erau una mai șleampătă decât cealaltă, una – mai palidă, cu un năsuc ascuțit și bărbie ieșindă ca a unei bătrâne de 70 de ani, cealaltă – roșie ca mărul, cu nasul în vânt și cu o gură inexpresivă; amândouă erau blonde, dar cam din topor. Ele nu știau franțuzește, noi nu știam olandeza, însă domnul, care știa destul de bine franțuzește, a început să converseze cu tata și a vorbit ba de una, ba de alta, că în următoarea jumătate de oră nimeni nu a mai putut scoate măcar un cuvânt. A fost foarte amabil și ne-a dat o mulțime de informații utile; cât despre cele două domnișoare, ambele aveau niște figuri insipide ce nu exprimau nimic, chiar absolut nimic.

Ah! uite în sfârșit un oraș mare; este după Leyden, La Haye. Neapărat va trebui să ne oprim aici pe drumul de întoarcere. Are și băi, se pare că au chiar și un cazinou...

Iată Amsterdamul!... Din depărtare, orașul apare ca ceva mare, roșiatic. Gara este foarte mare, expoziția atrage în capitala Țărilor de Jos un număr mare de străini și toate hotelurile erau deja ocupate când am ajuns noi. La Hotelul Garni aveau doar o singură cameră liberă, așa că ne-am urcat într-o mașină și am pornit pe străzile Amsterdamului. Ne entuziasmam cât de curate sunt străzile și casele. Casele, din cărămidă roșie și albă, lucesc în soare ca marmura șlefuită, ferestrele sunt frumoase, spălate, curate, perdelele de la ferestre sunt albe ca neaua. Pe când noi eram numai ochi și urechi să observăm tot, să admirăm total, n-am sesizat că, la rândul nostru, eram subiect de uimire pentru toți trecătoriii: bravii amsterdamezi ne priveau de mult timp, își dădeau coate, întorceau capul după noi. Totuși, noi nu suntem, slavă Domnului, nici perși, nici chinezi! Am băgat de seamă curiozitatea lor și chiar nu știam cum să reacționez și mă întrebam pe jumătate supărată, pe jumătate râzând, dacă acești oameni n-au văzut niciodată străini în orășelul lor. Muream de nerăbdare să ajung la hotel; aș fi vrut să scap cât mai curând de privirile lor agasante.

Ca să ajungem la hotel trecem peste o duzină de poduri înguste, azvârlite peste canale care comunică cu marea, pășim într-o piațetă curată, veselă, ca o adevărată grădină, apoi ajungem la Palatul de Cristal sau Palatul Industriilor; palatul e foarte frumos: este asemănător Palatului de Cristal din Londra în miniatură.

Mai traversăm încă două poduri ca să ajungem la preafericitul hotel; odată instalați într-o cameră foarte curată, destul de mare, destul de confortabilă și la adăpostul privirilor insistente care ne deranjau, ne-am aranjat puțin, totodată schimbând între noi primele impresii. Mama era încântată de curățenia olandeză, tata era încântat de arhitectura olandeză, iar eu, eu bodogăneam pe înfundate contra curiozității olandeze.

Amsterdam și amsterdamezii

Străzile sunt lungi, înguste și întunecoase, dar adevăratele străzi sunt de fapt cheiurile care merg de-a-lungul canalelor. Sunt largi, aerisite, cele mai multe fără copaci, cu case drăguțe și sunt pavate în carelaj; acest fel de a asfalta e plăcut la mers și se potrivește cu culoarea roșiatică a celor mai multe clădiri. În rest, nu-i deloc agitație; mașinile sunt foarte rare, tramvaiele sunt trase de un singur cal; olandezii merg cu pas calculat, niciodată nu se grăbesc. Femeile olandeze, majoritatea drăguțe, sunt foarte îngrijite, în rochii de stambă albe, roz sau bleu, cu șorțuri sclipitor de albe. Unele dintre ele, de bună seamă vrând să le imite pe bonele franțuzoaice, poartă bonete cu dantelă albă. Costumul țărăncilor din împrejurimile Amsterdamului este din cele mai ciudate; ele poartă rochii de lână negre, maro sau albastru închis uni, un șorț cu tablier, alb și cu dantelă; au un șal negru și peste șal un guler mare brodat și cu dantelă (unele nu poartă șal); mânecile lungi, strâmte, sunt și ele cu dantelă, la fel cu cea de la guler. Pe cap au un fel de bonetă de dantelă albă, susținută de câte două vergele din oțel aurit și legate sub bărbie cu două panglici dantelate. Costumul este frumos și original, dacă nu se exagerează. E adevărat că multe femei din mica burghezie, nevrând să renunțe de tot la costumul tradițional, însă ținând cu tot dinadinsul să se îmbrace ca la oraș și să aibă haine de oraș, se îmbracă în felul următor: își pun rochii de oraș și, în general, și șalul obligatoriu, însă pieptănătura ar putea ului și pe cel mai mare coafor din Paris. Își pun o bonetă de dantelă albă, fruntea e acoperită de un fel de bandă metalică aurită sau argintată care se îndeasă în păr prin bonetă, către tâmple. O altă bandă susține boneta până la tâmple, mai jos decât prima, această a doua bandă este prinsă cu două tipuri de broșe de aur, iar de agrafe atârnă în ambele părți ale capului rulouri aurite, în formă de fus din sârmă și care se termină cu noduri; rulourile aproape cad în ochi și sunt ca o amenințare cu vârfurile lor. La spate boneta se strânge cu o altă bandă aurită, fie cu o panglică din dantelă pe care o înnoadă în jurul gâtului; iar de aceasta este prins un voal alb brodat, care cade pe spate, pe umeri ca o pelerină rotundă. Peste monumentul acesta femeile pun o pălărie rotundă, în cea mai mare parte albă împodobită cu o panglică de satin sau de catifea albă, flori etc. și pe care le potrivesc în jurul gâtului cu două panglici înnodate sub bărbie. Trebuie să vezi pieptănătura ca să ți-o poți imgina. Unele tinere nu lasă să cadă voalul. Părul nu se vede deloc. Femeile în vârstă își pun mai pe frunte benzi de aramă aurite; doamnele distinse nu ratează să vadă un domn îmbrăcat după ultimul răcnet al modei la braț cu o femeie ce poartă pe creștet aranjamentul acela bizar.

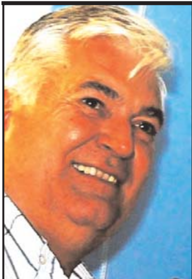
În prima zi am mers să vizităm orașul, un oraș plăcut, foarte original. Deja am vorbit despre arhitectură și despre pavaj. Sunt grădini splendide, dar cele mai multe sunt mici. Canalele foarte numeroae, aproape toate sunt navigabile, toate cu apă murdară. Serile se simt miasme de la râu și ți se face rău dacă rămâi mult timp lângă aceste canale. În apropierea faimosului Palat de Cristal, la Palatul Industrial, este un șanț lung, care înconjoară palatul. Canalul este o imitație originală a palatului regal din Paris; spun imitație pentru că este apropiat de original, și spun original pentru că totuși arhitectura acestuia este mai elegantă, mai grandioasă.

→

Cărţi şi autori

Existenţa ca dialog cu sine

Florian COPCEA

Maiorescian prin structură, adept permanent al unei factologii exuberante, **Mihai Cimpoi** este, în cel mai înalt grad, perpetuu, o *fiinţă mitologică* şi care, caracterizată de o pulsaţie intelectuală inepuizabilă, şi-a asumat ştiinţa de a da un sens unic creaţiei literare. Hermeneutica logosului său, în consecinţă, se constituie ca o tentativă de descifrare a existenţei ca dialog cu sine.

Asemeni ilustrului său înaintaş George Călinescu, el nu citeşte cărţi, şi nici autori, ci literaturi. Nu există eseu în care să nu descoperi măreţia *iluminărilor* sale indelebil formulate în perspectiva creării unui *microcosm* propriu, în mare armonie cu lumea celor asupra cărora aruncă *mărul de aur* al providenţei şi insistă estetic şi creator.

Cu o autoritate rar întâlnită, urmând canoanele unei propensiuni spre valori axiologice, Mihai Cimpoi se dovedeşte a fi un *enciclopedist profund,* un constructor spiritual sincronizat la inegalabile valori filosofice (Nietzsche, Heidegger, Kierkegaard, Kant, Schopenhauer, Hegel, Derrida, Blaga). Orientarea sa către modelele arhetipale ale civilizaţiei universale este, la fel ca şi în alte lucrări, bine demonstrate şi justificate în *Esenţa fiinţei. (Mi)teme şi simboluri existenţiale eminesciene*, unde exegetul, urmând consecvent *dialogul Sinelui cu Absolutul,* operează îndeosebi cu dihotonomii de extracţie nietzscheană spre a evidenţia valabilitatea şi semnificaţia „direcţiei eminescologiei antologice" (Cornel Munteanu în *Mihai Cimpoi: un proiect ontologic*).

Atras şi fascinat de sensul istoric al *omului eminescian,* considerat de Mihai Cimpoi om al *hybrisului,* în lucrarea ce-i aparţine şi despre care ne vom exprima câteva puncte de vedere, ne propune „o re-lectură a poeziei şi mitopo(i)eticii eminesciene prin grila existenţială", la nimeni altcineva aceasta nefiind mai evidentă decât la „omul deplin al culturii româneşti" (C. Noica).

Exprimând o viziune definitiv-elocventă asupra conceptului lui J.P. Richard, potrivit căruia critica modernă poate fi definită drept „critică a ansamblurilor, nu a detaliilor", Mihai Cimpoi ne oferă, generos, un cod reglementativ de descifrare a *logosului întrupător* de paradigmă eminesciană.

Continuând şi, în acelaşi timp, revizuind/ reevaluând miturile/motivele eminesciene (enunţate epistemologic de Eugen Simion în *Fragmente critice,* III, „care vin şi dispar pentru a reapărea", ciclic, spunem noi, spre a susţine şi a veşnici, călinescian vorbind, *lirismul existenţial),* filosoful Mihai Cimpoi reiterează conştiinţa abisală a *demiurgului* situat sub semnul holografic al vieţii, în care „palpită Întregul lumii".

Desigur, reacţiile provocate de interpretările sale, depărtate de idolatrizări şi exagerări fără temei, ne adâncesc în meditaţie şi ne obligă să acceptăm fără condiţii această aserţiune: „Drumul lui Eminescu este drumul de la arătarea ontică a fiinţei, determinată de concretitudinea şi monotonia Timpului, (…) la arătarea ontologică şi noologică asigurată de Eternitatea care se prezintă peste *nemărginirea timpului."*

La Eminescu, postulează eminescologul, cuvântul este aflat „dincolo de primejdia ce o ascunde abruptul, prăpăstiosul, însuşi Logosul". Dialectica inegalabilului poet român se suprapune, fericit, peste cea a lui Mihai Cimpoi, hărăzit să valorifice un mit cultural universal – *Mitul Eminescu,* nu trecând printr-un labirint, ci intrând într-o *catedrală.* Posedând un sistem de gândire impresionist şi deopotrivă postmodern, puternic luminător, imperturbabilul eseist dezvoltă, în forme comprehensibile, un discurs în acord cu demistificarea unui *spirit fiinţial* al culturii române: Mihai Eminescu.

Mihai Eminescu este, aşadar, un *poet al Fiinţei,* unic, spune Mihai Cimpoi. *Mitul Eminescu* continuă să fie, fără logică însă, subminat. Contestatarii săi îi provoacă repulsie exegetului şi îl înverşunează să promoveze o „lectură deschisă" (Adrian Marino) a inegalabilei opere eminesciene, el fiind convins că în aceasta se ard şi se conservă perpetuu „pulsaţiile a ceea ce a rămas viu în opera trecutului" (G. Călinescu).

Luându-şi misiunea de a-l păstra neclintit pe soclu pe „luceafărul poeziei româneşti", criticul-spectacol, îl numim aici pe Mihai Cimpoi, nu face altceva decât să impună *esenţa fiinţei* hyperionice, marcată de „recea cumpănă – a gândirii".

Esenţa fiinţei. (Mi)teme şi simboluri existenţiale eminesciene aprofundează, privită din unghi ontologic, unul dintre elementele fundamentale pe care se bazează universul, civilizaţia şi spiritualitatea întregii lumii. Proiectând o altă dimensiune mi-temelor eminesciene, Mihai Cimpoi substituie *materia Ideii,* cea din urmă fiind produsul unei raţiuni izvorâte, prin inducţiune, din „înafară într-un înăuntru absolut", cu alte cuvinte, capabilă să trasgreseze, magic, distanţa dintre *Eu şi Lume.*

Preocupat, până în cea mai tainică fibră, de destinul *omului eminescian,* filosoful Mihai Cimpoi nu ezită să utilizeze „tânguirea existenţială" (Rosa del Conte) a unor mari gânditori în explicarea misterelor care guvernează lumea asupra căreia *magul Mihai Eminescu* s-a oprit „pe vectorul glisant al timpului".

Este meritul, incontestabil, al lui Mihai Cimpoi şi, deopotrivă, al lui Mihai Eminescu de a ne fi deschis porţile luminii cuvântului „prin care neantul se manifestă în lume". Fără să intre în capcana speculaţiilor teoretice, manifestând o obsesie de-a dreptul contagioasă cu privire la „dreapta cumpănă românească", eminescologul, supunându-se exigenţelor criticii moderne, reuşeşte să refacă (este fundamental acest demers) odiseea unei creaţii în care, stim, mai sunt încifrate, ca „într-o axă a lumii", tainele şi spiritul universului Fiinţei. Prin cercetările lui Mihai Cimpoi, am descoperit *un alt Eminescu,* poate cel mai absolut şi profund.

Lumea eminesciană pe care ne-o re-creează Mihai Cimpoi este, într-adevăr, în context kantian, „un cuib întreg de contradicţii". Tocmai datorită rearticulării permanente a „transgresiunii imediatului", criticul dovedeşte a avea, prin contopirea cu textul eminescian, *simţul antiutopic pentru celălalt.* Astfel, Mihai Cimpoi „reîntoarce lumii modernii zei care îi lipsesc". Şi, unul dintre aceştia, fără discuţii, este *Demiurgul.* Exegetul sincronizează, având *darul şi harul* ziditorului întru cuvânt, simbolurile esenţiale ale Fiinţei, la „nodul tragic" eminescian.

Explicarea sau, mai curând, decodificarea elementelor care-l alcătuiesc, „consună cu viziunea modernă asupra vieţii ca proces continuu de trecere de la neviu la viu, printr-o creştere negentropică graduală a originii componentelor sistemelor vii, viaţa apare din viaţă, viaţa dă naştere la viaţă".

Analizele aplicative pe care textele poetice (dar nu numai acestea) ale lui Eminescu (care au devenit *obiectul* uneia dintre lucrările capitale pentru literatura română – *Mihai Eminescu. Dicţionar enciclopedic*), l-au făcut pe Mihai Cimpoi să pună bazele unei *mitocritici/mitoistorii* moderne, de reabilitare a Geniului pus la zid de câţiva contestatari aflaţi, chipurile, în pas cu procesul de respingere a valorilor culturale ale Europei de Est. Observaţia lui Mihai Cimpoi că Eminescu este categoric „un însemn pregnant al modernităţii" *literaturii universale* vine să certifice, organicist, „centrul iradiant al canonului literar românesc".

Ideile lui Eminescu sunt şi cele ale exegetului său – Mihai Cimpoi. Ambii, porniţi, evident, în timpi diferiţi, *în căutarea identităţii,* obsedaţi de *aşezarea acesteia la temelia culturii universale,* au reactualizat/ tezaurizat filosofia lumii, fără să abandoneze din gândirea lor ancestralul spaţiu mioritic. Este acest simţământ şi *predestinare* şi inspiraţie divină.

Solida erudiţie a criticului „umplut de fiinţa eminesciană", cu pancronismul marilor filosofi ai lumii – Hegel, Schopenhauer şi Nietzsche – ne oferă privilegiul să cunoaştem un *Eminescu total,* a cărui existenţă hyperionică ne îndreaptă, totuşi, metafizic, spre *conştiinţa eternului.*

De altfel, discursul lui Mihai Cimpoi presupune o meditaţie nesfârşită generată de impactul epistemologiei asupra a ceea ce Cornel Munteanu (în *Concepte în mişcare,* Editura Academiei Române) numeşte identitate şi alteritate, principii care *decodifică statutul dual om–fiinţă,* corect demonstrat şi de Rosa del Conte în *Eminescu sau despre absolut.*

Pe acest fond de promovare a mi-temelor paradigmatice din opera „Bacon-ului poeticii moderne", Mihai Cimpoi vine, ipostaziind *mitul Eminescu,* să dimensioneze geneza culturii moderne româneşti. Prin toate construcţiile sale critice, proeminesciene, el probează actul de dăruire/întrupare derulat pentru supravieţuirea canonului liric eminescian, ancorat catalitic într-un existenţialism de factură heideggeriană. Acesta este şi motivul pentru care susţinem că Mihai Cimpoi este, în cadrul culturii române, un fenomen născut din *luminişurile* gândirii occidentale, depărtată, de multe ori, de iconoclastia culturii Europei de Est, dominată de *neant şi haos.*

În concluzie, Mihai Cimpoi este centrul cercului valorilor universale, stăpânul unui *Timp fiinţial,* supus formelor esenţiale ale *noii critici.*

Pasajul foarte nou nu are decât puţine magazine. Sunt două cafenele cu grădiniţe. O grădină mare înconjoară palatul, este parcul pentru copii întreţinut de o societate particulară. Spaţiul este mare şi curat, dar nu oferă nimic interesant de văzut. Amsterdamul, din păcate, nu are măcar un singur restaurant bun. Cel mai mare, restaurantul-cafenea Crasnopolsky, este plăcut şi are săli mari, iluminate cu lumină electrică, o grădină etc. Se mănâncă acceptabil şi nu e prea scump, este cel mai bun. Restaurantul Riche, restaurant francez, este pretenţios şi îngrozitor de scump, fără a fi bun. Restaurantele-cafenea de la expoziţie nu sunt rele, dar sunt scumpe.

Alaltăieri, un profesor de la Universitatea din Amsterdam ne-a însoţit cu amabilitate la Grădina Zoologică. Grădina, una dintre cele mai mari din Europa, după cele din Londra şi Paris, cea mai bogată după cele două, este într-adevăr interesantă. Mai întâi vizităm un frumos acvariu, foarte interesant, foarte bogat. Apoi am pornit să hoinărim prin grădina zoologică, să vedem diferite animale din toate speciile de acolo. Grădina are în afară de păsări din toate ţările, lei, tigri, leoparzi, un urs alb de o frumuseţe remarcabilă, hiene, elefanţi foarte frumoşi, hipopotami uriaşi şi tot felul de lupi.

Un loc aparte în descrierea Amsterdamului trebuie să aibă Expoziţia Universală concepută de un francez în 1880 şi inaugurată în 1883. Expoziţia, un veritabil tur de forţă, este imensă, magnifică, interesantă. Noi o comparăm cu cea de la Paris, dar s-ar putea ca această comparaţie să fie în avantajul ei faţă de cea de la Viena. Dar, în orice caz, această expoziţie a depăşit toate speranţele olandezilor şi a captat atenţia străinilor.

În faţă este statuia Olandei înfăţişând o femeie înveşmântată în falduri, frumoasă şi maiestuoasă, ţinând o sabie. Intrarea în Expoziţia coloniilor este foarte frumoasă, aranjată cu mult gust, elefanţii uriaşi ne amintesc ţinuturi îndepărtate pe care europenii le-au civilizat cu atâta osteneală. Se intră. E frumos, frumos, frumos! (Va urma; Identificare şi traducere: Crina Decusară Bocşan)

Povestirile unui moralist enciclopedic

Rodica LĂZĂRESCU

Vultureşti este o aşezare de nici 3.000 de locuitori, pe valea Argeşelului, în zona colinară din nordul-estul Piteştiului. Aici şi-a petrecut copilăria scriitorul Mihail Diaconesu şi tot aici continuă să-şi petreacă verile, în locuinţa părintească, scriind şi citind în „casa de sus", plimbându-se prin livadă ori mai departe, pe dealurile din jur, de-a lungul râului Argeşel, până în localităţile învecinate. În unele seri, romancierul este vizitat de prieteni – şi atunci, pe pălimarul „casei de sus" pornesc poveştile, ca într-un alt fel de han sadovenian, din alte vremuri şi cu alt fel de protagonişti, dar cu aceeaşi plăcere „de a povesti întâmplări de demult, pline de miez, de poante care stârnesc hazul, de înţelesuri uluitoare sau de curiozităţi". Cultivarea acestei îndeletniciri vine din convingerea că „ştiinţa şi arta de a povesti sunt printre cele mai alese daruri din câte poate avea omul", că „datorită povestitorilor plini de har, faptele de demult se încarcă de o frumuseţe aparte, stranie uneori, de vioiciune, de putere de atracţie şi, mai presus de toate, de semnificaţii, pe care numai în legende, basme sau mituri le putem găsi. Cele mai vechi amintiri ale omului sunt concentrate în poveşti şi povestiri. Lumea spiritului locuieşte în ele", iar răbdarea de a aşterne pe hârtie, musai a doua zi, poveştile depănate „în seara care a trecut", este dată de credinţa că „în povestiri este adăpostită o mare forţă spirituală, care îi uneşte pe oameni, făcându-i astfel mai înţelegători, mai apropiaţi sufleteşte unii de alţii, mai puternici în cugetare, mai demni şi mai buni". Pentru moralistul Mihail Diaconescu, „poveştile şi dezbaterile întreţinute de ele au nu numai farmec, ci şi forţă revelatoare", căci „poveştile adevărate au totdeauna înţelesuri profunde, ascunse uneori, care stau dincolo de personaje, evenimente sau descrieri". Iar uneori, pentru cel care oficiază actul spunerii, povestirea, istorisirea, scoaterea în afară, la lumină, „voma psihică" în termenii psihologiei, are rol cathartic, eliberator: „voiam să dau afară din mine întâmplarea aceea nenorocită şi nu prea ştiam cum", căci „o vomă psihică ne uşurează şi mintea, şi sufletul".

Conclavul povestitorilor şi ascultătorilor de la Vultureşti este format, invariabil, din şapte oaspeţi – părintele arhimandrit Augustin Moraru, pictorul Ioniţă Popescu, arhitectul Septimiu Buzoianu, profesorul Mitică Silvestru, colonelul Remus Petrescu, doctorii psihiatri Gabriel Pietraru şi Titus Ulpiu Golescu – fiecare cu pregătirea, cu concepţiile, cu credinţele, cu viziunea, cu experienţa specifice, al optulea fiind, desigur, romancierul, gazda, naratorul general, care din când în când îşi cedează prerogativele câte unui participant. Astfel, dintre cele 14 povestiri care alcătuiesc volumul *Serile la Vultureşti. Nuvele şi amintiri sentimentale* (ediţia a II-a revizuită, Bucureşti, 2016), opt sunt relatate de gazdă şi câte una de colonel, profesor, părintele de la Mănăstirea Corbii de Piatră, arhitect, pictor, doctorul Pietraru. De menţionat că cei doi medici formează o unitate, apar numai împreună, permanent se completează reciproc, mai tânărul Titus Ulpiu Golescu este adesea un fel de *raisonneur* al maestrului său, aşa încât faptul că rolul de povestitor îi revine numai unuia dintre ei – mai experimentatul şi mai vârstnicul doctor Gabriel Pietraru – nu trebuie să ne mire. Iar dacă îi socotim pe cei doi laolaltă, rezultă că pe pălimarul „casei de sus" din Vultureşti grupul povestitorilor/ascultătorilor este format din şapte participanţi, număr cu multiple semnificaţii, numărul perfecţiunii divine, al lucrului finalizat, de care se leagă capacităţile de analiză, înţelegere, cunoaştere şi conştientizare, studiul şi meditaţia. Este exact ceea ce caracterizează întrunirile din serile de vară de pe pălimarul „casei de sus" din Vultureşti, noul topos al poveştilor din literatura română.

Cu excepţia a trei povestiri, dintre cele istorisite de gazdă, toate celelalte urmează un „scenariu" bine configurat, respectat cu sfinţenie: discuţia porneşte de la o temă/ un subiect oarecare, ştiinţific, religios, social etc. – imaginaţia infantilă, „chestiuni literare", incendiile provocate de schimbările climatice, mânie, angoasă, miracole, retrocedările postdecembriste, psihologia ca ştiinţă (minunat prilej pentru autor de a-şi desfăşura copleşitorul evantai al cunoştinţelor sale enciclopedice!) – după care unul dintre participanţi lansează provocarea spunerii unei întâmplări pe marginea teoriei expuse iniţial, un fel de exemplificare practică a acesteia: „când eram copil […] am fost la un pas de moarte, tocmai din cauza închipuirilor care mă asaltau"; „şi în copilăria mea […] există un foc care mi-a ars definitiv sufletul şi memoria"; „eu am cunoscut nişte întâmplări teribile, monstruoase chiar. […] Numai când mă gândesc la ele mă ia cu ace de gheaţă pe şira spinării" – toate amintind de vicleşugul comisului Ioniţă din celebra scriere sadoveniană. Dar de fiecare dată povestitorul ezită, se lasă rugat, trebuie să fie înduplecat să-şi lepede istorisirea, are nevoie de îndemnul ascultătorilor, desigur, un vicleşug şi acesta, prin care îşi asigură atenţia celorlalţi („S-auzim!"; „Povesteşte-ne!"; „Am vrea să aflăm ce s-a întâmplat").

Apoi urmează un moment de tăcere, de reculegere, respectat cu evlavie de participanţi. „Erau clipe încărcate de un fel de aşteptare neclară" atât din partea ascultătorilor, cât şi a povestitorului, tăcerea fiindu-i acestuia necesară fie pentru a-şi pune ordine în amintiri („probabil, amintirile mele se căutau unele pe altele… Ca să se pună în ordine"), pentru a clarifica „ceea ce dorea să spună" ori pentru a scormoni „prin amintiri, ca să găsească cel mai potrivit început al relatărilor sale". Ori, pur şi simplu, pentru că întregul grup intra în rezonanţă cu natura înconjurătoare supunându-i-se ritmurilor acesteia care se cereau netulburate: „Seara liniştită de vară, suprasaturată de miresme de flori din grădină, de ierburi şi de adieri blânde, venite din pădurile care înconjoară satul, impunea momente de odihnă şi bucurie sufletească."

În fine, odată parcurs întregul ritual al pregătirilor, care uneori include şi sorbitul „din paharul de cristal cu vin negru de Pietroasele", povestitorul începe spunerea, de fiecare dată „cu vădită emoţie", „îngândurat" ori „cu o voce ştearsă", „slabă, marcată de nesiguranţă", alteori, cu o voce „calmă, egală" ori „limpede". Sunt relatate întâmplări mai vechi sau mai noi, unele auzite, altele trăite de povestitor, fie ca protagonist ori simplu participant, fie ca martor. Sunt întâmplări de demult, legate de poznele copilăriei, precum aceea cu calul năzdrăvan, altele dramatice, care i-au marcat povestaşului existenţa (de pildă, arderea cărţilor, indezirabile regimului comunist, din biblioteca preotului învăţător Aurelian Diaconescu), unele înfricoşătoare, de un realism crud, din vremea foametei de după război, a comisarilor sovietici cu pistolul la brâu, a prigoanei împotriva luptătorilor din munţi şi a celor care-i sprijineau, altele inexplicabile în ordine logică, învăluite în mister (*Amicul Sabin, Icoana furată*). Nu lipseşte nici amintirea eterică a unui „înger cu breton" cu care povestitorului i s-a intersectat pentru o clipă drumul vieţii. Doar povestirea care închide volumul este „cam siropoasă", după cum remarcă romancierul „cu un aer îngăduitor", dar „adevărată", în viziunea naratorului ei, căci, „în definitiv, şi poveştile siropoase au dreptul la existenţă".

Multe dintre personajele readuse la viaţă în serile de la Vultureşti au avut existenţă istorică şi apar în povestiri fie cu numele reale – de la părinţii romancierului până la Nicolae Iorga ori profesorul Romul Munteanu, fie ocultate în spatele unor nume fictive, mai uşor sau mai greu decriptabile, precum „câinosul" Axy Dreckhaufen (în germ. *dreckhaufen* = „grămadă de bălegar") în datele căruia îl recunoaştem pe pictorul M.H. Maxy, sau „marele vulpoi" Constantin Elefterescu-Răzoare, „mască" pentru omul politic Constantin Argetoianu, „boierul de la Breasta".

Altele amintesc de eroii lui Sadoveanu, atâta doar că „balaurul" din istorisirile romancierului este regimul comunist, haiducii evocaţi la Hanu Ancuţei sunt înlocuiţi în timpurile mai apropiate nouă cu ţăranii luptători refugiaţi în munţi (un fel de laitmotiv al volumului), un „judeţ al sărmanilor" este împlinit de „câteva muieri cu furci de fier în mâini", căci femeile sunt şi aici la fel de aprige ca suratele lor moldovence. (E antologică scena pedepsirii activistului de partid Harry Iosipovici Smirnov: „L-au ridicat în picioare. În câteva clipe l-au lăsat în pielea goală. Toate straiele lui, făcute mototol şi legate cu mânecile cămăşii, au fost aruncate în gârlă, în direcţia unde fusese zvârlit şi pistolul. […] Muierile râdeau de el, de pielea lui moale şi flască, de om neînvăţat cu munca. Îl scuipau mai departe, îl loveau, îl blestemau, pline de o ură îndelung adunată, şi îl împungeau cu vârful furcilor de fier.")

Şi tot ca la Sadoveanu, găsim aici acele interludii, când omul tace şi în pagină îşi face loc poezia naturii eterne: „Dinspre dealul din faţă veneau pe furiş umbrele serii. Adia o răcoare uşoară. Florile şi ierburile grădinii din faţă trimiteau spre noi miresme cereşti." Şi mai departe: „…adierile de ierburi şi flori asociate cu răcoarea lor blândă coborâtă dinspre păduri, de deasupra lumii, adică din Raiul ceresc, ne-a cuprins pe toţi ca o mângâiere suavă, imposibil de evocat sau de scris în cuvintele mele slabe".

Povestind despre biblioteca părintelui său, preotul Aurică din Vultureştii de Argeş, în „umbra" căreia a crescut şi s-a format, romancierul îi caracteriza conţinutul prin patru cuvinte: „moralizator, instructiv, sapienţial şi educativ". Sunt exact adjectivele ce definesc şi acest volum, în ciuda subtitlului său de „nuvele şi amintiri sentimentale", semnat de enciclopedicul (în curând octogenar) Mihail Diaconescu.

(Urmare de la pag. 23)

În faţa triumfului raţionalist care a declarat că *Dumnezeu a murit,* poetul vine cu *jelirea albă* a acestei morţi: „Ci susură în mine din veci un plâns amar/ Ori poate e un cântec al unor lumi streine/ Şi care, mistuite de-un vis fără hotar,/ Îşi leagănă ecoul întunecat în mine./ La vama lor un clopot eu sunt fără de somn,/ În care bolţi de ceruri se surpară./ Însinguraţii lumii bocesc în limba lui/ Şi plânge universul în limba lui amară…" (*La vama lor un clopot*) Numai că acest plâns al universului e un cântec, un imn de slavă, de solemnitatea *jocului secund* barbian. De aceea, Geo Bogza avea dreptate să invoce, alături de Eminescu, şi pe Ion Barbu, în încercarea de a desluşi pecetea poeziei lui Teofil Răchiţeanu. Plânsul acesta *imnic,* oximoronic, e chiar ceea ce poetul numeşte *lumina din noaptea lui Orfeu,* ultimul lui cântec, umbra ce „mai luce a ultimei lumine" (*Crescând mereu tot ape, Părerea doar a ultimei lumine*). Ultima lumină răsare ca din *pătratul negru* al lui Malevici: „O muzică e, neagră, cu-ntunecat ecou./ Când lumi prin ea împinse spre-o ultimă-nserare./ Amurge, singur, Ochiul Luminii, ostenit,/ Şi mările se tânguiesc amare…// Ci undeva deasupra a tot e Cineva,/ Bătrân-bătrân din care se izvodeşte Plânsul/ El îşi sie unic, neterminat izvor,/ Şi lumile cad pururi şi izvorăsc într-Însul…" (*E cineva din care se izvodeşte Plânsul*)

Dumnezeu se confundă cu bătrânul Orfeu, murind „uitat pe-o neagră vale", din urmă-i Lyra cântând singură, în nesfârşite ecouri…, ca în ultimul poem intitulat *Ora era grea de-amar.* Din ecou în ecou, vine chiar poetul Teofil Răchiţeanu.

Notă

M. Eminescu, *Opere*, 6, Ed. Minerva, Bucureşti, 1982, ediţie critică, introducere, note şi variante de Aurelia Rusu, p. 517. Eminescu va fi confirmat şi de mari filosofi şi logicieni ca Petre Botezatu: „Se poate afirma caracterul *tragic* al timpului. În contrast cu spaţiul, pe care îl simţim mai curând ca fiind euforic." (Petre Botezatu, *Interpretări logico-filosofice*, Ed. Junimea, Iaşi, 1982, p. 200)

Cărți și autori

Cartea unei vieți, viața unei cărți

Ion C. ȘTEFAN

Puțini scriitori români, de primă talie, îți pot oferi o carte ca *Biblioteca de sentimente* a lui Radu Cârneci, tipărită în 2012 la Editura Anamarol, în pragul vârstei de 85 de ani ai autorului, dovada unei vieți raționale și echilibrate, petrecute în mijlocul unei familii iubitoare și unite. Aceasta este o vârstă nobilă, străbătută cu tact și înțelepciune de un poet sensibil și delicat, un adevărat rapsod al iubirii și un străduitor cântăreț al frumuseților naturii patriei române: „Poezia este respirația aurie a zeilor/ țesând sufletele cu cer, dând ploilor cântece/ și Soarelui chip! Poezia, spuneai, este ochiul/ prin care ne inundă minunile nebănuite" (*Delirul de taină*, p. 163).

Poate că iubirea a fost sentimentul cel mai înalt care l-a îndemnat pe autor să viețuiască până acum, în plină forță creatoare și într-un echilibru de sănătate, calm și prietenos, demn de admirat, dar, mai ales, de urmat.

– La mulți ani, Maestre! Și continuați activitatea creatoare! i-am spus; fiindcă, iată, 90, 95 și 100 nu sunt prea departe!

Mi-a zâmbit blând, întinzându-mi, cu mâinile pline de emoție, un volum masiv, de aproape 340 de pagini, alcătuit cu atâta competență, dăruire și sinceră dragoste, de fiica sa, Carmen Cârneci.

M-am aplecat cu nerăbdare asupra acestui dar de suflet, răsfoindu-i paginile: o antologie cuprinzând cele mai frumoase versuri ale unui rapsod romantic; citate, fotografii, ca niște oglinzi fidele de-a lungul timpului, reflectând faptele într-o altă lumină, copertele unor cărți în evoluție, cronici literare și prezentări omagiale, traduceri din Léopold Sédar Senghor, Alexandre Najjar, Kahlil Gibran, Charles Baudelaire și alții.

Album cu imagini ale autorului, din copilărie și adolescență, din facultate, apoi din activitatea rodnică a acestui bărbat al pădurii transfigurat în poet, absolvent al Facultății de Silvicultură din Brașov, apoi cercetător la Stațiunea Experimentală Silvică din Hemeiuți, inginer-șef la Ocolul Silvic Fântânele.

Urmează o altă perioadă a existenței sale de lumină: director al Casei regionale a creației populare Bacău, președintele Comitetului regional de cultură Bacău, redactor-șef al revistei *Ateneu*, secretar al Uniunii Scriitorilor din România, directorul Editurii „Orion" și încă multe altele.

Aceste segmente ale activității sale nu poți să le povestești; doar să le privești, să le infiltrezi în ființa ta de cititor și admirator, fiindcă imaginile sunt atât de bogate și impresionante încât ar trebui filmate și difuzate pe ecranul unui televizor, la o emisiune culturală, despre marile personalități ale țării, dacă ar mai fi mulți oameni, din aceia care să perceapă destinul evolutiv și creator al unui om de excepție, precum Radu Cârneci, împletit cu statornicia patriei, din care a apărut, ca un izvor de apă vie, purtând în susurul șuvoaielor subterane dorința de revărsare supremă spre lumina soarelui: „…izvor de cer și de pământ izvoare:/ noi am învins prin limba domnitoare,/ păstrând iubiri, rostindu-le-n

iubire/ Cap-Voievod sfințind în mănăstire/ și un cioban zidindu-se-n odoare/ izvor de cer și de pământ izvoare" (*Limba Domnitoare*, p. 4).

Dintre aceste versuri și imagini se ivește omul creator, fiindcă, încă din anii tinereții, Radu Cârneci s-a dovedit un poet talentat și de mare perspectivă: „Iată cântecul, ca o santinelă melancolică/ adunându-se în sine, fără arme/ cu mâinile goale, plimbându-se-n sus/ și în jos pe țărmul fluviului" (*Santinela melancolică*, p. 17).

Firescul împletirii unor versuri, informații, fotografii, mărturii constă în ceea ce ele reflectă într-o creștere armonioasă a unui falnic stejar, în jurul căruia, noi, lăstarii tineri sau mai puțin tineri, învățăm să sorbim lumina soarelui direct din infinit, înțelegând că această lumină, împrumutată de la un rapsod cu harul cuvintelor, poate denumi un om nemuritor. E vorba de-un ideal mereu dorit și niciodată atins până la capăt, reprezentând însă seva care unește vlaga pământului natal cu fiecare creator, statornicindu-se într-o perpetuă creație, fluturând peste frunțile urmașilor cele mai frumoase imagini artistice, sub binecuvântarea unor sentimente nobile, înflăcărate de-o sinceră credință în divinitate: „Dimineața mă descopăr și-ți șoptesc/ primește-mă în lumina ta de aur, Părinte,/ cu tot ce am ceresc și pământesc/ strălucitor ca tine și fierbinte/ fiindcă sunt cea mai frumoasă creație a ta" (*Imn Soarelui*, p. 107).

Iar revărsarea de frumusețe și sensibilitate este confirmată de peste 150 de mărturii din partea unor critici literari de frunte, confrați și comentatori culturali. „Viața și creația lui Radu Cârneci se întrepătrund; talentul și dorința de împlinire prin dăruire totală sunt ca o îmbrățișare dătătoare de energii. Poetul și truditorul cultural se susțin, sunt unul și același" – afirma Zoe Dumitrescu-Bușulenga, într-un cuvânt rostit la Muzeul Național de Artă al României, 1997 (p. 12). Iar Eugen Simion remarca: „Radu Cârneci a depus, cu adevărat, un efort remarcabil de a transpune aceste *poeme blestemate* și minunate. Are și putere de înțelegere, are și meșteșug retoric" (*Integrala lirică Baudelaire,* p. 212).

Mărturie peste hotare stă și scrisoarea lui Léopold Sédar Senghor, președinte, în vremea aceea, al Senegalului, fotografiat alături de Radu Cârneci, care-i tradusese volumul de versuri *Jertfa neagră*. Dar să-l ascultăm și pe poetul clujean Horia Bădescu: „Ceea ce se rostește sub oracolul lui Radu Cârneci stă sub zodia unui *septembrie dureros de tristețe*. Reclamându-se de la o *declarată spiritualitate dacică,* simbolizată de Zamolxe *înainte mergătorul,* poetul își *caută urmele* în tărâmul umbrelor, acolo unde viețuiesc strămoșii!" (din Radu Cârneci, *Oracolul deschis*, p. 183). Și astfel de mărturii, alăturate, ar putea zămisli o nouă ediție de lumină.

Semn(al) de carte

Academia Română, Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru": *Comemorare Titu Maiorescu. Un secol de la moarte (1917-2017). Vol. I: Opera filosofică, Vol. II: Studii despre filosofia lui Titu Maiorescu,* Editura Academiei Române, București, 2017

Coordonatorul volumelor este acad. Alexandru Surdu, ediția a fost îngrijită de Mona Mamulea. Merită consemnat sumarul volumului al doilea:

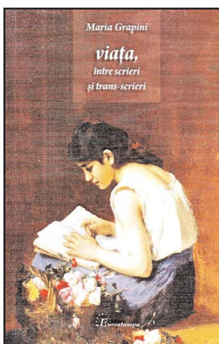
I. Perspective ale contemporanilor: Mihai Eminescu: O recenziune [1877], Observațiuni critice [1877], Încă o dată recenziunea logicei Maiorescu [1877]; Ion Slavici: Bietul Dr. Zotu [1877].

II. Perspective ale discipolilor: Ion Petrovici: Titu Maiorescu [1923]; P.P. Negulescu: Ceva despre Maiorescu [1936]; Mircea Florian: Începuturile filosofice ale lui T. Maiorescu [1937]; Mircea Djuvara: Titu Maiorescu, profesor de filosofie [1940]; C. Rădulescu-Motru: Actualitatea lui Titu Maiorescu [1940].

III. Ecouri și perspective actuale: Alexandru Surdu: Metamorfoza logicii lui Maiorescu [1978], Titu Maiorescu și filosofia germană clasică [2006]; Viorel Vizureanu: Semnificații pedagogice și culturale ale logicii mai
oresciene [2008]; Gheorghiță Geană: Gheara leului sau pulpana boierului? [2011]; Viorel Cernica: Maiorescianismul astăzi [2011].

Titus Lates: Titu Maiorescu. O bibliografie a exegezei operei filosofice.

Ideea unei dezbateri privind personalitatea lui Maiorescu și contribuția sa la afirmarea modernității culturii române necesita, prin forța lucrurilor, atât trimiterea la mediul ideatic în care s-a format, cât și la configurația istorico-spirituală a timpului în care a trăit și a acționat (pe planuri multiple ale vieții sociale).

Maiorescu ne apare, astfel, mai întâi ca o personalitate complexă, care și-a motivat încă de timpuriu „filosoficește" rostul vieții. Așa cum rezultă din corespondența sa (extrem de bogată și relevantă sub raport teoretico-filosofic), preocuparea pentru pregătirea filosofică și pentru integrarea în contextul cultural european este motivată de gândurile timpurii ale ilustrului profesor de mai târziu. (Acad. Al. Surdu, la începutul capitolului „Titu Maiorescu și filosofia germană clasică")

Maria Grapini, *Viața, între scrieri și trans-scrieri,* ed. a II-a, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015 (interviuri, plus nuvela care dă titlul volumului)

De vreo două decenii, Maria Grapini exprimă Timișoara cum foarte puțini o exprimă: ca om cu inițiative excepționale, ca lider politic, economic, implicat în polemici dure cu adversarii din politichie sau din economie, cu cei care ar trebui să aseze România de azi într-o lume normală. Și n-o fac sau nu știu cum s-o facă. E șef – sau a fost – șef de instituții naționale și internaționale. E o voce care se aude bine în lumea de azi. E, cum se spune, în topul personalităților feminine din România. În unele anchete, chiar pe locul întâi.

N-am spus că între liderii politici, între cei care gestionează mari direcții economice, e singurul (sau mi se pare mie? să scriu „aproape singurul"?) care vine la teatru, la vernisaje, la concerte, la lansări de cărți; că e singurul („aproape singurul"?) care organizează întâlniri sărbătorești cu importanți scriitori români și străini. Că are între apropiați poeți, eseiști, actori, muzicieni, oameni de artă. Îi citesc (sau îi ascult) interviurile, o urmăresc la numeroasele dezbateri televizate. E un om de bun-simț pentru care confesiunea nu falsifică nimic și nu urmează tradiționala propagandă electorală. Aceasta a fost viața ei: așa s-a format. Evident, apar și întrebări care vizează cultura generală a liderului. Care ar fi romanul preferat, întreabă cineva. *Moromeții,* răspunde fără ezitare Maria Grapini. Urmează alte întrebări privind lectura la zi. Răspunsurile vin imediat, fiindcă doamna Grapini citește, e la curent cu viața literaturii și cu personajele vieții culturale, cele de la timpul prezent. Și-a făcut bine școlile: cu iubire de carte. Între interviurile date și timpul prezent al celui ce iubește artele nu se cască o prăpastie. Maria Grapini scrie, în sensul desfășurării lui Ilie Moromete (un model posibil), povestea sa. Care e o nuvelă, un spațiu al imaginarului în desfășurare. Își respectă statutul de om tradițional (conservator!) pentru care personajele prozastice trebuie să urmeze drumuri exemplare, să modeleze și să întâmpine cu drag cititorul. Oana – așa se numește personajul nuvelei – este întâi un copil, un elev, un adolescent, apoi un lider care își trăiește excelența fără derapaje erotice, așa cum ar fi făcut modernii și postmodernii literaturii noastre; echilibrul moral al eroilor subliniază un cod etic ce se cuvine respectat. Nuvela Mariei Grapini transcrie, într-un cod personal, numeroasele ieșiri în fața jurnaliștilor. Poate să vorbească și așa, din interiorul literaturii, publicului care poate să înțeleagă și să iubească un (alt) demers creator. (Cornel Ungureanu, pe coperta a patra a cărții)

Dilema somaleză: să mori sub bombe sau să mori de foame?

Nicolae MELINESCU

Încă de la începutul carierei scolastice a termenului „stat eșuat/slab/fragil”, Somalia a fost citată constant în capul listei celor douăzeci și ceva de țări identificate ca fiind în afara sau sub nivelul mediu internațional. Dictatura Siad Barre, prăbușită în 1991, odată cu dezertarea generalului promoscovit și, ulterior, proamerican, a răvășit țara în mod ireversibil. Ce nu a distrus regimul său a năruit o serie lungă și pustiitoare de ani secetoși, care au lovit dramatic populația victimizată dincolo de puterea de înțelegere a europenilor.

Ceea ce s-a întâmplat după revolta antidictatorială de acum douăzeci și șase de ani a fost slăbirea și, în final, dispariția unui guvern capabil să controleze întregul teritoriu (637.657 km^2), să asigure ordinea publică, să colecteze corect și coerent taxe și impozite și să finanțeze sectorul public, sănătatea, învățământul, armata și aparatul administrativ.

Când generalul Mohamed Farrah Aidid a gonit trupele UNOSOM și s-a autoproclamat președinte, în 1995, noul său regim nu a fost legitimat prin recunoaștere internațională, ceea ce l-a făcut un nou proscris brutal și imprevizibil, cum, din păcate, au fost mulți în perioada postcolonială prin toată Africa. A fost o postură care nu l-a împiedicat să ducă un război civil până în 1996, când a murit în urma unei răni grave căpătate în luptele fratricide cu foștii camarazi Ali Mahdi Muhammad și Osman Ali Atto. Dispariția sa fizică nu a simplificat, ci a extins ecuația somaleză, cu efecte imediate asupra populației civile. Țara din Cornul Africii a ajuns de neguvernat. Funcțiile administrației centrale și locale au fost preluate *de facto* de către șefi de clan și de trib care au făcut legea după propriile interese. Cele trei mari provincii, Puntland în nord-vest, Somaliland și provinciile litorale sudice, au devenit câmpuri de lupte interne sângeroase, cu participarea sau sprijinul militar al Etiopiei, țară vecină, adversar străvechi, învingătoare în războiul pentru Ogaden, partener al Statelor Unite în zonă.

Haosul politic și social a consacrat statutul Somaliei de țară eșuată prin manifestările anarhice și păgubitoare ale piraților din Golful Aden, prin intensificarea acțiunilor teroriste ale unor grupări de inspirație extremistă. O tentativă de regularizare a vieții interne după dispariția milițiilor lui Aidid a reprezentat-o sistemul tribunalelor islamice care a încercat, prin mijloace extrem de dure, să impună legea exclusivistă *sharia* unei populații istovite de teroare și de sărăcie. Uniunea Tribunalelor Islamice a preluat controlul din Somaliland, până dincolo de capitala Mogadishu, aproape de granița cu Kenya.

În 2006, comandourile sale dominau peste jumătate din teritoriu, dar războiul de uzură cu trupele Guvernului Federal Transnațional, sprijinite de armata etiopiană, a provocat dizolvarea acestei entități militare cu pretenții reprezentative. Nucleul habotnic al Uniunii nu a cedat ușor și nici nu a acceptat înfrângerea. Militanții săi s-au alăturat grupării teroriste Al Shabaab, afiliată la Al Qaeda din 2012, sau celei intitulate Hizbul Islam, asemănătoare cu regimul taliban din Afganistan.

Au rămas în urma războiului civil încă utilizabile câteva baze militare care le-au servit pe rând britanicilor în perioada colonială, sovieticilor în Războiul Rece și separatiștilor. Unele au fost reamenajate de vecini potenți financiar. Pregătiți să profite de incertitudinea politică și de catastrofa economică pentru a-și susține propriile interese, ei vizează rezervele de petrol, resursele piscicole și poziția strategică a Somaliei ca să-și promoveze strategia regională. Un furnicar de constructori și echipamente industriale au făcut din orașul Berbera, de exemplu, pe malul Golfului Aden, cu o populație de un sfert de milion de locuitori, un adevărat centru al prosperității de împrumut. Aflat aproape de Djibouti, un stat relativ nou în configurația zonală (independent din 1977, nu mai întins decât un județ de la noi), care adăpostește baze aeriene americane, franceze sau japoneze, cu utilități și efective care le transformă în adevărate enclave, în egală măsură gazdă a cartierului de lux populat de baronii pirateriei maritime, Berbera poate oferi iluzia unei posibile ieșiri din criza somaleză, tocmai prin dezvoltarea unei rețele de noi baze militare ale țărilor din vecinătate și nu numai.

Primii ofertanți au apărut de câțiva ani și printre ei locul prioritar îl ocupă Emiratele Arabe Unite, Qatarul și Turcia. Pentru strategii militari și economici, cea mai atractivă este fâșia litorală de la Golful Tadjurah până departe spre est, dincolo de strâmtoarea Bab-el-Mandeb, pentru că acolo o bază poate fi amenajată pentru operațiuni aeriene dar și navale. Din această perspectivă, Turcia rămâne protagonistul cel mai însemnat, prin forța financiară și prin structurile militare dezvoltate de-a lungul deceniilor, de când țara este membră NATO. În anii din urmă, Ankara pare să fi învățat mult din abordarea chineză a noii împărțiri a Africii subsahariene prin câștigarea bunăvoinței liderilor locali (contra cost) și a populației zdrobite de foamete, insecuritate și lipsa oricăror servicii sociale. Cosmetica politică este una și construirea unei cooperări pe termen lung este cu totul altceva. La sud de capitala Mogadishu, Turcia amenajează o bază militară care va fi cea mai mare construită în afara teritoriului său național. Teoretic, aceasta va fi folosită pentru antrenarea unei viitoare armate naționale somaleze, capabilă să refacă și să mențină stabilitatea și integritatea teritorială. O scrutare mai atentă a premiselor acestui proiect descoperă în această mișcare manevrele lui Erdogan menite să obțină influență, prestigiu și avantaje economice într-o zonă alternativă după ce Uniunea Europeană pare să-i fi trântit ușa în nas pe termen lung din cauza referendumului hegemonic orchestrat de președinte pe 16 aprilie 2017. Turcia a intrat în forță în competiția est-africană. Garantarea unor capete de pod pe malul vestic al Oceanului Indian o poziționează strategic în centrul unei noi rețele comerciale mondiale în care Turcia devine un nod între navigația pe Mediterana și cea de pe Oceanul Indian, cu ramificații spre Asia de sud-est și vestul Pacificului.

Donatorii tradiționali ai Somaliei – în primul rând, Statele Unite și occidentalii europeni – și-au aruncat propriile ancore în Cornul Africii, dar din motive și prin procedee diferite, pentru că ei nu vor să lase impresia că folosesc asistența umanitară ca o pârghie super-colonială. În plus, lipsa de stabilitate în Somalia, guvernarea fragilă și incertă alimentează politica pașilor mărunți pentru state bogate și puternice care au trăit destule dezamăgiri în relațiile cu africanii. Cel mai bun exemplu îl oferă chiar Somalia, care s-a declarat prosovietică la începutul regimului Siad Barre, pentru ca să sară în barca anticomunismului american atunci când Moscova a susținut Etiopia în războiul pentru regiunea Ogaden. Și în prezent există tensiuni între cei doi beligeranți: etiopienii îi suspectează pe somalezi că fac jocul Egiptului și provoacă tensiuni cu guvernul de la Addis Abeba, pentru ca acesta să renunțe sau să reducă proiectul de regularizare a Nilului printr-un sistem de baraje, care amenință agricultura egipteană pe cursul inferior al marelui fluviu. O încrengătură vastă de interese și influențe face din zona de întâlnire dintre Africa și Peninsula Arabă scena unor conflicte latente, deocamdată, care pot degenera în noi crize regionale. Un localnic somalez remarca plin de amărăciune: „Cei pe care îi vedeți acum zbătându-se, mâine se transformă în talibani. S-a declanșat un nou Război Rece aici în Cornul Africii și cel puțin occidentalii nu-și dau seama de asta” (www.bbc.com/news/world-africa-39654795).

Strategii americani au simțit direcția în care se mișcă cercurile somaleze și investitorii din vecinătate. Afilierea grupării teroriste Al Shabaab la Al Qaeda înseamnă pentru ei o nouă față a războiului global împotriva terorismului, război care trebuie dus, potrivit doctrinei W. Bush, în pragul casei jihadiștilor și nu pe teritoriul american. Dar o ofensivă americană împotriva teroriștilor somalezi ar putea să distrugă eforturile umanitare de salvare a milioane de civili, amenințați de cea mai cumplită secetă din ultimii patruzeci de ani. Șase milioane de oameni au nevoie urgentă de hrană, apă și medicamente. Națiunile Unite au coordonat donații de aproape un miliard de dolari, sumă care ar putea să contribuie la evitarea unei tragedii similare cu cea din 2011, când un sfert de milion de somalezi au murit de foame. Perspectiva unei intervenții militare antiteroriste, eventual aeriene, ar avea efecte devastatoare. „Predispoziția către război a unor actori naționali și internaționali nu poate să ne fie de niciun ajutor. Dacă situația se deteriorează ca rezultat al acțiunilor militare, cauza nu va fi fost provocată decât de oameni, nu de secetă. Am avertizat în modul cel mai categoric că acum nu este timpul potrivit pentru o intervenție militară în Somalia”, declara Peter de Clercq, reprezentantul adjunct la secretarului general ONU în Somalia. (https://www.theguardian.com/world/2017/apr/22/us-action-al-shabaab-somalia-millions-famine-drought, accesat 24 aprilie 2017)

Dar noul președinte somalez, Mohamed Abdulahi Mohamed, în consonanță cu președintele american Donald Trump, a sugerat o ofensivă iminentă împotriva Al Shabaab în zona cel mai grav lovită de secetă. Ministrul somalez al informațiilor, Abdirahman Yarisow, a confirmat că armata încearcă să distrugă celulele islamiste, dar are nevoie de sprijin, de resurse și de angajarea prietenilor și a aliaților săi. La rândul lui, Donald Trump a autorizat prima desfășurare de forțe americane după umilitorul incident din 1993, când militari americani uciși la Mogadishu au fost târâți batjocoritor de militanții lui Aidid prin praful străzilor orașului.

În Somalia există o forță de stabilizare a Uniunii Africane, AMISOM, care cuprinde 22 de mii de militari, în majoritate kenyeni, dar o operațiune de amploare împotriva Al Shabaab ar avea nevoie de susținerea aeriană și de forțe speciale americane. Statele Unite au întreprins deja 41 de lovituri împotriva unităților islamiste. Un atac cu drone a eliminat aproximativ o sută cincizeci de teroriști la sfârșitul anului 2016. Nu a fost comunicat, însă, și numărul civililor, „victime colaterale”.

Ceea ce pare o provocare izolată în conjunctura internațională actuală pune America în fața unei noi dileme africane: să aibă și Trump primul său război, primul act în lupta cu terorismul internațional? Răspunsul transferă întrebarea către civilii somalezi: să moară bombardați sau să moară de foame?

Cartea unei vieți! Oare câți mari asemenea creatori au reușit, ei sau cei din familia pe care au înnobilat-o prin noblețea sufletului lor, să scoată la iveală un astfel de volum unic? Fiindcă ceea ce a realizat, cu dragoste statornică de fiică, redactoarea de carte Carmen Câmeci, este o altă operă de artă, în lumini și sentimente, reliefând sub privirile cititorilor viața unei cărți. Fiindcă *Biblioteca de sentimente* își va avea, de acum, viața ei aparte, convingătoare și copleșitoare, prin ceea ce conține, prin ceea ce transmite ca sugestie, pe mai departe, pentru noi, cei care-l înconjurăm cu respect și prețuire, pentru urmașii-urmașilor Maestrului – o dovadă că nici bătrânețea, nici chiar moartea, care pândește la orizont, nu pot stăvili un creator neasemenea, atâta timp cât există urmași care pot să-l poarte mai departe, așa cum sunt cele două fiice dragi și nepoții lui, și chiar noi, cititorii cei mulți din jur, care l-am însoțit de-a lungul anilor la diferite manifestări literare, rugându-l să ne primească acum ca pe niște martori de suflet și spiritualitate, așa cum am dori să-i fim.

La pas prin satul global

Roma, capitala lumii

Cristian COCEA

Stau treaz în noaptea romană, într-un pat modest de hotel, aşteptând somnul care nu mai vine. Picioarele mă dor de drum lung, iar capul mi se învârte, plin de imagini, sunete şi senzaţii. Cum să înţeleg un oraş bătrân de aproape trei mii de ani şi cum să-l descriu cititorului de astăzi, care îl ştie din scrierile lui Tit Liviu, Stendhal sau Indro Montanelli, din ghiduri turistice sau din filme? N-am cum. Trebuie să mă mulţumesc cu nişte crochiuri, cu nişte schiţe, în speranţa că fiecare cititor le va colora după bunul plac, iar rezultatul va fi o bucăţică de Roma. Şi nimeni nu va greşi, pentru că Roma este un tablou în mozaic, pe care doar Dumnezeu îl vede în întregime. În spaţiu şi în timp.

Roma, 2017. Caldă, maternă, mirosind a prăjeală şi a portocale putrede, în care se adună toate naţiile pământului, ca în ochiul ciclonului globalizării. Roma, aproape ghettoizată, cu maghrebieni dormind în pieţele lui Bernini, cu chinezi învârtindu-şi legumele în *wok,* sprijiniţi de zidurile imperiale. În For, mulţimile pestriţe calcă peste pietrele milenare, ca marea care încearcă, zadarnic, să tocească falezele de granit. Roma, capitala lumii – aşa a fost, aşa rămâne. Automobile în loc de căruţe, scutere în loc de catâri, sedii de bănci înlocuind tarabele misiţilor, mauritani cu *selfie stick*-uri, fotbalişti-gladiatori excitând mulţimile, turiste din Bretania, râzând tare, ameţite de vin roşu.

Roma, cu bisericile ei baroce, risipă de marmură şi aur, o plajă presărată cu cochilii sidefii, în care delicatul vieţuitor numit Credinţă a murit demult. La Vatican, Garda elveţiană prezintă moda pentru Casa Michelangelo, carabinierii poartă bicorn cu pampon, iar poliţiştii de la circulaţie au mănuşi de dantelă albă. Matroane fumează pe stradă, călugăriţe se strecoară în trafic, călare pe scutere, iar domni trecuţi de prima tinereţe îşi fac, pe seară, nostalgica *passeggiata.* Ici-colo, statui vivante, fachiri şi mumii, înţepenesc ore în şir pentru câţiva euro. Cete de copii cântă în cor, îndreptându-se spre destinaţii scolare. Printre ruine, ignorând hărmălaia, pisicile Romei îşi mijesc ochii de peruzea şi chihlimbar, sub soarele mult.

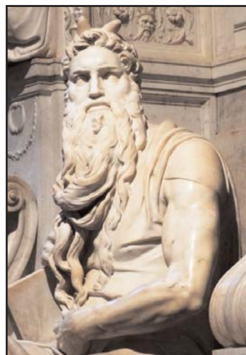
În parcul Borghese, grădinarii tund iarba, ridicând nori de praf. Palmierii s-au uscat pe jumătate, frunzele magnoliilor gigantice sunt răsucite ca papirusurile din mormintele egiptene. E doar luna mai şi uscăciunea se simte la tot pasul. Oamenii iau cu asalt fântânile, se spală pe mâini şi pe faţă, apoi beau cu nesaţ, ca într-un ritual milenar. Din antichitate, Roma are apă rece şi dulce – apeductele merg până în Apenini, Aqua Vergina se revarsă la Fontana di Trevi. Capacele de canal sunt inscripţionate cu SPQR, Lupoaica rânjeşte pe bronzuri şi alămuri, în fiecare piaţă dai peste un obelisc egiptean. La terase, lumea se închină la Sfinţii Cappuccino şi Cornetto.

Sunt de o săptămână aici şi nu-mi vine a crede.

Luni – De ce are Moise coarne?

În mai, la Roma e cald. Mi-am pus în bagaje tricouri şi cămăşi cu mânecă scurtă. Dar, pentru că romanilor le place să se îmbrace bine, car după mine pantofi eleganţi şi sacouri, ca să nu fac notă discordantă! Avionul aterizează la Ciampino, un aeroport intern, pentru curse charter şi zboruri *low cost,* aflat la vreo zece kilometri de centru. De aici, am două variante de transport – ori spre staţia de metrou Anagnina, ori o cursă directă, spre marele nod feroviar Roma Termini, în apropierea căruia se află hotelul. Aleg cursa directă, din comoditate. După aspectul turiştilor, îmi dau seama că îmi făcusem degeaba griji în ce priveşte codul vestimentar – asiaticii poartă invariabil budigăi şi sandale, asortate cu un Nikon cât toate zilele, africanii preferă mărgelele colorate, iar europenii se remarcă prin rucsăcei purtaţi inevitabil în faţă, de frica panacotarilor. Precauţie niciodată de ajuns! După 40 de minute, ajungem la Termini. Cum văzusem pe Google Street împrejurimile, sunt în elementul meu şi mă îndrept glonţ către hotel. Evident că, rapid, mă rătăcesc şi ajung într-o zonă care îmi aminteşte de Maroc – sunt pe partea greşită a gării, în plin ghetou maghrebian. Pe aici nu se trece, mai ales după căderea întunericului. Până la urmă, ajung la hotel, unde proprietăreasa, signora Danielle, mă întâmpină cu căldură şi cu exclamaţii de uimire, auzind pe unde venisem. Apoi îmi dă o hartă a Romei, tăind energic cu pixul zonele periculoase, şi un mănunchi de chei: asta e de la poartă, asta a etajului, asta a camerei şi basta! Mă simt ca un fel de castelan sub asediu şi abia mă abţin să o întreb de unde se lasă podul mobil.

După-amiază, raită prin cartier. Sunt pe colina Esquilin, una dintre cele şapte ale Romei, alături de Palatin, Capitoliu, Celio, Quirinal, Viminal şi Aventin. Oraşul stă sub semnul numărului magic şapte. Şapte coline, reflectare pământească a celor şapte stele ale Ursei Mari, şapte regi, şapte sacerdoţi, şapte Coloşi, statui urieşeşti ale zeilor (dintre care niciuna nu s-a mai păstrat), şapte mari biserici (San Pietro, San Paolo, San Giovanni in Laterano, San Sebastiano, Santa Croce in Gerusalemme, San Lorenzo fuori le Mura şi Santa Maria Maggiore). Mă îndrept spre aceasta din urmă – e foarte aproape. Construcţie masivă, un amestec de stiluri arhitecturale, cu faţade baroce şi domuri gemene, se deschide către o piaţă pietonală, în care papa Sixtus al V-lea a amplasat, în secolul al XVI-lea, un obelisc egiptean. Obeliscul, concentrator de energii telurice, în combinaţie cu fântâna, funcţionează ca un magnet, atrăgând fiinţele vii. Turiştii îl înconjoară cu zecile, unii fotografiază, alţii se odihnesc, mănâncă, dorm. În biserică se intră urmând un traseu sinuos, format din garduri metalice, mobile, care te duc către detectoarele de metale. Această măsură de prevedere o poţi întâlni oriunde în Roma. Mai mult, după atentatele cu maşini aruncate în mulţime de şoferi demenţi, toate pieţele sunt vegheate de carabinieri cu degetul pe trăgaci, lângă „Hummere” în culori de camuflaj. Nimeni nu protestează, toată lumea se conformează – Europa se află în război cu terorismul.

Santa Maria Maggiore s-a născut dintr-un vis şi o minune. În anul 356, papa Liberius a visat-o pe Fecioară, care îi cerea să ridice o biserică, pe locul în care o să cadă o ninsoare bogată. Era în 5 august, aşa că papa s-a trezit cam sceptic. Mare i-a fost uimirea când, în acea dimineaţă, în mijlocul verii romane, a găsit pe Esquilin un loc plin de zăpadă. În amintirea acelei minuni, petale de flori albe sunt presărate din cupolă, în fiecare zi de 5 august. În interior, mi se pare că păşesc într-un salon de bal – podeaua de marmură poartă motive cosmogonice, tavanul casetat e acoperit cu aur adus de Columb din Lumea Nouă. În absida altarului, un mozaic magnific înfăţişează Încoronarea Fecioarei – îmi aminteşte de mozaicurile bizantine de la Chora constantinopolitană. Casc gura la mormântul lui Bernini şi cobor în cripta cardinalului Rodriguez, împodobită cu o superbă statuie a răposatului, înfăţişat rubicond şi zâmbitor, îngenuncheat în rugăciune. În muzeul bisericii miroase subtil a mir, iasomie şi trandafir.

În apropiere, caut o altă minune. Este ascunsă oarecum într-o biserică mult mai mică, San Pietro in Vincoli, care nu iese cu nimic în evidenţă pe dinafară. Ca să ajung acolo, din Via Cavour, urc o scară care, pe vremea papei Borgia, era numită *salita scellerata,* din cauza crimelor întâmplate aici, favorizate de izolare şi de bolţile întunecate care o acopereau. Astăzi, locul e mult mai paşnic – un pictor îşi expune creaţiile, în compania nostalgică a unui pescăruş care cerşeşte mâncare. În San Pietro in Vincoli, Michelangelo urma să execute mormântul papei Iuliu al II-lea, generosul său protector. Un papă al războiului, italian din familia della Rovere, care i-a urmat lui Alexandru Borgia şi a recucerit toată Italia centrală. Dar şi un papă al artei şi urbanismului, pentru care au lucrat Rafael şi Bramante. Michelangelo proiectase un monument grandios, cu 40 de sculpturi, însă planul a rămas neterminat, artistul fiind chemat să picteze Capela Sixtină. În urmă a rămas însă un Moise magnific. Lucind stins, statuia emană forţă şi măreţie, patriarhul poporului evreu fiind înfăţişat într-un moment de furie, gata să sfărâme Tablele Legii. Abia se întorsese de la întâlnirea cu Yahwe şi îşi găsea poporul închinându-se Viţelului de Aur! Nu e de mirare că ochii îi scapără şi gura, întredeschisă, pare a scăpa un blestem... Michelangelo însuşi, privindu-şi opera, a exclamat: „De ce nu vorbeşti?”

Mă izbeşte şi acum un amănunt pe care îl observasem de mult, în albumele de artă: Moise (figura alăturată) are coarne! După unii comentatori, explicaţia constă într-o traducere eronată din ebraică. În *Vulgata,* expresia ebraică pentru „pielea feţei lui strălucea” (pentru că vorbise cu Domnul) este tradusă prin „cornuta esset facies sua”, de unde coarnele! În ce mă priveşte, explicaţia nu mă satisface – ţine mai degrabă de modul ambiguu în care erau văzuţi evreii în Creştinătate, atât ca precursori ai Domnului, cât şi ca ucigaşi ai Săi. Sau cine ştie? Oricum, figura patriarhului nu lasă pe nimeni indiferent. Se spune că, după ce a văzut-o, gonfalonierul Pier Soderini i-a spus lui Michelangelo că nasul statuii e prea mare. Imediat, artistul a lovit de câteva ori dalta cu ciocanul, fără însă a atinge marmura. Sunetul l-a făcut pe Soderini să se declare mulţumit.

Marţi – Profeţia Venerabilului Beda

Dimineaţa, Roma este încă somnoroasă, cu obloane trase şi trotuare pustii. Dar liniştea nu durează prea mult. Negustorii de mărunţişuri încep să-şi pregătească tarabele, maşini de aprovizionare intră pe străduţe, lumea se grăbeşte către metrou. Oraşul Etern are două linii principale, iar la a treia se lucrează de mulţi ani – cum subsolul e plin de relicve, mai mult se face cercetare arheologică decât se sapă! Mă îndrept către Colosseum fără mare tragere de inimă – poate că am prejudecăţi, dar arena în care a curs atâta sânge mi se pare un loc blestemat. Aşa credeau şi romanii, cel puţin până la Benvenuto Cellini, care povesteşte despre o noapte cu demoni petrecută pe-aici.

În Antichitate, „monstrul” se numea Amfiteatrul Flavio, fiind început de Vespasian, din ginta Flavia, şi inaugurat de fiul său, Titus, în primăvara anului 80 d.Hr. Mă plimb pe sub arcade – sunt 80, permiţând accesul uşor al celor circa 55 de mii de spectatori care încăpeau în tribune. Pentru structurile de rezistenţă, romanii foloseau betonul, completând restul cu zidărie. Rezultatul, extrem de rezistent, uluieşte şi astăzi. Desigur, văd loja imperială şi *vomitoria,* culoarele prin care spectatorii ajungeau la locurile lor din tribune (şi nu nişte conducte de vomitat, cum îşi închipuie mulţi). Romanii, aceşti *americani ai antichităţii,* erau bine organizaţi – s-au găsit biletele de intrare în Colosseum, nişte tăbliţe ceramice, purtând secţiunea şi rândul! Construcţia îşi expune azi măruntaiele – reţeaua de camere subpământene. De acolo erau scoase, cu scripeţi, cuştile fiarelor, pentru intrări spectaculoase în arenă. Îmi închipui mulţimea pestriţă fremătând, urlând, discutând, mâncând (focurile bucătarilor ardeau mereu la ultimul nivel) – jocurile durau săptămâni.

În secolul al VIII-lea, Beda Venerabilul, un călugăr benedictin din Anglia, a făcut o profeţie rămasă celebră: „Cât timp va exista Colosseumul, va exista şi Roma. Când va cădea Colosseumul, va cădea şi Roma. Când va cădea Roma, lumea întreagă va cădea.” Nu cred că vom avea prea curând ocazia să verificăm – de două mii de ani, clădirea stă în picioare, în ciuda elementelor naturii şi în ciuda jafului uman. Nici cutremurele de la începutul anului (care au întrerupt pentru câteva ore circulaţia metroului din Roma) nu l-au impresionat.

→

Prin capitala Iranului, Teheran

Ion PĂTRAȘCU

După ce am vizitat unele dintre cele mai vechi capitale ale imperiilor persane, precum Shiraz, Persepolis, Pasargad sau Isfahan, iată-mă și în cea mai tânără dintre ele, Teheran. Tânără după standardele persane, pentru că orașul a adunat și el peste o mie de ani. Ar fi intrat în istorie prin secolul IX sau XI, ca o suburbie modestă a vestitului pe atunci oraș Rey. Localitatea a fost distrusă în secolul al XIII-lea de hoardele mongole ale lui Genghis Han și abia peste cinci secole primul șah al Dinastiei Qajar, Agha Mohammad Khan, a găsit acel orășel suficient de interesant pentru a-l reconstrui și a-l face chiar capitala țării (1795). În decizia lui au prevalat argumentele economice, strategice și geografice. Poziționată la marginea de Nord a Marelui Platou Central, la poalele lanțului muntos Albroz, capitala beneficia de o puternică pavăză naturală. Aflându-se în spațiul Șeherezadei, muntele are și el povestile lui nemuritoare. Real este faptul că Albroz se mândrește cu cel mai înalt pisc din Iran (5.670 m), sub forma unui con vulcanic cu numele de Damavand. La poalele lui ar fi trăit și Zoroastru ceva timp. De el sunt legate, însă, cele mai frumoase povești ale lui Ferdousi, înmănunchiate în capodopera vieții sale, *Șah-namé* (Cartea Regilor).

Teheranul de astăzi este o metropolă impresionantă, chiar copleșitoare, a unuia dintre marile state ale Orientului. Este și modernă, evoluând în ritm alert, precum timpurile actuale. Însă, conform bunelor obiceiuri ale iranienilor, Teheranul a tezaurizat cu multă grijă, chiar evlavie, cea mai mare parte a monumentelor cultural-istorice realizate sub Dinastiile Qajar și Pahlavi, în secolele XIX și XX. Punând cap la cap imaginile din capitalele istorice ale Iranului, rămâi convins că regii și șahii persani s-au aflat într-o cursă perpetuă pentru titlul de cel mai bogat, cel mai fastuos, cel mai admirat sau cel mai invidiat. Din punct de vedere arhitectural și artistic, până în secolul al XIX-lea au prevalat elementele și valorile tradiționale ale perșilor. După aceea, suveranii persani încep să privească cu fascinație spre Europa occidentală, copiind sau importând tot ceea ce putea contribui la o strălucire sporită a curților lor regale. Așa încep și primele lor vizite în țări nemusulmane, deplasări care se întindeau pe luni întregi, nu ca în zilele noastre, când un șef de stat nu părăsește țara mai mult de câteva zile. Astfel, luxul șahilor din secolele XIX și XX devenea tot mai europenizat. Totuși, tradițiile arhitecturale persane nu au fost estompate în întregime de elemente străine. Palatele construite în acele vremuri, ele însele adevărate opere de artă, sunt și astăzi expresia unei îmbinări armonioase a arhitecturii cu arta și artizanatul, ilustrată de măiestria fără egal a sculptorilor în piatră, a artiștilor faianțari, a specialiștilor în tehnica oglinzilor, a emailurilor, a celor care au prelucrat fierul și lemnul. Dacă exterioarele se mențin în nota orientală tradițională, interioarele sunt europenizate cu mobilier scump, candelabre, servicii de masă și alte obiecte de lux. Nu au fost înlocuite, însă, celebrele covoare persane, unde Europa primea și nu oferea.

Obișnuit cu dimensiunile și forfota marilor orașe ale Orientului, pentru Teheran mi-am propus să-mi concentrez atenția doar asupra unor obiective cultural-istorice. În limita timpului disponibil, am reușit să vizitez câteva dintre palatele regale, cuprinse în complexele monumentale construite în timpul șahilor Qajar și Pahlavi, cu nume deja celebre, precum *Golestan* și *Saadabad*. Însă, pentru a ajunge la aceste palate, treci pe lângă sau prin minunatele grădini persane, celebre încă de la Cirus cel Mare.

Celor din Teheran, relativ mai noi, li s-au adăugat și unele elemente europene, în special englezești. Dacă ne referim doar la grădinile publice, trebuie remarcat faptul că arta peisagistică tradițională se exprimă aici pe suprafețe impresionante de la 63.000 de m^2, până la grădina cea mai mare, în suprafață de cca 350.000 de m^2.

Vizitatorul local sau străin este însă încântat de *Park-e Shatran* (Parcul jocului de șah), care parcă descinde din *O mie și una de nopți*. Pe suprafața de 3.300 m^2 întâlnești pomi monumentali, diferite construcții sub forma unor castele, dar și alei pavate cu dale albe și negre, care reproduc tabla de șah. Sunt și piesele necesare, la dimensiuni corespunzătoare, cu care se joacă șah. Șah se joacă și în sălile din parc, însă în locuri diferite pentru bărbați și femei.

Dar, să revenim la minunatele palate ale Teheranului. Am ajuns la *Palatul Golestan* (golestan = grădina trandafirilor), reședință a șahilor din Dinastia Qajar, monument înscris pe listele UNESCO ale Patrimoniului Umanității. Palatul se află în partea de sud, aproape de inima economico-comercială a orașului, Bazarul acoperit, un adevărat oraș în oraș, imagine concentrată a unui imperiu, care i-ar fi plăcut chiar și lui Darius cel Mare. Spunând Golestan, ne referim la un complex de 17 palate, transformate după 1979 în muzee de istorie și artă persană. Nu poți să nu remarci că suveranii persani au asociat întotdeauna puterea cu bogăția, fastul și strălucirea. Sălile palatului principal, Golestan, sunt o mărturie materială: *Sala oglinzilor, Sala diamantelor, Sala de fildeș* etc. Oglinzile sunt nelipsite în palate, moschei sau în monumentele funerare, peste tot. Nu sunt oglinzi în care să te privești, ci milioane de bucățele de oglinzi, îmbinate cu măiestrie sub forma tapetelor de pe pereți și tavane. Pasiunea milenară a iranianului pentru oglinzi decurge din convingerea lui că ele aduc noroc și fericire. De aceea, oglinzile nu puteau lipsi nici din *Sala Tronului*, unde au fost încoronați șahii din Dinastia Qajar, precum și Reza Khan din Dinastia Pahlavi. Această nestemată de arhitectură și artă este de fapt o verandă (*Iwan*) generoasă, cu deschidere spre grădina palatului. Acolo erau primiți și suveranii străini, care puteau fi însoțiți de suite de până la o mie de persoane. Pe pereți, celebrul tapet de oglinzi, precum și picturi și fotografii în rame de argint. Piesa de rezistență a acestei săli este tronul regal, din celebra marmură galbenă de Yazd, o adevărată operă de artă.

Palatul Golestan și grădina sa sunt înconjurate de ziduri cu arcade, decorate de sus și până jos. I se mai spune și palatul cu ziduri înflorate. Plăcile de faianță spun povești nemuritoare, sub forma arabescurilor florale și prin prezența unor păsări nobile, precum lebăda, care este asociată cu lumina, sau păunul, cu multiplele lui simboluri (Allah ar fi creat sufletul sub forma unui păun; apoi, se vorbește de îngerul păun, păunul dragon, păunul paznic al Pomului vieții). Nu lipsesc nici scenele de vânătoare, care fac și ele parte din poveștile fără sfârșit de pe acele faianțe minunate.

De la Palatul Golestan am trecut la complexul de palate de la *Saadabad*. Suveranii Pahlavi au evitat zona aglomerată a orașului, preferând nordul ozonat al Teheranului, unde s-au instalat în 18 palate, dispuse pe o proprietate de 410 ha, practic o pădure de basm. După anul 1979, palatele au devenit lăcașuri ale artei și istoriei iraniene, formând cel mai mare complex cultural al Teheranului.

→

Lângă arenă, îmi atrage atenția Arcul lui Constantin. E cel mai mare arc triumfal din Roma și a fost ridicat în cinstea victoriei lui Constantin asupra lui Maxențiu, la Ponte Milvio. Este celebra bătălie în care, se spune, Constantin a zărit pe cer o cruce, având revelația *In hoc signo vinces.* Mă impresionează mai ales statuile dacilor, „împrumutate” din Forul lui Traian, și medalioanele din epoca lui Marc Aureliu. Împărații nu se sfiau să ia – ce să facă și ei dacă orice piatră din Roma era o operă de artă!? Mă uit la daci și nu mă mai satur. Te-ai aștepta să vezi figurile unor prizonieri, disperați pentru viața lor, implorând mila învingătorilor. Și găsești chipurile unor bărbați nobili, contemplativi, senini, de-o vârstă cu veșnicia! Ce i-a îndemnat pe romani, îndeosebi batjocoritori și cruzi, să-și respecte într-atât adversarii încât să-i sculpteze la dimensiuni monumentale și în cele mai bune materiale? Desigur, anumiți împărați romani au fost din neamul tracilor sau al ilirilor, nu e un secret că însuși Constantin se trăgea dintr-un neam de iliri, fiind născut în Moesia Superior, la Naissus, actualul oraș Niș, din Serbia. Dar nu cred să fie numai respectul pentru spița strămoșilor. Postura aceasta a mâinilor care se odihnesc una peste alta, privirea pierdută în depărtare, demnitatea trăsăturilor – toate sugerează un secret pe care aș vrea să-l înțeleg.

Cu biletul cumpărat la Colosseum, am acces și în Forum, de fapt, o succesiune de piețe publice și ruine de edificii, inima Romei antice. Locul s-a transformat într-un parc imens și liniștit, în mijlocul agitației orașului contemporan, unde vizitatori din toată lumea (dar și școlari, aduși cu clasa) vin să simtă măreția trecutului imperial. Și chiar o simți – e suficient să privești ruinele gigantice ale Basilicii lui Constantin și Maxențiu, eleganța templului lui Antoninus și Flavia sau masivitatea brutală a Arcului lui Titus (cu basoreliefuri care îi fac pe evrei să plângă și astăzi, pentru că înfățișează jaful Templului). Mă așez pe o lespede milenară, la umbră, și scot din geantă *Portretele* lui Plutarh. Să citești Plutarh pe Via Sacra... Asta înseamnă să fii mafiot! Mă amuz cu portretul de tinerețe al lui Cezar, care a făcut atât de bine pe filfizonul, ascunzându-și ambițiile, încât Cicero a exclamat: „Cine ar fi crezut asta din partea unuia care se scărpina în cap cu un singur deget, ca să nu-și strice freza?” Pe lângă mine, turiștii trec domol, vorbind în toate limbile pământului.

Forumul, urmașul Agorei! Dacă templul grecesc este construit pe o înălțime, uimind călătorul prin apariția sa luminoasă în mijlocul naturii, Forumul roman face loc, în mijlocul orașului, pentru aceeași întâlnire cu sacrul. Coloane și statui ritmează mersul celui care se apropie de Templu, înlocuind natura cu arhitectura. Mă conving, încă o dată, că în civilizațiile tradiționale nimic nu este întâmplător. Ca intersecție a celor două axe principale ale orașului (Cardo și Decumanus), Forumul este un Buric al Pământului – de altfel, găsesc lângă Arcul lui Septimiu Sever o clădire rotundă, înfățișată drept *Umbilicus urbis Romae.* Ori, dacă Roma e capitala lumii, atunci... Aici, Tradiția ne învață că e o trecere spre Lumea Cealaltă.

La prânz, sub soarele deja dogoritor, părăsesc locul, ieșind pe Via dei Fori Imperiali. Mă îndrept spre Columna lui Traian, evitând tot felul de comercianți stradali și „centurioni” moderni. Din păcate, nu mă pot apropia îndeajuns, ca să exclam „Un dac a coborât de pe Columnă!” Forumul lui Traian este la cinci metri sub nivelul străzii și e îngrădit. Mulțumesc în gând papei Grigore cel Mare care a protejat zona și a recuperat urna cu cenușa împăratului, ascunsă la baza Columnei. Marmura strălucește și văd, din nou, profilul strămoșilor noștri, luptând, construind, sacrificându-se, în lupta cu un adversar superior militar. E certificatul de naștere al poporului român – și mă simt mândru.

(Va urma)

La curtea epigramei

G. Călinescu şi epigrama (II)

Elis RÂPEANU

La apariţia *Istoriei literaturii,* de mărimea ştiută şi cu un număr de pagini încă neîntâlnit, în *Epigrama*, volumul e persiflat, printre alţii, de G. Voevidca (1893-1962):

Op tot mai popular cu anii,
Cu mult respect, chiar cu băcanii
Mi-ntind din el fragmente fine
În ele când mi-au pus măsline.

Şi de Doru Atanasescu, mai puţin meşter în realizarea armoniei catrenului:

Când se va scrie o istorie
Pentru o perioadă-aşa notorie
Vor acorda atenţia toată
Şi te vor trece la… erată!

Cei care au pătruns spiritul criticului consideră că această mare personalitate *gusta creaţiile spirituale, dar se abţinea să le laude.* Nu dispreţuieşte nici catrenul: în *Istoria literaturii…*, ediţia I, p. 162, aminteşte creaţia lui Alexandru Hrisoverghi (1811-1837) care, pe 8 martie 1837, la numai 26 de ani, cu o zi înainte de a muri, îşi ia adio de la lume printr-un catren.

În această monumentală lucrare, datorată unor cercetări de mulţi ani şi apărută în 1941, când amintirea lui Ion Ionescu-Quintus era încă vie, G. Călinescu îl reţine „din marea ceată a epigramiştilor“, alături de Cridim (Christu Dimitrescu, 1878-1956). Acestuia îi citează două catrene – unul adresat lui Ilarie Chendi,

Ilarie – i-o spun întruna
Şi doar i-o spun ca unui frate –
A obţinut întotdeauna
Succese de … ilaritate.

şi altul care constituie o „nouă definiţie simbolistă a limbii române“, lăudându-l pentru că „lista operelor sale manuscrise e considerabilă“:

Limba noastră
Românească
E frumoasă
Ca o pasăre albastră.

Pe „omul politic Ion G. Ionescu-Quintus“ îl consideră „adesea norocos în jocurile sale de cuvinte“, prezentându-i două epigrame:

Din două inimi şi-o bătaie,
Ţâşneşte-o dragoste nebună;
Din două inimi şi bătaie,
Răsare-o căsnicie bună.

În politică devii
Om de frunte dacă ştii
Ori să sperii,
Ori să perii.

Călinescu acordă importanţă şi presei de umor. Pe N.T. Orăşanu, creatorul primei reviste de umor (*Ţânţarul,* 28 febr. 1859), cel ce a dominat timp de trei decenii acest gen de presă, îl consideră imitatorul lui Pierre Jean de Béranger (1780-1857), mai ales prin versurile scurte sugerând ritmul pasului greu al mulţimilor în mars: *Să măturăm/ Să scuturăm/ Şi murdării/ Şi tâlhării/ Gunoi şi praf/ Boier şi graf/ Şi din palate/ Şi de prin sate.*

Nici de Cincinat Pavelescu (1872-1934) nu putea să facă abstracţie. Popularitatea acestuia în epocă a întrecut cu mult opera sa literară datorită magnetismului personalităţii sale multilaterale, farmecului personal şi, mai ales, preferinţei publicului pentru epigramă. G. Călinescu îşi exprimă preţuirea faţă de poetul Cincinat Pavelescu, care „a continuat într-un spirit mai boem pe Alecsandri în *poezia de album* şi pe Radu D. Rosetti în improvizaţiile epigramatice. Întrucât priveşte epigrama, producţia aceasta, *scuzabilă la o petrecere,* a devenit prin imitaţie o plagă, dând multora iluzia de a fi poeţi, prin repetarea unor triste insipidităţi. (s.n.) Nici Cincinat Pavelescu nu se ridică deasupra demonstraţiilor de banchete. Cineva îi dă câteva rime – *nefastă, nevastă, el, chel* şi poetul improvizează:

După ce-ntr-o zi nefastă,
M-a prins soţul la nevastă,
M-am luat de păr cu el:
Avantajul de-a fi chel.

Dar madrigalurile, epitalamurile, liedurile sale şi chiar unele versuri de cabinet secret nu sunt lipsite de graţie şi chiar de o undă de poezie, simpatie infatuată.“ Şi alţi critici subliniază aceste valori ale scrierilor lui Cincinat: platforma de epigramist a fost susţinută de cea de poet şi invers.

Marele critic n-a fost insensibil nici la debutul editorial al tânărului Gabriel Ţepelea, autorul plachetei de epigrame cu titlul *Instantanee* (Ed. Lanuri, 1937), pe care autorul i-a trimis-o pe adresa revistei *Adevărul literar şi artistic.* L-a publicat, alături de Maria Banuş şi Mircea Grigorescu, în numărul din 16 ianuarie 1938, printre „tinerii poeţi“, citându-i trei epigrame cu adăugirea „Avem o epigramistică endemică profesată în genere de amatori şi nu totdeauna cu spirit. În *Instantaneele* domnului Gabriel Ţepelea sunt unele epigrame cu haz şi *toate în general acceptabile*“ (s.n.). E cea mai mare laudă pe care o acordă G. Călinescu unor epigrame.

Nici pe Păstorel nu l-a neglijat. În 1928, când acesta debutează cu *Hronicul Măscăriciului Vălătuc,* şi apar în presă nenumărate cronici elogioase, G. Călinescu publică o recenzie în *Viaţa literară*, nr. 25 din 24 noiembrie 1928, în care citim: „Cunoscut prietenilor *printr-o inventivitate anecdotică prodigioasă, printr-o largă veselie livrescă* (s.n.), domnul Al.O. Teodoreanu spulberă cu volumul de faţă prejudecata că *geniile orale* (s.n.) nu se pot manifesta şi în scris.|...| Rar am gustat în literatura noastră mai multă bonomie, mai multă nevoie – şi artă totodată – de a râde de orice şi oricum, până la absurd şi preţiozitate.“

Deşi n-a adus cuvinte de laudă epigramistului Păstorel, savantul îl apreciază, subliniind că are un excelent simţ al limbii. A recenzat favorabil volumele acestuia, pe care îl cunoştea bine. „În deceniul al patrulea, colaborează la aceleaşi reviste şi se întâlneau adesea pe Sărindar. Păstorel înţelegea micile excentricităţi ale lui Călinescu şi vorbea tuturor cu admiraţie despre talentul şi puterea lui de muncă“. (Cf. Mircea Handoca, *Pe urmele lui Al.O. Teodoreanu. Păstorel,* Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1988 şi *Contemporanul,* noiembrie 1966). Este adevărat că Păstorel este un *geniu oral,* dar el spulberă prejudecata că un asemenea *geniu* se rezumă la oralitate, prin manifestarea lui, la fel de valoroasă, în scris, care a rămas ca zestre a creaţiei umoristice. Preţuirea criticului faţă de Al.O. Teodoreanu se manifestă şi prin alte gesturi. Astfel, în *Istoria literaturii române*, reproduce o carte poştală semnată de epigramist, datată 18 dec. 1933, către M. Sevastos, la *Viaţa românească:*

Sevastos să ţie seamă
Cum că este obligat
Când îi scriu prin telegramă
Să răspundă prin mandat.

Am reuşit să vizitez două dintre acele palate-muzeu: *Palatul Alb* şi *Palatul Verde.* Numele lor vine de la culoarea faţadelor. Primul, cel mai mare din complex, a devenit *Palatul-muzeu Mellat* în anul 1983. În cele 54 de camere ale sale se observă acel lux orbitor care a caracterizat dintotdeauna curţile regale persane. Impresionează, desigur, obiectele de lux europene, însă ele nu se pot compara cu celebrele covoare persane. Atrag atenţia covorul de 145 m^2 din Sala de mese (et. I), care ar fi o copie a celebrului covor din Ardabil, şi cel de la parter, din Sala de ceremonii, cu o suprafaţă incredibilă de 243 m^2.

Părăsind palatul, am mai aruncat o privire acelei perechi de cizme din bronz, rămasă după dărâmarea unei statui gigantice a lui Reza Shah. Apoi, am admirat, încă o dată, statuia legendarului arcaş persan, *Arash,* care, într-un moment de cumpănă, şi-a pus inima în vârful săgeţii pentru a-şi salva ţara. Astăzi, numele acestui erou naţional este unul dintre cele mai populare printre iranieni. Pentru a ajunge la Palatul Verde (Palatul din deal) a trebuit să apelăm la un microbuz. Din punct de vedere arhitectonic şi artistic, Palatul Verde este dintre cele mai remarcabile din întregul complex, adevărată piesă de muzeu el însuşi. Chiar dacă pot fi văzute doar de pe holuri, sălile palatului sunt expresia unui fast orbitor. Orbitor, pentru că acesta este efectul tapetului de oglinzi al pereţilor şi tavanelor, dominant şi aici. Fără îndoială că arabescurile florale sunt şi ele la mare înălţime. Ornamentaţia opulentă oferă un aer de ireal, intangibil, pentru tot ceea ce vezi prin sticla ferestrelor şi uşilor generoase, în Sala de ceremonii (80 m^2), Sala de aşteptare (70 m^2), Sala de mese a şahului sau dormitorul său (dotat cu un pat numai după ce palatul a devenit muzeu, pentru că şahul dormea pe jos). În acesta din urmă, desenul covorului este identic cu cel al tavanului, sau invers.

Timpul s-a scurs pe neobservate şi vizita noastră s-a apropiat de sfârşit. Ne bucuram de cele văzute, însă regretam ceea ce nu a mai avut loc în programul nostru. Tare mi-aş fi dorit să ajung şi la complexul palatelor de vară ale qajarilor, de la Niavaran şi Saheb Qavanie. Apoi, dincolo de zidurile palatelor regale, Teheranul are o suită impresionantă de altare ale artei şi culturii. De exemplu, în Parcul lalelelor, a fost ridicat un modern Muzeu de Artă Contemporană, cu o arhitectură care te duce cu gândul la tizul său din Paris. Mergând la Muzeul Artelor decorative, vizitatorul poate admira o superbă colecţie de mobilă sculptată şi decorată cu intarsii, alături de brocarturi, simple sau cu fir de aur, catifea, chilimuri sau covoare. Ar fi fost extrem de interesant de vizitat şi Muzeul de sticlărie şi ceramică, deschis în locuinţa unui fost om politic iranian, aflată într-o grădină paradisiacă de 7.000 m^2, care se remarcă prin galeriile sale de emailuri, cristale, aur, lapislazuli etc. Desigur, din capitala Iranului nu putea lipsi un muzeu-emblemă a ţării – *Muzeul covoarelor.* Pe o suprafaţă generoasă, de 3.400 m^2, pot fi admirate unele dintre cele mai valoroase covoare manuale, realizate în centre faimoase precum Isfahan, Kashan, Kerman, Khorasan şi Tabriz. Din povestea acestei mândrii a iranienilor face parte integrantă şi faţada muzeului, care sugerează cadrul de lemn al unui război de ţesut covoare.

Eşantioane ale culturii milenare a Iranului se găsesc şi la Muzeul Reza Abbasi, în galeriile sale de artă islamică şi preislamică. Exponatele vorbesc despre o istorie de peste opt mii de ani. Cel mai vechi artefact vine din anul 6.000 î.Hr. La capitolul regrete includ şi *Turnul Milad* al televiziunii iraniene (435 m), pentru că am pierdut ocazia de a admira panorama de vis a Teheranului din Restaurantul VIP şi de a o „întâlni” pe *Madame Tussaud* iraniană în miniatură.

Avenit şi momentul despărţirii de ţara misterelor, a poveştilor Seherezadei, a monumentelor unicat, care definesc una dintre cele mai vechi civilizaţii ale lumii. Părăseam capitala acestei ţări care, pe lângă monumentele amintite sau omise, este expresia unei toleranţe religioase şi naţionale care coboară pe firul istoriei de la Cirus cel Mare până în zilele noastre. Teheranul este capitala unei ţări islamice în proporţie de 98 la sută, unde este un fapt normal să întâlneşti nu doar moschei, dar şi biserici creştine, sinagogi sau temple zoroastriene ale focului.

Plecând din Teheran nu poţi să nu reţii pe retină imaginea *Turnului Azadi,* aflat în marea piaţă a capitalei iraniene, care se constituie într-un arc peste 25 de secole. Ridicat în anul 1971, sub formă de Y şi de culoarea fildeşului, el simboliza perenitatea regalităţii persane, de la Cirus cel Mare, până la Şahul Reza Mohammad Pahlavi. Se numea *Memorialul Regelui.* După proclamarea Republicii Islamice Iran, turnul urma să fie demolat, deoarece era considerat drept o *oglindă a şahului,* însă, a fost cruţat şi rebotezat în Turnul Azadi, adică al libertăţii.

Cu imaginile, informaţiile şi încărcătura sufletească strânse în cursul acestei vizite, am pornit spre aeroportul internaţional din Teheran, acolo unde unii spun *la revedere*, iar alţii *adio,* după posibilităţi. Am decolat de pe noua poartă aeriană a capitalei iraniene. Cea veche, Mehrabad, devenise în anul 1979 expresia unei cotituri majore în istoria recentă a Iranului: de acolo a plecat pentru totdeauna, la manşa avionului personal, şahul Reza Mohammad Pahlavi şi tot acolo a aterizat, după câteva zile, avionul Boeing 747 al Companiei Air France, care îl aducea din exil pe Ayatollahul Khomeini.

La curtea epigramei

Între cele două războaie, în critica literară românească se punea întrebarea dacă umorul e compatibil cu liricul. Referindu-se la „spațiul mioritic“ al poeziei lui Topîrceanu, Ibrăileanu afirma că elanul sentimental cenzurat de inteligență își pierde lirismul, pe când Ralea considera cenzura inteligenței drept creatoare, poezia neputându-se face numai cu spirit sau numai cu sentiment. După Lovinescu, „versurile umoristice nu aparțin poeziei, ci unei inteligente stimulări a calității poetice, fiind o confuziune între convenția poeziei și umor, aparținând de literar, dar nu și de lirism.“ G. Călinescu conchide: „poezie sau nu, literatura lui Topîrceanu e agreabilă și place. Avem de-a face cu un mimetism superior care presupune putința de a trăi pe felurite chei muzicale“. (În *Almanahul Flacăra,* 1986, p. 66.)

Deși G. Călinescu scrie, despre epigramă: „Acest gen înflorește la banchetele politice, în anumite corpuri sociale, unde, la un moment dat, se simte nevoia unei destinderi“, înțelegem că marele critic nu contestă nevoia de destindere. Și, ca dovadă peremptorie că nu respinge total această specie literară e faptul că el însuși a încercat să „epigramizeze“, să strănute literar, dar n-a prea reușit. Revista *Veselia,* din 6 aprilie 1939, consemnează: „în ciuda aversiunii domniei sale pentru această maladie a mucoasei nazale, strănută, însă strănută prost“. Astfel, în *Jurnalul literar* pe care-l scoate la Iași (1938), a apărut o epigramă: *Lui Ovidiu Densușianu care scrie romane*

O, biată limbă românească,
Nu poți să urci pe alte trepte
Tatăl a vrut să te îndrepte,
Fiul vrea iar să te stâlcească.

Marele critic a încercat unele replici (publicate de cercetătorul științific Stancu Ilin), într-un „duel“ cu Tudor Vianu, dar, pentru epigrama actuală, acestea pot fi socotite încercări, formulări „episodice“, făcute în grabă, fără miez epigramatic. Faptul că n-a continuat să scrie „epigrame“ e o dovadă de adevărată demnitate.

Deși nu aprecia epigrama, dorea să fie spontan, chiar dacă nu reușea totdeauna. Ca polemist înnăscut, caracterizează materialele de calitate îndoielnică, publicate în *România literară,* în următoarele versuri alcătuite pe loc, ceea ce dovedește că, uneori, se juca și marele critic cu rimele:

Cu toții-așteptăm s-apară
România Literară
Ce prin critici obiective
Și precise directive
Ne-arată ce să citim
Pe scriitori să-i slăvim
Căci ei în literatură
Redau frumoasa natură
Cântând ca din instrumente
Frumoasele sentimente
Ce-nnobilează pe om
Și-l înaltă ca un pom.

E adevărat că *butada* „epigrama e un strănut literar“ și-a produs efectul său nedorit, după 1940, fiind interpretată drept lipsă de prețuire a marelui critic față de această specie literară, în timp ce, concomitent, I.Gr. Periețeanu (1879-1959) o considera „un zâmbet al inteligenței“. Expresia și chiar opiniile lui G. Călinescu sunt influențate, pe de o parte, de supraproducția de epigramă, pe de altă parte, de faptul că marele critic tratează nediferențiat – cum procedează, de altfel, și unii critici literari de astăzi – întreaga producție epigramatică, în care abundă improvizațiile, chiar „făcăturile“ celor dornici de autorlâc, care vor să iasă cu orice preț din anonimat. Și, poate, și de faptul că talentul său nu are această valență. Că n-a manifestat o respingere totală față de umor, în general, față de epigramă, în special, o demonstrează prețuirea pentru creația literară a unor autori care sunt cunoscuți și ca mari epigramiști. Astfel, și aceștia, la rândul lor, și-au exprimat prețuirea, chiar atașamentul față de marele critic. De altfel,

la împlinirea a 60 de ani de viață de către G. Călinescu, Păstorel i-a dedicat nu o epigramă, ci o odă, exprimându-și astfel prețuirea pentru marele critic:

Biet trecător prin timp și spațiu
Așa precum cu toți suntem
Ca și confratele Horațiu
Îmi spun mereu „carpe diem“
„Quantum minimum“, a spus bătrânul,
„Credula postero“ a zis
Ci eu cucernic ca Romănul
Trăii precum mai sus s-a scris

Îți scrie un bătrân, colega,
Slăvind cu cinste și dreptate –
S-o știe țara și bodega –
Un vrednic de slăvit confrate

Șezut-ai după cum se știe
Pe scaunul ce ți s-a dat
Pe merit la Academie
Și nu te-ai academizat

Atâția s-au pierdut cu firea
Stând sub simbolica cupolă,
Sub ea crezând că-i nemurirea
Și veșnica aureolă

Dar tu zburdalnic ca un faun
Știind că ăsta-i searbăd vis,
Nu cauți nemurirea-n scaun
Ci numa-n cărțile ce-ai scris

Și pentru că eu cred ce scriu
Și cum așa gândesc și eu
Aștept să vii cât mai târziu
Să-mi mulțumești în Empireu.

În concluzie, G. Călinescu gusta creațiile umoristice, dar lăuda doar reușitele. Nu respingea nici epigrama, ci nonvalorile. Prin atitudinea lui, pledează, de fapt, pentru o epigramă valoroasă, care să merite denumirea aceasta. Deci, în subsidiar, marele critic devine un îndrumător și un mare scriitor care pretinde și epigramiștilor să trateze produsul creației lor cu dăruire față de rândul scris, cu demnitate și respect de sine.

Semn(al) de carte

Nichita Stănescu, *Anima gramatical. Antologia poetica 1960-1984* (Suflet gramatical. Antologie de versuri), Colecția La Fosca, Lleonard Muntaner Editor, Palma de Mallorca, Spania, 2017, 230 pagini. Selecție și traducere în limba catalană de Lilica Voicu-Brey și Xavier Montoliu Pauli. Ediție bilingvă.

Titlul a fost preluat din poemul *Mizerabile pietre* din volumul *Un pământ numit România* (1969). Volumul conține 96 de poezii selecționate în cea mai mare parte din volumele antume și câteva piese din volumul postum *Album memorial* (1984), editat de Gheorghe Tomozei. În deschiderea volumului, apare o amplă prefață semnată de criticul catalan de origine nord-americană D. Sam Abrams, excelent cunoscător al literaturii românești. Cartea a beneficiat de sprijinul Centrului Național al Cărții din cadrul Institutului Cultural Român.

Opera lui Nichita Stănescu, care este în mod intens și afectuos românească, își ia zborul și merge mult mai încolo de tradiția strict românească. Tocmai din această cauză a fost tradus în atâtea limbi și mai mulți poeți complet străini României și tradiției românești l-au adoptat pe Stănescu drept referent de căpătâi. În definitiv, așa cum spune un vechi proverb, copacii nu trebuie să ne împiedice să vedem pădurea. În cazul concret al lui Stănescu, copacii înalți și îmbelșugați ai poeziei românești nu trebuie să ne împiedice să vedem abundenta și exuberanta pădure a poeziei universale. Stănescu continuă să fie unul dintre poeții fundamentali ai secolului al XX-lea în România și în lume. Nichita Stănescu este un mare clasic modern, pentru că revine mereu, pentru că este și va fi mereu prezent, indiferent ce-ar spune, în mod punctual, o generație sau alta. (De pe coperta a patra a volumului.)

Cartea este accesibilă la http://www.lleonard muntanereditor.cat/producte/anima-gramatical-antologia-poetica-1960-1984/

Eufrosina Otlăcan, *Matematica în România. Profesorii noștri – modele de viață,* Editura Ars Docendi a Universității din București, 2017

Cuprinsul cărții este extrem de relevant: Când, cum și de la cine au început românii să învețe matematică; Secolul al XIX-lea: tranziția spre Școala Românească de Matematică; Petrache Poenaru (1799-1875) – contribuții la primii pași ai Țărilor Române pe calea modernizării; Spiru Haret (1851-1912) – de la o teză de doctorat magistrală la reforma învățământului românesc; Un reper în știința și cultura românilor: Gheorghe Țițeica (1873-1939); Petre Sergescu (1893-1954) – cel mai important istoriograf român al matematicilor; Opțiunea pentru multidisciplinaritate a fondatorilor Școlii Românești de Matematică: Dimitrie Pompeiu, Gheorghe Țițeica, Traian Lalescu; Interdisciplinaritate, deschidere spre cultură și implicare în viața socială la creatorii Școlii Românești de Matematică; Simion Stoilow (1887-1961) – Matematicianul și Omul; Alexandru Froda (1894-1973), Inginer și Profesor – un nume în știința matematică; Matematicianul academician Octav Onicescu (1892-1983) la conducerea Asigurărilor Sociale și a Casei Generale de Pensii; Constantin Drâmbă (1907-1997) – astronom, profesor, academician; Victor Vâlcovici (1885-1970) – savant și desăvârșit pedagog; Parisul și Școala Românească de Matematică; Perspectivele cercetării științifice, asa cum le vedea matematicianul Grigore C. Moisil în urmă cu peste patru decenii; Moisil – despre modelarea matematică în științele umaniste; La 100 de ani de la naștere: Academicianul Nicolae Teodorescu în contextul european al științei; Inginerul Nicolae Vasilescu-Karpen printre matematicienii generației sale; Amintiri despre Profesorul Solomon Marcus; Profesorul matematician Nicolae Ciorănescu; Creații ale academicienilor români – valori ale matematicii universale. Articol dedicat aniversării Academiei Române; Iluștri matematicieni români cu activitate în importante instituții financiare; Matematica și științele vieții – naturale și sociale.

Vitalie Răileanu, *Poeme pe faleze,* Editura Vinea, București, 2015

Poezia lui Vitalie Răileanu nu e o plutire în derivă, căci există și un far luminos, semnalat discret, în acord cu poezia sa, printre valorile neogoite. Este vorba de chipul femeii precum Capul Bunei Speranțe. Femeia e „o străină statuie de sare”, în acord mai larg cu tradiția poetică, o imagine rămasă undeva pe uscat, spre care orgoliosul și temerarul timonier se îndreaptă și nu va ajunge niciodată. Poezia sa e o saga, atât de îndrăgită de poet, saga aparent invariabilă, aparent monotonă și aparent simplă, ca tema mării. (Grigore Chiper)

Vitalie Răileanu s-a născut la 25 martie 1959, în satul Solonet, județul Soroca. A absolvit Facultatea de litere a Universității de Stat din Moldova (1986). Este cercetător la Institutul de Filologie al Academiei de Științe din Moldova, critic, istoric literar, poet, director al Bibliotecii „Onisifor Ghibu” din Chișinău.

Orizont SF

Golem & Co.

Mircea OPRIȚĂ

Prozator și publicist prolific și notoriu în prima jumătate a secolului XX, **Cezar Petrescu** s-a născut la 1 decembrie 1892 în comuna Hodora-Cotnari, județul Iași. A urmat studiile medii la Iași și Roman, apoi Facultatea de drept la București. După 1918, la Cluj, întemeiază revista *Gândirea* (cu Gib I. Mihăescu și Adrian Maniu). Debutează editorial cu *Scrisorile unui răzeș* (1922), urmat de numeroase alte culegeri de nuvele și povestiri. Romanele sale mai cunoscute sunt *Întunecare* (1927-28), *Calea Victoriei* (1930), *La Paradis general, Aurul negru,* toate înscrise într-un ambițios proiect de frescă a istoriei societății românești de la 1848 până după 1944. Dezvoltă o biografie romanțată a vieții lui Eminescu în trilogia *Luceafărul, Nirvana, Carmen saeculare* (1935-1938). A scris și cărți pentru copii, între care *Fram, ursul polar* (1932). Explorează fantasticul în scrieri precum *Aranca, știma lacurilor* (1929), *Simfonia fantastică* (1929), *Baletul mecanic* (1931). După 1945, și-a pus prestigiul și popularitatea în serviciul politicii regimului comunist. Un fapt minor în context general, dar important pentru relansarea postbelică a anticipației românești, este prezența sa în fruntea juriului din 1955, la primul concurs național de povestiri științifico-fantastice organizat de revista *Știință și tehnică.* Odată cu premiul lui Adrian Rogoz se deschide calea *Colecției „Povestiri Științifico-Fantastice”,* lansată în toamna aceluiași an. Înconjurat de onoruri publice, Cezar Petrescu a murit la 9 martie 1961, în București.

Interesul său pentru știință era, prin urmare, cunoscut în epocă, iar unele sugestii SF apar încă din romanul *Baletul mecanic,* scriere cu intrigă sinuoasă și senzațională, apelând din plin la setea de aventură exotică a cititorului comun. Sătul de mizeria în care ajunsese după o viață de huzur și suferințe morale prin stațiunile de pe Coasta de Azur, personajul Dan revine în țară și are ocazia de a-și redescoperi talentul de violonist în orchestra mecanică a inginerului Coppelius. Acesta din urmă este inventatorul unor făpturi cibernetice ținând de miracolul tehnic. Ținta lui era să creeze „nu păpuși de ceară imitând cu o jalnică stângăcie chipul și gestul uman, ci automate care să depășească imperfecția omenească și să însemne o glorificare a veacului, printr-o artă a veacului, cu mijloacele veacului”, să se emancipeze, ca în atâtea alte producții vechi și noi ale genului, de tutela creatorului său. Desprins din *Golemul* literar al lui Gustav Meyrink, motivul urcă în contemporaneitatea autorului prin *Eva viitoare* a lui Villiers de l’Isle-Adam și roboții lui Karel Capek din piesa *R.U.R.* În perspectivă, eforturile inventatorului conduc spre mașina cu gândire proprie, independentă, însă o intervenție irațională, impusă de latura fantastică a cărții, conduce la ruina operei lui Coppelius prin răzvrătirea din final a automatelor sale. Pentru a pregăti la modul verosimiul intrarea în scenă a păpușilor mecanice, inventatorul prezintă și soluții tehnice de amănunt, geniale și ele, precum ochiul artificial destinat să citească orice text, sau aparatul de „orchestrație a undelor eterice”:

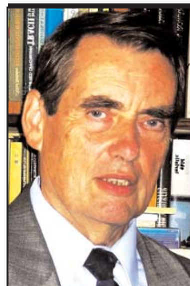
„Desfăcu o lădiță plată, cu interior plușat și despărțit în compartimente. În fiecare celulă se afla un glob, un ochi artificial cu iris, pupilă și cristalin. Ridică unul, îl deschise ca pe un banal breloc oarecare. În mijloc era o oglindă concavă și în dosul oglinzii un mecanism complicat și fin ca rotițele și axele unui ceasornic.

Îl închise și îl jucă în palmă.

– Acesta ne dispensează de acestea! Arătă spre cutiile de suluri. În loc să desenez sunetele ca să obțin vocea, le transform aici. Le transform nelimitat, din orice carte orice literă și din orice partitură, orice notă, ca pe urmă coarda vocală să transforme semnele în sunete… N-am decât să pun un text sub ochiul acesta, care nu-i ochi, și ochiul n-am decât să-l pun sub proiector, ca să ne citească foarte simplu o pagină sau să ne cânte o romanță, cu o voce perfectă care nu e voce… Humphriss a ajuns de abia la hieroglifele egiptene și la alfabetul chinezesc. Pentru fiecare sunet un desen. Noi am trecut la alfabetul latin, transform nelimitat, așa cum ochiul înregistrează nelimitat, din orice carte orice literă și în notă, prin flecuștețul ăsta de transformator. Să încercăm o lectură. Pe urmă avem să încercăm și o romanță… Vrei ochi transformator de tenor?... Dacă nu l-ai auzit niciodată pe Caruso, te poți consola acum!... Te asigur eu că n-a cântat niciodată faimosul Caruso atât de pur cum știe să cânte flecuștețul acesta, cu un simplu aparat de cinematograf vorbitor…”

Dacă de fiecare dată invențiilor descrise în roman li se sugerează explicații de natură rațională, științifică, basculare a miracolului tehnic în fantasticul pur strică premisele. Posedate de spirite malefice, automatele lui Coppelius trec subit de la partiturile cântecului perfect și de la mișcările dansului rafinat la soluții criminale.

Călătorind mai repede decât lumina

Dan D. FARCAȘ

Deși planetele de tipul Pământului sunt rare, Universul este atât de întins încât este practic imposibil ca în el să nu mai existe și alte inteligențe, conștiințe și civilizații avansate. Chiar și cei mai sceptici oameni de știință sunt de acord cu această afirmație, dar adaugă imediat că nu putem să ne întâlnim unii cu alții, deoarece suntem la distanțe prea mari, probabil la multe mii de ani-lumină, cu alte cuvinte, la o depărtare de la care până și lumina are nevoie de mii de ani să ajungă la noi. Iar cum nimic nu se poate deplasa mai repede decât lumina, nimeni nu se va încumeta să caute „semeni întru rațiune” călătorind prin Cosmos (poate și la întâmplare) mii și mii de ani.

Faptul că nicio formă cunoscută de materie nu se poate deplasa mai repede decât viteza luminii a fost postulat de Einstein la începutul secolului XX, prin teoria restrânsă a relativității, o teorie care deocamdată este confirmată și experimental. Dar această limitare nu a fost niciodată considerată definitivă. Între altele, de pildă, în procesul expansiunii Universului, teoria generală a relativității se pare că permite ca galaxiile care se află la o distanță de peste 14 miliarde de ani-lumină de noi să se depărteze una de alta cu o „viteză de recesiune” care depășește viteza luminii.

Oricum ar fi, de mai bine de un secol, fizicienii caută și propun neîncetat variante prin care să se poată depăși bariera impusă de viteza luminii. În 1916, fizicianul vienez Ludwig Flamm a descoperit că o porțiune de spațiu-timp, dacă este atrasă într-o „gaură neagră”, ar putea ieși din Universul nostru, sub forma unui tub, care să ajungă, prin hiperspațiu, într-un alt univers. Un asemenea tub a primit numele de *gaură de vierme* (*wormhole*). În 1957, fizicianul american John Wheeler a demonstrat că astfel de „găuri de vierme” ar putea lega și două puncte depărtate din același univers, „scurtcircuitând” spațiul pe distanțe pe care lumina le străbate în milioane sau miliarde de ani. Călătorii care s-ar deplasa prin gaura de vierme nu s-ar mișca mai repede decât lumina care ar trece, alături de ei, prin această scurtătură, dar ar putea să ajungă la destinație (și să se întoarcă eventual la locul de plecare) mult mai repede decât lumina care călătorește în afara „găurii de vierme”. Chiar dacă se știe că astfel de căi ar necesita cantități imense de energie, ori că în interiorul găurilor negre până și atomii sunt rupți în fragmente, deci, la prima vedere, locul nu pare ideal pentru o călătorie, cercetătorii n-au încetat să caute soluții. În 1930 s-a formulat o teorie conform căreia ar putea exista anumite căi privilegiate, numite *poduri Einstein-Rosen,* având caracteristici spațio temporale diferite de ale restului Universului și permițând transferuri de materie pe distanțe intergalactice în fracțiuni de secundă. În anii din urmă, au fost propuse mai multe modele matematice de „găuri de vierme traversabile”.

La începutul secolului trecut, fizicienii, începând cu Max Planck, au pus în evidență, la nivelul elementar al materiei, noi legi și proprietăți, din ce în ce mai stranii și mai puțin intuitive, reunite sub numele de „fizică cuantică”. Azi știm că substanța, energia, ca și spațiul sau timpul, sunt formate din *cuante*, adică „pachete” sau „intervale” indivizibile. Știm, deci, că orice parte din realitate este alcătuită dintr-un număr întreg de astfel de cuante. În schimb, nimeni nu știe ce este în interiorul cuantelor, cel mult presupunem că acolo acționează cu totul alte legi decât în lumea în care trăim. Dar dacă am pătrunde în „lumea subcuantică”, probabil am putea „deconstrui” spațiul și timpul în așa fel încât să depășim limitările actuale. Fizicianul mexican Miguel Alcubierre a susținut, de pildă, în 1994, că, teoretic, ar fi posibil ca o navă cosmică să fie închisă într-o „bulă”, numită „spațiu local-dinamic hiperrelativist”, care să fie propulsată prin expandarea locală a spațiului din spatele său și comprimarea spațiului în față. Din păcate, mai multe obiecții ridicate împotriva acestei metode par să excludă posibilitatea utilizării practice a ei.

Dar, făcând un pas mai departe, apar și alte posibile soluții. Astronomii au descoperit că, de la nașterea sa prin faimosul *Big Bang,* Universul se dilată. Numai că, spre surprinderea generală, s-a observat că această expansiune nu încetinește, precum ar fi de așteptat după o explozie (fie ea și primordială), ci viteza de dilatare crește. Pentru a explica accelerarea expansiunii Universului, fizicianul Brian O’Leary și alții au postulat în 1996 existența unui câmp de *energie a vidului,* sau o *energie de punct zero.* S-au construit numeroase modele plecând de la această ipoteză. La ora actuală, cea mai bună explicație (așa-numitul model *Lambda-CDM*) presupune că materia din Univers ar fi de trei feluri. Ar fi, în primul rând, materia obișnuită, cea pe care o vedem și o simțim; dar ea ar constitui doar 5% din total. Ar mai exista și o „materie rece întunecată” (circa 27%) și o „energie întunecată” (circa 68%). Componentele din urmă sunt numite „întunecate” pentru că nu emit și nu absorb radiații. În consecință, până în prezent, nu le-a observat niciun cercetător, niciun instrument omenesc, ci se presupune doar, teoretic, că ar trebui să existe. De altfel, chiar și din materia „obișnuită” (aceea care e doar 5% din compoziția Universului), noi nu vedem decât a zecea parte! Ne putem întreba, pe bună dreptate, oare ce proprietăți ascund toate aceste componente invizibile, „întunecate”, ale realității (în măsura în care ele există). Astrofizicianul Rudolf Schild sugera în 1998 că fluctuațiile energiei vidului ar putea fi folosite de o civilizație avansată pentru deplasări cu viteze supraluminice. În această viziune, în anii 2009-2011, s-au propus modele în care vidul fizic este văzut ca un „superfluid cuantic” nesupus rigorilor teoriei relativității. Particulele acestui superfluid ar putea atinge viteza luminii chiar și cu o energie finită și ele s-ar putea propaga mai rapid decât lumina, fără a avea o masă imaginară. Recent, au fost propuse și mai multe experimente de laborator în acest sens, dar ele nu au izbutit deocamdată să obțină mult dorita viteză supraluminică.

Desigur, nici vorbă ca fizicienii să se dea bătuți. Alte deschideri interesante către depășirea vitezei luminii vin dinspre teoria supercorzilor, a realității care ar avea 11 dimensiuni, a tahionilor, dar și din partea unor ipoteze și mai îndrăznețe. Dar cer permisiunea cititorului să relatez despre toate acestea în articolul următor.

(Va urma)

Adrian Ilfoveanu

Adrian Ilfoveanu s-a născut în 1971, în Pitești. În 1995 a absolvit Secția de sculptură a Academiei de Artă din București. În același an, a beneficiat de un program de rezidență oferit de Grupul Lions, ocazie cu care realizează primul său monument, denumit *Arc de Triumf,* în orașul Etlingen, Germania. Prima expoziție personală o are în 1998, în București. A participat la expoziții în România, Germania, Danemarca, Statele Unite, Norvegia, Emiratele Arabe Unite, Finlanda, India, Italia. A primit mai multe burse și premii, în Germania, Italia, România. De pildă, în 2003 a câștigat Concursul Național de Proiecte pentru reamenajarea soclului fostei statui a lui Lenin din fața Casei Presei Libere din București, cu sculptura numită *Monumentul Libertății Cuvântului*, în 2006 a primit Premiul pentru cea mai bună expoziție a anului oferit de Uniunea Artiștilor Plastici din România. Are mai multe lucrări în colecții private. Din 2009 este lector la Secția de sculptură a Academiei de Arte Plastice din București.

Adrian nu este, artistic vorbind, 'fiul ilustrului său tată' – ci un artist puternic-autonom, cu o marcă de identitate unică, întrucâtva singuratică, în peisajul înconjurător. Omul creează într-un teritoriu permanent deschis: de la animale cu răsunet ancestral până la omulețul Gopo, trofeul Oscar-românesc, de la Eva încolăcită de cârnați până la bila de bronz menită să fie un monument al libertății cuvântului. La atelier am văzut opera, înscrisă limpede în tradiția sculpturii animaliere: personajele lui Ilfoveanu – păsări, pisici, insecte, bivoli... sunt însă niște arătări stranii, făpturi misterioase felurit întrupate: mari peste un stat de om și mici de ținut în palmă și mijlocii în toate gradele, din piatră rugos-cenușie, din lemn neted-lustruit sau în așchii aspre, din bronz cu oglindire, din tablă roșie-purpură, din plastic străveziu – și, din ce îmi spune, sculptorul, inclusiv din carne voluptoasă de Pleșcoi (sic!). ...Drept care l-am întrebat ce caută și am primit, într-o clipită, nesperat, întreg crezul său artistic drept răspuns: *Nu știu ce caut și nici nu vreau să găsesc pentru că atunci m-aș opri, ori eu vreau să caut întruna, drumul căutării este cel care îmi dă energie și emoție.*

În aceste căutări scormonitoare, Adrian Ilfoveanu dă la iveală niște păsări uimitoare, care ascund în penajul lor, când falnic, când jumulit, oameni. Păsările acestea sunt niște portrete ale unor oameni care i-au marcat viața – și dacă zăbovim cum trebuie în apropierea lor, zărim, poate, ascuțimea și truda, zborul liber și cazna pământului, zbenguiala și tragicul condiției noastre omenești. (...)

Adrian Ilfoveanu crede că, odată terminată, opera este ruptă din el, creatorul său, și că rămâne singură în lume. Sunt de părere că au cursă lungă singurătățile acestea desprinse din mâinile lui Adrian Alexandru Ilfoveanu.

(Gabriela Massaci, Director Programe, AnnArt Gallery)

Adrian Alexandru Ilfoveanu are o autentică plăcere a himericului sculptural. Prin structura foarte complicată a fibrei, lemnul este ales să transmită mitul zborului. Compuse cu dinamism sacadat, „Zburătoarele" lui Adrian Alexandru sunt tratate ca energii telurice. Pretextul aripii, dar și al ciocului și ochiului rotund de pasăre, pot declanșa nebănuite interogații existențiale. La Adrian Ilfoveanu lemnul pulsează, se zbate, țâșnește. (Aurelia Mocanu)

Pe 25 mai 2017, s-a deschis la Pitești (Str. Armand Călinescu nr. 2, www.fundatiailfoveanu.ro) un așezământ cultural de excepție, Fundația Culturală Ilfoveanu, fondată de omul de afaceri Gheorghe Badea împreună cu pictorul Sorin Ilfoveanu. În expoziția permanentă sunt incluse opere ale fiecăruia dintre cei patru artiști ai familiei Ilfoveanu, seniorii Sorin și Ana Ruxandra și fiii Nicu și Adrian Ilfoveanu.

Număr ilustrat cu lucrări de Adrian Ilfoveanu.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Dan ANGHELESCU – scriitor, București
- Mircea BĂDUȚ – scriitor, Râmnicu Vâlcea
- Marian NENCESCU – scriitor, București
- Petre ROMAN – prof. univ., București
- Alexandru MĂRCHIDAN – scriitor, Pitești
- Dragoș VAIDA – prof. univ., București
- Constanța VAIDA HALIȚĂ – arhitect, București
- Paula ROMANESCU – scriitor, București
- Pr. Daniel GLIGORE – Curtea de Argeș
- Oana Lucia DIMITRIU – publicist, București
- Marin AIFTINCĂ – prof. univ., București
- Sorin Lory BULIGA – istoric de artă, Târgu-Jiu
- Mihai SPORIȘ – scriitor, Râmnicu Vâlcea
- Nicolae MELINESCU – publicist, București
- Theodor CODREANU – scriitor, Huși
- Marilena BARA – publicist, București
- Eliza ROHA – scriitor, București
- Maria Mona VÂLCEANU – scriitor, Pitești
- Florian COPCEA – scriitor, Turnu Severin
- Rodica LĂZĂRESCU – scriitor, București
- Ion C. ȘTEFAN – scriitor, București
- Cristian COCEA – scriitor și ezoterist, Pitești
- Ion PĂTRAȘCU – diplomat, București
- Elis RÂPEANU – scriitor, București
- Mircea OPRIȚĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Dan D. FARCAȘ – scriitor, București